

การสร้างสรรคืบทเพลงชุด "นบพระธาตุไห้วสา แปดแคว้นล้านนา มหาปูจาคีตการ"
SONG OF HOLY PAGODA, WORSHIP OF THE GREAT EIGHT LANNA LANDS
CREATION PROJECT

อนุวัฒน์ ปิสสุริ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2567

การสร้างสรรค์บทเพลงชุด "นบพระธาตุไหว้สา แปดแคว้นล้านนา มหาปุจฉาคีตการ"

ปริญญาานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ไทยและเอเชีย
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปีการศึกษา 2567

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

SONG OF HOLY PAGODA, WORSHIP OF THE GREAT EIGHT LANNA LANDS
CREATION PROJECT

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of DOCTOR OF ARTS
(D.A. (Thai and Asian Music))

Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University

2024

Copyright of Srinakharinwirot University

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

การสร้างสรรคืบทเพลงชุด "นบพระธาตุไหว้สา แด่แคว้นล้านนา มหาปุจฉาคีตการ"

ของ

อนุวัฒน์ บิสสุริ

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้รับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ไทยและเอเชีย

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์

..... ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เทพิกา รอดสการ)

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.พรประพิตร ฝ่ำสวัสดิ์)

..... ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ จำนงค์สาร)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ พันธุ์เสื่อ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เมธี พันธุ์วราท)

ชื่อเรื่อง	การสร้างสรรคืบทเพลงชุด "นบพระธาตุไหว้สา แแปดแคว้นล้านนา มหาปุจฉาคีตการ"
ผู้วิจัย	อนุวัฒน์ บิสสุริ
ปริญญา	ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต
ปีการศึกษา	2567
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เทพิกา รอดสการ
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุรศักดิ์ จันทนศาสตร์

บทความวิจัยฉบับนี้เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลบทที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ตำนานและรูปแบบการสร้างองค์พระธาตุทั้ง 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน และ 2) ศึกษาบริบทดนตรีพื้นบ้านล้านนาใน 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน นำมาเป็นแรงบันดาลใจและแนวคิดเพื่อสร้างสรรคืบทเพลง ประกอบด้วย พระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน, พระธาตุดอยตุง จังหวัดเชียงราย, พระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่, พระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง, พระธาตุจอมทอง จังหวัดพะเยา, พระธาตุช่อแฮ จังหวัดแพร่, พระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน, และ พระธาตุดอยกองมู จังหวัดแม่ฮ่องสอน วิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย เจ้าอาวาสประจำวัดพระธาตุ หรือผู้แทนเจ้าอาวาส จำนวน 8 รูป, ศิลปินแห่งชาติ จำนวน 1 คน, ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีพื้นบ้านล้านนา จำนวน 8 คน, และนักวิชาการ จำนวน 2 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า จากตำนานพระเจ้าเลียบโลกได้กล่าวถึงการเสด็จขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในดินแดนล้านนา มีการประดิษฐานพระธาตุในสถานที่สำคัญของแต่ละจังหวัด มีจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่เป็นการอัญเชิญพระธาตุของพระสาวก ด้านดนตรีพื้นบ้านในจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง พะเยา นิมมบรรเลงวงปี่ดก้อง วงดนตรีในจังหวัดแพร่ น่าน นิมมบรรเลงวงสะล้อ ซอ ปีน วงดนตรีจังหวัดแม่ฮ่องสอน นิมมบรรเลงวงตอยอฮอร์น วงกลองกันยาว การประพันธ์บทเพลงเป็น 3 ช่วง ช่วงแรก การเสด็จมาของพระพุทธเจ้าในดินแดนล้านนา ใช้รูปแบบการขับอื้อกะโลง ช่วงที่สอง องค์พระธาตุทั้ง 8 ในแคว้นล้านนาใช้วงดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละจังหวัด ช่วงที่สาม งานประเพณีสรงน้ำพระธาตุ โดยใช้ท่วงทำนองสนุกสนานรื่นเริง

คำสำคัญ : ดนตรีพื้นบ้านล้านนา, วงปี่ดก้อง, วงสะล้อ ซอ ปีน, ตอยอฮอร์น, พระธาตุ

Title	SONG OF HOLY PAGODA,WORSHIP OF THE GREAT EIGHT LANNA LANDS CREATION PROJECT
Author	ANUWAT BISSURI
Degree	DOCTOR OF ARTS
Academic Year	2024
Thesis Advisor	Assistant Professor Dr. Tepika Rodsakan
Co Advisor	Assistant Professor Dr. Surasak Jamnongsarn

This aims of this research are as follows: (1) the history, legends, and construction styles context of the pagodas (Phra That) in the eight northern provinces of Thailand; (2) this research also explores the context of traditional Lanna music in these provinces, using the findings as inspiration and concepts for creating musical compositions. The study focuses on the following pagodas: Phra That Hariphunchai in Lamphun, Phra That Doi Tung in Chiang Rai, Phra That Doi Suthep in Chiang Mai, Phra That Lampang Luang in Lampang, Phra That Chom Thong in Phayao, Phra That Cho Hae in Phrae, Phra That Chae Haeng in Nan, and Phra That Doi Kong Mu in Mae Hong Son. This research is qualitative research. The sample population for the interviews is consisted of: The abbot of Wat Phra Tat or eight abbot representatives: one national artist, eight ethnic Lanna music experts and two academics. The research instruments were interview forms. The research findings indicated that according to the legend of Phra Chao Liap Lok, the Lord Buddha visited the Lanna region, where important relics were enshrined in each province. In Mae Hong Son, the relics of the Lord Buddha's disciples were enshrined. In terms of traditional music, the provinces of Chiang Rai, Chiang Mai, Lamphun, Lampang, and Phayao commonly perform with the Padd Kong ensemble. In Phrae and Nan, the Saw and Pin ensemble is popular, while in Mae Hong Son, the Toyo Horn and Long Drum ensembles are favored. The composition of the musical pieces was divided into three sections. The first section, which describes the arrival of the Buddha in the Lanna region, utilizes the Oong Kalong singing style. The second section, which represents the eight pagodas in the Lanna region, features unique musical ensembles from each province. The third section, which depicts the tradition of bathing the relics, employs lively and joyous melodies.

Keyword : Lanna Folk Music, Pad Kong Band, Salo Saw Pin Band, Toyo Horn, Phra That

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้รับทุนสนับสนุนการเรียนจาก สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม ประจำปี พ.ศ. 2563 ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความอนุเคราะห์และการสนับสนุนจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เทพิกา รอดสการ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ จำนงค์สาร อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม รวมไปถึงประธานและกรรมการวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.พรประพิตรี เผ่าสวัสดิ์ ประธานกรรมการ รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ พันธุ์เสื่อ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ เมธิ พันธุ์วาทกร ที่ชี้แนะความรู้และแนวทางการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้อย่างสมบูรณ์อันเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการวิจัยในครั้งนี้

ขอกราบอนุโมทนาของค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระอัครสาวก พระโมคคัลลานะ พระสารีบุตร และองค์พระธาตุทั้ง 8 ในดินแดนล้านนา นมัสการ ขอบพระคุณท่านเจ้าอาวาส หรือผู้แทนเจ้าอาวาสวัดที่ตั้งองค์พระธาตุทั้ง 8 ที่ให้โอกาสข้าพเจ้าในการสัมภาษณ์และทราบถึงประวัติและเกร็ดความรู้ขององค์พระธาตุ

ขอขอบพระคุณ ท่านศิลปินแห่งชาติ แม่ครูบัวซอน ถนอมบุญ ท่านผู้เชี่ยวชาญดนตรีพื้นบ้านล้านนา คุณครูรักเกียรติ ปัญญาศ คุณครูสุคำ แก้วศรี คุณครูอรุณ ทิพวงค์ พ่อครูอินส่วย มูลทา อาจารย์ประเสริฐ ประดิษฐ์ คุณครูอานวย มหามิตร พ่อครูเสถียร จินดาวงศ์ และพ่อครูนิคม ชันทะกิจ ท่านนักวิชาการ ดร.เพ็ญสุภา สุขคตะ และ อาจารย์ณัฐพงษ์ ปัญจบุรี ที่ได้ให้ข้อมูลความรู้ในด้านการบรรเลงและขับร้องรวมถึงข้อมูลทางประวัติศาสตร์ล้านนา

ขอขอบพระคุณบิดา นายบรรจง บิสสุริ มารดา นางธนทร เทียนชัย พี่สาว นางนฤภร บิสสุริ และนางสาวจันทริจรา บิสสุริ ที่ให้การสนับสนุนในทุกด้านและให้กำลังใจแก่ข้าพเจ้าตลอดมา

ขอขอบพระคุณ ผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญ คณะครู อาจารย์ และขอบคุณ นักเรียน นักศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม ที่ให้การสนับสนุนช่วยข้าพเจ้าฝึกซ้อมและบรรเลงวงดนตรี ขับร้อง รวมถึงเป็นกำลังใจให้กับข้าพเจ้า

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจด้านการสร้างสรรค์บทเพลง และบทร้อง ในรูปแบบคีตล้านนา

อนุวัฒน์ บิสสุริ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญรูปภาพ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง	1
วัตถุประสงค์.....	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
1. ขอบเขตด้านเนื้อหา	4
2. ขอบเขตด้านพื้นที่.....	5
3. ขอบเขตด้านบุคคล.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย	8
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม.....	9
2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	10
2.1.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์.....	10
2.1.2 แนวคิดและทฤษฎีการประพันธ์เพลงไทย	13
2.1.3 แนวคิดการประพันธ์เพลงพื้นบ้านล้านนา.....	22

2.2 สารัตถะที่เกี่ยวข้อง	28
2.2.1 บริบทเชิงพื้นที่บริเวณที่ตั้งขององค์พระธาตุทั้ง 8 องค์	28
2.2.2 ประวัติพระธาตุทั้ง 8 พระองค์	29
2.2.3 ที่มาของดนตรีพื้นเมืองล้านนา	44
2.2.4 ประเภทของเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา	45
2.2.5 ประเภทของวงดนตรีพื้นเมืองล้านนา	45
2.2.6 ลักษณะดนตรีพื้นบ้าน	46
2.2.7 ลักษณะการบรรเลงดนตรีพื้นบ้าน	47
2.2.8 การขับร้องดนตรีพื้นบ้าน.....	49
2.3 การศึกษาเรื่องราวองค์พระธาตุทั้ง 8 ในแคว้นล้านนา	50
2.3.1 บริบทดนตรีใน 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย	86
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	93
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	97
ชั้นที่ 1 การศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	98
ชั้นที่ 2 การกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล.....	98
ชั้นที่ 3 การสร้างเครื่องมือวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล	101
ชั้นที่ 4 ทำการยื่นขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์.....	103
ชั้นที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล	103
ชั้นที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูลและการสังเคราะห์ข้อมูล	104
ชั้นที่ 7 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	105
บทที่ 4 ผลการสร้างสรรค์.....	106
4.1 แนวคิดหลักในการสร้างสรรค์	106
4.1.2 บริบทดนตรีใน 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย	111

4.1.3 รูปแบบของเรื่องราวในการตีความของการประพันธ์เพลงและบทร้อง การสร้างสรรค์ บทเพลงชุด “นบพระธาตุไหว้สา แปดแคว้นล้านนา มหาปุจฉาคีตกาล”	112
4.1.4 รูปแบบการผสมวง	114
4.2 การประพันธ์บทร้องเพลงชุด “นบพระธาตุไหว้สา แปดแคว้นล้านนา มหาปุจฉาคีตกาล” .	130
4.3 การประพันธ์ทำนองเพลงชุด “นบพระธาตุไหว้สา แปดแคว้นล้านนา มหาปุจฉาคีตกาล” .	139
4.3.1 การประพันธ์บทร้อง.....	144
4.4 รายละเอียดการประพันธ์ทำนองเพลง	149
4.4.1 การประพันธ์ทำนองเพลง.....	149
4.4.2 ลักษณะการดำเนินทำนองเพลง บทร้อง และจังหวะ	150
4.5 สรุปผลการประพันธ์ผลงานสร้างสรรค์.....	170
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย.....	172
วิธีการดำเนินการวิจัย.....	172
สรุปผลการวิจัย.....	172
อภิปรายผล	175
ข้อเสนอแนะ	176
ปัญหาและแนวทางแก้ไข	177
บรรณานุกรม	178
ภาคผนวก.....	180
ประวัติผู้เขียน.....	204

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง 1 การสังเคราะห์ตำนานพระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดพระเกิด จังหวัดน่าน	53
ตาราง 2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับองค์พระธาตุทั้ง 8 องค์ บริบทดนตรีและการขับร้องใน 8 จังหวัด ภาคเหนือตอนบน.....	99
ตาราง 3 รูปแบบการตีความของการประพันธ์เพลงและบทร้องการสร้างสรรค้บทเพลงชุด “นบพระ ธาตุไหว้สา แปดแคว้นล้านนา มหาปุจฉาคีตกาล”	112

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพประกอบ 1 โครงสร้างองค์ประกอบของทำนองเพลง ตามแนวคิดของ อาจารย์รักเกียรติ ปัญญาศ	26
ภาพประกอบ 2 แสดงระบบความสัมพันธ์ของทำนองเพลงตามแนวคิด ของอาจารย์รักเกียรติ ปัญญาศ	28
ภาพประกอบ 3 แคว้นต่าง ๆ ของอาณาจักรล้านนา	29
ภาพประกอบ 4 พระบรมธาตุดอยสุเทพ	34
ภาพประกอบ 5 พระบรมธาตุหริภุญชัย	36
ภาพประกอบ 6 พระบรมธาตุลำปางหลวง	38
ภาพประกอบ 7 พระวชิรธาตุเจ้าดอยตุง	39
ภาพประกอบ 8 พระบรมธาตุจอมทอง	40
ภาพประกอบ 9 พระบรมธาตุช่อแฮ	41
ภาพประกอบ 10 วัดพระธาตุแช่แห้ง	42
ภาพประกอบ 11 พระบรมธาตุดอยกองมู	43
ภาพประกอบ 12 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง 4	49
ภาพประกอบ 13 แสดงตำแหน่งพระบรมสารีริกธาตุของพระบรมศาสดาและ พระอรหันตธาตุของ พระอัครสาวกในพระธาตุทั้ง ๘ ของดินแดนล้านนา	86
ภาพประกอบ 14 แม่ครูบัวซอน ถนอมบุญ ชับชอร่วมกับวงปี่จุมที่ใช้ซึ่งเข้ามาประกอบการขับชอ87	
ภาพประกอบ 15 วงตกลั้งในขบวนแห่ลูกแก้วของลูกหลานสกุลเจ้าเมืองลำปาง บริเวณสะพาน รัชฎาภิเศก	91
ภาพประกอบ 6 รูปแบบการผสมวงดนตรีในการบรรเลง	116
ภาพประกอบ 7 กลองไชยมงคล	117
ภาพประกอบ 8 กลองเต่งถึง และกลองโป่งโป้ง	118

ภาพประกอบ 9 กลองหกหน้า กลองพม่า หรือ ก้องม่าน.....	119
ภาพประกอบ 10 ซ้องราง มองถ่าง.....	120
ภาพประกอบ 11 ตอยยอฮอร์น / ตอยยอ.....	121
ภาพประกอบ 12 ระนาดเหล็ก / ปาดยา.....	122
ภาพประกอบ 13 จีต็อก	122
ภาพประกอบ 14 เพี้ยะ หรือ เปี้ยะ.....	123
ภาพประกอบ 15 แนน้อย	124
ภาพประกอบ 16 ซ้องในวงปาดก๊อง.....	125
ภาพประกอบ 17 ระนาดเอก ในวงปาดก๊อง (วงปี่พาทย์ล้านนา)	126
ภาพประกอบ 18 ระนาดเอกเหล็ก (พาทย์เหล็ก).....	126
ภาพประกอบ 19 ระนาดทุ้มในวงปาดก๊อง.....	127
ภาพประกอบ 20 ปี่จุม 3.....	127
ภาพประกอบ 21 สะล้อก๊อบ	128
ภาพประกอบ 22 สะล้อก๊อบ	129
ภาพประกอบ 23 ฉาบใหญ่ / สว่า (ฉาบ).....	130
ภาพประกอบ 24 แสดงรูปแบบโครงสร้างของโคลงสี่สุภาพ.....	132
ภาพประกอบ 25 แสดงรูปแบบโครงสร้างของกลอนแปด.....	133

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ดินแดนล้านนาอยู่ในเขตภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งตั้งอยู่ตอนในภาคพื้นทวีป อาณาจักรล้านนามีสภาพเป็นรัฐในหุบเขา พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและหุบเขา มีพื้นที่ราบน้อย และที่ราบ มีลักษณะกระจัดกระจายอยู่กลางหุบเขาต่าง ๆ เมืองในล้านนาจึงแยกตัวกันอยู่ ในปัจจุบันดินแดนล้านนาหมายถึงดินแดน 8 จังหวัดภาคเหนือ คือ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย พะเยา แพร่ น่านและแม่ฮ่องสอน (ศรีสวัสดิ์ อ่องสกุล, 2558, น.29) นครที่อยู่ภายใต้อาณาจักร ล้านนาจึงกระจัดกระจายอยู่ตามภูเขา หุบเขา ในสถานที่ต่างบริเวณภาคเหนือของประเทศไทยในปัจจุบัน อาณาจักรล้านนา มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และมีวรรณกรรมที่ช่วยทำให้เห็นถึงภูมิปัญญาและความรู้ที่ได้แฝงอยู่ในวรรณกรรมต่าง ๆ ได้สัมผัสและรับรู้ภาพความเจริญรุ่งเรืองของ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อ และความศรัทธาอันแรงกล้าในพระพุทธศาสนา คนล้านนาจึงยึดมั่นในการรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี ที่มีต่อพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำรงชีวิต และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยคำสอนของพระพุทธศาสนาสอนให้คนดำเนินชีวิตด้วยผลของการกระทำของตน ตามกฎแห่งกรรมของหลักคำสอนที่สืบทอดกันจากรุ่นสู่รุ่น

ในพุทธศตวรรษที่ 19 ดินแดนต่าง ๆ ที่เรียกสุวรรณภูมิ รวมถึงล้านนา ล้วนแต่เป็นพุทธอาณาจักรภายใต้อิทธิพลของพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทลังกาวงศ์และพุกาม คือ อาณาจักรมอญโบราณที่ได้รับเอาพุทธศาสนาตั้งแต่ครั้งพระเจ้าอโศกฯ คติความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างพระธาตุและการสร้างพระธาตุเจดีย์บนยอดเขาสูงและหุ้มองค์เจดีย์ด้วยแผ่นทองที่เรียกว่าทองจังโก ดังข้อความที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารพม่าว่า “พระธรรมเจดีย์ ชำนาญทั้งคิโลกคิธรรมทรงพระราชศรัทธามาก ไม่อยู่ในพระราชวังเก่าเหมือนพระเจ้าแผ่นดินองค์ก่อน ให้ยกถอยยอดเจดีย์ใหญ่ ให้เงินมาชั่งหนักเท่าพระองค์จึงให้ช่างแผ่หุ้มพระเจดีย์แต่ยอดลงมา” จึงกล่าวได้ว่า การสร้างพระเจดีย์นั้นเป็นเรื่องใหญ่และสำคัญสำหรับพุทธกษัตริย์ที่เป็นองค์ศาสนูปถัมภ์ โดยเฉพาะพระเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ตามคติของลังกาถือว่าวัดจะเป็นวัดที่สมบูรณ์ต้องประกอบด้วย พระเจดีย์ ศาลาโรงธรรม และเสนาสนะที่พักอาศัยของพระภิกษุสงฆ์ (ภุมิ) ซึ่งได้ถือเอาเป็นประเพณีปฏิบัติสืบมาเมื่อครั้งสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชเป็นปฐมเหตุ สำหรับแนวคิดเรื่องพระธาตุนั้นถือเอาความสำคัญของพระเศกแก้วจุฬามณีที่ประดิษฐาน ณ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ตลอดจนพระอินทร์และท้าวสักกะเทวราชผู้เป็นใหญ่แห่งสวรรค์ชั้นนี้ ภาพของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ในโครงนิราศหรืออุคซัย นั้นระบุว่า อยู่ตอนส่วนยอดของเขาพระสุเมรุ นอกจากจะเป็นทิพยพามาที่สถิตของพระ

อินทร์แล้วเป็นที่ประดิษฐานของพระเศวตแก้วจุฬามณีอีกด้วย นับเป็นพระมหาธาตุเจดีย์ที่ศักดิ์สิทธิ์สูงสุดของคนที่นับถือศาสนาสายเถรวาท (พระครูสิริสุตาภิรมณ์ (ศุภชัย สุทธิญาโณ).2558:79-80)

พระธาตุหรือองค์พระมหาธาตุเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนล้านนามาตั้งแต่บรรพการสืบสายการถ่ายทอดพระวจนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตามพระประวัติการเล่าขานถึงตำนานการสร้างบ้านแปงเมือง และการสร้างพระธาตุคู่บ้านคู่เมืองเพื่อความเป็นสิริมงคลแห่งนครรัฐที่อยู่ภายใต้ความเป็นอาณาจักรล้านนา ดังปรากฏเรื่องราวพระธาตุอันศักดิ์สิทธิ์แห่งนครที่อยู่ภายใต้อาณาจักรล้านนา ดังเช่น พระธาตุดอยตุง จังหวัดเชียงราย พระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ พระธาตุดอยกองมู จังหวัดแม่ฮ่องสอน พระธาตุจอมทอง จังหวัดพะเยา พระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน พระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง พระธาตุช่อแฮ จังหวัดแพร่ และพระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน เป็นต้น

ในบริบทความเชื่อในพระพุทธศาสนา การสืบทอดหลักการทางประเพณี ค่านิยม แห่งชนชาวล้านนา ทำให้เกิดการผสมผสานความสัมพันธ์ทั้งในด้านชุมชน สังคม และวัฒนธรรมหล่อหลอมให้เกิดมรดกภูมิปัญญาอันเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น ถ้อยคำสำนวนล้านนาเป็นมรดกทางภาษาที่บรรพชนล้านนารังสรรค์ และสั่งสมมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน นับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสองประการ ประการแรกคือคุณค่าทางภาษาทั้งเชิงวรรณศิลป์ และความหมายที่ลึกซึ้งกินใจ ประการต่อมาได้แก่คุณค่าทางจริยศาสตร์ (ธรรมธิ, 2560) ซึ่งชาวไทยภาคเหนือได้สร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวรรณกรรม ต่าง ๆ ของตนเองขึ้นมา และได้สืบทอดกันมาคนแล้วคนเล่า และเคยเป็นที่มีความเจริญทางด้านอักษรศาสตร์ วรรณกรรม วรรณคดี ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีอันสูงส่งมาแล้วแต่โบราณกาล

คีตกวี ดุริยแห่งล้านนา นับว่าเป็นหนึ่งในบทบาทสำคัญต่อการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ และ เอกลักษณ์แห่งวัฒนธรรมความเป็นชุมชน สังคม ของล้านนา เพลงหรือทำนองเพลงเป็นสิ่งที่ผู้ประพันธ์ได้รังสรรค์จากหลากหลายแรงบันดาลใจ เพื่อตอบสนองต่ออารมณ์ความรู้สึกในสุนทรีย์ยะการประพันธ์เพลงพื้นบ้านล้านนา เป็นการประสานระหว่งการใช้ภาษา อารมณ์ จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ บนพื้นฐานของความเป็นอัตลักษณ์ในท่วงทำนองของเพลงล้านนา โดยการผสมและทอดแทรกถึงจุดประสงค์ของการประพันธ์เพลงนั้น ให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ของการประพันธ์ โดยมีหลักแนวคิดเพื่อยึดเป็นหลักในการสร้างสรรค์ผลงาน ดังเช่น ที่ อาจารย์รักเกียรติ ปัญญายศ ได้ใช้หลักการแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานในการประพันธ์เพลงสำคัญ 3 กลุ่ม เพื่อใช้เป็นฐานความคิดและจินตนาการ ดังนี้

1. แนวคิดด้านจิตนิยมที่เชื่อว่าจิตเป็นสำคัญ จิตเท่านั้นเป็นความแท้จริงสสารเป็นเพียงปรากฏการณ์ของจิตเท่านั้น ร่างกายมนุษย์เป็นเพียงปรากฏการณ์ชั่วขณะหนึ่งของจิต เมื่อร่างกายดับลง จิตก็คงอยู่ไม่แตกดับไปตามร่างกาย เชื่อว่า สิ่งที่เป็นจริงจะต้องแน่นอนตายตัว เพียงแต่นิรันดร ตลอดกาล สิ่งที่ไม่เที่ยงแท้แน่นอนเป็นสิ่งที่ไม่จริง ด้วยความเชื่อในสิ่งเหล่านี้ เกิดจากแรงศรัทธาและความเชื่อ ถือเป็นแรงจูงใจที่ไม่มีใครบอกได้อธิบายได้ ไม่ต้องการเหตุผล เพราะทุกอย่างจะมีเหตุผลในตัวของมันเอง ผลงานที่สร้างสรรค์ออกมาจึงเน้นถึงความสำคัญของจิต ถือว่าจิตเป็นของสูง เป็นความจริงแท้แน่นอน เป็นความนิรันดรแนวคิดนี้ใช้สำหรับการสร้างสรรค์เพลงเรื่องราวเกี่ยวกับชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ที่ถือเป็นเบื้องสูงมีค่าควรแก่การเคารพบูชา

2. แนวคิดสสารนิยม มีความเชื่อว่าจิตไม่มีอยู่จริง สิ่งที่เป็นจริงจะต้องสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือตา หู จมูก ลิ้น กาย สิ่งที่ตา หู จมูก ลิ้น กาย ไม่สามารถสัมผัสได้เป็นสิ่งที่ไม่จริง ด้วยความคิดและความเชื่อและจินตนาการที่ว่าสิ่งต่าง ๆ บนโลกใบนี้ย่อมมีความเป็นธรรมชาติอยู่ในตัวเอง เราไม่จำเป็นต้องหาเหตุผลให้กับสิ่งหนึ่งสิ่งใดว่าเพราะอะไร ทำไม เพราะทุกสิ่งจะมีเหตุผลในตัวของมันเอง แนวคิดนี้จะใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานให้กับบุคคลทั่วไปในโอกาสต่าง ๆ ที่เป็นสื่อให้เห็นถึงธรรมชาติของแต่ละบุคคล สถานที่และเหตุการณ์

3. แนวคิดสัมพัทธนิยม เชื่อว่าคุณค่าทางจริยธรรม คือ ความดีหรือชั่วนั้น เป็นสิ่งไม่ตายขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหรือปัจจัยอีกหลายอย่าง ในสถานการณ์หนึ่งการกระทำอย่างหนึ่งอาจจะดี แต่ในสถานการณ์อีกอย่างหนึ่ง การกระทำอย่างเดียวกันนั้นแหละ อาจจะกลายเป็นสิ่งไม่ดีก็ได้ เช่นการพูดความจริงเป็นสิ่งที่ดี แต่ถ้าเราพูดความจริงในสถานที่ไม่ควรพูดก็อาจนำไปสู่ความรุนแรงได้นำมาประยุกต์กับการสร้างสรรค์ผลงานเพลงบางชิ้นที่เห็นว่า บางสิ่งบนโลกใบนี้บางครั้งไม่มีสิ่งใดที่ถือว่าถูกต้องหรือผิดเสมอไป เราควรใช้เหตุผลหรือการกระทำเป็นตัวตัดสินในแต่ละสถานการณ์ (รักเกียรติ ปัญญายศ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 กันยายน 2564)

ในปัจจุบันการศึกษาเกี่ยวกับหลักในการประพันธ์เพลงพื้นบ้านล้านนา ผู้วิจัยพบว่ายังไม่มีการจัดการทำเป็นเอกสารหรือตำราข้อมูลในการจัดทำเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานเพลงพื้นบ้านล้านนาในรูปแบบต่าง ๆ ที่สามารถนำมาอ้างอิงและใช้เป็นหลักในการประพันธ์เพลงพื้นบ้านล้านนา ทั้งนี้ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่าทำนองเพลงต่าง ๆ รวมถึงเอกลักษณ์แห่งความเป็นสำเนียงล้านนา ควรค่าแก่การศึกษา และทำวิจัยเก็บไว้เป็นหลักฐานทางวิชาการ เพื่อให้เห็นถึงแนวความคิดและวิธีทำในการประพันธ์เพลง ผนวกกับการสืบสานและอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาที่ใช้บทเพลงในการเล่าขานตำนานต่าง ๆ อันทรงคุณค่าของชาติ เป็นการต่อยอดพัฒนาศักยภาพของวัฒนธรรม

ผสมกับการรับรู้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้คนในท้องถิ่นมีความภาคภูมิใจและทราบถึงชนพื้นเมืองวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มชนในท้องถิ่นที่ตั้งพระราชานุสาวรีย์ 8 องค์นั้น

ด้วยความสำคัญและที่มาของปัญหาจากการศึกษาข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยเกิดแนวคิดที่จะศึกษาองค์ความรู้ในการประพันธ์เพลงพื้นบ้านล้านนา ผ่านการวิเคราะห์โครงสร้างในการประพันธ์เพลงพื้นบ้านล้านนา เพื่อให้เป็นแนวทางแก่ผู้สนใจในการศึกษาค้นคว้าการประพันธ์เพลงพื้นบ้านล้านนา มิให้สำเนียงและท่วงทำนองแห่งความเป็นล้านนาสูญหายไป และเพื่อเป็นการสืบสานตำนานพระธาตุทั้ง 8 องค์ ซึ่งเป็นที่เคารพบูชาและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในท้องถิ่นและคนไทยทั่วประเทศ จึงเป็นที่มาของปริญญาานิพนธ์ เรื่อง การสร้างสรรค์บทเพลงชุด “นบธัฐพระธาตุไหว้สา แปรแคว้นล้านนา มหาปุจฉาคีตกาล” ด้วยเหตุผลที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาระบบงานการประพันธ์เพลงเพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และสืบทอดหลักการประพันธ์เพลงที่มีสำเนียงเอกลักษณ์แห่งความเป็นล้านนา ให้เห็นแจ้งสืบไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลบทที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ตำนานและรูปแบบการสร้างองค์พระธาตุทั้ง 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน และศึกษาบริบทดนตรีพื้นบ้านล้านนาใน 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน นำมาเป็นแรงบันดาลใจและแนวคิดในการสร้างสรรค์บทเพลงชุด “นบพระธาตุไหว้สา แปรแคว้นล้านนา มหาปุจฉาคีตกาล”
2. เพื่อสร้างสรรค์บทเพลงชุด “นบพระธาตุไหว้สา แปรแคว้นล้านนา มหาปุจฉาคีตกาล”

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.1 การศึกษาประวัติพระธาตุจากหลักฐานข้อมูลทางประวัติศาสตร์เดิม และศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ค้นพบขึ้นมาใหม่ พร้อมกับศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชน สังคม และวัฒนธรรม บริเวณพระธาตุ ทั้ง 8 องค์ในอาณาจักรล้านนา ผู้วิจัยมุ่งศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ เพื่อให้ทราบถึงประวัติพระธาตุตามหลักฐานข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ศึกษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นของพระธาตุ ทั้ง 8 องค์ ประกอบด้วย พระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ พระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน พระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง พระธาตุดอยตุง จังหวัดเชียงราย พระธาตุจอมทอง จังหวัดพะเยา พระธาตุช่อแฮ จังหวัดแพร่ พระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน และพระธาตุดอยกองมู จังหวัดแม่ฮ่องสอน

1.2 การศึกษา แนวทางหลักการประพันธ์เพลง ซึ่งใช้หลักการและแนวคิดของ อาจารย์รักเกียรติ ปัญญาศ ข้าราชการบำนาญ ผู้เชี่ยวชาญดนตรีพื้นบ้านล้านนา วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ เพื่อนำมาเป็นหลักในการศึกษา สำเนียงเอกลักษณ์ ของเพลงพื้นบ้านล้านนา รูปแบบและโครงสร้างการประพันธ์เพลงล้านนา และนำมาเปรียบเทียบเพื่อให้ได้ข้อค้นพบใหม่ สำหรับการเรียบเรียงหลักการประพันธ์เพลงพื้นบ้านล้านนา จากผู้เชี่ยวชาญ ปราชญ์ชาวบ้าน ในท้องถิ่นจังหวัดที่ตั้งขององค์พระธาตุทั้ง 8 องค์ เพื่อนำมาสังเคราะห์ข้อมูลมาใช้ในการสร้างสรรค์ บทเพลงชุด “นบอัฐพระธาตุไหว้สา แแปดแคว้นล้านนา มหาปุจฉาคีตการ” โดยรวบรวมจากศิลปินแห่งชาติ ผู้เชี่ยวชาญ ปราชญ์ชาวบ้าน ครูภูมิปัญญา

1.3 การสร้างสรรค์บทเพลงชุด “นบอัฐพระธาตุไหว้สา แแปดแคว้นล้านนา มหาปุจฉาคีตการ” เป็นกระบวนการสร้างสรรค์บทเพลงที่เกิดจากการสังเคราะห์เอกลักษณ์ทำนองเพลงพื้นบ้านล้านนาผสมผสานกับความเป็นเอกลักษณ์ของดนตรีชนพื้นเมืองเดิมของพระธาตุทั้ง 8 องค์ เพื่อแสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่นภายใต้สำเนียงบทเพลงล้าน

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาเอกลักษณ์ทำนองเพลงพื้นบ้านล้านนาและการศึกษาข้อมูลกลุ่มคนพื้นเมืองเดิม เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการประพันธ์เพลงเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของท้องถิ่นที่ตั้งพระธาตุ ผู้วิจัยดำเนินการลงพื้นที่ศึกษาในเขตพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดลำปาง จังหวัดเชียงราย จังหวัดพะเยา จังหวัดแพร่ จังหวัดน่านและจังหวัดแม่ฮ่องสอน

3. ขอบเขตด้านบุคคล

การศึกษาศึกษาเอกลักษณ์ทำนองเพลงพื้นบ้านล้านนาและการศึกษาข้อมูลกลุ่มคนพื้นเมืองเดิม เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการประพันธ์เพลงเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของท้องถิ่นที่ตั้งพระธาตุ ผู้วิจัยดำเนินการลงพื้นที่ศึกษาในเขตพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดลำปาง จังหวัดเชียงราย จังหวัดพะเยา จังหวัดแพร่ จังหวัดน่านและจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยกำหนดหลักเกณฑ์และพิจารณาคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจำนวน กลุ่ม ประกอบด้วย

1.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ เจ้าอาวาสวัดพระธาตุทั้ง 8 องค์ ศิลปินแห่งชาติ ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือ ปราชญ์ชาวบ้าน ครูภูมิปัญญา

1.2 กลุ่มบุคคลทั่วไป คือ นักวิชาการ หัวหน้าสำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดที่ตั้งพระธาตุทั้ง 8 พระองค์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ด้านการศึกษาประวัติพระธาตุ สภาพแวดล้อมของกลุ่มชน บริเวณพระธาตุ ทั้ง 8 องค์ในอาณาจักรล้านนา

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการรวบรวมประวัติ สภาพแวดล้อมของกลุ่มชนดั้งเดิมตั้งแต่แรกเริ่มในการก่อตั้งพระธาตุตามประวัติ หาอัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ของคนในท้องถิ่นเพื่อให้ทราบถึงที่มาของสถานที่ตั้งองค์พระธาตุนั้น ดังเช่น พระธาตุดอยตุง เดิมนั้นบนเขาดอยตุงมีประวัติและเรื่องราวชนพื้นเมืองเดิมเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่ตั้งของพระธาตุ ทำให้ผู้วิจัยได้ศึกษาหาหลักฐานเพื่อนำมายืนยันในการแสดงถึงอัตลักษณ์และเอกลักษณ์สถานที่ตั้งพระธาตุให้เข้ากับบทเพลงและท่วงทำนองที่ประพันธ์ขึ้น เพื่อให้บทเพลงบูชาองค์พระธาตุมีความเป็นอัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ ท้องที่มากยิ่งขึ้น

ด้านการศึกษา วิเคราะห์หลักการประพันธ์เพลง สำเนียงเอกลักษณ์ ของเพลงพื้นบ้านล้านนา รูปแบบและโครงสร้างการประพันธ์เพลงล้านนา บทกวีล้านนา ที่ใช้ในการสร้างสรรค์บทเพลงชุด “นบพระธาตุไหว้สา แปดแคว้นล้านนา มหาปุจฉาคีตการ”

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการรวบรวมองค์ความรู้หลักการในการประพันธ์เพลงพื้นบ้านล้านนา ที่ใช้องค์ประกอบต่าง ๆ เข้ามาประสานรวมกันให้เกิดเป็นบทเพลงและท่วงทำนองที่ยังคงเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ในรูปแบบเพลงล้านนา ผสมผสานกับดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ ผ่านกระบวนการสังเคราะห์และวิเคราะห์ ซึ่งจะเป็นข้อมูลด้านมานุษยวิทยาดนตรีที่มีประโยชน์ต่อการศึกษานในอนาคตได้

ด้านการสร้างสรรค์บทเพลงชุด “นบอัฐพระธาตุไหว้สา แปดแคว้นล้านนา มหาปุจฉาคีตการ” การสร้างสรรค์บทเพลงชุด “นบอัฐพระธาตุไหว้สา แปดแคว้นล้านนา มหาปุจฉาคีตการ” เป็นการต่อยอดการรับรู้ถึงวัฒนธรรมประเพณี สังคม ความเชื่อ วิถีชีวิต ด้วยการนำมรดกภูมิปัญญาของบรรพชนที่ได้รังสรรค์มรดกภูมิปัญญาด้านคีตการล้านนา มาเข้าสู่กระบวนการทางการศึกษา และการวิจัย เพื่อเป็นการเผยแพร่ความเป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของดนตรีพื้นบ้านล้านนาที่สื่อความหมายในการรับรู้เกี่ยวกับประวัติองค์พระธาตุสำคัญที่อยู่คู่บ้านคู่มือเมือง แคว้นล้านนามาแต่ในอดีต จนถึงความเป็นประเทศไทยในปัจจุบัน

นิยามศัพท์เฉพาะ

นบ หมายถึง การนอบน้อมบูชา เช่น นบเกล้าเกล้า คือการพนมมือนอบน้อมไหว้ขึ้นบนศรีษะ

พระธาตุ หมายถึง กระดูกของพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระอรหันต์

ไหว้สา หมายถึง การกราบไหว้ นมัสการ หรือ สาธุ

ล้านนา หมายถึง ดินแดน ๘ จังหวัดภาคเหนือ คือ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย พะเยา แพร่ น่านและแม่ฮ่องสอน

มหาปฐจา หมายถึง การบูชาที่ยิ่งใหญ่

คีตการ หมายถึง เพลงขับ การขับร้อง

อัตลักษณ์ หมายถึง ผลรวมของลักษณะเฉพาะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งทำให้สิ่งนั้นเป็นที่รู้จักหรือจำได้ เช่น นักร้องกลุ่มนี้มีอัตลักษณ์ทางด้านเสียงที่เด่นมาก ใครได้ยินก็จำได้ทันที. สังคมแต่ละสังคมมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง. โลกาภิวัตน์ทำให้อัตลักษณ์ของสังคมไทยเปลี่ยนไป.

เอกลักษณ์ หมายถึง ลักษณะเฉพาะของทำนองที่ใช้ในการประพันธ์เพลงพื้นบ้านล้านนา ประกอบด้วย สำเนียง ฉันทลักษณ์ วรรณกรรม บันไดเสียง การเคลื่อนที่ของทำนอง จังหวะ อารมณ์และกลวิธีที่สอดแทรกอยู่ในเพลงพื้นบ้านล้านนา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การสร้างสรรคืบทเพลงชุด “นบพระธาตุไหว้สา แปรแคว้นล้านนา มหาปุจาคีตการ”

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์
แนวคิดและทฤษฎีการประพันธ์เพลง
ไทย
แนวคิดการประพันธ์เพลงพื้นบ้าน
ล้านนาของอาจารย์รักเกียรติ ปัญญาศ

กรอบในการวิเคราะห์ห้หลักการ
ประพันธ์เพลงพื้นบ้านล้านนา

- เนื้อหา
- เรื่องราว
- ความหมาย
- ทำนองเพลง
- แนวเพลง
- วงดนตรี
- เนื้อร้อง

1. ประวัติพระบรมธาตุ และความสัมพันธ์
ทางด้านชุมชน สังคม และวัฒนธรรม บริเวณ
ที่ตั้งพระธาตุทั้ง 8 องค์
2. เพลงสร้างสรรคืบทชุด “นบอัฐพระธาตุไหว้สา
แปรแคว้นล้านนา มหาปุจาคีตการ”
3. การวิเคราะห์เพลง
บันไดเสียง
ลักษณะการดำเนินทำนอง
ความสอดคล้องทำนองเพลง
จังหวะ
ความสัมพันธ์ระหว่างทำนองเพลงกับบทร้อง

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยเรื่อง การสร้างสรรค์บทเพลงชุด “นบอัฐพระธาตุไหว้สา แด่แคว้นล้านนา มหาปุจฉาคีตการ” ผู้วิจัยมุ่งศึกษาและสร้างสรรค์งานดนตรีที่สังเคราะห์จากเอกลักษณ์เพลงพื้นบ้าน ล้านนา ซึ่งการทบทวนวรรณกรรมในบทที่ 2 เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญต่อการดำเนินการวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยจึงศึกษาค้นคว้าเอกสารทางวิชาการ ตำรา หนังสือ งานวิจัยต่าง ๆ และการสัมภาษณ์บุคคลข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัยจากแหล่งข้อมูลทั้งที่เป็นห้องสมุด ฐานข้อมูลในระบบออนไลน์และบุคคลข้อมูล โดยผู้วิจัยจะทำการศึกษา เรียบเรียง และสรุปเพื่อให้เกิดความกระจ่างอันนำไปสู่การวิจัยและการสร้างสรรค์ต่อไป ดังมีรายละเอียดของการทบทวนวรรณกรรม เรียงตามลำดับความสำคัญดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์

2.1.2 แนวคิดและทฤษฎีการประพันธ์เพลงไทย

2.1.3 แนวคิดการประพันธ์เพลงพื้นบ้านล้านนา

2.2 สารัตถะที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 บริบทเชิงพื้นที่บริเวณที่ตั้งขององค์พระธาตุทั้ง 8 องค์

2.2.2 ประวัติพระธาตุทั้ง 8 องค์

2.2.3 ที่มาของดนตรีพื้นบ้าน

2.2.4 ประเภทของเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา

2.2.5 ประเภทของวงดนตรีพื้นเมืองล้านนา

2.2.6 ลักษณะดนตรีพื้นบ้าน

2.2.7 ลักษณะการบรรเลงดนตรีพื้นบ้าน

2.2.8 การขับร้องเพลงพื้นบ้าน

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์

ความหมายของอัตลักษณ์ ตามรากศัพท์ในภาษากรีกนั้นอัตลักษณ์ (Character) หมายถึง เครื่องหมายที่บอกความแตกต่าง สำหรับในความหมายที่ใช้กันอยู่ทั่วไปนั้น หมายถึง กลุ่ม ของลักษณะการ(Traits) ที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของบุคคลหนึ่งบุคคลใดกับบุคคลอื่น ๆ ทั้งหมด ในความหมายที่กว้างที่สุดนั้น คำนี้มีความหมายที่ค่อนข้างจะเหมือนกับความเป็นปัจเจกชน (Individuality) แต่ในทางปฏิบัติที่มีผู้นิยมใช้อย่างแพร่หลายนั้น หมายถึง กลุ่มของลักษณะการซึ่งมี ความสำคัญทางสังคมและมีคุณลักษณะทางศีลธรรมเป็นประเด็นสำคัญ บุคคลอาจจะแบ่งออกได้ ตามอัตลักษณ์เป็น3ประเภทประเภทแรกได้แก่บุคคลที่มีอัตลักษณ์ที่มั่นคง (Stable Character) บุคคลประเภทนี้มีคุณสมบัติทางจิตที่แสดงพฤติกรรมออกมา โดยยึดหลักหรือกฎหมายเป็นแนวทาง ประเภทที่สองได้แก่ บุคคลที่มีอัตลักษณ์ที่เข้มแข็ง (Strong Character) บุคคลประเภทนี้มีพฤติกรรม ที่มุ่งจะกระทำอะไรให้บรรลุเป้าหมายไม่ว่าการกระทำนั้นจะยากลำบากเพียงใดก็ตาม ประเภท สุดท้ายได้แก่บุคคลที่มีอัตลักษณ์ที่ดี(Good Character) บุคคลประเภทนี้จะแสดงพฤติกรรม โดยอาศัยแนวทางจริยธรรมและสังคมที่สม่ำเสมอและคำนึงถึงผลการกระทำของตนที่จะมีต่อผู้อื่น อย่างไรก็ตาม พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถานดูเหมือนจะให้ ความหมายของอัตลักษณ์ที่ครอบคลุมมากที่สุด โดยกล่าวว่า อัตลักษณ์ (หรือลักษณะภาพ) หมายถึง (ติน ปรัชญพฤทธิ, 2538, หน้า 389-390)

1. คุณภาพ ลักษณะการ คุณสมบัติหรือลักษณะซึ่งเป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงลักษณะ ที่สำคัญของบุคคลหนึ่งหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

2. ในด้านที่เป็นคุณสมบัติทางศีลธรรม หมายถึง การจัดระเบียบ ลักษณะการทัศนคติและนิสัยให้เป็นไปตามมาตรฐานความประพฤติที่มุ่งประสงค์

3. ระบบชีวิตของบุคคลหนึ่งซึ่งประกอบด้วย เหตุจูงใจ ทัศนคติ นิสัย อารมณ์ สะเทือนใจอุดมคติ และคุณค่าอันเป็นตัวกำหนดให้บุคคลเลือกทางปฏิบัติในสถานการณ์หนึ่งๆ

ความหมายของลักษณะการ (Trait) คือ แบบอย่างพฤติกรรมหรือด้านอื่นของบุคลิกภาพที่ค่อนข้างสม่ำเสมอและคงทนของบุคคล แบบอย่างพฤติกรรมนี้จะปรากฏให้เห็นได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ และอาจนำมาใช้เป็นเครื่องบอกความแตกต่างบุคลิกภาพหนึ่งจากบุคลิกภาพอื่น ตัวอย่างลักษณะการได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต และความรุกราน เป็นต้น นอกจากนี้ Guildford ได้ แบ่งลักษณะการของบุคคลตามด้านต่าง ๆ ได้ 7 ด้านด้วยกัน กล่าวคือ ความสนใจ ความต้องการ ทัศนคติ ความถนัด อารมณ์นิสัย สรีระ และรูปร่างหรือโครงสร้างของร่างกาย (ติน ปรัชญพฤทธิ, 2538, หน้า 389-390)

อัตลักษณ์ หมายถึง คุณสมบัติของบุคคลหรือสิ่งของที่แสดงออกถึงความเป็น ตัวตน เป็นสำนึกที่บุคคลรับรู้ และรู้ว่าตัวเขาคือใคร มีลักษณะเป็นอย่างไร มีวิถีชีวิต ความคิด ความ เชื่อแบบแผนพฤติกรรม และลักษณะนิสัยอย่างไร เหมือนหรือแตกต่างจากคนอื่น กลุ่มอื่น สิ่งอื่น ใดๆ บุคคลอาจมีอัตลักษณ์หลายๆ อย่างในตัวตนก็ได้ การจะรับรู้ว่ามีอัตลักษณ์อย่างไร พิจารณาจากการแสดงออกผ่านทางตัวแทนความมีตัวตนในรูปของสถานะของ บุคคล เพศ สภาพ ตำแหน่ง หน้าที่ บทบาททางสังคม ซึ่งเรียกสิ่งเหล่านี้ว่าเป็นอัตลักษณ์ของปัจเจก หรืออัตลักษณ์ ส่วนบุคคล ส่วนการแสดงออกผ่านสัญลักษณ์อะไรบางอย่างที่มีความหมายเป็นที่เข้าใจร่วมกัน และการแสดงออกทางพิธีกรรม ประเพณี วัฒนธรรม ตำนาน เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ และ ปรากฏการณ์ทางสังคม เป็นส่วนที่เรียกว่า “อัตลักษณ์ทางสังคม” หรือ “อัตลักษณ์ที่คนในสังคมมีร่วมกัน” (สุจรรยา ชาติช่วง, 2554)

การศึกษาความหมายของ “อัตลักษณ์” (Character) มักเป็นการศึกษาในแนว วัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) มักจะถูกกล่าวควบคู่ไปกับมโนทัศน์ อำนาจการนิยาม ความหมายหรือการสร้างภาพแทนความจริง (Representation) เมื่อนำไปสัมพันธ์กัน คำกล่าว เหล่านี้ จึงทำให้ “อัตลักษณ์” มีความหมายที่แตกต่างไปจากความหมายที่เข้าใจกันโดยทั่วไป นอกจากนั้น พจนานุกรมภาษาไทย-อังกฤษ หรืออังกฤษ-ไทย แปล Character ว่าเอกลักษณ์ซึ่ง ตรงกับความหมาย ของคำนี้ในพจนานุกรมภาษาอังกฤษ (Hornby, 2001) ว่าสิ่งที่เป็นคุณสมบัติ ของคนหรือสิ่งหนึ่งและ มีนโยบายต่อไปว่าเป็นคุณสมบัติเฉพาะของสิ่งนั้นที่ทำให้สิ่งนั้นโดดเด่น ขึ้นมาหรือแตกต่างจากสิ่งอื่น และสิ่งที่เรารู้สึกว่าเป็นเราหรือพวกเขาแตกต่างจากเขาหรือพวกเขา หรือคนอื่นไม่จำเป็นต้อง เป็นหนึ่งเดียวแต่อาจมีหลายอัตลักษณ์ที่ประกอบขึ้นมาเป็นตัวเราและ พวกเขา ไม่ใช่เป็นสิ่งที่อยู่ใน ธรรมชาติแต่เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นโดยสังคม (Social Construct) อัต ลักษณ์จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการ สร้างความเหมือนระหว่างพวกเขาหรือคนอื่น (ฉลาดชาย รมิ ตานนท์, 2550)

อภิญา เพ็ญฟูสกุล (2543, หน้า 1-2) กล่าวว่า อัตลักษณ์ (Character) คือ ความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองว่า “ฉันเป็นใคร” ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการปฏิสังสรรค์ระหว่างตัวเรากับคน อื่น โดยผ่านการมองตัวเองและคนอื่นมองเราในขณะนั้น และในทางเดียวกันมโนทัศน์อัตลักษณ์จะ ถูกกล่าวควบคู่ไปกับเรื่องของอำนาจ นิยามความหมายหรือการสร้างภาพแทนความจริง (Representation) เมื่ออัตลักษณ์ไปสัมพันธ์กับแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น

นัทธนัย ประสานนาม (2550) กล่าวว่า “อัตลักษณ์” เป็นความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมี ต่อตนเองว่า “ฉันคือใคร” ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการปฏิสังสรรค์ระหว่างตัวเรากับคนอื่นโดยผ่านการ มอง

ตนเองและการที่คนอื่นมองเราอัตลักษณ์ต้องการความตระหนัก(Awareness) ในตัวเราและพื้นฐานของการเลือกบางอย่าง นั่นคือจะต้องแสดงตนหรือยอมรับอย่างตั้งใจกับอัตลักษณ์ที่เลือก ความสำคัญของการแสดงตนก็คือ การระบุได้ว่ามีอัตลักษณ์เหมือนกลุ่มหนึ่ง และมีความแตกต่างจากกลุ่มอื่นอย่างไร และ “ฉันเป็นใคร” ในสายตาคนอื่น การที่เราเลือกนิยามความหมายของตนเอง และแสดงตนเองต่อบุคคลหรือสังคมว่าเราเป็นใครนั้น เป็นกระบวนการของการเลือกใช้และแสดง ออกซึ่งจะทำให้รู้ว่าเราเหมือนหรือแตกต่างจากคนอื่นหรือกลุ่มอื่นอย่างไร โดยผ่านระบบของการ ใช้สัญลักษณ์ (Symbol) ซึ่งเป็นสิ่งที่ประกอบกันทั้งด้านอารมณ์ความรู้สึกภายในตัวเรา และ กระบวนการของโลกภายนอกที่เราเกี่ยวพัน เพราะมนุษย์เลือกใช้ความหมายหรือเปลี่ยนแปลง ความหมายที่เกี่ยวกับตนเองทั้งในกระบวนการที่เขาสัมพันธ์กับโลกและในส่วนของตัวตนที่มัน ซ้อนทับกันอยู่ ดังนั้นจึงมีการจัดแบ่งประเภทของอัตลักษณ์เป็น 2 ประเภทคือ อัตลักษณ์ส่วนบุคคล (Personal Character) และ อัตลักษณ์ทางสังคม (Social Character)

ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2550) เสนอว่าอัตลักษณ์กับสังคมเป็นเรื่องที่แยกกันไม่ออก เนื่องจากการนิยามความเป็นตัวตนของอัตลักษณ์นั้นต้องมีการอ้างอิงกับสังคม แม้จะเป็นในระดับตัวบุคคลก็ยังคงมีการนิยามตนเองว่ามีตำแหน่งแห่งที่ หรือมีบทบาทอย่างไรในสังคมที่บุคคลอาศัยอยู่

Call, George and Simmon (1987, p.134) ได้ให้ความหมายของอัตลักษณ์หรือเอกลักษณ์ไว้ว่าเป็นลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งในตัวบุคคลหรือชนชาติใดชนชาติหนึ่ง ที่ทำให้บุคคล นั้นรู้ตัวว่าเขาเป็นบุคคล เป็นตัวเขาเองแตกต่างจากคนอื่นและทำให้คนอื่นรู้จักว่าเป็นใคร ด้วย เอกลักษณ์ของตนเอง จึงมีความสำคัญเพราะเป็นเครื่องรักษาบุคคลแต่ละคนให้มีความเป็นตัวตน ของตนเองโดยแท้จริงอัตลักษณ์คือความเป็นตัวตนที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ต่อตัวตนหรือสถาบันโดย สะท้อนถึงลักษณะ สำคัญ 5 ประการคือเป็นพลังแฝงที่นำไปสู่พฤติกรรมเป็นเจตคติที่บุคคล กลุ่ม คน มีต่อสถาบัน หรือเป้าหมายเป็นความคาดหวังของบุคคลหรือสถาบันที่สอดคล้องกับความเชื่อ หรือความรู้สึกต่อตนเองและสถาบันเป็นสิ่งสะท้อนความรู้สึกนึกคิดของคนที่มีต่อบุคคลหรือ สถาบัน และเป็นความนิยมที่มีต่อสถาบันหรือบุคคลได้แสดงความเป็นตัวตน หรือความโดดเด่น เป็นที่รับรู้ของผู้อื่น

สรุป อัตลักษณ์ หมายถึง ลักษณะเฉพาะของบุคคล ซึ่งมีคุณสมบัติทางศีลธรรม และ จริยธรรม อันจะเป็นแนวทางของความประพฤติที่มุ่งประสงค์ (ติน ปรัชญาพุทธ, 2538,391) (อุไรรัตน์ ศิริสุภดิลาภภัทร์, 2558, น.15-18)

2.1.2 แนวคิดและทฤษฎีการประพันธ์เพลงไทย

การประพันธ์เพลงไทยเป็นระเบียบวิธีการแต่งเพลงที่สืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ เพื่อให้เกิดความหลากหลายของบทเพลงและเป็นการต่อยอดองค์ความรู้จากโบราณจารย์โดยผู้วิจัยได้ค้นคว้าแนวทางการประพันธ์เพลงจากเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ครุมนตรี ตราโมท มีแนวทางในการประพันธ์เพลงไทยคือการขยายหรือลดทอนทำนองเป็นลักษณะการเพิ่มหรือลดทำนองจำนวน 2 เท่าของทำนองเดิมเช่นหากขยายทำนองจากอัตราจังหวะสองชั้นให้เป็นอัตราจังหวะสามชั้นก็ต้องเพิ่มทำนองเป็น 2 เท่าหรือถ้าหากลดทำนองจากอัตราจังหวะสองชั้นเป็นอัตราจังหวะชั้นเดียวจะต้องลดทำนองลงไป 2 เท่าเป็นต้นโดยจะต้องคำนึงถึงความสอดคล้องของจังหวะหน้าทับเสียงของลูกตกทิศทางของทำนองและสำเนียงของทำนองนั้น ๆ นอกจากนั้นครุมนตรีตราโมทยังอธิบายถึงขั้นตอนการประพันธ์เพลงอีกว่าการประพันธ์เพลงจะต้องค่อย ๆ ทำไปที่ละประโยคการตบแต่งทำนองจะต้องกระทำโดยคำนึงถึงความเหมาะสมของความถี่และความห่างในแต่ละช่วงและจะต้องเกล่าทำนองให้มีสัมผัสที่สละสลวยสนิทแนบเนียนและมีการประดิษฐ์ทำนองที่มีความเป็นเอกลักษณ์ลงไปอย่างเหมาะสมเช่นช่วงใดเป็นทำนองทางพื้นช่วงใดเป็นลูกล้อลูกขัดการสอดแทรกกลวิธีการบรรเลงเป็นต้น (ภัทระ คมขำ, 2556, น.57)

สำหรับการตั้งชื่อเพลงนั้นครุมนตรีตราโมทได้จำแนกไว้ 10 ประการคือ

- 1) ตั้งชื่อตามเหตุที่ทำให้เกิดทำนองเพลงนั้น ๆ
- 2) ตั้งชื่อตามผลที่ได้รับ
- 3) ตั้งชื่อตามสำเนียงเพลง
- 4) ตั้งชื่อตามลักษณะของทำนอง
- 5) ตั้งชื่อเพื่อเป็นอนุสรณ์
- 6) ตั้งชื่อตามกิริยาที่นำไปประกอบ
- 7) ตั้งชื่อตามนามของบุคคล
- 8) ตั้งชื่อเพื่อให้เป็นชุด
- 9) ตั้งชื่อเลียนชื่อเพลงของชาติอื่น ๆ
- 10) ตั้งชื่อให้แตกต่างจากข้อมูลเดิม (มนตรีตราโมท, 2538, น. 88-89)

ดร. สิริชัยชาญ พักจำรูญ ได้อธิบายถึงแนวทางการประพันธ์เพลงไทยว่าประกอบด้วย

- 1) การยืดขยายทำนองเดิม
- 2) การตัดทอนทำนองลงมา
- 3) แต่งทำนองขึ้นใหม่จากการอาศัยเพลงที่มีมาอยู่เดิมให้มีทำนองหรือสำเนียงเปลี่ยนไป หรือที่เรียกว่าทางเปลี่ยนนั่นเอง
- 4) แต่งจากความคิดสร้างสรรค์ของผู้ประพันธ์อาทิจิดจากลีลาท่าเดินและวังของสัตว์คิดจากสภาพแวดล้อมคิดจากประวัติศาสตร์คิดจากเหตุการณ์สำคัญ

ทั้งนี้การคิดรูปแบบของจังหวะและทำนองขึ้นอยู่กับผู้ประพันธ์จะถ่ายทอด(สิริชัยชาญ พักจำรูญ อ้างถึงใน สรยุทธ โชติรัตน์, 2561, น. 34)

รองศาสตราจารย์พิชิต ชัยเสรี ได้อธิบายแนวคิดของรูปแบบการประพันธ์เพลงไทยว่ามีทั้งหมด 4 รูปแบบ คือ

- 1) บันดาลรังสรรค์ (Creative Inspiration) เป็นแรงบันดาลใจของผู้ประพันธ์ที่ได้รับจากปัจจัยภายนอกคือสิ่งแวดล้อมปรากฏการณ์และเหตุปัจจัยภายในตัวของศิลปินซึ่งเป็นการสร้างสรรค์ทำนองโดยความสามารถของศิลปินอย่างแท้จริงเรียกว่า“ ทิพยดล” เป็นต้นแบบและแนวทางการประพันธ์สำนักประพันธ์รุ่นหลัง
- 2) ศักดิ์ชนนุรักษ์ (Classical Conservatism) เป็นการยึดแนวทางการประพันธ์ตามแนวทางแรกอย่างมั่นคงเคร่งครัดตามระเบียบแบบแผน
- 3) ขนบภักดีสืบสมัย (Trendy Tradition) เป็นการประพันธ์ที่ใช้หลักการตามระเบียบแบบแผนโบราณ แต่จะค่อนข้างคล้อยตามสมัยนิยม
- 4) นุกไพรเบิกทาง (Contemporary) เป็นการประพันธ์เพลงแนวใหม่ที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนเพื่อแสวงหาความแปลกใหม่ให้แก่วงการดุริยางคศิลป์ไทย (พิชิต ชัยเสรี, 2557ม. น. 1-5)

นอกจากนั้นรองศาสตราจารย์พิชิต ชัยเสรี ยังได้กล่าวถึงกลวิธีการประพันธ์เพลงไทยที่ผู้ประพันธ์จะใช้เป็นเครื่องมือในการประพันธ์อันประกอบไปด้วย

- 1) การยืดยุบทำนอง คือ การประพันธ์ด้วยการขยายหรือลดทำนอง
- 2) การล่อ ชัด และเหลื่อม เป็นลีลาของทำนองพวหน้าและพวหลัง
- 3) การกรอการบรรเลงให้มีเสียงยาวๆ
- 4) การโยน ประกอบด้วย ส่วนทำโยน ส่วนเนื้อโยน และส่วนปิดโยน

- 5) เทียบกลับหรือทางเปลี่ยน เป็นการเพิ่มอรรถรสเพื่อไม่ให้ซ้ำทำนองเดิม
 - 6) การเปลี่ยนบันไดเสียง เพื่อเพิ่มลีลาของท่วงทำนอง
 - 7) การใช้กระสวนจังหวะนิ่งและจังหวะกลอง เพื่อความเหมาะสมกลมกลืนระหว่างทำนองกับจังหวะ
 - 8) สำเนียงเป็นการประดับประดาทำนองให้มีลีลาของบทเพลงที่แสดงถึงอารมณ์ความรู้สึกและแสดงถึงสำเนียงของภาษา
 - 9) อัดลักษณะแบบเข้าแบบ เป็นการสร้างสรรค์สัมผัสทำนองทำและรับอย่างบรรจง
 - 10) ลักษณะเดียวเพื่ออวดฝีมือ (พิชิต ชัยเสรี, 2557, น. 7-48)
- ศาสตราจารย์ ดร. บุษกร บิณฑสันต์ ได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับการประพันธ์เพลงไทยว่าหลักการประพันธ์เพลงไทยแบ่งออกเป็น 3 แบบ คือ
- 1) นำทำนองเดิมมาขยาย ต้องยึดสาร์ตตะของเพลงเป็นสำคัญ แต่จะเติมเต็มหรือสอดแทรกทำนองอื่น ๆ ขึ้นอยู่กับผู้ประพันธ์
 - 2) นำทำนองเดิมมาลดทอน ต้องยึดตามสาร์ตตะของเพลงเป็นสำคัญ เช่นเดียวกับการขยาย แต่ก็มีกรณีขลุ่ยบางในบางครั้ง แต่ถึงอย่างไรก็ตามจะต้องเหลือเค้าโครงเดิมอยู่
 - 3) แต่งโดยคิดทำนองขึ้นใหม่ขึ้นอยู่กับการคิดของผู้ประพันธ์ที่สามารถประพันธ์ทำนองได้อย่างอิสระ แต่ก็ยังคงความเป็นเอกลักษณ์อย่างไทยเช่นเดิม (บุษกร สำโรงทอง อ้างถึงในภัทระ คมขำ, 2556, น. 56-57)

จากการศึกษาทฤษฎีการประพันธ์เพลงจากเอกสารต่าง ๆ ของครุมนตรี ตราโมท ดร. สิริชัยชาญ พักจำรูญ รองศาสตราจารย์พิชิต ชัยเสรีและ ศาสตราจารย์ดร. บุษกร สำโรงทอง ผู้วิจัยพบว่าการประพันธ์เพลงมีรายละเอียดและกลวิธีการประพันธ์ที่ต้องคำนึงถึงหลายส่วนประกอบด้วยการขยาย-ลดทอนทำนอง สัมผัส จังหวะ บันไดเสียง สำเนียง อารมณ์เพลง และกลเม็ดเด็ดพราย ซึ่งเป็นเครื่องมือมุ่งสู่เป้าหมายแห่งการประพันธ์ให้มีความวิจิตรบรรจง โดยลักษณะของการประพันธ์จะอาศัยรูปแบบจาก โบราณจารย์นำมาผสมผสานกับจินตนาการของผู้ประพันธ์ รวมไปถึงแสดงออกถึงแนวคิดในการประพันธ์ให้บังเกิดเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง โดยไม่ทิ้งรากฐานของความเป็นไทยทฤษฎีการประพันธ์จึงเป็นแนวทางที่เกิดประโยชน์ต่อการผู้วิจัยเป็นอย่างยิ่งผู้วิจัยจะนำแนวทางการประพันธ์ของทั้ง 4 ท่านมาเป็นกรอบในการประพันธ์สำหรับ

งานวิจัยเพื่อสะท้อนถึงสุนทรียะของบทเพลงที่มีความสมบูรณ์ให้มากที่สุดที่สำคัญยังนำมาเป็นแนวทางในการอธิบายวิธีการประพันธ์และแสดงผลของการประพันธ์ในแต่ละส่วน

คุณครุมนตรี ตราโมท ได้กล่าวถึงหลักการประพันธ์เพลงไทยสรุปได้ว่าหลักการประพันธ์เพลงไทยที่เป็นแบบแผนสืบทอดมานั้น มีอยู่ด้วยกันสองประการคือ การแต่งขยายและการลดอัตราลง แต่การฝึกหัดเบื้องต้นแล้ว นิยมให้ฝึกการแต่งขยาย ทั้งนี้ผู้ประพันธ์จำเป็นต้องคำนึงถึงหลักเบื้องต้น คือความยาวของเพลงก็หน้าทับ เสียงสำคัญที่เป็นลูกตก ทำนอง และการดำเนินทำนอง โดยมีรายละเอียดดังนี้

การแต่งเพลงไทยตามแบบแผนที่มีมา แต่โบราณสำหรับผู้ที่จะรู้ไว้ขั้นต้นมืออยู่ว่าจะแต่งทวิอัตราขึ้นหรือลดอัตราลง แต่ว่าการแต่งนั้นเขามักจะหัดแต่งทวิอัตราขึ้นเช่น ทำเพลงขึ้นเดียวให้เป็นสองชั้นหรือทำเพลงสองชั้นให้เป็นเพลงสามชั้น วิธีแต่งเพลงสองชั้นก็โดยการเพิ่มความยาวขึ้นอีกเท่าตัวเหมือนการขยายส่วนรูปภาพ และเมื่อขยายเสร็จแล้วต้องตบแต่งแทรกแซงให้เหมาะสมด้วย การแต่งจะต้องทำให้สิ่งที่มีอยู่แล้วนั้นดีขึ้น จึงเรียกว่าแต่ง

วิธีแต่งเพลงตามแบบแผนของไทยนั้น ในขั้นแรกผู้แต่งควรจะต้องตั้งปณิธานเสียก่อนว่าจะแต่งเพลงในรูปแบบใด จะแต่งเป็นประเภทเพลงพื้น ๆ อย่างโบราณ หรือจะแต่งให้มีลูกล้อลูกขัดเพื่อสนุกสนาน หรือจะแต่งเป็นเพลงจำพวกมีทำนองช้า ๆ เสียงยาว ๆ ซึ่งภาษาของดุริยางค์ศิลป์เรียกว่า กรอ แต่เมื่อพูดถึงผู้ที่เพิ่งจะเริ่มหัดแต่งเพลง ควรจะหัดแต่งเพลงพื้น ๆ เสียก่อน คือเพลงชนิดที่มีทำนองเรื่อย ๆ สม่่าเสมอไปตลอดทั้งเพลง เพราะเพลงชนิดนี้ผู้แต่งไม่ต้องใช้ความคิดมากนัก เพียงแต่ทำให้เพลงที่แต่งขึ้นนั้นถูกต้องตามกฎเกณฑ์ของดุริยางค์ศิลป์เท่านั้น เช่นเดียวกับหลักการของการ หัดแต่งบทกวี

กล่าวถึงวิธีการแต่งเพลงต่อไป การแต่งเพลงไทยนั้นตั้งแต่โบราณมา ก็มีทั้งที่แต่งถูกต้องตาม หลักเกณฑ์อย่างเคร่งครัด และแต่งแยกทางออกไปจากหลักเกณฑ์ แต่สำหรับผู้ที่ยึดแต่งใหม่ไม่ควรดูแบบแผนการแต่งที่แยกออกไปนอกหลักเกณฑ์ เพราะผู้แต่งเพลงแบบนั้น ในสมัยโบราณล้วนเป็นผู้ที่ทรงคุณวุฒิอ่านได้รับเกียรติ ถึงเป็นป้าปมุต (คนที่ไม่มีใครถือโทษ คนบางคนอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพนับถือของคนอื่นเป็นอันมาก คนทั้งหลายเขายกให้ แม้จะด่าจะดูก็ไม่ถือ) แล้วยอมทำสิ่งใดให้ผิดไปจากกฎเกณฑ์ได้ และบางทีสิ่งที่ว่าผิดของท่านเหล่านั้นแหละ กลับเป็นสิ่งที่ดีสรรเสริญและอาจกลายเป็นกฎเกณฑ์ขึ้นอีกอย่างหนึ่งก็ได้ เช่นเดียวกับผู้หัดแต่งฉันท ก็จะต้องด้วยรักษาครูลหุ และจำนวนพยางค์อย่างเคร่งครัด จะละเลยอย่างใดอย่างหนึ่งเสียไม่ได้เป็นอันขาด แต่ถ้าเมื่อตรวจดูฉันทที่บุคคลผู้เป็นป้าปมุตในโบราณได้แต่งไว้ไว้อย่างไพเราะ ก็จะเห็นว่าบางแห่งท่านก็ละทิ้งกฎเกณฑ์ของครูลหุเสียได้ ส่วนเราจะไปเอาอย่างท่านเหล่านั้นหาไม่ได้ เพราะเรายัง

ขั้นแรกของการแต่งควรจะต้องหัดแต่งทิวี่ขึ้นหรือขยายส่วนออก แต่ไม่ใช่ขยายออกไปโดยไม่ได้แต่ง คำว่าแต่งจะต้องใช้ความคิด สติปัญญา ประกอบด้วยความรู้ ประดิษฐ์เรียบเรียงให้ไพเราะ และถูกต้องตามหลักเกณฑ์ สิ่งสำคัญของการแต่งเพลงไทยก็คือ หนึ่ง จะต้องรู้ว่าเพลงที่ต้องการจะแต่งนั้นมีกี่จังหวะ (หมายถึงจังหวะหน้าทับ) สอง เสียงสุดท้ายที่ตกปลายจังหวะนั้นเป็นเสียงอะไรบ้าง และสาม ทำนองเพลงตอนนั้น ๆ ดำเนินอย่างไร มีสำเนียงอย่างไร ในที่นี้จะขยายความให้เข้าใจเป็นข้อ ๆ ไป โดยสมมติว่าจะแต่งเพลงในอัตรา 2 ชั้นขึ้นเป็น 3 ชั้น

1. การที่จะรู้ได้ว่าเพลงที่ต้องการแต่งซึ่งมีอัตรา 2 ชั้น มีกี่จังหวะ จะต้องพิจารณาว่าเพลงนั้นเป็นเพลงในประเภทปรบไก่หรือสองไม้ สมมุติว่ารู้แล้วว่าเป็นประเภทปรบไก่ ให้เอาหน้าทับ ปรบไก่ 2 ชั้น เข้าตีประกอบ ตรวจดูว่าตีหน้าทับนี้ได้กี่ครั้ง ทำนองเพลงนั้นจึงจะจบถ้าตีได้กี่ครั้ง ก็เป็นเท่า นั้นจังหวะ หรือเมื่อจะเขียนเพลงนั้นลงเป็นโน้ตสากลแล้ว เอา 4 ทหารจำนวนห้องทั้งหมด

2. เมื่อได้ตรวจสอบดูตามข้อ 1 ทราบดีแล้วว่าเพลงนั้นมีกี่จังหวะก็จึงตรวจต่อไปอีกชั้นหนึ่งว่า เสียงสุดท้ายปลายจังหวะของแต่ละจังหวะนั้นตกเสียงอะไรบ้าง จังหวะที่ 1 ตกเสียงอะไร จังหวะที่ 2 ตกเสียงอะไร ฯลฯ ให้ทั่วถ้วนทุกจังหวะ จะเทียบกับโน้ตสากลก็ได้ เช่น จังหวะที่ 1 ตกเสียง "เร" จังหวะที่ 2 ตกเสียง "ซอล" ฯลฯ ก็ทำให้สบาย แต่มีความยากในข้อนี้อยู่อย่างหนึ่งคือการหาที่ขึ้นต้นจังหวะ (หน้าทับ) หากตั้งต้นไม่ถูกต้องแล้ว เสียงที่เข้าใจว่าเป็นเสียงตกจังหวะ ก็จะกลายเป็นเสียงกลาง ๆ จังหวะไป และก็จะक्रमกันเช่นนั้นเรื่อยไปตลอดทั้งเพลง เสียงซึ่งต้องการจะยึดถือก็ผิดพลาดไปหมดเพราะการหาที่ขึ้นต้นของหน้าทับนั้น ไม่สู้จะเป็นของที่ยากนัก ซึ่งเป็นผู้ที่ยังไม่ผู้จะมีความรู้กว้างขวางในทางนี้สัก ก็ยังรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ยากมาก ไม่ใช่เพียงแต่ผู้ที่ยังมีความรู้น้อย แม้ท่านผู้ที่มีความรู้อยู่ในชั้นครูบาอาจารย์ ในบางครั้งก็ยังมีผิดพลาดและเพลงบางเพลงท่านผู้แต่งไว้แต่โบราณก็ประดิษฐ์ทำนอง ซ่อนเงื่อนงำอำพรางไว้ ก็ยังทำให้ค้นหาต้นจังหวะหรือต้นประโยคยากขึ้น ถ้าจะเปรียบเทียบก็เป็นเช่นเดียวกับคำกลอนหรือกาพย์บทหนึ่ง ซึ่งผู้เขียนได้เขียนติดกันโดยไม่เว้นวรรค เราผู้มาพบเห็นภายหลังจะคิดแบ่งวรรคตอนออกให้ถูกต้อง ก็ไม่ใช่เป็นของง่าย จะต้องพิจารณามาตราและสัมผัส ให้่องแท้ ว่าเป็นกาพย์หรือกลอน ถ้าเป็นกาพย์กาพย์อะไร หรือเป็นกลอนก็ต้องแบ่งให้ถูก ว่ากลอน 6- 7-8 อย่างไร ขึ้นต้นด้วยคำขาดอย่างดอกสร้อย หรือเต็มวรรคอย่างกลอนเสภา เมื่อรู้แน่นอนแล้วจึงจะแบ่งวรรคตอนได้ถูกต้อง และเมื่อแบ่งวรรคได้ถูกต้องแล้ว ก็ย่อมหาคำทำวรรคได้แน่นอน เหมือนกับ การหาทำนองเพลงต้นจังหวะหน้าทับได้ถูกแล้ว ก็หาเสียงตกปลายจังหวะได้ถูกต้องเช่นเดียวกัน แต่ถ้าคำกลอนที่เขียนไว้เป็นพืดนั้น เป็นกลบท ยติภังค์ เป็นการยากที่จะพิจารณาแบ่งวรรคตอนให้ถูกได้ เหมือนกับเพลงที่ทำนอง

ซ่อนเงื่อนงำดังกล่าวแล้วข้างต้น แต่อย่างไรก็ตามถ้าพยายามพิจารณาด้วยพินิจพิเคราะห์แล้ว ย่อมไม่เกินความสามารถไปได้ มีสิ่งที่จะแนะนำให้เข้าใจ การหาต้นจังหวะหน้าทับง่ายขึ้นอีกอย่างหนึ่ง ถ้าเพลงนั้นมี “เท่า” ปนอยู่ ฟังเข้าใจไว้ก่อนว่าทำนองที่เป็น “เท่า” นั้นคือต้นจังหวะ เพราะเพลงที่เป็นสามัญย่อมเป็นเช่นนี้ทั้งสิ้น และ “เท่า” นั้นก็มีความยาวเพียงครึ่งจังหวะหน้าทับ แต่อาจมีเพลงที่เป็นพิเศษ โดย “เท่า” กลับไปอยู่ท้ายจังหวะได้บ้าง แต่ก็เป็นส่วนน้อย และมักเป็นเพลงที่อยู่ในเพลงเรื่องใหญ่ๆ เท่านั้น

เมื่อได้พูดถึง “เท่า” จะอธิบายเล็กน้อย พอเป็นแนวทางคำว่า “เท่า” เป็นศัพท์เฉพาะของการดนตรีและขับร้อง ซึ่งหมายถึง ทำนองเพลงที่ยืนอยู่ในเสียงเดียว โดยไม่มี ความหมายอย่างใด และโดยปกติมีความยาวครึ่งจังหวะหน้าทับสำหรับเชื่อมประโยคทำนองให้ ติดต่อกัน และมีจังหวะสมบูรณ์ขึ้น คล้ายกับคำที่เป็นสันธานในอักษรศาสตร์ การอธิบายด้วย ถ้อยคำ ยากที่จะชี้ให้เข้าใจได้ว่า “เท่า” คือทำนองอย่างไร นอกจากจะมีพื้นอยู่บ้าง ในข้อที่ให้ ตรวจ ให้อ่านเสียงปลายจังหวะแต่ละจังหวะตกลีงใด เร มี ฟา ฯลฯ อย่างไรก็ตาม ยังจะต้องตรวจดู ต่อไปอีกว่าเพลงที่ต้องการจะแตงั้น เสียงใดเป็น Tonic คือเสียงต้น หรือเสียงที่ปกครองของเพลง นั้น เพื่อจะได้รู้ว่าเสียงปลายจังหวะที่ตรวจได้แล้วนั้น เป็นชั้นอะไรบ้าง Tonic, Supertonic, Medians หรือ Dominant ฯลฯ สำหรับจะได้คิดแตงดำเนินทำนองไปให้ถูกต้อง จริงอยู่เสียงของ ดนตรีไทยแบ่งลำดับเสียงเท่าๆ กันหมดทุกระยะ แต่ทำนองของการดำเนินไปสู่ชั้นต่าง ๆ เหล่านี้ ย่อมแตกต่างกัน จึงจำเป็นต้องทราบไว้ด้วย การแตงจึงจะทำให้แนบเนียน ไม่ปะปะ และถ้า ทำนองเพลงตอนใด ย้ายระดับ (Modulation) ก็อาจประดิษฐ์ให้กลมกลืนเกี่ยวพันได้อย่างสนิท สนมดีกว่าที่จะไม่รู้

3. พิจารณาให้รู้แน่นอนว่าทำนองในประโยคหรือจังหวะนั้น ๆ ดำเนินอย่างไร เสียง, ข้ามเสียง , จากต่ำไปหาสูง จากสูงมาหาต่ำ, ขึ้น และเสียงกันอย่างไร ใช้เสียงถี่ห่างอย่างไร และสำเนียงเพลงแสดงความหมายไปในทางใด โศก, รัก รื่นเริง, เคารพบูชา หรือธรรมชาติอย่างไร หรือมีสำเนียงเป็นภาษาใด อีกอย่างหนึ่งก็คือชื่อของเพลงนั้น ๆ อาจช่วยให้เข้าใจถึงความหมายได้ อีกทางหนึ่งเหมือนกัน แต่ว่าเรื่องชื่อเพลงนี้ก็ไม่สู้จะแนบกว่าตรงความหมายทุกเพลง เพราะบาง เพลงท่านผู้แตงได้ให้ชื่อตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นขณะที่แตงเพลงสำเร็จแล้วก็เป็นได้ แล้วก็จะ แตกต่างกับผู้ทำนองและสำเนียงที่แสดงความหมายอันแท้จริงไปเช่น เพลงที่ชื่อว่า "ฟ้าคะนอง" ซึ่ง เมื่อได้ยินชื่อ ก็ต้องนึกว่าทำนองคงจะดุเดือด หรือกระหึ่มครึ่มครางอย่างน่าสะพรึงกลัว แต่กลับเป็น การตรงกันข้าม ทำนองของเพลงนี้อ่อนหวาน เรียบร้อย ถึงจะมีตัวอย่างพิเศษเช่นนี้อยู่บ้างก็ตาม ส่วนมากมักจะตรงกับความหมายที่จะยึดถือได้ ในเรื่องเช่นนี้จะต้องใช้วิจรรย์ญาณให้รอบคอบ

เมื่อได้ตรวจตรารู้แน่นอนแล้วทั้ง 3 ข้อ จึงค่อยดำเนินการแต่งตั้งต่อไป โดยคิดขยายส่วนออกทีละจังหวัด (หน้าทับ) สิ่งสำคัญที่สุดของเพลงไทยที่แต่งขึ้น อยู่ที่จำนวนจังหวัด (ตามข้อ 1) และเสียงตกปลายจังหวัดทุก ๆ จังหวัด (ตามข้อ 2) ต้องเท่ากันและตรงกันตลอดเพลง ถ้าเว้นสิ่งทั้งสองนี้เสียแล้ว ก็ถือว่าผิดหรือไม่ได้เพลงที่ประสงค์จะแต่งนั้นทีเดียว เพราะฉะนั้นเมื่อคิดจะแต่งเพลงใดขึ้นก็ตาม ขอให้รักษากฎสำคัญทั้งสองข้อนั้นไว้ให้มั่น ส่วนข้อที่ 3 เป็นการดำเนินการของ ถ้าสามารถจะยึดแนวตลอดไปได้ ก็ย่อมเป็นของดี แต่ถ้าเป็นการจำเป็นที่ต้องหลีกเลี่ยงเพื่อให้เกิดความไพเราะหรือความสนิสนมกลมกลืนได้มากกว่า ก็ควรที่จะแยกทำนองดำเนินได้ ผู้แต่งที่ยึดทำนองเดิมโดยตรง ก็ไม่เกิดความไพเราะได้นั้น เขาถือว่าเป็นผู้ไร้ปัญญาที่จะแยกออกไปด้วยซ้ำ การไม่แยกทางเดินออกไปจะต้องเกิดความไพเราะด้วยจึงจะเป็นที่สรรเสริญ แต่ก็แยกหรือไม่แยกก็ตาม จะผิดพลาดจำนวนจังหวัด และเสียงตกแต่ละจังหวัด (ตามข้อ 1 ถึงข้อ 2) มิได้เป็นอันขาด การแต่งในชั้นเริ่มฝึกหัดควรจะทำเป็นชั้นๆ คือ

1. ขยายทำนองเพลงเดิมให้ยาวออกไป 1 เท่าตัว ดังที่สมมุติไว้ว่า จะแต่งเพลง 2 ชั้น ประเภทปอบโก๋ ขึ้นเป็น 3 ชั้น ก็จงขยายทำนองเพลงแต่ละจังหวัดซึ่งมีความยาว จังหวัดละ 4 ห้อง ของโน้ตสากล จังหวัด 2/4 ให้เป็นจังหวัดละ 8 ห้อง และควรค่อย ๆ คิด ที่ทำไปที่ละจังหวัด ๆ

2. แทรกแซงทำนองซึ่งขยายแล้วนั้น ให้ทำตามสมควร เพื่อให้ทำนองที่ขยายแล้วนั้นกะทัดรัด ไม่โตงเตงด้วยส่วนขยาย และทำไปที่ละจังหวัด ๆ เช่นเดียวกันจนจบเพลง

3. เกลาสำนวนทำนองที่ได้แทรกแซงไว้แล้วนั้นให้มีสัมผัสสนิสนม มีท่วงที่ไพเราะ ส่วนการขึ้นต้นและลงจบ พินิจพิเคราะห์ว่าทำนองตอนใดควรจะเป็นทำนองพื้น ๆ มีลูกล่อลูกขัด หรือถ้อยห่าง มีเมื่อดพร่างอย่างไรบ้าง ก็คิดประดิษฐ์แทรกใส่ไปตามที่เห็นสมควร

ที่กล่าวนี้ สำหรับผู้เริ่มหัดแต่ง จึงต้องกระทำไปเป็นชั้น ๆ ส่วนท่านที่มีความชำนาญอยู่แล้วจะแต่งได้สำเร็จรูปตลอดทั้งเพลง โดยมีต้องดำเนินเป็นชั้น ๆ อย่างใดเลย ด้วยทุกสิ่งทุกอย่างได้อยู่ในสมองของท่านแล้ว เมื่อได้รู้วิธีอย่างนี้ การแต่งเพลงอัตราอื่น ๆ เช่น ชั้นเดียวเป็นสองชั้น พอจะเป็นประเภท 2 ไม่ก็อนุโลม โดยวิธีการอย่างเดียวกันนี้แหละถ้าเป็นการลดอัตรา เช่น ทำเพลงสามชั้นให้เป็นสองชั้น ทำเพลง 2 ชั้นให้เป็นชั้นเดียว ก็ใช้วิธีกลับกัน โดยลดลงกึ่งหนึ่ง แต่อย่าลืมว่าจะลดหรือจะทวีก็ตาม จะต้องแต่งให้เรียบร้อยด้วย ไม่ใช่ลดหรือทวีเฉย ๆ มิฉะนั้นจะเรียกว่าแต่งไม่ได้ การแต่งเพลงนี้ไม่ต้องวิตกว่าจะเพราะหรือไม่เพราะ การวินิจฉัยเรื่องเพราะหรือไม่เพราะดีหรือไม่ดี เป็นหน้าที่ของผู้อื่นไม่ใช่หน้าที่ของผู้ทำถ้าหากสิ่งที่ได้กระทำขึ้นเป็นของดี

แม้ผู้กระทำจะเฉยเมยเพียงใด ก็ย่อมมีผู้สรรเสริญยกย่อง และนิยมที่จะนำเอาไปใช้เอง แต่ถ้าหากว่าสิ่งที่กระทำนั้นให้ไม่ดี ไม่เป็นที่พึงพอใจของผู้อื่น แม้เจ้าของจะร้องตะโกน

ไพเราะน่าโฆษณาว่าดีอย่างไร ก็ยอมไม่ทำให้ผู้อื่นยอมรับไปได้ โดยนิยมได้เลย เรื่องของดีหรือไม่ดี นี้ กาลเวลาก็อีกอย่างหนึ่ง ซึ่งจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นอย่างถนัดชัดเจน ของที่ดีแท้ย่อมอยู่คงทน แม้นจะล่วงเวลานานไปเท่าใด ก็ยังดำรงอยู่ในความนิยม ถ้าหากเป็นของเก๊ของปลอมหรือไม่ใช่ของดีจริง แม้จะได้รับความนิยมเพียงชั่วขณะ แล้วก็จะสูญสลายไปในเวลาไม่ช้า

สิ่งสำคัญที่สุดก็ได้แก่ทำนองเพลง จะผิดหรือถูก ดีหรือไม่ดี เพราะหรือไม่เพราะ ก็อยู่ที่ทำนองทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นเมื่อผู้ที่จะแต่งเพลงทราบหลักเกณฑ์ต่างๆตามที่ได้กล่าวมาแล้ว จงคิดประดิษฐ์ทำนองขึ้นใหม่ ให้อยู่ในกรอบของกฎเกณฑ์เหล่านั้น โดยถือหลักว่าทำนองที่คิดขึ้นจะต้องมีความยาวพอดีกับเนื้อเพลง ในตอนที่ต้องการเช่น ในจังหวะ (หน้าทับ) หนึ่งของเพลงประเภทหน้าทับปรบไก่อ 3 ชั้น ก็ให้มีความยาวบรรจุเป็นโน้ตสากลในจังหวะ 2/4 ได้ 8 ห้องพอดีอย่างหนึ่ง ทำนองนั้นมีเสียงสุดท้ายปลายประโยคตกในเสียงเดียวกับเพลงที่เป็นมูลฐาน ซึ่งนำมาแต่งขึ้นใหม่นี้อย่างหนึ่ง และวิธีดำเนินทำนองที่จะมาตกยังเสียงนั้น อยู่ในชั้นอะไร Tonic, supertonic, median ฯลฯ ให้ตรงกับชั้น เสียงเพลงอันเป็นมูลฐานนั้นอีกอย่างหนึ่ง เมื่อแต่งได้ดังนี้ จังหวะหนึ่งแล้ว จึงค่อย ๆ แต่งต่อไปทีละจังหวะ ๆ จนครบจบเพลงนั้น ก็นับว่าได้แต่งเพลงสำเร็จไปแล้วชั้นหนึ่ง

ชั้นที่ 2 จงนำเพลงที่แต่งแล้วนั้น มาตรวจสอบติดต่อกันไปให้ตลอดเพลงอีกครั้งหนึ่ง หากการแต่งได้เขียนลงเป็นตัวโน้ต ก็นำโน้ตนั้นมาอ่านลอกออกเสียงดูจนตลอดเพลง หรือจะให้ผู้หนึ่งลองบรรเลงตามเพลงที่แต่งขึ้นนั้นให้ตลอดทั้งเพลง และฟังดูด้วยพิณจพิเคราะห์ก็ได้ การตรวจสอบขั้นนี้เป็นการขัดเกลาสำนวน ทำนอง และตรวจสอบความผิดพลาด อันอาจมีขึ้นด้วยความพลั้งเผลอให้แน่นอนอีกครั้ง ความผิดพลาดอันเกิดขึ้นจากความพลั้งเผลอย่อมจะมีได้แก่คนทุกคนและทุกกรณี ถึงแม้ผู้ที่มีความรู้สูงชำนาญในการนั้น ๆ อย่างช้าชอง ก็ยังอาจมีหวังจะพลั้งเผลอได้ จะเอาอะไรมาประกันกับผู้เริ่มฝึกหัดประกอบการทำงานนั้นจะไม่ให้ผิดพลาดพลั้งเผลอได้ สิ่งที่ดีที่สุดก็คือความไม่ประมาท ตรวจสอบให้ถ่องแท้เสียอีกครั้งหนึ่ง เมื่อไม่ผิดก็แล้วไป หากว่าผิดพลาดขาดเกินตรงไหน ก็จะได้แก้ไขเสียให้ถูกต้องส่วนในเรื่องทำนองยอมจำเป็นที่สุดที่จะต้องตรวจทาน เพราะการแต่งครั้งแรกแต่งไปที่ละประโยคหรือ ทีละจังหวะ แต่เมื่อรวมติดต่อกันเข้า ย่อมบังเกิดการบกพร่องได้มาก หัวต่อที่เชื่อมประโยคหรือจังหวะอาจเคอะเขิน ไม่สนิทสนมแต่ละประโยคหรือจังหวะที่เรียงติดกัน อาจซ้ำหรือเป็นสำเนียงคนละตระกูล เหล่านี้ล้วนเป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาแก้ไขทั้งสิ้น เพราะทำนองที่ประดิษฐ์ขึ้นเป็นเพลงนั้น จะต้องมีส่วนเกี่ยวพันเชื่อมโยงกันอย่างบทกวี

สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงเบื้องต้นในการแต่งเพลงไทยมีดังนี้

1. ต้องรู้ว่าเพลงที่จะแต่งนั้นมีที่จังหวะหน้าทับ
2. เสียงสุดท้ายที่ตกปลายจังหวะนั้นเป็นเสียงอะไรบ้าง
3. ทำนองเพลงนั้น ๆ ดำเนินอย่างไรมีสำเนียงอย่างไร (มนตรี ตราโมท, 2538, น.

37-49)

2.1.3 แนวคิดการประพันธ์เพลงพื้นบ้านล้านนา

แนวคิดที่ อาจารย์รักเกียรติ ปัญญาศ ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานออกมานั้น พบว่าในการสร้างสรรค์ผลงานต่างๆได้ใช้แนวคิดสำคัญ ๓ กลุ่มเป็นฐานความคิดและจินตนาการ ดังนี้

1) แนวคิดด้านจิตนิยมที่เชื่อว่าจิตเป็นสิ่งสำคัญ จิตเท่านั้นเป็นความแท้จริง สสารเป็นเพียงปรากฏการณ์ของจิตเท่านั้น ชาวจิตนิยมเชื่อว่า จิต เป็นอมตะ ไม่สูญสลาย ร่างกายของมนุษย์เป็นเพียงปรากฏการณ์ชั่วคราวหนึ่งของจิต เป็นที่อาศัยชั่วคราวของจิต เมื่อร่างกายดับลง จิตก็ยังคงอยู่ ไม่แตกดับไปตามร่างกาย ดังนั้น ลักษณะของจิตหรือวิญญาณ จึงมีลักษณะต่างๆ ตามทัศนะหรือแนวความคิดของนักปรัชญาแต่ละท่าน ชาวจิตนิยมบางท่านเชื่อว่า เมื่อร่างกายแตกดับ จิตจะกลับไปสู่แหล่งดั้งเดิม กล่าวคือจิตจะกลับเข้าไปสู่จิตสัมบูรณ์ ซึ่งเป็นบ่อเกิดของสรรพสิ่ง โดยแนวคิดเรื่อง “จิตนิยม” เชื่อว่า “สิ่งที่เป็นจริงจะต้องแน่นอนตายตัว เทียงแท้ นิรันดรตลอดกาล สิ่งที่ไม่เที่ยงแท้แน่นอนเป็นสิ่งที่ไม่จริง” เมื่อเป็นเช่นนี้โลกที่เราอาศัยอยู่ทุกวันนี้จึงเป็นโลกที่ไม่จริงแท้ เพราะมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ด้วยความเชื่อตามแนวคิดนี้ ในการสร้างสรรค์ผลงานต่าง ๆ จึงไม่สามารถจะหาเหตุผลมาอธิบายได้ว่า ผลงานนั้น ๆ เกิดมาได้อย่างไร เพราะเชื่อว่างานที่ออกมาได้นั้นล้วนมาจากความเชื่อ แรงศรัทธา ถือเป็นความอัศจรรย์ที่ไม่สามารถบอกได้ อธิบายได้ ไม่ต้องการหาเหตุผล เพราะทุกอย่างจะมีเหตุผลในตัวของมันเอง ผลงานที่สร้างสรรค์ออกมาจึงเน้นถึงความสำคัญของจิต ถือว่าจิตเป็นของสูง เป็นความจริงแท้แน่นอน เป็นนิรันดร ผลงานที่สร้างสรรค์ออกมาจากแนวคิดนี้จึงเกี่ยวข้องกับเรื่องราวของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ที่ถือเป็นเบื้องสูงมีค่าควรแก่การเคารพบูชา

2) แนวคิดสสารนิยมแนวคิด “สสารนิยม” มีความเชื่อว่าจิตไม่มีอยู่จริง.. “สิ่งที่เป็นจริงจะต้องสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย สิ่งที่ตา หู จมูก ลิ้น กาย ไม่สามารถสัมผัสได้เป็นสิ่งที่ไม่จริง” เมื่อเป็นเช่นนี้โลกที่เราอาศัยอยู่ทุกวันนี้จึงเป็นโลกที่จริงแท้เพียงโลกเดียว โลกแห่งนามธรรมมีเพียงในความคิด หรือความฝันของมนุษย์เท่านั้น มันจึงไม่มีอยู่จริง ชีวิตของมนุษย์มีเพียงความจริงทางด้านสรีระร่างกายเท่านั้น สิ่งที่เรียกว่า “จิต” ไม่มีอยู่จริง จิตเป็นเพียงปฏิกิริยาทางชีวเคมีที่เกิดจากความสลับซับซ้อนของร่างกายเท่านั้น สรีระร่างกายของมนุษย์

โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงสร้างทางสมอง มีความละเอียดอ่อนและสลับซับซ้อนมาก มันซับซ้อนมากจนกระทั่งเราคิดว่าเรามี “จิต” แต่จิตก็หาไม่ ความจริงของมนุษย์ก็คือความจริงทางด้านร่างกายเท่านั้น ดังนั้น ในการสร้างสรรค์ผลงาน ได้ใช้ฐานความคิดและจินตนาการ ที่ว่า “สิ่งที่เป็นจริงจะต้องสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และสิ่งที่ตา หู จมูก ลิ้น กาย ไม่สามารถสัมผัสได้เป็นสิ่งที่ไม่จริง” ด้วยความคิด ความเชื่อและจินตนาการที่ว่าสิ่งต่าง ๆ บนโลกใบนี้ย่อมมีความเป็นธรรมชาติอยู่ในตัวเอง เราไม่จำเป็นต้องหาเหตุผลให้กับสิ่งหนึ่งสิ่งใดว่า เพราะอะไร ทำไม เพราะทุกสิ่งจะมีเหตุผลในตัวของมัน ๆ เอง แนวคิดนี้จะใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานให้กับบุคคลทั่วไป ในโอกาสต่าง ๆ ที่เป็นการสื่อให้เห็นถึงธรรมชาติของแต่ละบุคคล สถานที่ และเหตุการณ์

3) แนวคิดสัมพัทธนิยม เป็นกลุ่มที่มีความเชื่อว่า “คุณค่าทางจริยธรรม คือ ความดี หรือ ชั่ว นั้นไม่ใช่สิ่งตายตัว ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหรือปัจจัยอีกหลายอย่าง” ในสถานการณ์หนึ่ง การกระทำอย่างหนึ่งอาจจะดี แต่ในสถานการณ์อีกอย่างหนึ่ง การกระทำอย่างเดียวกันนั้นแหละ อาจจะกลายเป็นสิ่งไม่ดีก็ได้ เช่นการพูดความจริงเป็นสิ่งที่ดี แต่ถ้าเราพูดความจริงในสถานที่ไม่ควรพูดก็อาจนำไปสู่ความรุนแรงได้ ดังนั้นพวกสัมพัทธนิยมจึงถือว่า การพูดความจริงไม่ได้เป็นความดีโดยตัวของมันเอง แต่ขึ้นอยู่กับว่าจะใช้พูดในโอกาสแบบไหนมากกว่า ดี ชั่ว จึงไม่มีค่าที่ตายตัว แนวคิดนี้จะอยู่ระหว่างกลางของแนวคิดจิตนิยมและสสารนิยม ที่ได้นำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานบางชิ้นที่เห็นว่า บางสิ่งบนโลกใบนี้บางครั้งไม่มีสิ่งใดที่ถือว่าถูกต้องหรือผิดเสมอไป เราควรใช้เหตุผลหรือการกระทำเป็นตัวตัดสินในแต่ละสถานการณ์ โดยปฏิบัติทุกอย่างอยู่ในสายกลาง เพื่อให้เกิดความสมดุล ความสุขในการดำเนินชีวิต และการอยู่ร่วมกันในสังคม ใน การเรียนการสอน หรือการทำงานร่วมกัน ได้ปลูกฝังแนวคิดนี้ให้กับนักเรียน นักศึกษาหรือเพื่อนร่วมงานเพราะย่อมทำให้เกิดความสุขในการทำงาน และผลงานที่ออกมา นั้นเกิดจากเหตุผลมากกว่าการมุ่งคิดเพียงด้านเดียว

นอกจากนี้ อาจารย์รักเกียรติ ปัญญายศ ได้พูดถึงแนวคิดที่อาจารย์ได้ยึดถือ และปฏิบัติทุกครั้งในการทำงานคือ การทำงานเพื่องาน เมื่อผลิตหรือสร้างสรรค์ผลงานแต่ละชิ้นออกมาแล้ว ถือว่าหมดหน้าที่ คุณค่าของผลงานแต่ละชิ้นจะเป็นตัวตัดสินคุณค่าของงานนั้น ๆ ให้ปรากฏเอง โดยมีความเชื่อว่า หากผลงานออกมาดี คุณค่าที่แฝงอยู่ในงานนั้น ๆ จะเป็นสิ่งที่ดูแลตัวผลงานเองให้เป็นที่ประจักษ์ ผู้สร้างสรรค์ไม่จำเป็นต้องประกาศให้ใครรู้ เพราะคุณค่าความงามจะปรากฏ เหมือนกับการทำความดี ผู้กระทำความดีไม่จำเป็นต้องประกาศให้ใครได้รับรู้ เพราะคุณความดีนั้นจะประจักษ์ออกมาให้ผู้คนได้รู้เห็นเอง อาจารย์รักเกียรติ ปัญญายศ ได้

กล่าวถึงวิธีคิดในการประพันธ์เพลงว่า ได้ยึดหลักทางพระพุทธศาสนา 3 หลักคือ อิทธิบาท 4 หัวใจนักปราชญ์ และ พละ 5

อิทธิบาท 4 หมายถึง บาทฐานหรือก้าว่างที่นำไปสู่ความสำเร็จ คือ การประพันธ์เพลง ซึ่งประกอบไปด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา

ฉันทะ คือ ความพอใจ ความชอบใจ ความรักใคร่ ในสิ่งนั้นในที่นี้ก็คือเพลง

วิริยะ คือ ความเพียรพยายาม ไม่อ่อนล้า ท้อถอย ในการที่จะเข้าใจในเพลง

จิตตะ คือ ความตั้งมั่น มุ่งมั่น อยู่กับปัจจุบัน เอาใจใส่ในสิ่งที่เพียรพยายามในเพลง

วิมังสา คือ มีการใคร่ครวญอย่างลึกซึ้งในเหตุและผลที่ปรากฏอยู่ในเพลง พยายามเอาเหตุผลนั้นๆ มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อจะมาเป็นกรอบในการอธิบายให้เกิดความเข้าใจมากที่สุด

หัวใจนักปราชญ์ ใช้เป็นกรอบในการปฏิบัติการ ซึ่งประกอบไปด้วย สุ จิ ปุ ลิ

สุ คือ สุตะ คือการรับฟัง การอ่าน การถกเถียง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างมากๆ ถ้าอยากเป็นนักแต่งเพลง ก็ต้องเป็นนักอ่าน นักฟังมากๆ อย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการฟังเพลงในท้องถิ่น ในบ้านเรา ในภาคกลาง อีสาน ในต่างประเทศ ก็ต้องสุตะ คือ รับฟังให้มาก เพื่อใช้เป็นทุนในการนำไปสู่การสร้างสรรคในอนาคต

จิ คือ จินตะ หมายถึง เมื่อเราก็รับฟังรับรู้เรื่องราวประสบการณ์ทั้งในและนอกประเทศ อย่างเต็มที่แล้ว ก็นำการรับรู้ในสิ่งที่เราชอบมาเป็นจินตนาการ มาเป็นกรอบเพื่อที่จะเป็นสารตั้งต้นในการสร้างสรรค์สิ่งที่ตนเองชอบ

ปุ คือ ปุจฉา คือเมื่อเราจินตะแล้ว แล้วเราต้องปุจฉา คือการสอบถาม ปรัชญาหรือกับผู้ที่มีความสามารถด้านดนตรี หรือด้านเพลง ปรัชญาหรือ เพื่อหาความชัดเจนเพื่อที่จะใช้ในการแต่งเพลง

ลิ คือ ลิขิต หมายถึง เมื่อเรามีความชัดเจน ตกผลึกในปุจฉา ตกขอบแล้ว ก็มาถึงลิขิต คือ การลงมือปฏิบัติ สร้างสรรคทำนองเพลงให้ปรากฏออกมา ตามเค้าโครง หรือตามเนื้อเรื่องที่เราต้องการให้มันเป็นไป เพื่อสะท้อนอารมณ์ความรู้สึกอย่างไร ในบรรยากาศหรือเรื่องราวอันใดอันหนึ่ง แล้วก็สะท้อนออกมาในเรื่องของทำนองเพลง

พละ 5 หลักพละ 5 คือ ศรัทธาพละ วิริยะพละ สติพละ สมาธิพละ ปัญญาพละ ศรัทธา คือ พอเราเรียนมาก เข้าใจมากยิ่งขึ้น มันเกิดความศรัทธา ในระบบต่าง ๆ ที่เรามองเข้าไปเห็น ทุกอย่างถ้าเริ่มด้วยความศรัทธา ก็จะมีคามวิริยะ มีความเพียรพยายาม พอพยายามแล้วก็มีสติ มีสมาธิก็คือกันอยู่ในกฎเกณฑ์ที่เราต้องการ ทำยสุดก็สะท้อนออกมาเป็นปัญญา คือปรากฏการณ์เพลง เพลงที่สร้างสรรค์ขึ้น

นอกจากหลักการทางพุทธศาสนาแล้ว คุณครูรักเกียรติ ปัญญาศ ยังมีหลักแนวคิดในเชิงปรัชญาตะวันตก 2 แนวคิด มาใช้เป็นหลัก เป็นกรอบยึดเหนี่ยวในการแต่งเพลง อาจเป็นส่วนหนึ่ง ที่ใช้เป็นมุมมองเข้าไปในเพลงไทยเพลงต่าง ๆ ก็ได้ หรืออาจจะใช้เป็นหลักการในการสร้างสรรค์ทำนองเพลงก็ได้ คือ หลักปรัวิสัย กับหลักอัตวิสัย

ปรัวิสัย กลุ่มนี้เชื่อว่า ความจริง ความดี ความงาม ความไพเราะ เป็นสิ่งที่มีจริง มีกฎ มีเกณฑ์ มีแบบแผนที่แน่นอน เช่นเพลงเถา ก็มีระเบียบกฎเกณฑ์ชัดเจน คือหลักการย่อส่วน ใช้หลักทวิคูณ ทวิหาร , ทวิคูณ ก็คือ 2 คูณ, ทวิหารคือ เอา 2 เข้าไปหาร, ยกตัวอย่าง ถ้าเพลง 2 ชั้นเป็นตัวตั้ง 2 ชั้นมี 2 บรรทัด ถ้าใช้หลักทวิคูณเป็น 3 ชั้น ก็เอาสองคูณสองกลายเป็น 4 คุณครูมนตรี ตราโมท ท่านบัญญัติไว้ว่า ทวิคูณข้างบน เป็น 2 เท่าก็กลายเป็น 4, ถ้าลงมาข้างล่าง 2 ชั้นตัดทอนลงมาข้างล่าง เรียกว่าทวิหาร, 2 หาร 2 ก็ได้ 1 ก็เหลือ 1, อันนี้เป็นหลักการนี้ทางคณิตศาสตร์ จะเห็นภาพชัดว่า เป็นการย่อส่วนทางคณิตศาสตร์มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน แล้วก็ยังมีรายละเอียดอีกมากมาย เช่นเรื่องลูกตก เรื่องความสัมพันธ์รายละเอียดจะลงให้ หลักของปรัวิสัย พวกนี้จะเชื่อในเรื่องของกฎเกณฑ์ เราจะเข้าหาความรู้ ความจริง ความงาม ในทำนองเพลง เมื่อเราจะแต่งเพลงแล้ว เราจะต้องเข้าหากฎเกณฑ์เบื้องต้นที่มีมาแต่โบราณ ปรั ก็ย่อจาก บรม คือความดั้งเดิม อาจจะเกี่ยวเนื่องกับเรื่องของความศักดิ์สิทธิ์

อัตวิสัย คือ อัตตา กลุ่มนี้จะเห็นตรงกันข้ามกับปรัวิสัย ปรัวิสัยบอกว่าความไพเราะมีจริง มีกฎเกณฑ์อธิบายเป็นส่วนๆ แต่อัตวิสัย บอกว่าความไพเราะไม่มีจริงหรอก ที่ปรากฏที่เราเห็นเพราะกฎเกณฑ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นมา ยกตัวอย่างเช่นเวลาเราไปประกวดดนตรีต่างๆ จะเห็นว่าเราจะสร้างกฎเกณฑ์ขึ้นมา กรรมการก็จะดูตามกฎเกณฑ์นั้น กฎเกณฑ์นั้นดูเสมือนว่าพื้นที่หรือสถานที่ที่ต่างกันไป ก็ออกกฎเกณฑ์ก็แตกต่างกันไป มีหลักการและวิธีการที่แตกต่างกันไป สิ่งเหล่านี้ที่มีขึ้นมาได้มีขึ้นมา เพราะเป็นหลักเกณฑ์ที่มนุษย์สร้างขึ้น ฉะนั้น ถ้าเราเอาหลักเกณฑ์นี้ ที่ต่างพื้นที่ ต่างสถานที่ ต่างวัฒนธรรม ถ้าเราเอามาแข่งขันกัน มันดูว่าอันตราย ก่อให้เกิดความขัดแย้งกัน เช่นทางเหนือแข่งทางอีสานอย่างนี้ เราต้องยอมรับว่าอัตวิสัยมันต่างกัน กรอบวิธีคิดต่างกัน สองอันนี้เป็นส่วนหนึ่งในเวลาที่ครูจะแต่งเพลง ครูอาจจะเลือกกรอบใดกรอบหนึ่ง

อย่างไรก็ตามเบื้องต้น ถ้าเราจะใช้คำอัตวิสัยเพียวๆ ก้าวอย่างมันไม่ง่าย ควรใช้กรอบดั้งเดิม ปรัวิสัย คือสิ่งที่มีอยู่แล้ว เอามาพินิจพิเคราะห์ มาตั้งข้อสังเกต ก็ให้เห็นเงาอยู่บ้าง เห็นความชัดเจนบ้าง อย่างไรก็ตามต้องยอมรับว่า ศาสตร์ศิลป์ทางดนตรี ภาษาพูดทั่วไปมันก็เข้าได้ระดับหนึ่ง การจะเอาภาษาไปอธิบายชัดเจนแจ่มแจ้ง มันเป็นไปได้ไม่ได้ คงอธิบายในหลักการได้แค่นี้ ถ้าเราจะเข้าถึงความจริง ความไพเราะ เราต้องปฏิบัติด้วย ต้องมุ่งมั่น ต้องทุ่มเทสุดจิตสุดใจ ความ

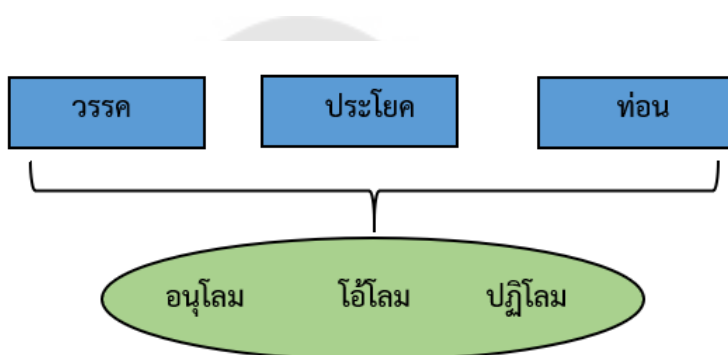
งาม ความไพเราะ จึงจะปรากฏขึ้นมา จะเป็นส่วนของตัวตน กลายเป็นอัตลักษณ์ของคนนั้นคนนี่ ซึ่งมีความแตกต่างกันไป

เครื่องมือในการศึกษาเพลง อาจารย์รักเกียรติ ปัญญาศ ได้ให้ความหมายไว้ว่า โฉนตเปรียบเสมือน สนามจำลองแห่งทำนองเพลง

องค์ประกอบเพลง ประกอบไปด้วย ๒ ส่วนประกอบ ได้แก่

ทำนอง

โครงสร้างองค์ประกอบของทำนองเพลง สามารถจำแนกได้ดังนี้

ภาพประกอบ 1 โครงสร้างองค์ประกอบของทำนองเพลง ตามแนวคิดของ
อาจารย์รักเกียรติ ปัญญาศ

ที่มา นายอนุวัฒน์ บิสสุริ

สำหรับคำว่าทำนอง ตามแนวคิดการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของอาจารย์รักเกียรติ ปัญญาศ นั้น จะไปประกอบไปด้วย ๓ ส่วนสำคัญ ได้แก่ วรรค ประโยค และ ทำนอง ซึ่งทั้งหมดนี้คือหัวใจสำคัญในการประพันธ์เพลงที่เป็นหลักใช้กันโดยทั่วไป แต่ทั้งนี้ ใน ๓ ส่วนที่กล่าวไว้นั้นจะต้องมีความสัมพันธ์ในทำนองเพลงที่สามารถสอดคล้องกันอย่างลงตัว อาจารย์รักเกียรติ ปัญญาศ ได้นิยามไว้ว่า (อนุโลม, โอสโลม, ปฏิโลม) ซึ่งคณะผู้วิจัยจะนำหลักแนวคิดนี้ไปใช้วิเคราะห์เพลงที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ต่อไป

อนุโลม หมายถึงเป็นการใช้ตัวโน้ตตัวเดียวกันหรือโน้ตที่อยู่ในปัญจมูลเดียวกัน ลงในจังหวะตกของแต่ละห้อง ทำให้เกิดความคล้องจองและสัมพันธ์กันระหว่างตัวโน้ต

โอสโลม หมายถึงเป็นการใช้ประโยคซ้ำ ๆ หรือคล้าย ๆ กันอีกครั้ง (ถาม-ตอบ) เพื่อย้ำประโยคความหมายของเพลงที่สื่อออกมา

ปฏิโลม หมายถึงเป็นการใช้ตัวโน้ตที่ผิดแปลกออกไปจากกลุ่มเสียงที่ตั้งไว้ตอนต้น (การเปลี่ยนคีย์) และต้องกลับมาใช้โน้ตตัวเดิมหรือปัญจมูลเดิมใน วรรค ประโยค และ ท่อน ใน เพลงนั้น ๆ ทำให้เกิดความแปลกใหม่ในทำนองเพลง ข้อควรระวัง ไม่ควรใช้ปฏิโลม (การเปลี่ยนคีย์) หลายครั้งเกินไป จะส่งผลให้เพลงนั้น ฟังยากหรืออาจจะไม่น่าฟัง

๒. จังหวะ

จังหวะในการบันทึกโน้ตของเพลงไทย จะไปประกอบไปด้วยอัตราจังหวะ ๓ ชั้น ๒ ชั้น และ ชั้นเดียว ดังตัวอย่างจังหวะดังต่อไปนี้

จังหวะ ๓ ชั้น

---	-- ฉิ่ง	---	-- ฉับ	---	-- ฉิ่ง	---	-- ฉับ
-----	---------	-----	--------	-----	---------	-----	--------

จังหวะ ๒ ชั้น

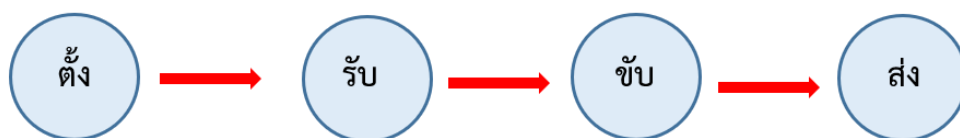
-- ฉิ่ง	-- ฉับ	-- ฉิ่ง	-- ฉับ	-- ฉิ่ง	-- ฉับ	-- ฉิ่ง	-- ฉับ
---------	--------	---------	--------	---------	--------	---------	--------

จังหวะชั้นเดียว

ฉิ่ง - ฉับ	ฉิ่ง - ฉับ	ฉิ่ง - ฉับ	ฉิ่ง - ฉับ	ฉิ่ง - ฉับ	ฉิ่ง - ฉับ	ฉิ่ง - ฉับ	ฉิ่ง - ฉับ
------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------

ระบบความสัมพันธ์ของเพลง

สำหรับระบบความสัมพันธ์ของทำนองเพลง นอกจากจะหาความสอดคล้องของ ทำนองเพลงในแต่ละวรรคแล้วนั้น ยังต้องคำนึงถึงระบบความสัมพันธ์ในภาพรวม อันจะประกอบไปด้วย ๔ หัวใจสำคัญที่จะต้องสอดรับกัน ซึ่งจะเป็นส่วนสุดท้ายในการวิเคราะห์เพลง ตาม ตัวอย่างดังนี้ (รักเกียรติ ปัญญายศ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 กันยายน 2564)

ภาพประกอบ 2 แสดงระบบความสัมพันธ์ของทำนองเพลงตามแนวคิด
ของอาจารย์รักเกียรติ ปัญญายศ

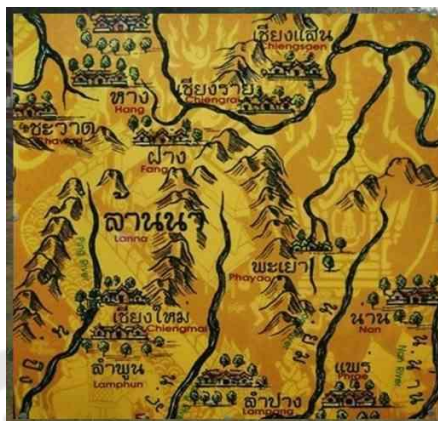
ที่มา นายอนุวัฒน์ บิสสุริ

2.2 สารัตถะที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 บริบทเชิงพื้นที่บริเวณที่ตั้งขององค์พระธาตุทั้ง 8 องค์

ในการศึกษางานวิจัยเรื่อง การสร้างสรรค์บทเพลงชุด “นบพระธาตุให้ไว้สา แปดแคว้น ล้านนา มหาปุจฉาคิดการ” เป็นการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์กับชุมชน สังคม และวัฒนธรรม ในเขตพื้นที่ตั้งขององค์พระธาตุทั้ง 8 องค์ ประกอบด้วย พระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ พระธาตุนครวิทยุชัย จังหวัดลำพูน พระธาตูลำปางหลวง จังหวัดลำปาง พระธาตุดอยตุง จังหวัดเชียงราย พระธาตุดอยมทอง จังหวัดพะเยา พระธาตุช่อแฮ จังหวัดแพร่ พระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน และพระธาตุดอยกองมู จังหวัดแม่ฮ่องสอน ปัจจุบันทั้ง 8 พระธาตุ ได้อยู่ในเขตพื้นที่ที่ทางราชการกำหนดสัดส่วนเขตพื้นที่ในภาคเหนือตอนบน ของประเทศไทย แต่ในอดีตนั้น องค์พระธาตุ ทั้ง 8 ได้อยู่ในเขตพื้นที่ของอาณาจักรล้านนา ดังที่ สรัสวดี อ๋องสกุล ได้กล่าวไว้ว่า ล้านนา หมายถึงดินแดน ๘ จังหวัดภาคเหนือ คือ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย พะเยา แพร่ น่านและแม่ฮ่องสอน (สรัสวดี อ๋องสกุล.2558:29) โดยวัฒนธรรมล้านนาถือเป็นจุดเด่นที่ส่งผลให้เป็นผลดีต่อประเทศ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ผนวกกับความเป็นอัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ เฉพาะท้องถิ่น ธรรมชาติ ภาษา ประเพณี จารีต ขนบธรรมเนียม มรดกภูมิปัญญา ดนตรี นาฏศิลป์ ศิลปะ และวรรณกรรม ทำให้บริบทในพื้นที่ของอาณาจักรล้านนา หรือภาคเหนือตอนบนของ

ประเทศไทยในปัจจุบัน มีมณฑลเสนาห์เป็นแหล่งดึงดูดให้ผู้คนทั้งในประเทศและต่างประเทศสนใจทั้งในด้านการท่องเที่ยว การลงทุน และการศึกษา

ภาพประกอบ 3 แคว้นต่าง ๆ ของอาณาจักรล้านนา

ที่มา <https://www.chiangmainews.co.th/page/archives/786092>

2.2.2 ประวัติพระธาตุทั้ง 8 พระองค์

1) พระบรมธาตุดอยสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ตำนานพระธาตุดอยสุเทพ ฉบับกรมศิลปากร กล่าวว่า เมื่อพระบรมสารีริกธาตุที่พระสุมนเถระนำมาจากสุโขทัย เกิดปาฏิหาริย์เสด็จมาเป็น ๒ องค์นั้น พระเจ้าคือนาโปรดให้ประจวบองค์เดิมไว้ที่วัดบุปผาราม ส่วนพระบรมสารีริกธาตุองค์ที่เสด็จมาใหม่โปรดให้บรรจุไว้ ณ พระธาตุดอยสุเทพ ดังข้อความในตำนานของพระธาตุดอยสุเทพกล่าวว่า “เมื่อมหาสุมนเจ้านำเอาธาตุพระพุทธเจ้าออกจากน้ำอันมีในสะโณนจึงหันธาตุพระพุทธเจ้า 2 องค์ๆ 1 ยังแควนน้อยกว่าปกติ องค์หนึ่งยังแควนเป็นปกติมีวิถนสถันฐานอันงามเสมอดังกัน ตามนัยหนึ่งว่าทำวกีอนา แลมมหาสุมนเจ้าพร้อมกันอธิษฐานขอให้ธาตุพระพุทธเจ้าเป็น 2 องค์ธาตุพระพุทธเจ้าจึงสถานด้วยอาณูภาวสังจจอธิษฐานแห่งทำวกีอนาแลมหาสุมนเจ้าจึงอาราธนาธาตุพระพุทธเจ้าองค์ปกติทรงแก้วประพาฬุกุนั้นแล้วใส่โกศคำ โกศเงิน โกศทอง โกศดิน ปูกด้วยลำดับ ด้วยนียมดังนี้ เมื่อได้นั้นแล้วก็ปั้นไว้เนมหาเจดีย์ในวัดสวนดอกไม้หลวง ไว้เป็นที่สักการะบูชาแก่คนแลเทวดาทั้งหลายมาตราบถึงกาลบัดนี้แล” ปีล่วงไ้ศกได้ 733 ตัวทำคืออนาแลมหาสุมนเจ้าจักใคร่จุพระชินสารีริกธาตุอันถ้วน 2 ไว้ในเสฐฐถานดังอันจึงพร้อมกันว่าเมื่อเสฐฐถาน ผิจักควรรูปนาสารีริกธาตุพระพุทธเจ้าองค์พิเศษแลได้ปรากฏแก่เรา

ทั้งหลายชั้นนี้ เราทั้งหลายจักอธิษฐานเลี้ยงช้างมงคลไฟไว้นักแก่ววดาชะแล้วอัน แล้วทำวกีอานา หื้อห้างช้างมงคลตัวประเสริฐด้วยเครื่องทั้งมวลควรแก่ราชวาหนะชู่เหยื่องแล้ว ก็หื้อใส่ลับคั้บพวง คำแล้ว จึงราราณาวรในสารีริกธาตูประพุทธเจ้าองค์วิเศษอัน หื้ออสถิตอยู่ในโกศแก้วอันประจิตร ด้วยค่างามนักขึ้นทรงพวงค่านัน มงคลตัวนั้นไต่ราวดอยขึ้นไฟด้วยลำดับ ขึ้นไฟสูยอดดอยพสุ เทวปัพพตที่แล้ว ก็แสนสะเพือน 3 ที่แล้วประทักษิณ เวียนวัดผัดโพมา 3 รอบแล้วจึงคุกหัวเข้าทั้ง 4 อยู่เหนือยอดดอยที่นั่นวันนั้นแล ในขณะนั้นทำวกีอานา มีใจยินดีก็หื้อตีตุรียดนตรีบูชา แลหื้อคน ทั้งหลายกระทำสาธุการเป็นโกลาหลมีนันทมนัก แล้วทำวกีอานาแลมหาสุมนเจ้าจึงราราณาธาตูประพุทธเจ้าลงจากหลังช้าง และมาตว่าอันธาตูประพุทธเจ้าลงจากหลังช้างมงคลตัวนั้นช้างมงคล ตัวนั้นก็จตุในยอดดอยที่นั่นวันนั้นแล ทำวกีอานาแลมหาสุมนเจ้าก็คือขุดลงลึก 3 ศอกแล้วเอาแท่ง หินใหญ่ 7 ก้อนมากระทำซื่อเป็นหีดหินอันใหญ่ลงใส่ในขุมที่นั่น แล้วจึงราราณาธาตูประพุทธเจ้าเอา โภธาตุดั่งในหีดหินอันนั้นแล้วคือถมด้วยหินมากนักแล้วตราบอันเต็มแล้วแบ่งที่นั่นภายในหื้ออ ราบเพียงเรียงงามแล้วจึงซื่อก่อเจดีย์หลัง 1 สูง 5 วาภายในที่รูปนาธาตูประพุทธเจ้าไว้วันนั้นเป็นที่ สักการบูชาแก่คนแลเทวดาทั้งหลายในปีล่วงไค้ศักราชได้ 733 ตัววันนั้น ตามตำนานกว่าธาตูป ระพุทธเจ้า 3 องค์ดวงถ้วน 2 นี้ทำวกีอานาเอาไว้ปฐมากก่อนถึงปีกาบไค้ศักราชได้ 746 ตัว เดือนวิสาขะเพ็งเมง วันศุกร์ฤกษ์ กรกฎ 16 ตัวชื้อวิสาขะในประจกาศีจึงจุแล” ผู้สร้างเสริม จำเดิม แต่พระเจ้ากือนาษัตริย์ลำดับที่ 8 ของลานนาไทยได้ทรงสร้างพระเจดีย์บรมจุพระบรมธาตุดูขึ้นบน ดอยสุเทพเมื่อ พ.ศ. 1929 แล้วเป็นต้นมาพระบรมธาตุดูอันเป็นที่เคารพบูชาของพระมหากษัตริย์ และประชาชนชาวลานนาไทยตลอดจนชาวประเทศข้างเคียงต่อมาเป็นเวลาประมาณ 100 ปีเศษ จนถึงรัชสมัยของพระเจ้าเมืองเกษเกล้า ซึ่งได้ครองราชย์เป็นกษัตริย์อันดับที่ 14 ของลานนาไทยเมื่อ พ.ศ. 2028 ได้ทรงอาราธนาพระมหามงคลญาณโพธิ์มาจากวัดโคกการามวิหารเมืองลำพูน ให้มา จำพรรษาอยู่รักษาพระบรมธาตูประมหามงคลญาณโพธิ์เห็นว่า ทางขึ้นลงจากเชิงเขาตอนบนขึ้นสู่ พระเจดีย์นั้นค่อนข้างชันมากเป็นการลำบากในการขึ้นลงโดยเฉพาะในเทศกาลที่มีงานประเพณี นมัสการพระบรมธาตุดูในวันเพ็ญเดือน 8 เหนือกับวันเพ็ญเดือน 9 เหนือซึ่งเป็นฤดูฝนทางลื่นมาก ท่านจึงได้สร้างทางให้ขึ้นลงได้สะดวกโดยทำเป็นบันไดนาคคูเบื่องอยู่ที่เชิงเขาเบื่องหางอยู่ที่สันเขา อันเป็นที่ตั้งองค์พระเจดีย์ บันไดนาคนั้น มีความประมาณ 60 วา มีขั้นบันไดรวม 173 ขั้น ต่อมา เจ้าเท้าชายคำ พระราชบุตรของพระเจ้าเมืองเกษเกล้าได้ครองราชสมบัติ เป็นกษัตริย์ลำดับที่ 15 ของ ลานนาไทย (ระหว่าง พ.ศ. 2080-2085) ก็ได้ทรงเสริมสร้างพระเจดีย์ที่ประดิษฐานพระบรมธาตุดูต่อ จากพระชนกนาถอีก โดยได้พระราชทานทองคำหนัก 1700 บาททำเป็นทองจังโก (ทองแผ่นผสม โลหะอย่างอื่น) หุ้มองค์พระเจดีย์ไว้ กับได้พระราชทานพระราชทรัพย์อีกจำนวนหนึ่งให้สร้างพระ

วิหารด้านหน้าและด้านหลังกับศาลาระเบียงรอบองค์พระเจดีย์งานสร้างเสริมครั้งนี้สำเร็จเรียบร้อย
 เมื่อประมาณ พ.ศ. 2100 ในรัชสมัยพระเจ้ามกุฏสุทิวังศ์ ผู้ปฏิสังขรณ์ที่สำคัญ ได้แก่ เจ้าผู้ครอง
 นครเชียงใหม่ในราชวงศ์ทิพจักรหรือทิพช้าง คือพระราชาธิบดีกาวิละ (ต้นสกุล ณ เชียงใหม่) ซึ่ง
 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกปฐมกษัตริย์แห่งมหจักรีบรมราชวงศ์แห่งกรุง
 รัตนโกสินทร์ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าแต่งตั้งให้เป็นเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่สืบแทนพระยา
 วิเชียรปราการ (พญาจำบ้าน) ตั้งแต่ พ.ศ. 2324 แต่พระเจ้ากาวิละเพิ่งมาปกครองเมืองเชียงใหม่
 เมื่อ พ.ศ. 2339 ตามพงศาวดารโยนก กล่าวว่า อีกตอนหนึ่งว่า“ ฝ่ายพระเจ้าเชียงใหม่กาวิละพระ
 เชษฐา ธิราช ซึ่งอยู่รักษาเมืองนครเชียงใหม่นั้นก็ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลสร้างพระวิหารหลวง
 หลังหนึ่งด้านปัจฉิมทิศแห่งพระเจดีย์สุเทพและยกฉัตรยอดเจดีย์ธาตุเจ้าสุเทพ แล้วมีมหรสพฉลอง
 ในวันพฤหัสบดี เพ็ญเดือน 7 อยู่มาถึงวันศุกร์ เดือน 8 ขึ้น 1 ค่ำ จุลศักราช 1162 ปีฉลู สัปตศก
 อสนีบาตตกต้องยอดฉัตรพระมหาธาตุสุเทพหักลง” และ “แต่นั้นล่วงมาอีก 25 วัน ถึง ณ วัน
 พฤหัสบดีเดือน 9 ขึ้น 5 ค่ำพระเจ้าหลวงเมืองนครเชียงใหม่เริ่มสร้างพระวิหารหลวงเมืองบูรพทิศ
 แห่งพระธาตุเจดีย์สุเทพ”การสร้างพระวิหารสองหลังครั้งนี้เป็นการสร้างเสริมต่อจากที่พระมหา
 มงคลญาณโพธิ์ได้สร้างไว้ครั้งแรกเมื่อระหว่าง พ.ศ. 2081-2085 คือในรัชกาลพระเจ้าชายคำ โปรด
 ให้พระมหามงคลญาณโพธิ์สร้างไว้แล้วสองหลัง คือ ด้านหน้าได้แก่พระวิหารด้านใต้ และด้านหลัง
 ได้แก่พระด้านเหนือ พระเจ้ากาวิละทรงสร้างพระวิหารด้านตะวันตกเมื่อประมาณ พ.ศ. 2346 หรือ
 2347 ครั้นถึง พ.ศ. 2348 ฟ้าผ่าฉัตรยอดพระเจดีย์ธาตุสุเทพที่พระเจ้ากาวิละทรงสร้างไว้หักลงยก
 ฉัตรยอดเจดีย์ขึ้นใหม่เมื่อคราวทรงสร้างพระวิหารหลวงหลังตะวันตกออกใน พ.ศ. 2349 ด้วย
 นอกจากนั้น ยังเชื่อได้ว่าพระเจ้ากาวิละ ได้โปรดให้สร้างรั้วเหล็กล้อมรอบ สุสานพระเจดีย์ธาตุดยสุ
 เทพ ทั้งตั้งฉัตรทั้งสี่มุมขึ้นในครั้งนั้นด้วย ทั้งนี้โดยสันนิษฐานจากการที่ได้ทรงสร้างรั้วเหล็กล้อมสุสาน
 พระธาตุหริภุญไชยและสร้างฉัตรทั้งสี่มุมมาแล้วเมื่อ พ.ศ. 2329 ครั้นยังทรงตั้งช่องสุ่มผู้คนที่
 เวียงป่าซาง และเชื่อว่าได้ทรงสร้างเสริมขึ้นบันไดนาคที่พระมหามงคลญาณโพธิ์สร้างไว้ แต่เดิมอีก
 ด้วย เพราะปรากฏว่าบันไดนาคในขณะนี้มีขึ้นอยู่ถึง 185 ขั้นเพิ่มขึ้นจากเดิมอีก 12 ขั้น ครั้น พ.ศ.
 2452 เจ้าดารารัศมีพระราชชายาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 เสด็จ
 กลับมาเยี่ยมพระประยูรญาติและมาตุภูมิ ณ เมืองเชียงใหม่ ได้ถวายดาวกะไหล่ทองแผ่นหนึ่ง
 ประดับพระเจดีย์ธาตุสุเทพไว้เป็นพุทธบูชา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้
 พระราชทานข้อความที่จารึกในดวงดาวว่า“ เจ้าดารารัศมีอันเป็นราชธิดาพระเจ้าอินทวิชยานนท์
 และแม่เจ้าทิพเกษร ซึ่งได้ครองนครเชียงใหม่อันได้ลงเป็นพระราชชายาในพระบาทสมเด็จพระ
 จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ กรุงเทพมหานครหรืออยุธยาถว้น 22 พรรษา จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ให้กลับมาเยี่ยมนครเมื่อจุลศักราช 1271 ได้เสด็จมานมัสการพระธาตุจอมดอยสุเทพนี้ ทรงศรัทธา
แผ่หิริญจำหลักรูปदारामหาสุวรรณอันวิจิตรแผ่นประดับบุชาพระมหาธาตุเจ้าไว้เป็นที่ตั้งแห่งกุศล
สมภาร” เมื่อประมาณ พ.ศ. 2429 ปราบฏอวยร้าวขึ้นที่พื้นบริเวณรอบพระเจดีย์และดินพังกทางด้าน
เหนือของพระวิหารด้านเหนือ จึงได้สร้างเชื่อมกันดินพังกขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2494 เป็นต้นมาได้มีการ
ก่อสร้างและบูรณะพระธาตุจอมดอยสุเทพดังต่อไปนี้

1. รื้อแผ่นโลหะเก่าที่ชำรุดที่บองค์พระเจดีย์ออกทั้งหมด แล้วแผ่นโลหะปิด
ทองคำเปลวอย่างใหม่
2. สร้างพระอุโบสถหลังใหญ่ ตามแบบศิลปะของล้านนาไทย แทนพระอุโบสถ
เก่าที่ชำรุดทรุดโทรม ใช้การไม่ได้
3. สร้างพระพุทธรูปหล่อปางภูมิผัสสะหน้าตักกว้าง 50 นิ้วเป็นพระประธานใน
พระอุโบสถหลังใหม่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับสมเด็จพระบรมราชินีนาถได้เสด็จพระราช
ดำเนินมาทรงเททองเป็นปฐมฤกษ์เมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2501
4. บูรณะพระวิหารสองหลัง เปลี่ยนนกระเบื้องมุงหลังคาเป็นกระเบื้องเคลือบ
5. บูรณะวิหารคตหรือระเบียงรอบองค์พระเจดีย์ติดเพดานปิดทองล่องชาดและเปลี่ยนนกระเบื้องมุง
หลังคา
6. สร้างแท่นพระพุทธรูปรอบระเบียงวิหาร ปิดทองลวดลายรวม 49 แท่นสำหรับ
ประดิษฐานพระพุทธรูปหล่อโบราณที่จังหวัดต่าง ๆ ส่งมาให้
7. บูรณะวิหารพระเจ้าอุ้มเมืองกับวิหารพระเจ้าทันใจ ปิดทองล่องชาดมีประตูปิด
เปิดได้
8. สร้างภาพเขียนพุทธประวัติและภาพเขียนมหาเวสสันดรชาดกที่ระเบียงหรือ
วิหารคดรวม 47 ภาพ
9. สร้างศาลาสำหรับประชาชนพักรวม 6 หลัง
10. สร้างกุฏิสงฆ์ 4 หลัง
11. บูรณะบันไดนาคตอนล่างและประดับเกล็ดนาคบันไดทั้งสองตัวด้วย
กระเบื้องเคลือบสีใหม่แทนของเก่าซึ่งเดิมเป็นเกล็ดซีเมนต์ธรรมดา
12. สร้างเขื่อนสำหรับคูวิทาศน์เมืองเชียงใหม่และทั่วไปกว้าง 29 เมตรยาว 18
เมตรได้เขื่อนมีห้องพัก 2 ห้อง 2 คูหาใหญ่
13. สร้างกุฏิวิปัสสนารวม 7 หลังกว้างยาวหลังละ 4 เมตร ระยะห่างกันหลังละ
10 เมตร

14. ปูพื้นระเบียงรอบวิหารด้วยกระเบื้องมาติโก
15. สร้างแท่นพระประธานพระวิหารหลังตะวันตก
16. สร้างถังเก็บน้ำ จำนวน 3 ถัง
17. สร้างส้วม 3 หลังกับห้องอาบน้ำ 2 หลัง
18. สร้างโรงครัวของวัด 1 หลัง
19. สร้างกว้านขนของและอุปกรณ์การก่อสร้างขึ้นบนวัด
20. สร้างเชื่อมกันดินพังกด้านเหนือเพิ่มเติม
21. สร้างเสาไฟฟ้าคอนกรีต 27 ต้น
22. บูรณะวิหารและสร้างศาลาวัดศาลาและสร้างกุฏิให้พระภิกษุอยู่อาศัย
เนื่องจากวัดศาลาเกิดเกี่ยวกับวัดพระธาตุดอยสุเทพ
23. สร้างตึก 3 ชั้นสำหรับแขกและเจ้าอาวาสพัก
24. สร้างลานวัด ถังเก็บน้ำ เชื้อน ร้วและเสาไฟฟ้าทางตอนหลังรูปกลมกันที่ไป
จนถึงเชื่อมชมทิวทัศน์
25. สร้างเขื่อนยันตัวนาคตอนหัวนาคด้านซ้ายมือ เพื่อป้องกันการทรุด
26. สร้างหอระฆัง 4 ด้านรอบพระวิหารด้านนอก สิ่งก่อสร้างเหล่านี้ได้กระทำมา
แต่สมัยพระครูญาณลังกามาเป็นเจ้าอาวาสจนท่านได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระสุเทพ
สิทธิอาจารย์เมื่อ พ.ศ. 2496 และได้เป็นเจ้าคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่เมื่อ พ.ศ. 2508 ต่อมาได้
เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชสิทธิอาจารย์เมื่อ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2509 งานก่อสร้างและ
บูรณะปฏิสังขรณ์ของท่านดำเนินมาตั้งแต่ พ.ศ. 2494 จนถึงปัจจุบันนี้เป็นเวลาเนิ่นนานกว่า 20 ปี
ทำให้วัดพระธาตุดอยสุเทพสวยงามสะอาดสะอ้าน สมกับเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ
ขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นการเพิ่มพูนศรัทธาความเคารพสักการะในปูชนียสถานอัน
ศักดิ์สิทธิ์และเก่าแก่ยิ่งขึ้น (กรมศิลปากร, 2515, น.4-10)

ภาพประกอบ 4 พระบรมธาตุดอยสุเทพ

ที่มา : นายอนุวัฒน์ บิสสุริ

2) พระบรมธาตุหริภุญชัย วัดพระธาตุหริภุญชัยมหาวิหาร อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน เป็นปูชนียสถานสำคัญในภาคเหนือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่คู่เมืองลำพูนมาอย่างยาวนานตั้งอดีตนับเวลามากกว่าพันปี ตั้งอยู่ใจกลางเมืองลำพูน ห่างจากศาลากลางจังหวัดประมาณ 150 เมตร มีถนนล้อมรอบสี่ด้าน คือ ถนนอัฐสุราษฎร์ทางทิศเหนือ ถนนชัยมงคลทางทิศใต้ ถนนรอบเมืองทางทิศตะวันออก นอกจากนั้นยังเป็นองค์พระธาตุประจำปีเกิดของคนเกิดปี ระกาพระบรมธาตุหริภุญไชยภายในบรรจุพระเกศบรมธาตุบรรจุในโกศทองคำ ประดิษฐานในพระเจดีย์ ประกอบด้วยฐานปัทม์แบบฐานบัวลูกแก้ว ย่อเก็จ ต่อจากฐานบัวลูกแก้วเป็นฐานเชิงกลมสามชั้น ตั้งรับองค์ระฆังกลมบัลลังก์ย่อเหลี่ยม สูง 25 วา 2 ศอก ฐานกว้าง 12 วา 2 ศอก 1 คืบ มีสติ- บัญชร (รั้วเหล็กและทองเหลือง) 2 ชั้น สำเภาทอง ประดิษฐานอยู่ประจำรั้วชั้นนอกทั้งทิศเหนือ และทิศใต้ มีซุ้มกุ่มภัณฑ์ และฉัตรประจำสี่มุม และหอคอยประจำทุกด้านรวม 4 หอ บรรจุพระพุทธรูป นั่งทุกหอ นอกจากนี้ยังมีโคมประทีป และแท่นบูชาก่อประจำไว้เพื่อเป็นที่สักการะบูชาของพุทธศาสนิกชนทั่วไป

วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร เดิมทีเป็นพระราชวังของพระเจ้าอภัยราชาทศกษัตริย์ผู้ครองนครหริภุญชัย องค์ที่ ๓๓ ต่อจาก พระนางจามเทวี ปฐมบรมกษัตริย์ของเมืองหริภุญชัย บริเวณกำแพงพระราชวังของพระเจ้าอภัยราชาได้แบ่งออกเป็น ๒ ชั้น คือ ชั้นนอกและชั้นใน ในกาลต่อมาภายหลังพระเจ้าอภัยราชา ได้ถวายราชวังของพระองค์ให้เป็นสังฆารามไว้กับทางพระพุทธศาสนาเมื่อถวายเป็นสังฆารามแล้ว ได้รื้อกำแพงชั้นนอกออกแล้วปั้นสิ่งหนึ่งไว้ที่ซุ้มประตูด้านทิศตะวันออก เป็นสิ่งขนาดใหญ่ประดับเครื่องทรงยื่นอำปากประดิษฐานไว้แทน ตามคติโบราณทางเหนือซึ่งนิยมสร้างสิ่งนี้เข้าวัด วัดพระธาตุหริภุญชัย จึงมีกำแพงสองชั้นตามรูปลักษณะของพระราชวังเดิมของพระเจ้าอภัยราชา คือ รอบบริเวณวัดชั้นนอกชั้นหนึ่ง และกำแพงเป็นศาลาบาตรรอบองค์พระธาตุหริภุญชัยเป็นกำแพงชั้นในอีกชั้นหนึ่ง

วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร ตั้งอยู่ใจกลางเมืองลำพูนมีถนนล้อมรอบสี่ด้าน สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1651 มีสิ่งที่น่าสนใจคือ ซุ้มประตูซึ่ง ก่อนที่จะเข้าไปในบริเวณวัด ต้องผ่านซุ้มประตูก่ออิฐถือปูนประดับลวดลายวิจิตรพิสดาร เป็นฝีมือโบราณสมัยศรีวิชัย ประกอบด้วยซุ้มยอดเป็นชั้น ๆ เบื้องหน้าซุ้มประตูมีสิ่งใหญ่คู่หนึ่งยื่นเป็นสง่าบนแท่นสูงประมาณ 1 เมตร สิ่งคู่นี้ปั้นขึ้นในสมัยพระเจ้าอภัยราชาเมื่อทรงถวายวังให้เป็นสังฆารามวิหารหลวง เมื่อผ่านซุ้มประตูเข้าไปแล้ว จะเห็นวิหารหลังใหญ่ เรียกว่า วิหารหลวง เป็นวิหารหลัง ใหญ่มีพระระเบียงรอบด้านและมีมุขออกทั้งด้านหน้าและด้านหลัง เป็นวิหารที่สร้างขึ้นใหม่แทนวิหารหลังเก่า ซึ่งถูกพายุพัดพังทลายไปเมื่อ พ.ศ. 2466 (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2542e, น.100)

ภาพประกอบ 5 พระบรมธาตุหริภุญชัย

ที่มา : นายอนุวัฒน์ บิสสุริ

3) พระบรมธาตุลำปางหลวง อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง วัดพระธาตุลำปางหลวง เป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองลำปางมาแต่โบราณ ตั้งแต่สมัยพระนางจามเทวี งดงามด้วยสถาปัตยกรรมเก่าแก่มากมาย เป็นพระธาตุประจำปีชดู่ ตำนานการสร้างวัดพระธาตุลำปางหลวง ระบุว่า วัดนี้มีมาตั้งแต่สมัยพระนางจามเทวี ราวปลายพุทธศตวรรษที่ 20 นอกจากเป็นวัดไม้ที่มีความสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งของไทยซึ่งงดงามด้วยสถาปัตยกรรมเก่าแก่แล้ว พระธาตุลำปางหลวง ยังเป็นพระธาตุประจำปีเกิดของคนปีชดู่ ด้วยเริ่มสร้างในปีชดู่และเสร็จสิ้นในปีชดู่เช่นเดียวกัน นำชม พระธาตุลำปางหลวง องค์พระธาตุศักดิ์สิทธิ์ประจำวัดที่มีฐานเป็นบัวลูกแก้ว ส่วนองค์เป็นทรงกลมแบบล้านนา ภายนอกบุด้วยทองคำยงโกยอดฉัตรทำด้วยทองคำมีลายสลักดูเป็นลวดลายประจำยามแบบต่าง ๆ ซึ่งลักษณะเจดีย์แบบนี้ได้ส่งอิทธิพลต่อพระธาตุหริภุญไชยและพระบรมธาตุจอมทอง โดยภายในองค์พระเจดีย์บรรจุพระเกศาและพระอัฐิจากพระนลาฏข้างขวาพระศอด้านหน้าและด้านหลัง ที่ริ้วทองเหลืองรอบองค์พระธาตุมีรูปกระสุนปืนที่หนานทิพย์ช้างยิงทำวมหายศปรากฏอยู่ พระแก้วดอนเต้าหรือพระแก้วมรกต อันเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดลำปาง เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิในศิลปะล้านนาที่สลักด้วยหยกสีเขียว และมีการจัดงานนมัสการ

พระแก้วดอนเต้าในวันเพ็ญเดือน 12 ของทุกปี วิหารหลวง วิหารขนาดใหญ่สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2019 โดยเจ้าหมื่นคำเป็ก ภายในมีซุ้มปราสาททองอันเป็นที่ประดิษฐานพระเจ้าล้านทอง ด้านหลังเป็นที่ประดิษฐานพระเจ้าทันใจ บนแผงไม้คอสองมีภาพจิตรกรรมเก่าแก่งดงามเรื่องทศชาติและพรหมจักร วิหารพระพุทธรูปไม่ปรากฏที่มาการสร้างแต่ประมาณการว่ามีอายุไม่ต่ำกว่า 700 ปี เดิมเป็นวิหารเปิดโล่ง หน้าบันเป็นลายดอกไม้ติดกระจกสี ภายในประดิษฐานพระประธานเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยขนาดใหญ่ อาคารก่ออิฐถือปูนพุทธศิลป์แบบศิลปะเชียงแสน และที่สำคัญยังปรากฏเงาพระธาตุภายในวิหารอีกด้วย วิหารน้ำแต้ม คุณจะพบวิหารนี้ด้านขวามือเมื่อหันหน้าเข้าหาวิหารหลวง โดยวิหารแห่งนี้เรียกอีกชื่อหนึ่งว่าวิหารภาพเขียนสี ("แต้ม"แปลว่าภาพเขียน) สร้างเมื่อ พ.ศ. 2044 เป็นวิหารเปิดโล่งที่เก่าแก่ที่สุดหลังหนึ่งในภาคเหนือ และคงรูปแบบของสถาปัตยกรรมไทยที่งดงาม เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำริดปางมารวิชัยหน้าตักกว้าง 1.25 เมตรสูง 1.25 เมตร ภายในไม่มีฝ้าเพดาน กำแพงด้านพระประธานเขียนภาพลายทองบนพื้นรักแดง มีภาพจิตรกรรมศิลปะล้านนาบนแผงไม้คอสองที่กล่าวกันว่าเก่าแก่ที่สุดและหลงเหลือเพียงแห่งเดียวในเมืองไทยอายุราวพุทธศตวรรษที่ 21 ลงมาแต่ปัจจุบันภาพเขียนลบเลือนไปมากแล้วก็ตาม ซุ้มพระบาท เป็นซุ้มที่สร้างครอบพระพุทธรูปไว้ ฐานก่อขึ้นเป็นชั้นคล้ายฐานเจดีย์สร้างเมื่อ พ.ศ. 1992 ภายในจะมองเห็นแสงหักเหปรากฏเป็นเงาพระธาตุและพระวิหารในด้านมุมกลับแต่ที่นี่มีข้อห้ามไม่ให้ผู้หญิงขึ้น กุฏิพระแก้ว เป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกต ซึ่งไม่ปรากฏตำนานการสร้าง ทว่ามีการประมาณอายุของที่นี่ไม่น่าจะต่ำกว่า 400 ปีมาแล้ว วิหารพระเจ้าศิลา เป็นที่ประดิษฐานพระเจ้าศิลาซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่เก่าแก่ที่สุดในกรุงละโว้เมื่อ พ.ศ. 1275 พระบิดาของพระนางจามเทวีได้มอบให้ประดิษฐานไว้ ณ ที่นี้ พิพิธภัณฑสถานอันเป็นที่เก็บรวบรวมศิลปวัตถุจากที่ต่าง ๆ ที่หาชมได้ยาก เช่น สังเค็ด ธรรมาสัน คานหาบ ตู้พระไตรปิฎก เป็นต้น (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2542d, น.98)

ภาพประกอบ 6 พระบรมธาตุลำปางหลวง

ที่มา : นายอนุวัฒน์ บิสสุริ

4) พระบรมธาตุดอยตุง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย พระวรชินธาตุเจ้าดอยตุงอยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงรายประมาณ 48 กิโลเมตรแยกซ้ายจากทางหลวงหมายเลข 110 ตรงกม. ที่ 871-872 เข้าทางหลวงหมายเลข 1149 ประมาณ 17 กิโลเมตรเส้นทางไปสู่ พระธาตุดอยตุง ลาดยางตลอดทางและเป็นทางขึ้นเขาสูงเรื่อย ๆ ลัดเลาะไปตามภูเขาเป็นที่บรรจุพระรากขวัญเบื้องซ้าย(กระดูกไหปลาร้า) ของพระพุทธเจ้าซึ่งนำมาจากมัยยมประเทศนับเป็นครั้งแรกที่พระพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์ได้มาประดิษฐานที่ล้านนาไทยเมื่อก่อสร้างพระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุได้ทรงตะขบ (ภาษาพื้นเมืองเขียนว่าหุงออกเสียงว่าตุง) ใหญ่ยาวถึงพันวาปักไว้บนยอดดอยถ้าหากปลายธงปลิวไปไกลถึงเมืองไหนก็กำหนดหมายเป็นฐานพระสถูปเพียงนั้นด้วยเหตุนี้คอยซึ่งประดิษฐานปฐมเจดีย์แห่งล้านนาไทยจึงปรากฏนามว่าดอยตุงจนบัดนี้พระธาตุดอยตุงประดิษฐานอยู่ในอำเภอแม่ฟ้าหลวงเป็นปูชนียสถานที่สำคัญเมื่อถึงเทศกาลนมัสการพระธาตุดอยตุงนั้นจะมีพุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศใกล้เคียงเช่น ชาวเชียงตุงในรัฐ

ฉาน สหภาพพม่า ชาวหลวงพระบางเวียงจันทน์ เดินทางเข้ามานมัสการทุกปี (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2542f, น.98-99)

ภาพประกอบ 7 พระวรชินธาตุเจ้าดอยตุง

ที่มา: <https://www.watportal.com/th/wat/region/detail/iid/18077>

5. พระบรมธาตุจอมทอง วัดพระธาตุจอมทองตั้งอยู่ที่ อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา วัดพระธาตุจอมทองตั้งอยู่กลางเมืองโบราณ “เวียงจอมทอง” ตามตำนานกล่าวว่าในสมัยพุทธกาล พระพุทธองค์เสด็จมาถึงเมืองพะเยาประทับ ณ จอมดอยลูกหนึ่งตั้งอยู่ข้างฝั่งหนองเอี้ยงไปทางทิศเหนือที่นั่นมีบ้านช่างทองอยู่หลังหนึ่งได้นำอาหารมาถวายแต่พระพุทธเจ้าพระพุทธเจ้าและพระอรหันตสาวกทรงเล็งเห็นว่าสถานที่นี้สมควรที่จะตั้งพุทธศาสนาจึงประทานพระเกศาธาตุองค์หนึ่งสำหรับนำเอาไปประดิษฐานไว้ในถ้ำใต้จอมดอยลึกลงไป 70 วา ด้วยเหตุนี้จึงได้ชื่อว่าดอยจอมทองพระธาตุเจดีย์ตั้งอยู่บนฐานเขียงสี่เหลี่ยม 1 ชั้นต่อด้วยฐานเขียงย่อมุม 3 ชั้นจากนั้นเป็นฐานปัทม์ย่อมุมต่อด้วยฐานทรงกลม 3 ชั้นจากนั้นเป็นอันมาลัยเถาทรงกลม 3 ชั้นรองรับองค์ระฆังส่วนบัลลังก์นั้นมีย่อมุมส่วนปล้องไฉนนั้นมีปุ่นปั้นบัว 2 ชั้นประดับอยู่ที่ฐานและยอดของปล้องไฉนจากนั้นขึ้นไปเป็นปลียอดและฉัตรเชื่อกันว่าเป็นพระธาตุเจดีย์ที่บรรจุพระเกศาธาตุและพระบรมธาตุของพระพุทธเจ้าถือเป็นปูชนียสถานและโบราณสถานที่สำคัญคู่บ้านคู่อเมืองพะเยา มาตั้งแต่โบราณ (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2542b, น.55)

ภาพประกอบ 8 พระบรมธาตุจอมทอง

ที่มา : นายอนุวัฒน์ บิสสุรี

6. พระบรมธาตุช่อแฮ วัดพระธาตุช่อแฮตั้งอยู่เลขที่ 151 หมู่ที่ 1 ตำบลช่อแฮ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ห่างจากตัวอำเภอประมาณ 8 กิโลเมตรพระธาตุช่อแฮเป็นปูชนียสถานเก่าแก่และศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองของชาวจังหวัดแพร่มาเป็นเวลาช้านานมีเจดีย์บรรจุพระเกศาและพระธาตุพระศอกซ้ายของพระพุทธเจ้ามีพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์คือ พระเจ้าทันใจประดิษฐานอยู่ลักษณะเฉพาะขององค์พระธาตุเป็นเจดีย์แปดเหลี่ยม บัลลังก์ย่อมุมไม้สิบสองปลียอดกลมศิลปะแบบเชียงแสนบุด้วยทองคำบวบสูง 33 เมตรฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างด้านละ 11 เมตร องค์พระธาตุช่อแฮได้รับการจดทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติแล้ว ทุกปีจะมีงานนมัสการพระธาตุช่อแฮซึ่งจะจัดขึ้นระหว่างขึ้น 11-15 ค่ำเดือน 5 เหนือ (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2542g, น.177)

ภาพประกอบ 9 พระบรมธาตุช่อแฮ

ที่มา : นายอนุวัฒน์ บิสสุริ

7. พระบรมธาตุแช่แห้งตั้งอยู่ที่ วัดพระธาตุแช่แห้ง ทางทิศตะวันออกของตัวเมืองน่าน เป็นปูชนียสถานอันศักดิ์สิทธิ์ที่มีอายุมากกว่า 600 ปีมาแล้ว พญากาการเมืองเจ้าผู้ครองนครได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุจากสุโขทัย มาบรรจุไว้องค์พระธาตุเป็นสถูปแบบพื้นเมืองเดิมเป็นสถูปทรงลังกา แต่ได้หักพังและปฏิสังขรณ์สืบกันมาหลายรูปแบบจึงเปลี่ยนแปลงไปตามช่างฝีมือและคตินิยมของแต่ละยุคสมัยการปฏิสังขรณ์ในสมัย พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ เป็นเจ้าผู้ครองนครเมื่อปี พ.ศ. 2451 และ พ.ศ. 2538-2538 เป็นการบูรณะปฏิสังขรณ์ครั้งสุดท้ายและได้เสร็จสิ้นในสมัย นายสุจริต นันทมนตรี เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดน่าน ได้มีดำริให้หุ้มทองเหลืองตลอดทั้งองค์และยังคงรูปเป็นถาวรวัตถุมาจนกระทั่งทุกวันนี้พระเจดีย์ซึ่งบรรจุพระบรมสารีริกธาตุเป็นฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัสยาวด้านละ 11 วา 1 ศอกสูง 1 เส้น 7 วา 3 ศอก 5 นิ้วนุด้วยทองเหลืองตลอดทั้งองค์สุกปลั่งเหลืองอุไรในยามที่วากาลมีกำแพงแก้วล้อมอยู่ชั้นในและมีพระระเบียงล้อมโดยรอบกว้าง 1 เส้น 18 วา ยาว 2 เส้นภายในมีวิหารใหญ่ 1 หลังวิหารเล็ก 1 หลังประดิษฐาน “พระพุทธรูปทันใจ” ซึ่งเป็นพระที่ประชาชนเคารพนิยมในความศักดิ์สิทธิ์ภายนอกบริเวณด้านหน้าพระธาตุเป็นอุโบสถกุฏิสงฆ์วิหารพระนอนพระธาตุเจดีย์องค์น้อยนัยว่าเป็นที่บรรจุอัฐิพระอรหันต์พระพุทธองค์ และมีถนน

พระยานาคลาดลงไปสู่เบื้องล่าง (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2542a, น. 94)

ภาพประกอบ 10 วัดพระธาตุแช่แห้ง

ที่มา: นายอนุวัฒน์ บิสสุริ

8. พระบรมธาตุดอยกองมู วัดพระธาตุดอยกองมู เดิมมีชื่อเรียกว่า วัดปลายดอย เป็นปูชนียสถานคู่บ้านคู่เมืองที่สำคัญ ประกอบด้วยพระธาตุเจดีย์ที่สวยงาม 2 องค์ พระเจดีย์องค์ใหญ่ จากวัดสามารถมองเห็นภูมิประเทศและสภาพตัวเมืองแม่ฮ่องสอนได้อย่างชัดเจนและสวยงามมากสัญลักษณ์ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ทุกคนต้องแวะเวียนไปเยี่ยมชมและสักการะคือ พระธาตุแห่งนี้นั่นเอง ที่นี้ถือเป็นวัดศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองของชาวจังหวัดแม่ฮ่องสอนมาช้านาน เดิมทีวัดแห่งนี้มีชื่อเรียกว่า วัดปลายดอย ประกอบด้วยพระธาตุเจดีย์ที่สวยงาม 2 องค์ พระเจดีย์องค์ใหญ่สร้างโดยจองต่องสู เมื่อ พ.ศ. 2403 เป็นที่บรรจุพระธาตุของพระโมคคัลลานะเถระ ซึ่งนำมาจากประเทศพม่า ส่วนพระธาตุเจดีย์องค์เล็กสร้างเมื่อ พ.ศ. 2417 โดยพระยาสิงหนาทราชา เจ้าเมืองแม่ฮ่องสอนคนแรก และจากวัดพระธาตุดอยกองมูนี้ สามารถมองเห็นภูมิประเทศและสภาพตัวเมืองแม่ฮ่องสอนได้อย่างสวยงามชัดเจน นอกจากนี้บริเวณวัดยังเป็นสถานที่จัดงานเทศกาลสำคัญประจำปีหลายงานของจังหวัด เช่น ปีใหม่ วันสงกรานต์ และวันออกพรรษาที่จะมีการตักบาตรดาวดึงส์ อันเป็นประเพณีที่น่าสนใจของแม่ฮ่องสอน ไฮไลต์น่าชม พระธาตุเจดีย์องค์ใหญ่ ของวัดพระธาตุดอยกองมู สร้างโดยพ่อค้าชาวไทใหญ่ชื่อ "จองต่องสู" เมื่อ พ.ศ. 2403

ลักษณะเป็นเจดีย์ทรงเครื่องแบบมอญ ประดับลวดลายปูนปั้น มีฐานแปดเหลี่ยมซ้อนสามชั้น บริเวณฐานด้านล่างประดับด้วยซุ้มพระตามทิศทั้งแปด พระธาตุเจดีย์องค์เล็ก ของวัดพระธาตุดอยกอกมูสร้างเมื่อ พ.ศ. 2417 โดย "พญาสิงหนาทราชา" เจ้าผู้ครองแม่ฮ่องสอนคนแรกเพื่อเป็นที่ระลึกในการขึ้นครองแม่ฮ่องสอน และเป็นที่บรรจุพระธาตุของพระโมคคัลลานะเถระซึ่งนำมาจากพม่า โดยเจดีย์องค์นี้มีลักษณะเป็นเจดีย์ทรงเครื่องแบบมอญ มีฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัสซ้อนสามชั้น ตรงมุมทั้งสี่ของฐานมีปูนปั้นรูปสิงห์ประดับอยู่ บริเวณฐานด้านล่างประดับด้วยซุ้มพระแบบศิลปะมอญ ซุ้มประธานมีหลังคาประดับเรือนยอดสามยอด แต่ละยอดเป็นทรงปราสาทซ้อนสามชั้น ประดับลวดลายปูนปั้นสวยงาม วิหารวัดพระธาตุดอยกอกมู อยู่ติดกับพระธาตุเจดีย์องค์ใหญ่ซึ่งสร้างขึ้นพร้อมกัน วิหารหลังนี้มีลักษณะเป็นอาคารเปิดโล่ง ผนังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หลังคาซ้อนสามชั้น มุงด้วยกระเบื้องไม้และตกแต่งโลหะ ฉลุลวดลายตามแบบศิลปะไทใหญ่ (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2542c, น.87)

ภาพประกอบ 11 พระบรมธาตุดอยกอกมู

ที่มา : นายอนุวัฒน์ บิสสุริ

2.2.3 ที่มาของดนตรีพื้นเมืองล้านนา

ธนิต อยู่โพธิ์ ได้กล่าวถึงที่มา และให้ความหมายไว้ว่าคำว่า ตนต์ ในภาษาบาลี และ ตนต์ริน ในภาษาสันสกฤต ซึ่งเป็นที่มาของคำว่า ดนตรีในภาษาไทยถ้าแปลตามศัพท์ก็ว่าเครื่องมีสาย ได้แก่ เครื่องดีด เครื่องสี แต่ดนตรีในภาษาไทย หมายถึง ทั้งเครื่องมีสายและไม่มีสายเพราะใช้เป็นคำแปลของศัพท์บาลีว่า ตูรีย และคำว่า ตูรีย นี้เป็นคำที่ใช้เรียกขานในล้านนาเหมือนกันดังมีการกล่าวอ้างไว้ในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ฉบับเชียงใหม่ 700 ปี ผูกที่ 3 ความว่า

ตुरิยนดนตรี เป็นต้นว่ากลองไชย พาทยพิณ พลุกลุลาภา ปลีหรือ แตรสังข์พร้อมชู้ประกาศ หรือใช้คำว่าตुरิยนูรตรี ดังมีการกล่าวอ้างไว้ในปกิณกะตำนาน ตำนานตุงครีพื้นเมืองเชียงตุง ความว่า “บุชายัง ตูรียนูรตรี พาดพิบบันเดาะหอยสังกุหลาภา ตีกลองหลวงอรเมิง” หรือใช้คำว่าตुरิยา ดังมีการกล่าวอ้างไว้ในวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาเรื่อง คำวพรหมทัต ความว่า

ตुरิยาแคนคู่ซ้อง	กลองดัง
ทยมแทกสุวรรณยัง	ฟากฟ้า
ร้อยเอื้อจออกมาทั้ง	มวลงนัง นบเอ
พุลชูลีน้อมหน้า	อ่าวเอิ้น ถวายถนมน

จากหลักฐานที่กล่าวมา คำว่าดนตรีในภาษาพื้นเมืองล้านนานั้นเข้าใจว่าน่าจะมาจากคำแปลของศัพท์บาลีคำว่าตुरิยา และมีการต่อท้ายคำว่านตรีหรือนูรตรี ซึ่งโดยความหมายแล้วก็คือดนตรีในปัจจุบันนั่นเอง

พูนพิศ อมาตยกุล ได้กล่าวไว้ว่า “เป็นที่ยอมรับเชื่อถือกันว่า ดนตรีนั้นเป็นภาษาชนิดหนึ่งของมนุษย์เรานี้ชาติใดก็ตามที่มีภาษาพูด ภาษาเขียนของตนเอง ก็มักจะต้องมีดนตรีเป็นของตนเองด้วย เพราะดนตรีและเพลงร้องนั้นเป็นส่วนหนึ่งที่พัฒนามาพร้อม ๆ กับภาษาพูด” ฉะนั้นหากถามว่าเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนามีที่มาจากอย่างไรก็คงจะกล่าวได้ว่า น่าจะมาจากคนไทยทางภาคเหนือหรือชาวล้านนา เพราะว่าชาวล้านนามีทั้งภาษาพูด ภาษาเขียนและมีประวัติศาสตร์เป็นของตนเองมาอย่างยาวนาน (นับตั้งแต่สมัยพญามังรายซึ่งเป็นปฐมกษัตริย์ของชาวล้านนาได้สร้างเมืองเชียงใหม่เมื่อประมาณปี พ.ศ. 1839)

2.2.4 ประเภทของเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา

ประเภทของเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

- 1) เครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี หมายถึงเครื่องดนตรีที่เสียงจะเกิดขึ้นได้เนื่องมาจากการตี หรือเคาะ เช่น กลองชนิดต่าง ๆ ฆ้อง เป็นต้น
- 2) เครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า หมายถึงเครื่องดนตรีที่เสียงจะเกิดขึ้นได้เนื่องมาจากการใช้ลมเป่า เช่น ขลุ่ย ปี่จุม ปี่แน เป็นต้น
- 3) เครื่องดนตรีประเภทเครื่องดีด หมายถึงเครื่องดนตรีที่เสียงจะเกิดขึ้นได้เนื่องมาจากการดีด เช่น ซึง เป็ยะ (พิณเพ็ยะ)
- 4) เครื่องดนตรีประเภทเครื่องสี หมายถึงเครื่องดนตรีที่เสียงจะเกิดขึ้นได้เนื่องมาจากการสี เช่น สะล้อ

2.2.5 ประเภทของวงดนตรีพื้นเมืองล้านนา

ประเภทของวงดนตรีพื้นเมืองล้านนาหากจัดแยกประเภท โดยคำนึงถึงวงดนตรีที่มีเครื่องดนตรีประเภทดำเนินทำนอง สามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ประเภท คือ

- 1) วงสะล้อซอซึง แยกออกเป็น 2 ประเภท คือ
 1. วงสะล้อซอซึง (น่าน) เป็นวงดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการขับซอของจังหวัดน่าน(ไม่มีเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าเข้าร่วมบรรเลงด้วย) โดยมีรายละเอียด ดังนี้
 - 1) สะล้อลูกสี่ 1 คัน (บางที่อาจมีมากกว่านี้แต่ไม่ได้รับความนิยม)
 - 2) ซึงลูกสี่ 2 ตัว (บางที่อาจใช้เพียงตัวเดียว)
 - 3) คนขับซอ 2 คน (บางที่อาจมีมากกว่านี้)
 2. วงสะล้อซอซึง เป็นวงดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการขับซอของจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และเชียงราย (มีเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าเข้าร่วมบรรเลงด้วย) เป็นต้น โดยมีรายละเอียดดังนี้
 - 1) สะล้อลูกสาม 1 คัน
 - 2) สะล้อลูกสี่ 1 คัน
 - 3) ซึงลูกสาม 1 ตัว
 - 4) ซึงลูกสี่ 1 ตัว
 - 5) ซึงหลวง 1 ตัว
 - 6) ขลุ่ยพื้นเมือง 1 เล้า
 - 7) กลองโป่งโป่ง 1 แก่น (ลูก)
 - 8) ฉิ่ง 1 คู่ (จะมีหรือไม่มีก็ได้)
 - 9) คนขับซอหรือคนขับร้องได้ตามความเหมาะสม
3. วงซึงสะล้อหรือสะล้อซึง เป็นวงดนตรีที่ใช้บรรเลงธรรมดาหรือใช้บรรเลงประกอบการแสดง เช่น ฟ้อนสาวไหม ฟ้อนที ฟ้อนไต ฟ้อนนพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่ ฟ้อนกมผัด เป็นต้น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- 1) สะล้อลูกสาม 1 คัน
- 2) สะล้อลูกสี่ 1 คัน
- 3) ซึงลูกสาม 1 ตัว
- 4) ซึงลูกสี่ 1 ตัว
- 5) ซึงหลวง 1 ตัว
- 6) ขลุ่ยพื้นเมือง 1 เลา
- 7) ฉิ่ง 1 คู่ (จะมีหรือไม่มีก็ได้)
- 8) กลองโป่งโป่ง 1 แก่น (ลูก)

แต่อย่างไรก็ตาม สำหรับวงสะล้อซอซึงและวงซึงสะล้อหรือสะล้อซึงนั้น บางทีอาจจะมีการลดขนาดของวงหรือลดจำนวนเครื่องดนตรีลงมาเป็นวงเล็ก ประกอบด้วยวงเครื่องดนตรีดังต่อไปนี้

- 1) สะล้อ 1 คัน (ชนิดใดก็ได้)
- 2) ซึง 1 ตัว หรือ 2 ตัว (ชนิดใดก็ได้)
- 3) ขลุ่ย 1 เลา
- 4) กลอง 1 แก่น (ลูก)

ซึ่งรูปแบบการผสมวงในลักษณะอย่างนี้กำลังได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในช่วงระยะเวลาปัจจุบันนี้

2.2.6 ลักษณะดนตรีพื้นบ้าน

ดนตรีพื้นบ้านเป็นดนตรีที่ชาวบ้านสร้างสรรค์ขึ้น ด้วยการร้องหรือบรรเลง โดยชาวบ้านและชาวบ้านด้วยกันเป็นผู้ฟัง ซึ่งดนตรีพื้นบ้านมีลักษณะดังนี้

- 1) เป็นดนตรีของชาวบ้าน ส่วนมากเกิดขึ้นและพัฒนาในสังคมเกษตรกรรม มีลักษณะที่ไม่มีระบบกฎเกณฑ์ ชัดเจนตายตัว ประกอบกับใช้วิธีถ่ายทอดด้วยปากและการจำจาด จึงเป็นเหตุให้ไม่มีใครเอาใจใส่ศึกษาและจดบันทึกไว้เป็นหลักฐานดังนั้นดนตรีสากล
- 2) เป็นดนตรีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น แต่ละท้องถิ่นจะมีดนตรีที่มีสำเนียง ทำนอง และจังหวะลีลาของตนเอง ดนตรีพื้นบ้านส่วนใหญ่มีทำนองที่ประดิษฐ์ดัดแปลงมาจากทำนองของเสียงธรรมชาติ ตัวอย่างเช่น ซอของดนตรีภาคเหนือ คือเพลงจะปุ มีทำนองอ่อนหวานตามสำเนียงพูดของคนไทยชาวเมืองจะปุในแคว้นสิบสองปันนา หรือซอล่องน่านของจังหวัดน่านที่มีทำนองเหมือนกระแสน้ำไหล

2.2.7 ลักษณะการบรรเลงดนตรีพื้นบ้าน

ชาวบ้านล้านนาในอดีต มักใช้เวลาว่างในตอนกลางคืนให้เป็นประโยชน์ โดยเฉพาะผู้หญิงสาว ภารกิจที่เป็นประโยชน์มักได้แก่ การคัดเลือกเมล็ดพันธุ์พืชเพื่อเตรียมไปเพาะปลูกในวันรุ่งขึ้นบางทีก็เลือกพืชผลทางการเกษตรที่ผลิตออกมาเพื่อจำหน่าย จำกลายเป็นจุดศูนย์กลางและการดึงดูดความสนใจของหนุ่ม และกลายเป็นศูนย์รวม “นักแอ้วสาว” ทั้งหลายและดนตรีคู่กาย ชายหนุ่มย่อมนำมาใช้ตามความถนัด สันนิษฐานว่าคงมีการนัดหมายเพื่อให้มาบรรเลงแนวเดียวกัน จึงเป็นการพัฒนาการขั้นแรกของการผสมวงดนตรี กลุ่มนักแอ้วสาวตามลานบ้านประกอบด้วยเครื่องดนตรี เปียะ สะล้อ ซึ่ง ขลุ่ย ปี่ กลองพื้นบ้าน (กลองโป่งปั้ง) จึงกลายเป็นดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือโดยปริยาย นิยมเรียกตามชนิดของเครื่องดนตรีที่นำมาผสมเป็นวงว่า “วงสะล้อซอซึง”

รักเกียรติ ปัญญายศ ได้กล่าวถึงดนตรีพื้นเมืองล้านนาไว้ในเสวนาทางวิชาการเรื่อง “การสืบทอดดนตรีพื้นบ้านล้านนา ตามแนววิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่” ไว้ดังนี้

อาณาจักรล้านนาเคยเป็นดินแดนแหล่งอารยธรรมโบราณแห่งหนึ่ง ที่มีความหลากหลายของผลผลิตทางด้านศิลปวัฒนธรรม ดนตรีพื้นเมืองล้านนาคือเป็นส่วนหนึ่งที่บรรพชนได้รังสรรค์ขึ้นมาเคียงคู่กับดินแดนแห่งนี้ กระทั่งกลายเป็นมรดกอันทรงคุณค่าที่โดดเด่นเพียบพร้อมไปด้วยรูปแบบและวิธีการ อันเป็นเอกลักษณ์ที่สะท้อนความเป็นตัวตนได้อย่างวิจิตรงดงาม

คำว่า ดนตรี ในพจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถานได้กล่าวไว้ว่า “ดนตรี หมายถึง น. ลำดับเสียงอันไพเราะ” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

คำว่า พื้น ในประวัติศาสตร์ล้านนา ได้กล่าวไว้ว่า “พื้นเป็นภาษาล้านนา นิยมใช้กันมาแต่โบราณ หมายถึงประวัติความเป็นมา”

คำว่า ล้านนา จากหนังสือวรรณกรรมพุทธศาสนาในล้านนา ได้อธิบายไว้ว่า ล้านนาหมายถึงที่นาจำนวนหนึ่งล้านนา คำนี้ปรากฏอย่างชัดเจนในศิลาจารึกวัดเชียงสา อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ซึ่งจารึกในสมัยพระไชยเชษฐาเมื่อพุทธศักราช 2096 โดยกล่าวถึงล้านช้าง ซึ่งเป็นชื่อเรียกของอาณาจักรล้านช้าง ศรีสัตนาคนหุต ไว้ด้วย ดังนี้ “สมเด็จพระบรมบพิตรตนสัมฤทธิ์เสวยราชพิภพทั้งสองแผ่นดิน ล้านช้าง ล้านนา...”

ล้านนา สรัสวดี อ๋องสกุล ได้กล่าวไว้ว่า น่าจะใช้ในสมัยพญาเกือนา (พ.ศ. 1898-1928) เนื่องจากจากความหมายของพระนามเกือนาคือจำนวนร้อยล้านนา เกือนา คือร้อยล้านนา ต่อมาคำล้านนาใช้เรียกษัตริย์ผู้ครองดินแดนล้านนาโดยใช้ท้าวล้านนาหรือท้าวพญา

ล้านนา และเรียกประชาชนของรัฐว่า ชาวล้านนา ปัจจุบันดินแดนล้านนาประกอบด้วยจังหวัด เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง พะเยา แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน ดังนั้น ดนตรีพื้นเมืองล้านนา หมายถึงประวัติความเป็นมาของดนตรีที่อยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง พะเยา แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน (สร้อยดี อ่องสกุล, 2558)

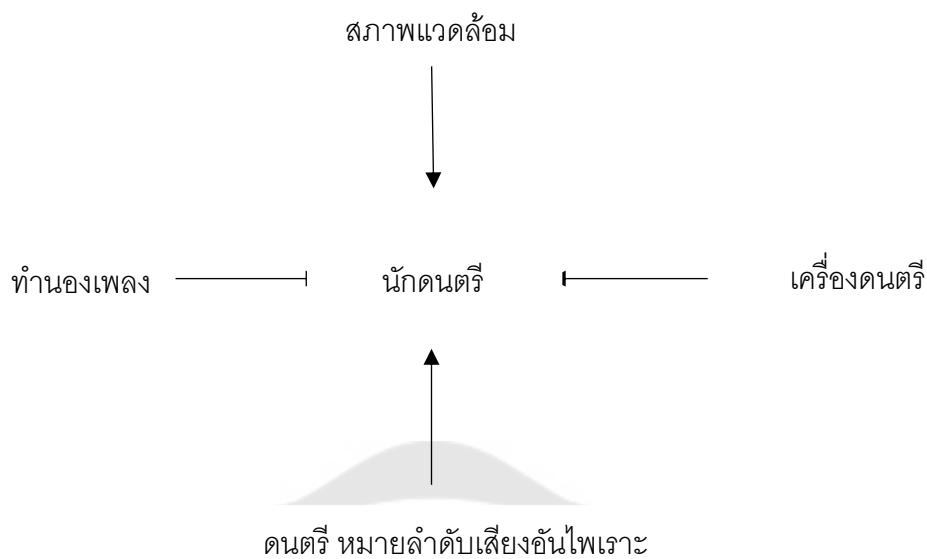
อย่างไรก็ตาม การที่จะนำไปสู่ความหมายของ ดนตรี ได้นั้น หากมาวิเคราะห์ใน รายละเอียดพบว่า น่าจะมีองค์ประกอบหลักอยู่ 4 ส่วน ที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยเอื้อซึ่งกันและกัน คือ

ส่วนที่ 1 สภาพสิ่งแวดล้อม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบ ๆ ตัว เช่น สภาพดินฟ้าอากาศ บรรยากาศ สถานที่ เวลา ผู้ชม ผู้ร่วมงาน ผู้ร่วมวงและอื่น ๆ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนแต่เป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญ ที่มีอิทธิพลต่ออารมณ์ความรู้สึกของนักดนตรี

ส่วนที่ 2 นักดนตรี หมายถึง ผู้บรรเลงดนตรี ที่จะต้องจะความพร้อมทั้ง ทางด้านร่างกายด้านจิตใจ สติปัญญาและมีทักษะในกระบวนการปฏิบัติที่ถูกต้องตามรูปแบบและ วิธีการของเครื่องดนตรีชนิดนั้น ๆ

ส่วนที่ 3 เครื่องดนตรี หมายถึง อุปกรณ์ที่ใช้ในการบรรเลงที่ต้องมีความพร้อมในด้านต้นทุนของเสียง และมีรูปร่างสัดส่วนงดงามตามลักษณะของเครื่องดนตรีชนิดนั้น ๆ

ส่วนที่ 4 ทำนองเพลง หมายถึง ระดับเสียงสูง ๆ ต่ำ ๆ หนัก-เบา , ลั้น-ยาว ที่ สลับซับซ้อนกัน โดยมีตัวจังหวะเป็นควบคุมการดำเนินทำนองเพลง และเมื่อองค์ประกอบทั้ง 4 ส่วน การทำการเป็นเหตุเป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน จึงก่อให้เกิดกระบวนการเคลื่อนไหวเชื่อมโยงกัน อย่างมีสัดส่วนปรากฏออกมาในรูปของคลื่นเสียงที่มีเอกภาพ และมากไปด้วยพลังแห่ง กัลยาณมิตรที่เปิดพื้นที่รองรับให้สรรพสิ่งเข้าไปสัมผัสโลดเล่นปรุ่งแต่งมนโคติ ก่อให้เกิดความรู้สึก ที่หลากหลายตามแต่จินตนาการของตนเอง

ภาพประกอบ 12 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง 4

ที่มา นายอนุวัฒน์ บิสสุริ

2.2.8 การขับร้องดนตรีพื้นบ้าน

เพลงพื้นบ้านมักจะเป็นเพลงที่มีการร้องประกอบกันส่วนมาก จึงเรียกกันอีกชื่อหนึ่งว่า เพลงพื้นบ้าน หรือ Folk song โดยปกติดนตรีพื้นบ้านมักจะมีลักษณะดังนี้

1) บทเพลงต่างๆ ตลอดจนวิธีเล่น วิธีร้อง มักจะได้รับการถ่ายทอดโดยการส่งสอนกันต่อๆ มาด้วยวาจา และการเล่นหรือการร้องให้ฟัง การบันทึกเป็นโน้ตเพลงไม่ใช่ลักษณะดั้งเดิมของดนตรีพื้นบ้าน อย่างไรก็ตามในปัจจุบันได้มีการถ่ายทอดดนตรีพื้นบ้านบ้านโดยการใช้น้ตดนตรีกันบ้างแล้ว ตัวอย่างเพลงพื้นบ้านของไทยที่ถ่ายทอดกันมา เช่น เพลงเรือ เพลงลำตัด จะเห็นได้ว่าเพลงเหล่านี้ มีการร้องเล่นกันมาแต่โบราณไม่มีการบันทึกเป็นตัวโน้ตและสอนกันให้ร้องจากตัวโน้ตแต่อย่างใด

2) เพลงพื้นบ้านมักเป็นบทเพลงที่ใช้ในประกอบกิจกรรมต่างๆ มิใช่แต่ขึ้นมาเพื่อให้ฟังเฉยๆ หรือเพื่อให้รู้สึกศิลปะของดนตรีที่สำคัญ จะเห็นได้ว่า เพลงกล่อมเด็กมีขึ้นมาเพราะต้องการใช้ร้องกล่อมเด็กให้นอน เพลงเกี่ยวข้าวใช้ร้องเล่นในเทศกาลที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากเสร็จภารกิจสำคัญแล้ว ชาวนาจึงต้องการเล่นสนุกสนานกัน หรือเพลงเรือใช้ประกอบการเล่นเรือหน้าน้ำหลาก เป็นต้น

3) รูปแบบเพลงพื้นบ้านไม่ซับซ้อน มักมีทำนองหลัก 2-3 ทำนองร้องเล่นกันไป โดยการเปลี่ยนเนื้อร้อง จังหวะประกอบเพลงมักจะซ้ำซากไปเรื่อย ๆ อาจจะทำให้คิดว่า ดนตรีหรือเพลงพื้นบ้านเน้นที่เนื้อร้อง หรือการละเล่นประกอบดนตรี เช่น การพ้อนรำหรือการเต้นรำ

4) ลักษณะของทำนองและจังหวะเป็นไปตามลักษณะของกิจกรรม หรือการละเล่น เช่น เพลงกล่อมเด็ก จะมีทำนองเย็น ๆ เรื่อย ๆ จังหวะช้า ๆ เพราะจุดมุ่งหมายของเพลงกล่อมเด็กต้องการทำเด็กผ่อนคลายและหลับกันมากที่สุด ตรงกันข้ามกับเพลงรำวงจะมีทำนองและจังหวะสนุกสนาน เร็ว เข้าใจ เพราะต้องการให้ทุกคนออกมารำรำเพื่อความครึกครื้น

5) ลีลาการร้องเพลงพื้นบ้านมักเป็นไปตามธรรมชาติ การร้องมิได้เน้นในด้านคุณภาพของเสียงสักเท่าใด ลีลาการร้องไม่ได้ใช้เทคนิคเท่าใดนัก โดยปกติเสียงที่ใช้ในการร้องเพลงพื้นบ้านไม่ว่าชาติใด ภาษาใด มักจะเป็นเสียงที่ออกมาจากลำคอมิได้เป็นเสียงที่ออกมาจากท้องหรือศีรษะ ซึ่งเป็นลีลาการร้องเพลงของพวกเพลงศิลปะ

6) เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงพื้นบ้านมีลักษณะเฉพาะเป็นของท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งสิ่งนี้เป็นเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ที่ทำให้เราได้ทราบว่า ดนตรีพื้นบ้านที่ได้ยินได้ชมเป็นดนตรีของท้องถิ่นใด หรือของชนเผ่าใด ภาษาใดตัวอย่างเช่นดนตรีพื้นบ้านของชาวอีสานมักจะมีแคน โปงกลาง ทางภาคเหนือจะมีซึง สะล้อ เป็นต้น

เพลงพื้นบ้านจะพบได้ในทุกประเทศทั่วโลกเป็นเพลงที่มีผู้ศึกษาเก็บรวบรวมไว้ เนื่องจากเป็นวัฒนธรรมหนึ่งของชาติ เช่น ประเทศอังกฤษ นักดนตรีศึกษา คือ โคดาเยและ บาร์ต็อค ได้รวบรวมเพลงพื้นบ้านของชาวอังกฤษเอาไว้ และนำมาสอนอนุชนรุ่นหลัง นอกจากนี้ยังมีผู้ประพันธ์เพลงหลายคนนำเอาทำนองเพลงพื้นบ้านมาทำเป็นทำนองหลักของเพลงที่ตนประพันธ์ เช่น บาร์ต็อคไวซาด

ดังนั้นดนตรีพื้นบ้านประเภท ดีด สี ตี เป่า จึงเป็นเครื่องดนตรีที่กลุ่มชาวบ้านได้เป็นผู้สร้างขึ้นมาให้กลุ่มคนในชุมชนด้วยกันเองได้ฟัง และยังสามารถคิดบทร้องขึ้นเป็นเพลงพื้นบ้านที่มีรูปแบบเรียบง่ายไม่ซับซ้อน ซึ่งลักษณะของเพลงก็จะเป็นไปตามลักษณะของกิจกรรม

2.3 การศึกษาเรื่องราวองค์พระธาตุทั้ง 8 ในแคว้นล้านนา

ปฐมบทของการวิจัยเรื่อง การสร้างสรรค์บทเพลงชุด “นบพระธาตุไหว้สา แปดแคว้นล้านนา มหาปุจฉาคีตกาล” ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาข้อมูลโดยการศึกษาค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ของล้านนา โดยอ้างอิงตามหนังสือพระเจ้าเลียบโลก ฉบับวัดพระเกิด ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน นำมาเป็นข้อมูลตั้งต้นในการศึกษาเรื่องราวขององค์พระธาตุทั้ง 8 ในดินแดนแคว้นล้านนา ผ่านการแนะนำของนักวิชาการผู้ให้ข้อมูล ตำนานพระเจ้าเลียบโลก เป็นที่

ยอมรับและศรัทธาทิ้งในส่วนของนักวิชาการ และศาสนาพุทธในล้านนา ได้รับการอ้างอิงและนำไป เป็นเรื่องราวเพื่ออธิบายความสอดคล้องของพุทธสถานต่าง ๆ ในดินแดนล้านนา อันเกี่ยวเนื่องกับ การเสด็จมาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังที่หนังสือตำนานพระเจ้าเลียบโลก ฉบับวัด พระเกิด ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน ได้กล่าวไว้ว่า บทวิเคราะห์ตำนานพระเจ้า เลียบโลก ตำนานพระเจ้าเลียบโลกฉบับ วัดพระเกิด อำเภอเมือง จังหวัดน่าน เป็นคัมภีร์ทางพุทธ ศาสนาล้านนาจารลงบนใบลาน จำนวน 580 หน้าลาน (11 ผูก) ด้วยอักษร ไทยยวน ภาษาไทยยวน และบาลีจารเมื่อ จ.ศ.1268 (พ.ศ.2449) เนื้อหาของคัมภีร์กล่าวถึงเรื่องราวการเดินทางของ พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพุทธสาวก ไปตามสถานที่ต่างๆ บริเวณพื้นที่ตอนในของเอเชียอาคเนย์ ซึ่ง ครอบคลุมพื้นที่ในอาณาบริเวณตามพรมแดนรัฐชาติในปัจจุบัน 4 ประเทศคือ ดินแดนภาคเหนือ ตอนบนของประเทศไทย เขตพะโค-หงสาวดี ลุ่มแม่น้ำมวและดินแดนภาคตะวันออกเฉียงของแม่น้ำ สาละวิน ในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา เขตต้าหลี่ และสิบสองปันนาในมณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน และภูมิภาคตอนบนของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและพื้นที่ เกี่ยวเนื่องโดยรอบการเดินทางของพระพุทธองค์นั้นอยู่ในช่วงพระชนมายุ 60 พรรษา มีจุดประสงค์ ที่กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่าเพื่อเร่งเผยแผ่ศาสนา เนื่องมาจากพระองค์จะมีพระชนมายุเหลืออีกไม่ นานนัก จึงได้มุ่งประทับรอยพระบาทประทานพระเกศา ทั้งได้กำหนดตำแหน่งการประดิษฐานพระ สารีริกธาตุหลังปรินิพพานเพื่อให้เป็นที่สักการะบูชาทางกายภาพของพื้นที่และเรื่องราวของผู้คนใน ท้องถิ่นและมนุษย์ (นาค, ยักษ์, สิงห์) นอกจากเรื่องราวตามเส้นทางเสด็จแล้ว ตำนานยังกล่าวถึง ความรุ่งเรืองและเสื่อมสลายของบ้านเมืองและพุทธศาสนาในรอบห้าพันปี รวมถึงเรื่องราวของ ธรรมิกราชาผู้ที่จะมีบทบาทในการฟื้นฟูพุทธศาสนาและการมาถึงของพระศรีอริยเมตไตรย โดย ความสำคัญของ ตำนานพระเจ้าเลียบโลก ก็คือบันทึกการเดินทางและกิจกรรมของโคตมะพุทธเจ้า ในเขตพื้นที่ตอนบนของเอเชียอาคเนย์ ซึ่งพื้นที่และเส้นทางในตำนานดังกล่าว วางอยู่บนหมุด หมายหรือพิกัดทางภูมิศาสตร์ในยุคของการเขียนตำนานซึ่งเชื่อมโยงได้กับสภาพภูมิศาสตร์ ปัจจุบัน โดยสะท้อนให้เห็นถึงอาณาบริเวณของพุทธศาสนา สถานะความศักดิ์สิทธิ์ของพื้นที่ซึ่ง แตกต่างกันด้วยข้อกำหนดบางอย่าง และขณะเดียวกันได้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของ เครือข่ายของเมือง ชุมชน และหมู่บ้าน รวมถึง ความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์และพุทธศาสนาใน เขตพื้นที่ของรัฐจารัตล้านนา เชียงตุง มว สิบสองปันนาและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง (สุดแดน วิสุทธิ ลักษณะณ์, 2564, น.1)

เรื่องราวของตำนานพระเจ้าเลียบโลก ฉบับวัดพระเกิด อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน มีความเกี่ยวข้องกับอาณาเขตบริเวณภาคเหนือตอนบนของราชอาณาจักรไทย ผ่านขึ้นไปยังเขตแดนสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ จนถึงดินแดนของสาธารณรัฐประชาชนจีนในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาข้อมูลพบว่า ผู้ที่บันทึกลงในใบลานเกี่ยวข้องกับดินแดนแคว้นล้านนา และการกำเนิดเกิดขึ้นของเรื่องราวการเสด็จมาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและการเกิดขึ้นขององค์พระธาตุในดินแดนล้านนา โดยการกล่าวถึงตำนานพระธาตุในยพระเจ้าเลียบโลก ของหนังสือพุทธภูมิ กายาและล้านนาประเทศ อ่านตำนานพระเจ้าเลียบโลกผ่านระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ได้ให้ข้อสรุปไว้ดังนี้ พื้นที่พระธาตุและพื้นที่พระเกศาธาตุจะมีความหมายเชื่อมโยงกับ “ความเป็นเมือง” “การมีประชากร มาก” “ความเจริญรุ่งเรือง” พระธาตุจะปรากฏในตำนานพระเจ้าเลียบโลกเริ่มตั้งแต่ผู้คนที่ 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9 ซึ่งเป็นผู้ที่มีเนื้อหาพรรณนาเกี่ยวกับเขตของ “อาณาจักรล้านนา” เป็นส่วนใหญ่

โดยผู้คนที่ 1 เป็นเส้นทางเสด็จจากเมืองพาราณสีสู่เมืองลี้ หรือกุญชัย ดอยสุเทพ ดอยพระนอน ลุ่มน้ำปิง เชียงดาว ก่อนจะมุ่งขึ้นทางตอนบนของพื้นที่ คือ เมืองแสนหวิ (อุตรปัญจาละ) ตำบลลี่ (วิเทหะ) เมืองมาว (โกสัมพี) วกกลับมาที่ลุ่มน้ำสาละวิน และดอยรังรุ่งก่อนเสด็จกลับเมืองสาวัดดี (ผู้นี้กล่าวว่าพระธาตุประดิษฐาน ที่หริภุญชัย ดอยพระนอน วัดบุปผาราม พระธาตุยงหมอก เมืองฝาง ดอยรังรุ่ง และที่ตำบลกับเมืองมาว)

ผู้คนที่ 2 กล่าวถึงการประดิษฐานพระเกศาธาตุ ในเมืองละแวก และตะไค่ง โดยที่พระธาตุเมืองตะไค่งนั้น ได้กล่าวว่านอกจากจะบรรจุพระเกศาธาตุแล้วยังมีสิ่งของเนื่องด้วยอดีตพุทธ เช่น ธรรมกรก ธาตุมงคล และ ผ้าจีวร รวมถึงเป็นที่ประดิษฐานพระธาตุของพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์ด้วย (ธาตุนลาฎของพระเมตไตรยจะมา ประดิษฐานที่นี้)

ผู้คนที่ 3 กล่าวถึงการเดินทางในเขตสิบสองปันนาเป็นส่วนใหญ่ และทั้งหมดกล่าวถึงการประทานรอย พระบาท แต่มีบางแห่งที่ทรงมีพุทธทำนายว่าจะมีพระธาตุมาประดิษฐานด้วยซึ่งพื้นที่ดังกล่าวอยู่ในเขตเชียงตุง และเมืองยอง ซึ่งเป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับเขตล้านนา

ผู้คนที่ 4-9 ซึ่งเป็นการเดินทางครั้งเดียวกัน โดยคาถานำ ต้นผู้คนที่ 4 ระบุไว้ชัดเจนว่าเป็นการเดินทางไป ในดินแดนของสารริกธาตุ ในผู้คนที่ 4 และ 5 กล่าวถึงพื้นที่ของพระบาททั้งหมดซึ่งเป็นการเดินทางในเขต สิบสองปันนา พื้นที่พระธาตุเริ่มปรากฏในผู้คนที่ 6 ที่พระธาตุจอมไคล พระธาตุวังแดงของเมืองหลวง เขตสิบสอง ปันนา ส่วนในผู้คนที่ 7 กล่าวถึงพระธาตุ เฉพาะที่เมือง “อาพีวี ประเทศเขตตงนัง” ซึ่งเป็นเมืองสำคัญที่สุดของสิบสองปันนา ในผู้คนที่ 8 ซึ่งเป็นการเดินทางลงมาทางใต้สู่เขตเชื่อมต่อกับล้านนา คือ เชียงตุง เมืองพยาก (ในตำนานกล่าวว่านับจากเมืองนี้ลงไป

เป็นเขตของล้านนา) เริ่มกล่าวถึงพื้นที่จะมีการสถาปนาพระธาตุโดยเริ่มต้น จากเมืองพยาก และในเมืองอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมากในล้านนา และในคาถาตันผูกนี้ ก็ระบุไว้ชัดเจนว่าจะเป็น เรื่องราวเกี่ยวกับ “โยนกโลก” โดยในผูกที่ 9 กล่าวถึง สังเวศฐานเจดีย์ว่า “ธาตุจะมีมากกว่าเมืองอื่น” (ไม่สามารถกำหนดตำแหน่งในทางภูมิศาสตร์ได้แน่ชัด แต่จากเส้นทางการเดินทางอยู่ในลุ่มแม่น้ำปิง ระหว่าง เมืองฮอด (สังเวศฐานเจดีย์) – ภูเขาขานคร - เวียงกุมกาม และตำนานผูกนี้กล่าวถึงพระธาตุที่ประดิษฐานอีก 2 แห่ง คือ ที่เวียงกุมกาม และวัดโชติการาม (วัดเจดีย์หลวง) เมื่อพิจารณาจำนวนพื้นที่ทั้งหมดที่เป็นพื้นที่ประดิษฐานพระธาตุจะปรากฏอยู่ในเขตดินแดนล้านนามาก ที่สุด อย่างไรก็ตาม ในพื้นที่ล้านนาก็มีการระบุพื้นที่พระบาทอยู่มากถึง 18 แห่งกระจายอยู่รอบเมืองเชียงใหม่ และลำพูน โดยเฉพาะในทางตอนใต้ของเมือง เช่น พระบาทเมืองลี พระบาทห้วยต้ม พระบาทเมืองฮอด พระบาท ดอยนางนอน ซึ่งกล่าวได้ว่าแสดงให้เห็นถึงพื้นที่อันเป็นชายขอบทางใต้ของล้านนา รวมถึงรอยพระบาทที่เมือง ยวม และเมืองธวาง (บาง/บวาง) ชายแดนทางด้านทิศตะวันตก ซึ่งเป็นเมืองสุดท้ายของผูกที่ 9 ก่อนที่จะเสด็จ กลับผ่านเมืองแซร (เมืองแซ เมืองแซบ - เมืองแปร?) ตะไค้ง และกุสินารา (สุดแดน วิสุทธิลักษณะ, 2564, น.81-83)

ตาราง 1 การสังเคราะห์ตำนานพระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดพระเกิด จังหวัดน่าน

พระธาตุในตำนานพระเจ้าเลียบโลก

ผูก	พระธาตุ	สรืระธาตุ	เมือง	อาณาจักร	ลุ่มน้ำ
1	1. พระธาตุทริภุชชัย	ผูก 1 ระบุไม่ชัดว่าธาตุ ส่วนไหน แต่ในผูก 9 กระดุกขม่อมหัวซีกขวา	ลำพูน	ล้านนา	ปิง
	2. พระธาตุวัดบุปผาราม	ไม่ระบุชัด	เชียงใหม่	ล้านนา	ปิง
	3. ดอยพระนอน	ไม่ระบุชัด	?	ล้านนา	-
	4. พระธาตุยางหมอก	ไม่ระบุชัด	?	ล้านนา	โขง/สาขา
	5. บ้านกอก เมืองฝาง	ไม่ระบุชัด	ฝาง	ล้านนา	โขง/สาขา
	6. พระธาตุยางจวง	ไม่ระบุชัด	?	มว	มว
	7. พระธาตุเขี้ยวฝาง (ตำลี้)	ธาตุเขี้ยวฝาง	วิเทหะ	น่านเจ้า	-
	8. พระบาทรังรุ้ง	ไม่ระบุชัด	เมืองโตน	ล้านนา	สาละวิน

ตาราง 1 (ต่อ)

ผูก	พระธาตุ	สิริระธาตุ	เมือง	อาณาจักร	ลุ่มน้ำ
2	9. พระธาตุของพุทธเจ้าทุกองค์ในภัทรกัลป์ (พระธาตุตะไค้ง)	นลาตธาตุของพระเมต ไต่แต่ธาตุของพุทธเจ้า องค์อื่นไม่ระบุชัด	ว่างกึ่ง	มอญ	อิรวดี
3	10. พระธาตุเมืองเชียงตุง	ไม่ระบุชัด	เชียงตุง	เชียงตุง	โขง/สาขา
	11. พระธาตุคอกยปูคำ	ไม่ระบุชัด	เชียงตุง	เชียงตุง	โขง/สาขา
	12. พระธาตุคอกยมเหยียงคะ (เมืองยอง)	นลาตธาตุ	ยอง	เชียงตุง	โขง/สาขา
6	13. พระธาตุคอกยจอมไคล	ไม่ระบุชัด	หลวง	สิบสองปันนา	โขง/สาขา
	14. พระธาตุปูลาน (ปูลาน)	ไม่ระบุ	หลวง	สิบสองปันนา	โขง/สาขา
7	15. พระธาตุคอกยจองทอง (ดงนัง)	ธาตุกระหม่อม	เชียงรุ่ง	สิบสองปันนา	โขง/สาขา
8	16. พระธาตุเมืองพยาก	กระดูกธาตุฝ่ามือขวา	พยาก	ล้านนา	โขง/สาขา
	17. พระธาตุคอกยจอมทอง	อุ้งมือซ้าย	พยาก	ล้านนา	ปิง
	18. พระธาตุเชียงแสน	กระดูกแขนขวา (จอมกิตติ)	เชียงแสน	ล้านนา	โขง
	19. พระธาตุเชียงราย	กระดูกองคูลี 10 นิ้ว	เชียงราย	ล้านนา	อิง
	20. พระธาตุพะยาว	กระดูกแขนซ้าย	พะเยา	ล้านนา	วัง
	21. พระธาตุลำปางหลวง	กระดูกกัณฑ์ธาตุคอกหน้าหลัง	ลำปาง	ล้านนา	
	22. พระธาตุน่าน	กระดูกข้อมือซ้าย	น่าน	ล้านนา	น่าน
	23. พระธาตุแพร่	กระดูกข้อศอกซ้าย (ข้อแฮ)	แพร่	ล้านนา	ยม
	24. พระธาตุท่าสร้อย	กระดูกแขนซ้าย (ในผูก 11 ว่ากระดูกข้อศอกขวา)	ตาก	ล้านนา	ปิง

ตาราง 1 (ต่อ)

ผูก	พระธาตุ	สิริระธาตุ	เมือง	อาณาจักร	ลุ่มน้ำ
	25.พระธาตุดอยเก็ง	กระดูกหน้าผากซ้าย	ฮอด	ล้านนา	ปิง
9	26.พระธาตุสังเวศฐาน เจดีย์	จะมีพระธาตุมากกว่าที่ อื่น	-	ล้านนา	ปิง
	27.พระธาตุหริภุชชัย	กระดูกกระหม่อมหัวซีก ขวา	ลำพูน	ล้านนา	ปิง
	28.พระธาตุเวียงกุมกาม	กระดูกข้างขวา	เชียงใหม่	ล้านนา	ปิง
	29.พระธาตุวัดโชติอาราม	ธาตุขี้มือขวา	เชียงใหม่	ล้านนา	ปิง

ที่มา : สุดแดน วิสุทธีลักษณ์

จากการดำเนินการศึกษาในส่วนของตำนานพระเจ้าเลียบโลก ฉบับวัดพระเกิด ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน ผู้วิจัยสามารถนำมาสรุปเบาะข้อมูลในการกำหนดเรื่องราวที่พบว่า พระธาตุที่อยู่ปรากฏในดินแดนล้านนาปัจจุบัน ประกอบด้วยพระธาตุหริภุชชัย จังหวัดลำพูน พระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง พระธาตุช่อแฮ จังหวัดแพร่ พระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน ในส่วนของพระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ พระธาตุดอยตุง จังหวัดเชียงราย พระธาตุดอย พระธาตุจอมทอง จังหวัดพะเยา และพระธาตุดอยดองมู ปรากฏเป็นตำนานประจำองค์พระธาตุ และตำนานในการบันทึกหลักฐานด้านประวัติศาสตร์ ชนิดอื่น ๆ

ในด้านของนักวิชาการได้ให้ความคิดเห็นในเรื่องขององค์พระธาตุ การกำเนิดการขึ้นขององค์พระธาตุในแต่ละจังหวัดพื้นที่ดินแดนของอาณาจักรล้านนา ในรูปแบบของภาคเหนือตอนบน ภายใต้ราชอาณาจักรไทยในปัจจุบัน ได้พบว่า หลักฐานการบันทึกของเรื่องราวเกี่ยวกับองค์พระธาตุต่าง ๆ มีทั้งความเชื่อ ความศรัทธา การเมือง การปกครอง มิติทางสังคม วัฒนธรรม จากหลากหลายมิติ และตำนานในหลากหลายฉบับ ดังเช่น ดร.เพ็ญสุภา สุขคตะ นักวิชาการด้านศิลปะล้านนา ได้ให้ข้อมูลดังนี้

“การกำเนิด แบ่งพระธาตุเป็น 84000 องค์ในสมัยพระเจ้าอโศก แต่ในทางวิทยาศาสตร์ ยังพิสูจน์ไม่ได้ ในส่วนของพระธาตุในล้านนาหรือเรียกว่าตำนานพระเจ้าเลียบโลกหรือเรียกตำนาน เฉพาะองค์ก็ดี แต่ละพระธาตุจะมีตำนานของตน ในส่วนพระธาตุหริภุญชัยคาดว่าน่าจะเก่าสุด เพราะมีตำนานปรากฏชัดเจนความเป็นไปได้ในการสถาปนาพระพุทธศาสนาในล้านนา ตั้งแต่สมัยพระ นางจามเทวีหรือทวารวดี ในส่วนของแนวคิดพระมหาธาตุปักกลางนครา สิ่งนี้ควรตั้งคำถามว่ามีมา แต่เมื่อไหร่ พอมาดูที่หริภุญชัยก่อนสมัยมังรายมีการบรรจุพระธาตุแสดงว่ามีมาแต่สมัยทวารวดี แล้วมีการรับอารยธรรม ขอมละโว้ ผสมนครศรี ในสงคราม สามนคร จึงเป็นจุดก่อเกิดพระธาตุ กลางเวียง ซึ่งไม่ได้เกิดจากพระนางจามเทวี เราต้องตั้งคำถามว่าเถรวาทหรือมหายานแต่พอไปดู ของมหายาน เจดีย์จะออกไปในรูปแบบ เช่นบุโรพุทโธ หรือพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ซึ่งจากเถรวาท แล้วที่ลำพูนมีการนำเรื่องกาไปแฝงกับพระธาตุ มีการอันเชิญพระพุทธรูปเจ้ามา แล้วชาวลัวะหรือเม็ง ถวายภัตตาหาร แล้วเลือกสองอย่าง แล้วแผ่นดินนั้น มีเนื่อนาบุญนำเด็ดพระเกศา ใส่กระบอกล้อมไม้ ไม้แล้วฝังไว้ในหินชนวนดำที่ประทับนั่งแล้วอีก 1500 ปี ลัวะคนนั้นจะมากเกิด จะมีการฝากรอยพระ บาทไว้ให้ เกศาธาตุคือธาตุทิพย์ หมายถึงว่าพระบรมสารีริกธาตุในส่วนเกศาธาตुक่อนข้างเยอะ ซึ่ง ในหริภุญชัยก็มีตำนานพระพุทธรูปเจ้าเด็ดพระเกศาใส่กระบอกล้อมไม้ทั้งของพระธาตุลำปางหลวงก็เช่นกัน คนล้านนาหรือพม่า ก็จะมีศรัทธา ว่าเป็นธาตุทิพย์ว่าสำคัญสูงสุด ในส่วนเรื่องต่างๆก็จะละม้าย คล้ายกัน ส่วนมากจะเกี่ยวกับพระเศศโมลี ซึ่งมีการเกี่ยวพันกันทั้งพระธาตุเศศแก้วจุฬามณี และ พระมาลัยที่มีความสัมพันธ์กัน รวมทั้งตำนานพระเจ้า 5 พระองค์ที่มีตำนาน ในส่วนของเจดีย์เป็น ทรงกลม เกิดจากการปั้นมูลดินพอกทับพระธาตุเป็นทรงกลมโอตัดครึ่ง หรือจะออกไปในทรงต่างๆ และคำว่าสถูปหรือเจดีย์มีความหมายเท่ากันตั้งแต่สมัยพระเจ้าอโศก ในส่วนพระธาตุ 12 นักษัตริย์ มี ตั้งแต่สมัยพระเจ้าติโลกราชจริงหรือ อาจารย์เทียนชัยเคยผูกเรื่องว่า ครูบาศรีวิชัยเป็นผู้เริ่มคิด ซึ่ง ได้แนวคิดมาจากกรมพระยาดำรง ที่รวบรวม 8 จอมเจดีย์ ซึ่งคำว่าจอมมาจากชื่อ รัชกาลที่ 4 ซึ่ง รวมพระธาตุในแคว้นสยามจอมเจดีย์ในแต่ละภาค กรมพระยาดำรงนุภาพได้มีแนวคิดว่าการปฏิบัติ สยามจะครองราชสมบัติต้องไปไหว้พระธาตุทั่วแคว้นสยามเป็นการแฝงโดยในวามณฑลต่างๆ ต้องสวามิภักดิ์แต่สยาม ซึ่งแคว้นอื่นๆมีการเคลื่อนไหว แต่มีครูบาศรีวิชัยของล้านนา ที่มีแนวคิด แต่ไม่พูดออกไปตรงๆ แต่มีการสร้างให้มีพระธาตุ 12 นักษัตริย์ โดยมีฝังว่าพระพุทธรูปเจ้าอยู่ตรงกลาง เป็นอารยะชัดขึ้นโดยใช้แนวคิดจุฬาทูซึ่งปัจจุบันคนน้อยนักจะรู้จัก 8 จอมเจดีย์ แต่คนจะรู้จักส่วน ใหญ่จะแค่พระธาตุ 12 นักษัตริย์ ซึ่งเป็นแนวคิดนิรันดร์ที่ครูบาเจ้าศรีวิชัยคิดขึ้นเป็นทฤษฎีของ อาจารย์เทียนชัย การที่พญากือนาขึ้นไปสร้างพระธาตุนครดอยสุเทพตำนานการสร้างพระธาตุดอย สุเทพเอาข้างว่าเพราะคนสมัยก่อนไม่สามารถอธิบายความลึกซึ้งซับซ้อนหรือไม่ต้องการพูดความ

จริงเป็นการให้พวกชนกลุ่มน้อยนั้นปกป้องรักษาโดยสุเทพ ยังเป็นป้อมปราการคอยสอดส่อง เพราะมีการตั้งให้เป็นพญาลัวะ จึงมีการทำหน้าที่ของตนเองในการสอดส่องป้องกันภัยที่มาจากภายนอก หากมีอะไรก็จะมีกำลังข่าวให้แก่พญากือนารับรู้ แล้วสมัยก่อน แสนภูหรือเชียงแสนยังไม่มีพระธาตุ มีแต่เจดีย์วัดป่าสักยังไม่มีวัดมหาธาตุ แสนภูนี้ไม่รักษาสัจจะของสามกษัตริย์ แสนภูไม่รักษาสัญญาไปตีเมืองพะเยา พญาผายูเกิดเมาจึงปลุกปล้ำลูกเศรษฐี จึงตายไม่ดีเพราะถูกจระเข้ลากไปกินทำให้บ้านเมืองขีด การที่กษัตริย์ตายขีดแสดงว่าบ้านเมืองผินัด จึงมีการย้ายเมืองไปก่อน ในตอนนั้นยังไม่มีวัดเจดีย์หลวง และสวนดอก แต่วัดพระสิงห์มีแน่นอน ตอนนั้นคงมีสะดือเมืองที่พญามังรายสร้างไว้ เช่นวัดอุโมงค์ ล่ามช้าง เชียงมัน พอพญาผายูสวรรคต พระเจ้ากือนาก็ขึ้นครองราชย์ต่อ มีการสร้างพระธาตุบนดอยอย่างต่อเนื่อง เป็นกุศโลบาย เช่นบนพระธาตุดอยตุง พระเจ้ากือนาก็ขึ้นไปสร้างเจดีย์ครอบฐานเดิมไว้อีกที่เป็นจุดของชาวลัวะ คือเสาร์หลักลัวะ เพื่อไม่เป็นการจบบ่วงของเดิมคนในพื้นที่ และเป็นการแสดงถึงการสำนึกกับบรรพบุรุษ พระเจ้ากือนาเป็นจุดเริ่มต้นของการเป็นผู้สร้างพระธาตุนดอย ดอยสุเทพเป็นหลักก่อนแล้วดอยตุงมาสร้างเป็นพระธาตุที่หลังแต่ตามตำนานมีมานานแล้วเป็นลัวะเก่า วัดพระธาตุจอมทองเดิมที่แรกไม่ได้รับการเชิดชูเพราะมีพระพุทธรูปองค์ใหญ่ เพราะพระพุทธรูปเจ้าเป็นศูนย์รวมอยู่แล้วเลยไม่มีพระธาตุ เรารู้อยู่แล้วว่าพระเจ้าตนหลวงสร้างสมัยพระเม็งแก้ว ส่วนพระธาตุจอมทองใครเป็นผู้สร้างต้องศึกษาต่อไป ถ้าเรามองลึกลงไป แถบอำเภอจุนมีพระธาตุขิงแกงที่ใหญ่ พอสมควรชื่อก็มาจากพระเจ้าเสียบโลกจากการที่ตายายนำชิงฆ่า มาถวายในคำว่า พระมหาชินธาตุเจ้า อาจมาจากกวีหรือผู้แต่งขึ้น คำว่ามหาชินธาตุเจ้า มาจากคำว่า ชินะ คือพระพุทธรูปองค์ปัจจุบันคือผู้ชนะเหมือนกับคำว่าชินบัญชร คือการชนะกิเลสทั้งปวง แต่ส่วนใหญ่ก็เรียกชื่อพระธาตุปกติ ในส่วนชื่อต่างๆก็มาภายหลัง แต่ทางเหนือพระธาตุจะเรียกรวมหมด ทั้งอัฐิของครูบาต่างๆ ถ้าเรียงลำดับวิชาการพระธาตุที่เก่าแก่ที่สุดคือพระธาตุหริภุญชัย เมื่อเทียบกับหลักฐานที่ปรากฏจริงเมื่อเทียบแล้วมีความเป็นได้มากกว่าเพราะมีหลักฐานแวดล้อม ต่อด้วยพระธาตุดอยตุง และพระธาตุดอยสุเทพเป็นลำดับต่อ ส่วนพระธาตุช่อแฮ จะร่วมรุ่นลิไทจะเก่ากว่ากือนาเล็กน้อย เพราะในหลักฐานสมัยพญาลิไทกล่าวว่ก่อนพระสงฆ์จะไปลังกา ต้องไปกราบพระธาตุเมืองแพร่คือช่อแฮ และหริภุญชัยก่อน แสดงว่าร่วมรุ่นกัน ส่วนพระธาตุแช่แห้งเป็นยุคพระเจ้าติโลกราชในปี 1900 กว่า ส่วนลำปางหลวงก็นานเช่นกันเป็นตำนานว่าพระนางจามเทวีมาสร้างเมืองให้สองพี่น้อง ส่วนของการจัดเรียงต้องเอาเรื่องหลักฐานที่ค่อนข้างชัดเจนทางประวัติศาสตร์มาอ้าง แต่หากมองเข้าจริง หริภุญชัยจะเกิดก่อนเขลางค์นคร ลำปางหลวง ถ้าเป็นอย่างนี้ต้องเทียบลำดับศักราชหรือความเจริญของเมืองมาเทียบ” (เพ็ญสุภา สุขคตะ, สัมภาษณ์, 2 พฤษภาคม 2567)

พื้นที่ของดินแดนล้านนาในอดีต หากการมองในเชิงด้านอัตลักษณ์พื้นที่ อาจมีอาณาเขตที่กระจายอยู่มากกว่าในอาณาพื้นที่แบบในปัจจุบัน กลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในอดีตมีทั้งในส่วนของชนชั้นปกครองและชนชั้นผู้ใช้แรงงาน แต่เมื่อพิจารณาจากทั้งในส่วนของตำนาน การบันทึกต่าง ๆ ของหลักฐานทางประวัติศาสตร์จะพบว่า กลุ่มชนที่อยู่ในยุคสมัยตั้งแต่การตั้งพระธาตุในดินแดนอาณาเขตล้านนาก็คือ กลุ่มคนลัวะ ได้รับหน้าที่มอบหมายให้เป็นผู้ดูแลและปกป้องพระธาตุมูมมอด้านเขตพื้นที่ เขตแดนในอดีต อาจมิได้เป็นเช่นในลักษณะปัจจุบัน หากแต่มองให้เป็นภาพของแอ่งที่ราบ เชียงใหม่และลำพูนก็คือดินแดนที่สามารถไปมาหาสู่กันได้อย่างสะดวก กว่าดินแดนอื่นในอาณาเขตการจัดเรียงจังหวัดแบบปัจจุบันนี้ ในด้านขององค์พระธาตุมีทั้งในเรื่องของตำนาน การบันทึกและเรื่องเล่าอภินิหาร ปาฏิหาริย์ อันเนื่องมาจากความเชื่อ ความศรัทธา ในองค์พระธาตุที่เปรียบเสมือนศูนย์รวมจิตใจของคนในดินแดนล้านนา ดังที่ อาจารย์ณัฐพงษ์ ปัญจบุรี นักวิชาการจารึกโบราณล้านนา ได้ให้ความคิดเห็นไว้ดังนี้

พอเราแบ่งคำว่า 8 จังหวัดภาคเหนือ เป็น เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน พะเยา เป็นลักษณะเส้นแบ่งแบบที่กรุงเทพฯ กำหนดขึ้นมาแล้ว เหมือนเรียกว่าเป็นรัฐไทยสมัยใหม่ แบ่งเส้นแบบรัฐชาติสมัยใหม่ จะเป็นความหลวมๆไม่ลงตัว กับกลุ่มชนโบราณ เช่นถ้าเรามองว่าบริเวณตีนดอยสุเทพจะเป็นกลุ่มชนชาวลัวะ ลัวะกระจายไปหมด ลัวะในโบราณไม่ได้อยู่เป็นเขตในเฉพาะ เส้นจังหวัดเชียงใหม่ หรือแม้แต่หริภุญชัย เป็นคนมอญ คนมอญหริภุญชัยก็ไม่ได้หมายความว่า จะอยู่ไม่เลยเขตน้ำปิงมาสันป่าตอง อันนี้ก็ไม่ใช่เรื่องขอบเขตเราใช้คำว่าจังหวัด โดยในแต่ละจังหวัดเมืองพระธาตุอยู่แล้ว ก็จะเป็นลักษณะว่าเป็นกลุ่มชนที่แวดล้อมอยู่ใกล้ๆ พระธาตุ การอธิบายเรื่องแนวทางการเลือกองค์พระธาตุใน 8 จังหวัด โดยอ้างตามหนังสือพระเจ้าเลียบโลก ในส่วนของจังหวัดเชียงใหม่ พระธาตุดอยสุเทพ เป็นกลุ่มชนลัวะ ลัวะเป็นคนที่อยู่มาก่อนการเกิดพระธาตุ ลัวะดั้งเดิมไม่ได้นับถือศาสนาพุทธ จะนับถือผี ถ้าเราจะเรียงลำดับ อย่างเช่นดอยสุเทพ จะมีมาในสมัยอาณาจักรล้านนา ในยุคของพระเจ้ากือนา มีหลักฐานปรากฏต่างๆ แต่ลัวะมีก่อนพญามังราย ลัวะเก่าแก่กว่า เพราะฉะนั้นตอนมีพระธาตุดอยสุเทพมาก็ยังมีกลุ่มชนชาวลัวะอาศัยอยู่ ดอยสุเทพถือกำเนิดมาประมาณ ๖๕๐ ปีกว่า ถ้านับเริ่มตั้งแต่สมัยพระเจ้ากือนา ซึ่งการก่อตั้งพระธาตุดอยสุเทพจะมีอายุน้อยกว่าการก่อตั้งเมืองเชียงใหม่ ลัวะถ้าตามตำนานก็ตั้งแต่สมัยพระนางจามเทวี ตั้งแต่หริภุญชัย ซึ่งมีอายุมากกว่า 1,000 ปีมาแล้ว พระธาตุดอยสุเทพจุดเริ่มต้นก็ได้อยู่ที่เชียงใหม่ เพราะอัญเชิญมาจากสุโขทัย มาพร้อมกับพระสุมนเถระ พระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน ต้องยึดตามตำนานถ้าตำนานในช่วงนั้นก็จะเป็นกลุ่มชนชาวมอญหริภุญชัย ถือว่าเป็นคนมอญ มอญแบบพม่า พื้นที่ไหนที่ชัยภูมิดี การติดต่อค้าขายดี คนที่มีอำนาจก็จะมาตั้งถิ่นฐาน เมื่อ

ย้อนไปจะพบว่ากลุ่มคนมอญเรื่องอำนาจมาก คือคนมอญมีได้อยู่แค่ในเขตประเทศพม่า อย่างในกรณีพระนางจามเทวี ท่านเป็นเชื้อสายทางละโว้ ทางขอม อันนั้นก็เป็นที่พิชิตที่หริภุญชัยได้รับมา แต่กลุ่มชนตามตำนานก็ได้กล่าวว่ามอญเป็นผู้อาศัยมาแต่เดิม มันเป็นเรื่องตำนาน บางที่เราจะฟังลงไปทุกสิ่งอาจมิได้ เพราะมันมีเรื่องของการแต่งเติม อภินิหารย์ แต่ถ้าเราพูดถึงกลุ่มคน มันก็พอเป็นหลักฐานได้ เพราะว่าที่เราฟังเรื่องว่าหริภุญชัยเป็นมอญได้เพราะเรามีศิลาจารึกมอญ อันนี้เป็นสิ่งที่ฟังได้เลยว่ากลุ่มชนนี้เป็นชาวมอญ สลักตัวอักษรเป็นตัวมอญและภาษามอญ ศิลาจารึกจะอยู่ที่ในตัวเมืองลำพูน จะเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติลำพูน พระธาตุหริภุญชัยสันนิษฐานว่ามีมาก่อนแล้วที่พระเจ้าอาทิตย์ราชจะทรงทราบว่ามีพระธาตุอยู่บริเวณนั้น ตามตำนานกล่าวว่าเมื่ออีกามาเฝ้ารักษาอยู่ตรงกลางเวียง ใครจะไปขับถ่ายบริเวณที่ตั้งพระธาตุก็จะมีอีกามาจิกกัด พระเจ้าอาทิตย์ราชก็แปลกจึงได้นำเอาอีกามาเลี้ยงคู่กับเด็ก เพื่อให้เด็กสามารถคุยกับอีกาสื่อสารกันรู้เรื่องได้ พอเด็กคนนั้นโตก็สามารถสื่อสารกับอีกาได้ ก็เลยรู้ว่า บริเวณตรงนี้มีพระธาตุ ผังอยู่บริเวณกลางเมือง พระเจ้าอาทิตย์ราชก็เลยได้ให้สร้างองค์พระธาตุหริภุญชัยขึ้นมา ตามตำนานพระนางจามเทวีพระกษีเทิฎฐมาจากละโว้ พระนางไม่ได้เป็นผู้นำพระธาตุขึ้นมาในยุคสมัยนั้นก็ไม้อาจทราบได้ว่าพระนางทราบหรือยังว่ามีหรือไม่มีองค์พระธาตุ เพราะหลักฐานมาปรากฏในช่วงยุคของพระเจ้าอาทิตย์ราช พระธาตุอาจจะมีมาก่อนแล้วก่อนที่พระนางจะเสด็จมาครองเมืองอาจจะมีคนรู้หรือไม่รู้แต่ยังไม่ปรากฏหลักฐานพระธาตุในยุคนั้น พระธาตุดอยตุง มีมาตั้งแต่ในยุคที่เป็นตำนาน คำว่าตำนานมันก็คือเป็นสิ่งที่ไม่ได้เป็นความจริงทั้งหมด อาจถูกแต่งเติม ตำนานบางทีก็ใส่สิ่งที่เป็นอภินิหารย์ มิใช่เรื่องที่เป็นจริงเพียงอย่างเดียว คนเขียนตำนานก็เหมือนเป็นการเขียนความชอบธรรม ความศักดิ์สิทธิ์ ความยิ่งใหญ่ ให้กับเรื่องนั้นๆ ก็เลยจะต้องมีอภินิหารย์ อย่างดอยตุงปรากฏในตำนานที่เก่าแก่ อย่างที่เราบอกว่า ลวจักรราช เป็นบรรพบุรุษของพญามังราย ที่บอกว่าตอนเกิดบันไดลงมาจากฟ้าแล้วมาลงที่ดอยตุง พอเกิดมาแบบโอบปาติกะ ก็คือเกิดมาแล้วโตเลย มันเป็นเรื่องอภินิหารย์และมีความสัมพันธ์กับเรื่องของดอยตุง เพราะฉะนั้นเราไม่อาจทราบชัดเจนได้ว่าดอยตุงนั้นมีอายุมาแล้วกี่ปี ไม่เหมือนกับดอยสุเทพที่มีการระบุชัดเจนพร้อมกับมีหลักศิลาจารึกวัดพระยืนเป็นสิ่งยืนยันว่าพระธาตุดอยสุเทพมีมาแต่เมื่อไหร่ แต่ในส่วนของดอยตุงเป็นตำนานที่เก่าแก่มาก แล้วคนที่อยู่รอบดอยตุงในยุคนั้น อาจไม่แน่ชัด เพราะเนื่องจากว่าในเขตพื้นที่ภาคเหนือการย้ายถิ่นฐานการสูญหายเป็นเรื่องปกติ อย่างหริภุญชัยเป็นคนมอญ ยิ่งใหญ่กว่าล้านนา ที่มาทีหลัง แต่คนมอญก็หายหมด อาจต้องไปสืบค้นที่อีกที่ว่าคนที่อุปฐากดอยตุงนั้นเป็นใคร แต่กลุ่มลัวะจะมีกระจายอยู่ กลุ่มแรกก็น่าจะเป็นในส่วนของลัวะ โดยส่วนมากในยุคสมัยนั้นก็จะมีลัวะ กับไต ไตก็ไม่ได้มาแบ่งกลุ่มไตแบบใด เรื่องการแบ่งกลุ่มนั้นมี

ความซับซ้อน ไม่ลงตัว พอมีการแต่งงานข้ามกลุ่มบางทีก็มีชื่อเรียกที่แตกต่างออกไป อย่างใน เชียงใหม่ มีกลุ่มเงิน เรารู้ว่าอพยพมาในยุคพระเจ้ากาวิละ เอามาไว้แถวประตูเชียงใหม่ เครื่องเงินโบราณ คนเชียงใหม่บางคนสรุปว่าเป็นเงิน หรือ ไต เพราะอัตลักษณ์ในหมู่บ้านก็อาจไม่ได้เป็นทั้งเงิน ทั้งทอง พอไม่มีข้อมูลรองรับ คนส่วนใหญ่ก็โดยพื้นฐานทั่วไปก็คือคนยวน อย่างในส่วนของลำปางก็จะมีลัวะอ้ายกอน ถ้าเราอิงตามตำนานพระเจ้าเลียบโลก กลุ่มคนที่มารับพระพุทธเจ้าในการเสด็จไปที่ต่างๆ แทบจะเป็นชนลัวะทั้งสิ้น กลุ่มอื่นๆแทบจะไม่ปรากฏชื่อเลย เพราะฉะนั้นแสดงว่ากลุ่มลัวะในสมัยนั้นยิ่งใหญ่มาก พระพุทธเจ้าเสด็จมายังโลกมนุษย์ มาหยุดอยู่ ณ ตรงนี้ จะมีชาวบ้านชาวเมืองมาต้อนรับ แล้วก็จะทูลขอ พระองค์ว่าขอให้พระองค์ ประมาณว่าอะไรชักอย่างไรที่เป็นหลักฐานว่าที่พระองค์ได้เสด็จมาตรงนี้ ก็จะมีเกศาธาตุ หรือรอยประทับพระบาท แต่ส่วนใหญ่ก็จะเป็นลัวะ พระธาตุหมายความว่า พระธาตุที่เป็นกระดูกแต่ไม่ได้เป็นกระดูกทั้งหมด เพราะบางที่เป็นเกศาธาตุ เป็นรอยพระบาท แล้วยิ่งถ้าไปทางตอนเหนือถ้าข้ามไปในเขตรัฐฉานส่วนใหญ่จะเป็นพระบาทหมดเลย แต่อย่างที่ว่าพระธาตุดอยสุเทพจะเป็นกระดูก ถ้าเราเอาคำว่าเขตจังหวัดในปัจจุบันซึ่งเป็นการแบ่งแบบรัฐไทยไปจัดกับเรื่องในประวัติศาสตร์ซึ่งเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ไม่ได้มองการแบ่งเป็น 8 จังหวัด มองเป็นแอ่งพื้นที่ในอารยธรรม อย่างเชียงใหม่ลำพูน มองเป็นพื้นที่ราบเดียวกันมีวัฒนธรรมร่วมกันจะเป็นลักษณะแบบนี้ แคว้นในยุคหลังที่เริ่มมีการเป็นจังหวัดแล้วก็น่าจะเป็นแบบนี้ แต่ถ้าเรามองเรื่องของเรื่องราวของพระธาตุแต่ละที่คือยังไม่มีคำว่า 8 จังหวัด 8 แคว้น มีเป็นเพียงแค่อาณาจักรที่เหลื่อมอำนาจกลุ่มนี้ ก็อย่างหริภุญชัยยังเป็นล้านนาก่อน ล้านนา ล้านนายังไม่เกิด แต่ว่าพอหริภุญชัยล่มสลาย พระธาตุยังอยู่แล้วล้านนาเข้ามาครอบครองก็เป็นล้านนา บางทีเรามองจุดเริ่มต้นของพระธาตุแต่ละที่คือเริ่มต้นไม่เหมือนกัน บางอันเริ่มต้นตั้งแต่ก่อนมีล้านนา บางทีเริ่มต้นตอนเป็นล้านนาแล้ว แต่ถ้าเรามองว่าสุดท้ายแล้วพื้นที่ทั้งหลายเหล่านี้เป็นพื้นที่ที่เมื่อล้านนายึดอำนาจมันก็อยู่ในเขตของล้านนา ตกมาอยู่ในที่ของล้านนาได้ ในช่วงเวลาที่มีการแบ่งเขตการปกครอง คือในช่วงประมาณก็ปีมาแล้วที่เรามองการปกครองเป็นแบบนี้ เมืองลงในเขตจังหวัดแพร่เมื่อก่อนเป็นเขตของจังหวัดลำปาง แม้แต่ถิ่นในเขตจังหวัดลำปางแต่เมื่อก่อนก็เป็นของเขาแยกมาต่างหาก วิธีที่ง่ายๆ ก็คือแบ่งตามพื้นที่ราบ ถ้าเราแบ่งตามแผนที่แอ่งที่ราบเชียงใหม่กับลำพูนเป็นแอ่งที่เดียวกัน หมายความว่าที่เป็นที่ราบเดียวกันไม่มีดอยข้ามไปลำปางเป็นแอ่งลำปาง ข้ามไปแพร่เป็นแอ่งแพร่ ข้ามไปน่านเป็นแอ่งน่าน คือวิธีตั้งอาณาจักรโบราณนี้เค้าจะมองลักษณะแบบนี้ อย่างสุโขทัยก็ข้ามเขตเถินเขตอะไรไปแล้ว ก็จะเป็นอีกแอ่งหนึ่ง อันนี้คือวิธีการตั้งอาณาจักรโบราณ ล้านนาก็ขอบเขตก็ไม่ชัดเจนในอดีต เพราะว่าการเพิ่มมีการหายแล้วแต่ว่าอำนาจของกษัตริย์ใดๆ จะมีมากน้อยแค่ไหน อย่างในสมัยพระเจ้าติ

โลกราช ไปตีเอาเมืองน่านได้เป็นส่วนหนึ่งของล้านนาแต่ในบางช่วงน่านขึ้นกับสุโขทัยหรือบางทีในบางช่วง เมืองสักเมืองหนึ่ง จะขึ้นตรงต่อเมืองที่มีอำนาจทั้งสองเมือง อย่างในเขตแถบเชียงใหม่ส่งบรรณาการให้จีนด้วยและก็ขึ้นกับทางอยุธยาด้วย คือไม่มีอะไรที่สามารถขีดเส้นเป็นกรอบไปด้วยกันได้อย่างชัดเจน มีความปนกันไปหมด อาณาจักรล้านนาเราจับที่พญามังราย ถ้าเราดูในสมัยพญามังราย ให้กับน่านบางช่วงขึ้นกับสุโขทัย เพราะเรามีหลักฐานศิลาจารึกไว้ความสัมพันธ์ระหว่างชนชาติการปกครองระหว่างสุโขทัยกับน่าน แต่อย่างยุคพระเจ้าติโลกราชเป็นหลังพญามังราย ครอบคลุมทั้งหมด ถ้าทุกวันนี้เวลาใครจะทำงานอะไรที่ใช้คำว่าล้านนา ก็จะมองเป็นคำว่าจังหวัด มองว่าเป็นจังหวัดนี้แต่จริงๆข้ามแม่สายในเขตเชียงตุงขึ้นถึงสิบสองปันนา บางช่วงก็ยังเป็นของล้านนา (ณัฐพงษ์ ปัญญาบุรี, สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2567)

จากข้อมูลข้างต้นในการศึกษาเรื่องราวขององค์พระธาตุทั้ง 8 ในดินแดนล้านนา ผู้วิจัยเริ่มปฐมบทจากการศึกษาในส่วนเรื่องราวของเชิงพื้นที่ อาณาบริเวณที่มีการกล่าวถึงการเสด็จขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในดินแดนล้านนา ปฐมบทภายหลังจากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานพุทธทำนายของพระผู้มีพระภาคเจ้าก็ได้ปรากฏขึ้นตามตำนานในการจารึกของหลักฐานต่าง ๆ ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอเรื่องราวขององค์พระธาตุทั้ง 8 ในดินแดนล้านนา ผ่านการค้นคว้าจากตำราเอกสาร ต่างๆ ตลอดจนการสัมภาษณ์ท่านเจ้าอาวาส หรือ ผู้แทนเจ้าอาวาสวัดพระธาตุทั้ง 8 ดังนี้

1) พระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน

จากการศึกษาค้นคว้าในเอกสารตำรา และการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ในการสัมภาษณ์พระเทพรัตนนายก (จรัส ทตฺตสิริ) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร จังหวัดลำพูนมีการกล่าวถึงประวัติและเรื่องอัศจรรย์ ปาฏิหาริย์ และการส่งเสริมทางด้านศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นของพระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน ไว้ดังนี้

“ประวัติพระธาตุหริภุญชัยตามตำนาน 8 จังหวัดภาคเหนือนี้เมื่อก่อนเป็นป่าหิมพานต์ เป็นป่าผืนเดียวกับประเทศอินเดีย ประเทศพม่า ไม่มีบ้านเมืองอยู่ในสมัยนั้นในตำนานพระเจ้าเลียบโลกพระพุทธเจ้าเสด็จมาฉันข้าวที่ดอยห้าบาท อำเภอบ้านธิ ไม่มีน้ำฉันก็อธิษฐานบ่อน้ำทิพย์ที่ยอดดอยชะม้อ หลังจากฉันเสร็จ แล้วช่วงบ่ายก็เสด็จ มาทางทิศตะวันตก ก็เสด็จมานั่งที่โชดหิน ปัจจุบันนี้อยู่ตรงที่ พระอัฐฐารส หันหน้าไปทางทิศตะวันออก พระอัฐฐารสทั่วโลกจะยืน แต่ว่าพระอัฐฐารสของพระธาตุหริภุญชัยนั่ง เพราะท่านนั่งฉันสมอ (หรื แปลว่า สมอ) (กุญชย แปลว่า กิน) ก็คือฉันนั่นเอง หลังจากที่พระองค์ฉันเสร็จ บุคคลผู้ที่นำหมากสมอ มาถวายนั้นก็คือนายพวานคนหนึ่ง และเกลือใส่กรักเล็กๆ พระองค์เทเกลือใส่อุ้งมือ แล้วก็ทิ้งกรักเกลือ เขาก็บอกว่า

ตรงที่ทั้งรักเกลือกก็สร้างพระพุทธรูปไว้ ว่าพระพุทธรูปพระเจ้ารักเกลือก ปัจจุบันนี้เป็น “วิหารพระเจ้าแดง” เพราะเขาทาด้วยสีแดง ทั้งปากทั้งฝ่าจิวร เปลี่ยนมาอยู่ใกล้ๆกับพระปฐมเจดีย์ แล้วท่านฉันหมากสมอเรียบร้อยแล้วเม็ดในท่านก็ทิ้งไปทางขวามือ แล้วมันก็กลิ้งมาตรงพระบรมธาตุประดิษฐานอยู่ ตอนนั้นยังเป็นโชดหิน เป็นป่าอยู่ ในเมื่อพระองค์ฉันแล้วก็ไม่มื่ออะไรที่จะตอบแทน นายพราน ก็จึงเอามือลูบพระเศาศสองเส้นประธานให้นายพรานเอาใส่กระบอกไม้หวกไว้ ก็เอาไปฝังไว้ตรงที่ลูกสมอตก และพยากรณ์ว่าอนาคตจะมี พระบรมธาตุเจดีย์เสด็จขึ้น ณ ที่ตรงนี้ และพยานตนอื่นชื่อ “อาทิตยราช” มาเป็นองค์สถาปนา อาทิตยราช ในคราวนั้นก็คือนายพรานคนนี่เองที่เคยไปเสวยชาติเป็นพยานอาทิตยราช นายพรานก็กลับหลังจากนั้นพระองค์ก็เสด็จกลับประเทศอินเดีย ตามตำนาน ตอนนั้นพระองค์ยังมีชีวิตอยู่ หลังมาอีกประมาณ 1,200 ปี เรียกว่าสมัยพระมาธาราวดี ตรงกับศรีเทพ ประมาณ พ.ศ. 2100 มีฤาษีตนหนึ่งชื่อว่าสุเทพฤาษี และมีพระสหายคือ สุกะทันตฤาษี เป็นต้น ช่วยกันดำริที่จะสร้างเมืองเล็กๆ เอาไว้เป็นอนุสรณ์ในชีวิตของการเป็นฤาษี แต่ว่าเริ่มสร้างประมาณ พ.ศ. 1200 จากที่สร้างเสร็จ ประมาณ 3-4 ปี ไม่มีใครที่จะสมควรขึ้นเป็นราชา หรือว่าพระเจ้าแผ่นดิน ก็จึงไปอันเชิญ พระนางจามเทวี ซึ่งตามตำนานนี้เขาบอกว่า พระนางจามเทวีนี้ พระฤาษีนี้เป็นคนเก็บมาเลี้ยง พอโตแล้วผู้ชายกับผู้หญิงอยู่ด้วยกันก็เลยกลัวจะโดนถูกตำหนิ ก็จึงเอาลอยแพล่องไป ไปค้างที่ลพบุรี พระเจ้ากรุงละโว้เลี้ยงไว้ หลังจากนั้นพระนางจามเทวี ก็ทรงอภิเษกสมรสกับพระเจ้ารามราช และสร้างเมืองเสร็จก็ไปขอพระนางก็ยินดีมา แต่พระสวามีก็ไม่ติดตามมา ก็เดินทางขึ้นน้ำมา ใช้เวลารอนแรมมา 7 เดือน แล้วก็ปรากฏว่าพอมมาถึงที่นี้ปรากฏว่าห้องใหญ่มีลูกแฝด พอคลอดเสร็จก็เลี้ยงดูมาก็เป็น "อนันตยศ มหันตยศ" มหันตยศเป็นองค์โต อนันตยศเป็นองค์เล็ก มาครองเมือง พออายุประมาณ 60 ปี พระนางก็ออกบวช บวชเสร็จแล้วก็ยกมหันตยศให้ครองลำพูน หรือหริภุญชัย และไปสร้างเมืองหลวง คือ “เขลางค์นคร” นครลำปาง ให้อันตยศแฝดผู้น้องไปอยู่ เพราะฉะนั้นหริภุญชัยก้าวสู่ 1400 ปี 1334 ปีในปีนี้ลำพูนแก่กว่าลำปาง ลำปางอ่อนกว่าลำพูน 28 ปี หลังจากนั้นพระนางจามเทวีก็สวรรคตไป พระราชทานเพลิงที่วัดจามเทวี ตรงที่พระเจ้าเจดีย์หลังวิหาร หลังจากนั้นพระยาอาทิตยราชก็สืบมาจนปี พ.ศ. 1440 เป็นจามเทวีวงศ์ พระยาอาทิตยราชเสวย เป็นองค์ที่ 33 แต่เขาเรียงลำดับใหม่ แต่ตำนานเป็นองค์ที่ 33 พระยาอาทิตยราชก็ทรงจะขยายท้องพระโรง เพราะขยายท้องพระโรง แต่ปัจจุบันห้องน้ำมันจะอยู่ข้างหลัง (ท้องพระโรง คือ พระวิหารหลวง) พระธาตุท่านอยู่ตรงนี้อยู่แล้วแล้วเค้าก็สร้างห้องน้ำมาประชิดที่พระบรมสารีริกธาตุ พอพระยาอาทิตยราชจะเข้าห้องน้ำก็ปรากฏว่าพระกาเผือกก็มาไล่จิกไล่ตีไม่ให้เข้า แล้วเขาก็จับมากมาไว้เลี้ยงกับเด็ก อายุ 7 ขวบถึงจะรู้ว่าใกล้กับที่พระบังคน (สถานที่พระบังคน คือ ส้วม หรือห้องน้ำ มีพระบรมสารีริกธาตุประทับอยู่ข้างในดิน

ตามธรรมเนียมเขาจึงไม่ให้ผู้หญิงเข้าไปใกล้เพราะพระธาตุฝังดิน ไม่ได้อยู่คอระฆังเหมือนปัจจุบัน พอพระยาอาทิตยราชได้ยินคำว่า พระบรมสารีริกธาตุ แล้วก็ตกใจ พระยาอาทิตยราชก็สั่งให้รื้อห้องน้ำ สั่งให้สร้างปราสาท ปรากฏว่าพระบรมธาตุก็เสด็จขึ้นมาเปล่งแสง ท่านก็ให้พระพรมน้ำพระพุทธรณ์ เบิกบายสีเข้า ขอสุมาคารวะตามประเพณีในสมัยนั้น แล้วก็ประกาศยกวังให้เป็นวัด ตั้งแต่ 1440 เป็นต้นมา ตอนนั้นพระธาตุก็เสด็จอยู่ตรงลำพูนเรื่อยๆมา จนกระทั่งปัจจุบันนี้ นับ 1000 ปี 1127-1128 ปี แล้วก็วิวัฒนาการมาเรื่อยๆ แล้วมาเสริมสร้างใหญ่ในสมัยพระเจ้ากาวิละ องค์สุดท้าย เพิ่มมาตรง 51 เมตร 2 ศอก ในปัจจุบันนี้ องค์พระธาตุเมื่อก่อนอยู่ในดินไม่มีผู้ใดขุดขึ้นมา องค์พระธาตุเจดีย์องค์เล็กแล้วก็ครอบมาเรื่อยๆ ตั้งแต่ปีของท่านอาทิตยราช องค์แท้ๆ สูงประมาณ 3 วา ครอบมาเรื่อยๆ แต่อยู่ที่กำลังศรัทธา อาจจะขยาย 3 เมตร ขยายอีก 2 เมตร ขยายไปเรื่อยๆ จนถึงปัจจุบันนี้ บูรณะล่าสุดเมื่อปี 2551 บูรณะล่าสุดได้เปลี่ยนกระเบื้อง เปลี่ยนทองจังโก และปิดทองใหม่ แล้ว 3-4 ปีมานี้ก็เปลี่ยนฉัตรใหม่ หลวงพ่อทองมายกให้ พื้นที่เดิมเป็น “ชาวไร่” เป็นคนเชิงดอยสุเทพ ปัจจุบันเค้าอยู่ทางอำเภอฮอด และดอยเต่า เป็นลูกหลานของพระฤๅษีดอยสุเทพ พระธาตุจะเสร็จเที่ยวหากัน ส่วนมากเขาจะเห็นแสง บางคนถ่ายรูป 5 โมงเย็น แล้วนำมาขยายจะเห็นดวงกลมๆ อยู่ เป็นแสงฉัพพรรณรังสี 5 โมงเย็นถ้ามองด้วยตาเปล่าจะไม่เห็นแสง แต่บางคนดึกๆเขาจะเห็นแสง เห็นพุ่งไปทางจอมทอง พุ่งไปทางนั้นพุ่งมาทางนี้ องค์พระธาตุหรือภูษิต ประจำปีโก (ปีระกา) ส่วนที่อยู่ก็เป็นพระเกศาธาตุอยู่ ณ ที่แห่งนี้ แต่เขามาแต่ง “พระอัฐิ เบื้องพระทรวงอันประเสริฐสุด กับทั้งพระอัฐิพระองค์ดี และพระธาตุย่อยเต็มบาตรหนึ่ง อันพระกัจจายนะนำมา ข้าพเจ้าขอวันทาในกาลทุกเมื่อแล” คือมันเพิ่มมาเรื่อยๆ ทับถมกันมาเรื่อยๆ องค์พระธาตุหรือภูษิตอยู่ในดินไม่ได้ขุดขึ้นมาแต่เพิ่มทับถมกันมาเรื่อยๆ พระสงฆ์และญาติโยมทั้งหลายในสมัยก่อนเป็นคนนำมาใส่ อย่างสมมุติว่าเรามีพระธาตุ บางทีเรามีเค้าเอามาให้เม็ดเดียวแต่นั่งภาวนาไปมีเต็มเลย ร้อยๆเม็ด ท่านเสด็จมาเอง แจกให้คนเป็น 100 คนละหนึ่งชิ้น ความโดดเด่นของพระธาตุหรือภูษิต ก็หมายความว่า เป็นเจดีย์ทรงระฆังคว่ำ คล้ายๆลังกา พัฒนามาเรื่อยๆ เป็นต้นแบบของพระเจดีย์ทั้งปวง อย่างเช่นวัดพระสิงห์วรมหาวิหารก็คล้ายๆ แล้วก็ที่เมืองน่านนี้จะคล้ายเหมือนวัดพระธาตุหรือภูษิต แต่ไม่เหมือน รูปทรงเรียวขึ้น รูปแบบเจดีย์ที่วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ใช้เลย ครุบาศรีวิชัยนำแบบเดิมของพระธาตุหรือภูษิตมาทำ การอุปถัมภ์ขององค์พระธาตุ เป็นพระอารามหลวง เจ้าบ้านเจ้าเมืองจะเป็นคนดูแล และจะมีข้าพระธาตุ ข้าพระธาตุจะอยู่รอบๆพระธาตุ ข้าพระธาตุเป็น ฆราวาส ญาติโยม เวลาใครจะมาทำบุญทำทานก็จะมีคนพวกนี้ประสานให้ จะมีคนทำแทนเจ้านาย กับเจ้าต่างๆ คือคนพวกนี้จะมาดูแลใกล้ชิดมาดูแลทุกวัน เค้าเรียกว่าข้าพระธาตุ ในช่วงพระวิหารหลวงล่ม ก็จะมีเจ้าจักรคำขจรศักดิ์

เจ้าผู้ครองนครลำพูน องค์ที่ 10 เป็นผู้อุปถัมภ์ พระวิหารหลวงลุ่มเมื่อ 100 ปีแล้ว พ.ศ. 2456 ลมพัด เป็นพายุลูกใหญ่ เมื่อก่อนมันสูงแล้วลมพัดมันล้ม (พระเทพรัตนนายก (จำรัส ทตฺตสิริ), สัมภาษณ์, 13 มกราคม 2567)

2) พระธาตุดอยตุง จังหวัดเชียงราย

จากการศึกษาค้นคว้าในเอกสารตำรา และการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ในการสัมภาษณ์พระพุทธิวงศวิวัฒน์ (บุญมา มานิต) เจ้าคณะจังหวัดเชียงราย เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์ พระอารามหลวง อดีตเจ้าอาวาสวัดพระธาตุดอยตุง จังหวัดเชียงราย ได้กล่าวถึงประวัติและเรื่องอัศจรรย์ ปาฏิหาริย์ และศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นของพระธาตุดอยตุง จังหวัดเชียงราย ไว้ดังนี้

“พระธาตุดอยตุงเป็นพระธาตุที่ศักดิ์สิทธิ์ในล้านนา ทางภาคเหนือ พระธาตุดอยตุงเป็นปฐมเจดีย์ของล้านนา ภูมิใจว่าได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พระรากขวัญเบื้องซ้ายของตถาคตศาสดาของเรา ภูมิใจว่าครูบาอาจารย์และผู้สร้างพระเจ้าอชุตราช ได้นำพระบรมสารีริกธาตุพระรากขวัญเบื้องซ้ายจากพระมหากัสสปะอิราชเจ้า ต้องขมเขยและอนุโมทนา พระเจ้าอชุตราชที่คิดได้อย่างไรแล้วก็นำพระบรมสารีริกธาตุมาไว้ที่ดอยดินแดง เมื่อก่อนเค้าเรียกดอยดินแดงลองคิดดูว่ายากลำบากขนาดไหนอยู่ข้างล่างมองไปบนภูเขา แล้วก็เห็นว่าเป็นดอยภูเขาสามเศียรเลือกเอาที่พระธาตุดอยตุงเอาเป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ สร้างขึ้นด้วยอำนาจบารมีของพระธาตุ แล้วสามารถสร้างขึ้นมาได้ เมื่อเสร็จแล้วก็ได้อบรมสมโภช น่าดีใจในยุคนั้นสมัยนั้นได้เห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนา ได้เห็นความสำคัญของพระตถาคตศาสดาที่ได้มาบรรจุที่ดอยดินแดงแห่งนี้ กว่าที่จะขึ้นไปวัดพระธาตุดอยตุงลองคิดดูว่ายากขนาดไหนหนทางก็ไม่มีแต่ดันดันขึ้นไปได้ตามประวัติที่คนเล่าสืบกันมาแต่ไม่ได้บันทึกเป็นเอกสาร ผู้เฒ่าผู้แก่ โดยเฉพาะครูบาอาจารย์ในยุคนั้นซึ่งมีครูบาวัดบ้านแหวน ครูบาปัญญา วัดดอยปัญญา ครูบาตาคำพุทธิโก ครูบาหลายรูปที่เป็นครูบาอาจารย์ในยุคนั้นที่หลวงพ่อได้ทัน หลวงพ่อบวชเป็นพระใหม่ๆ การที่จะขึ้นมาถึงพระธาตุดอยตุงคนตายเป็นร้อย เนื่องจากพิษของไข้มาลาเรีย ต่อสู้กับสิ่งสารพัดวิ เมื่อก่อนเป็นป่าใหญ่ ในโอกาสที่ดันดันขึ้นไปสร้างอันดับแรกคือความศรัทธาเลื่อมใส ในพระพุทธเจ้า ประการที่สองเพื่อที่จะให้เป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ถ้าพูดแบบภาษาปัจจุบันเรียกว่าเป็นการทำทนาย คนที่จะขึ้นไปวัดพระธาตุดอยตุง เมื่อก่อนนี่เมื่อไปบรรจุแล้วก็อาศัยบารมีครูบาเจ้าศรีวิชัย ซึ่งได้เดินทางขึ้นไปพระธาตุดอยตุงเป็นเส้นทางที่ครูบาได้ขึ้นไป เมื่อได้ขึ้นไปก็เป็นถนน ปัจจุบันมีประเพณีสงฆ์นำพระธาตุ เดินตามรอบครูบาเจ้าศรีวิชัยขึ้นไปนมัสการ พระธาตุดอยตุงจะสงฆ์นำในกลางเดือนหกเหนือ ขึ้น 15 คำทุกปี คนที่จะขึ้นไปต้องไปคืน 14 คำ เมื่อก่อนนี่ต้องไปนอน สองคืน

จะมีการอบรมสมโภชที่ วัดน้อยดอยตุง ถ้าพูดตามหลักก็จะเป็นเขตสังฆาวาส พระธาตุดอยตุงจะเป็นเขตพุทธาวาส เขตพุทธาวาส กับเขตสังฆาวาสดอยตุงจะชัดเจน ห่างกัน 1 กิโลเมตร แล้วเขตสังฆาวาสจะมีกุฏิ มีห้องน้ำ มีที่พัก ถ้าใครขึ้นไปพระธาตุเจ้าดอยตุง ต้องเข้าห้องน้ำที่วัดน้อยก่อน เพราะข้างบนเป็นเขตพุทธาวาสไม่มีห้องน้ำ ไม่มีที่พักชัดเจน แล้วเขตบริเวณในพระธาตุ ทั้งหมดเป็นเขตศักดิ์สิทธิ์ เมื่อพระเจ้าอชุตราช สร้างเป็นที่เรียบร้อยแล้ว สมโภชแล้ว ตามที่ผู้เฒ่าผู้แก่ เล่าสืบตามๆกันมา อุคมสมโภชจำนวน 15 วัน เมื่อเสร็จแล้วก็มอบให้พวกนินรุ นินรุก็คือกลุ่มชนเผ่าปัจจุบัน ก็จะเป็นหมู่อาข่า แล้วก็หมู่ลาหู่ แต่ว่าคนพื้นเมืองแต่ก่อนอาข่าเค้าจะเรียกว่าอีก้อตอนนี้ไม่เรียกอีก้อแล้ว ส่วนลาหู่แต่ก่อนจะเรียกมุเซอ ให้ดูแลรักษา แล้วก็พิเศษว่าชนเผ่ากลุ่มนี้ไปบูชาพระธาตุจะเป็นผลหมากรากไม้อาหารการกินชนเผ่านี้เอาไปกินได้เลย ถ้าพูดตามแบบภาษาเมืองก็คือผีรับใช้พระธาตุ เป็นผู้รับใช้พระธาตุของพวกนี้ไม่มีโทษนำไปกินได้เลย ครูบาอาจารย์อนุญาตแล้ว พระธาตุดอยตุงเป็นพระธาตุ ที่ศักดิ์สิทธิ์มากใครได้ไปสัมผัสจริงๆไม่ธรรมดาทุกวันพระ 8 ค่ำ 15 ค่ำ ไม่ว่าจะข้างขึ้นข้างแรม หลวงพ่อจะไปสวดธรรมจักรทุกครั้ง มีครั้งหนึ่งคนขับรถเข้าไปเข้าทรงยักษ์เป็นผู้รักษาพระธาตุมาตั้งแต่ต้นนับจากทุกวันนี้ก็ 2000 กว่าปีไปเข้าทรงบอกว่าอยากไปฟังพระธรรมจักรได้ยินพระธรรมจักร อยากไปเฝ้าไปกราบไหว้พระธาตุ ก็บอกว่าทำไมไม่ไปฟังไปได้ ยักษ์บอกไม่ได้ เป็นเขตของพระพุทเจ้า ยักษ์มีหน้าที่ดูแล เพราะฉะนั้นคนที่จิตที่เป็นอกุศลคิดไม่ดี ขึ้นไปจะมีอันตรายไม่เป็นอย่างไรก็อย่างหนึ่ง รถพลิกคว่ำก็มี ไปไม่ได้คิดไม่ดี พุดไม่ดี แล้วพระธาตุดอยตุงถ้าคนที่ไปสัมผัสจะรู้ว่าบารมีพระธาตุดอยตุงยิ่งใหญ่ เมื่อวันดีคืนดีเมื่อก่อนจะเป็นคู่กัน พระธาตุดอยตุงถ้าวันสำคัญเช่นวันมาฆบูชา วันวิสาขบูชาเป็นวันที่สำคัญที่สุด พระธาตุดอยตุงจะเสด็จมาที่วัดพระธาตุกู่เต้า วันดีคืนดีพระธาตุ กู่เต้าก็จะเสด็จมาที่วัดพระธาตุดอยตุง ยังมีคนบันทึกภาพไว้ เป็นจริงพระธาตุดอยตุงที่ตั้งอยู่ มาอีกประมาณเกือบสองกิโลจะมีพระธาตุอีกดวงหนึ่ง จะมีพระธาตุชื่อพระธาตุผาซ่อนมูบ ผาซังมูบ ทำไมถึงเรียกซังมูบเพราะเนื่องจากซังบรทุกพระธาตุที่พระเจ้าอชุตราชนำมา เมื่อต่างพระธาตุขึ้นมาสร้างพระธาตุเรียบร้อยแล้ว อุคมสมโภชแล้ว ซังก็เห็นว่าพอสมควรก็เดินมา ซังก็มาที่พระธาตุที่ซังมูบตอนนี้ประมาณ 2-3 กิโลเมตร ปัจจุบันประมาณ 2 กิโลเมตร ซังก็มาตายที่นี้เค้าก็เลยสร้างพระธาตุครอบเลย พระธาตุซังมูบก็ศักดิ์สิทธิ์ เพราะว่าซังเมื่อตายก็สร้างพระธาตุไว้ ศักดิ์สิทธิ์อย่างไร คนที่ไปให้ไปเสี่ยงทายได้เลย ในกลางเดือนสี่ เดือนหกเหนือ เมื่อก่อนคนขึ้นไปก็ต้องไปนอน พอประมาณหกโมงเย็นครูบาอาจารย์ก็จะทำการสวดมนต์ ที่วัดน้อย มีสวดเบิกมีฟังเทศน์ พอรุ่งเช้าขึ้นมาประมาณ 6 โมงเช้า เมื่อก่อนนอนในเขตวัดน้อย ค่ำมากก็นั่งข้าวก่อนไฟทำอาหารรุ่งเช้าก็ใส่บาตรครูบาอาจารย์ก็นำอาหารไปฉันข้าว เสร็จแล้วทั้งหมดก็ถือตุง (ธง) พากันขึ้นไป ครูบาอาจารย์นำขึ้นไป เดินไป

เมื่อก่อนไม่มีรถ ศรัทธาญาติโยมก็ถือธงเล็กธงใหญ่ไปอบรมสมโภช ที่พระธาตุดอยตุง ไปสวดในวันขึ้น 15 ค่ำ ประมาณ 9 โมง ก็สวดอบรมสมโภชน์ ทำพิธีสงฆ์น้ำพระธาตุดอยตุง พอเสร็จแล้วก็ประมาณ 6 โมงถึง 1 ทุ่ม ครูบาอาจารย์ก็จะนำไปสวดอบรมสมโภชอีกทีหนึ่งในคืนเดือนเพ็ญ กว่าจะเสร็จก็เกือบเที่ยงคืน แล้วก็กลับลงมา รุ่งเช้าญาติโยมก็เตรียมอาหารใส่บาตร ครูบาอาจารย์ก็ฉัน ศรัทธาญาติโยมก็ใส่บาตรสองวัน แต่ปัจจุบันนี้หนทางถนนสะดวกขึ้น คนก็จะไปใส่บาตรวัน 15 ค่ำเลย ขึ้นมาตอนตี 4 ตี 5 พอ 6 โมงเช้าก็ตั้งแถวใส่บาตร มั่นก็เปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัยพอใส่บาตรเสร็จก็ลง ในปัจจุบันคนที่จะไปไหว้พระธาตุไปวัน 14 ค่ำ กลับ 15 ค่ำ ในพระธาตุดอยตุงอยู่ในเขตอำเภอแม่สาย ระยะทางประมาณ 16 กิโลเมตร ทางราชการแจ้ง 17 กิโลเมตร เมื่อก่อนจะเดินขึ้นแต่ก่อนเรียกบ้านปางดอก ปัจจุบันเรียกว่า วัดศาลาเชิงดอยตุง ไปรวมตรงนั้นก่อนแล้วก็เดินขึ้นไป แล้วเดินทางโดยเท้า เรียกว่าปางสารภี พระธาตุดอยตุงประดิษฐานอยู่บนดอยสูง ซึ่งมีชาวเขาต่างๆ ชาวเขาหลวงพ่อก็ไปอธิบายให้เค้าฟังคนต่างจังหวัด คนต่างประเทศก็ขึ้นมาบูชาองค์พระธาตุดอยตุง ไม่ขาดสาย เรา่นี้โชคดี สถานที่ตั้งพระธาตุดอยตุงเรียกว่าดอยดินแดง สิ่งเกิดดีดีดินจะสีแดง อยู่บนดอยสามเฒ่า เป็นที่ตั้งของหมู่บ้าน หมู่บ้านเมื่อก่อนเค้าเรียกว่าหมู่บ้านลาวจก จักรราช แล้วก็ในสมัยที่พระเจ้าอู่ทองแห่งเมืองโยนกนคร พระยาอู่ทองราช เป็นหลานของพระเจ้าสิงขรวัดตามประวัติ ที่เราขึ้นไปข้างบนจะมีม่อนหนึ่งเรียกว่าม่อนฤๅษี เพราะเป็นที่อยู่ของฤๅษี ฤๅษีจะเป็นผู้บำเพ็ญพรตอยู่ ฤๅษีจะดูแลพระธาตุด้วย ในประวัติซึ่งมีองค์ครมเหลือ มีพระนามว่าพระนางปทุมมาวดี มีพระสิริโฉมอันงดงาม พระชาติสมภพ ตามตำนานพระนางเกิดในดอกบัวกับพระกัมรงค์ฤๅษี ฤๅษีชื่อพระกัมรงค์ มาเลี้ยงไว้เหมือนลูก พระนางปทุมมาวดี ซึ่งต่อมาเป็นลูกของ มฤติ เป็นคูดกินน้ำที่ฤๅษีถ่ายมูตถ่ายคืด ถ่ายมูตถ่ายคืด ตามประวัติ ในสมัยพระเจ้าอู่ทอง ในศักราช ๑๔๘ ปี ในการฉลองศตวรรษที่มีการเฉลิมฉลองขึ้น แล้วก็หลวงพ่อดีใจว่าเมื่อสองเดือนที่แล้วหลวงพ่อไปที่นครพนม คนที่เอาหนังสือให้หลวงพ่อดู ประวัติพระธาตุพนมน่าทึ่งมาก ทำไมปรากฏที่พระธาตุพนมว่า พระธาตุพนมสร้างพ.ศ.8 พระธาตุดอยตุงสร้างพ.ศ.1 ฉะนั้นมันตรงกับพระธรรมล้านนา พ.ศ.1 ปัจจุบันนี้ก็มีอายุถึง 2566 ความอัศจรรย์ของพระธาตุในเรื่องนอกจากยักษ์ เวลา 6 โมงเย็นไปสวดพระธาตุ พอเสร็จแล้วก็ประมาณ ๒ ทุ่ม ก็จะมีศรัทธาญาติโยมมาเวียนเทียน เขาก็มีกล้องปัจจุบันก็โทรศัพท์ เทวดามาเฝ้าพระพุทธเจ้าถ้าเราดูตาเปล่าไม่เห็น แต่ว่าถ้าเราเอากล้องมาถ่ายก็คือว่าเทวดามาฟังด้วยเป็นกลุ่มเลย มีจุดเขียว มีคนเอาไปถ่ายนำอัศจรรย์ว่าทำไมองค์พระธาตุน่ามหัศจรรย์ มีปาฏิหาริย์ ต่างสี ต่างเวลา เช่นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา จะมีอภินิหารย์ มีครั้งหนึ่งตั้งแต่หลวงพ่อไปอยู่ 2517 ได้เห็นพระธาตุ 3 ครั้ง ครั้งหนึ่งก็ประมาณ 1 ทุ่ม พระธาตุออก สว่างไสว นานเป็นชั่วโมง ๆ อีกครั้งหนึ่งก็จะเห็นตอนขึ้นมา

เป็นพระธาตุดอยตุง เป็นสีเขียว สีเทา ช่วงขึ้นพระธาตุทั้งสองดวง ในช่วงนั้นหลวงพ่อกำลังจะไปตุ ดอยตุง เป็นสีเขียว สีเทา ช่วงขึ้นพระธาตุทั้งสองดวง ในช่วงนั้นหลวงพ่อกำลังจะขึ้นไปพระธาตุ อยู่ที่บ้านห้วยน้ำปอก เค้บอกเห็นพระธาตุออก” (พระพุทธิวงศวิวัฒน์ (บุญมา มานิต), สัมภาษณ์, 12 ตุลาคม 2566)

3) พระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่

จากการศึกษาค้นคว้าในเอกสารตำรา และการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ใน การสัมภาษณ์พระธรรมเสนาบดี (ธงชัย สุวณฺณสิริ) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ ได้กล่าวถึงประวัติและเรื่องอัศจรรย์ ปาฏิหาริย์ และศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นของ พระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ ไว้ดังนี้

“เริ่มมาตั้งแต่สมัยของพญากือนา พญากือนาเจ้าปกครองนคร เชียงใหม่ ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 1919 เป็นต้นมา พญากือนาทำวิกราชครอง นครเชียงใหม่ ช่วงนั้นเป็นช่วงที่ว่ประชาชน หรือว่าบ้านเมืองอยู่เย็นเป็น สุขสงบร่มเย็นเป็นสุข แล้วท่านมีความคิดว่าอยากจะให้ประชาชนนี้มีที่ พึ่งพาทางใจท่านก็ได้ดำริขึ้นมาท่านก็จากไปอาราธนาพระมหาเถระจาก เมืองสวรรคโลกมาสอนพระพุทธศาสนา จึงได้ส่งราชทูตไปทูลเชิญหรือว่า ไปอาราธนาพระมหาเถระ หรือว่าพระสุมนเถระ ก็มาทำการเผยแผ่สั่งสอน ศิลธรรม กกรรมฐานแก่ชาวล้านนานครเชียงใหม่ เมื่อพระมหาสุมนเถระ ได้รับอาราธนา ท่านก็มา ในขณะที่ท่านมาท่านมีพระธาตุนำมาถวาย ให้แก่พระเจ้ากือนาด้วย พระเจ้ากือนาได้รับแล้ว ก็ทำพิธีสงฆ์พระบรม ธาตุ ก็แบ่งองค์ออกมาเป็นสององค์ พญากือนาก็เอาประดิษฐานไว้ที่วัด สวนดอก 1 องค์ แล้วอีกองค์หนึ่งก็คิดว่าที่ไหนที่เหมาะสมควรเป็นที่ ประดิษฐานพระบรมธาตุองค์พิเศษนี้ ก็ขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายก็ได้พา กันช่วยกันเสาะแสวงหาสถานที่นั้นอันเชิญขึ้นสู่หลังช้าง แล้วก็ประโคม ดนตรีแห่ออกมา จนกระทั่งช้างขึ้นมาเรื่อยๆ มาสู่ยอดดอย สุเทพแห่งนี้ แล้วก็วันนั้นเป็นวันทางเหนือ เรียกว่าเดือนแปดเป็ง ก็ตรงกับวันวิสาขบูชา เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว ก็ได้ประกอบพิธีอัญเชิญองค์จากหลังช้าง ประดิษฐาน ใว้ยังยอดดอยอุสุปกัฏตะ หรือว่าดอยสุเทพ แห่งนี้ เริ่มตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา พระบรมธาตุก็ได้ประดิษฐาน อยู่ยังยอดดอยแห่งนี้ และได้ด้นามว่า “พระ บรมธาตุดอยสุเทพ” พระธาตุดอยสุเทพ เป็นพระบรมสารีริกธาตุ มีคนเล่า

ว่าเท่าเมล็ดกฐิน หรือเมล็ดพันธุ์ผักกาด เป็นสีทอง เป็นส่วนของกระเบื้อง
 กระหม่อม พระมัทธกะธาตุ คือเนื้อเยื่อสมอง ที่เป็นสมองของพระพุทธเจ้า
 ตอนหลังมาด้วยความสะดวกสบายมีผู้ศรัทธามีความศรัทธาก็ตอเติมกันมา
 เรื่อยๆ งดงามสง่างามประจำอยู่ของเมืองเชียงใหม่ของนี้ วัดพระธาตุดอยสุ
 เทพประจำปีเกิด ปีมะแม ให้มาบูชาพระธาตุดอยสุเทพที่นี้ ก็เลยถือว่าเป็น
 พระธาตุประจำปีเกิดของผู้ที่เกิดปีมะแม ประจำปีเกิดมีมาตั้งแต่สมัย
 โบราณ คนโบราณเค้าเป็นนักปรัชญาเค้าก็เลยเป็นนักคิดเพื่อให้คน
 ทั้งหลายนี้ได้ยึดถือพระรัตนตรัยเอาเป็นสารณะ เป็นที่พึ่ง ก็เลยเอาความคิด
 นี้ขึ้นมาเพื่อให้คนทั้งหลายมีที่พึ่งแล้วก็ได้ดูแลพระพุทธศาสนา อันนี้เป็น
 หลักปรัชญาของเขา เพราะว่าเป็นภูมิปัญญาของประชาชนโบราณ ผู้ที่ดูแล
 มาตั้งแต่โบราณของวัดพระธาตุดอยสุเทพ มีถ้ำอยู่เขาให้ดูแลไว้ หนังสือ
 เล่มนี้กรมพระยาดำรงราชานุภาพเป็นผู้เขียนขึ้นมาในงานพระราชทาน
 เพลิงศพของเจ้าหญิงจามรีวงศ์ ความอัศจรรย์และปาฏิหาริย์ก็เป็นส่วน
 หนึ่ง ปาฏิหาริย์ในส่วนนั้นที่รำลึกกันแต่ส่วนที่เราเห็นกันชัดๆ ก็คือว่า คน
 ที่มายังสถานที่นี้มาจากทั่วโลกอันนี้คืออัศจรรย์ ดึงดูดคนทั้งหลายมา แล้ว
 อัศจรรย์นี้ไม่ใช่มาครั้งเดียวมาแล้วมาอีกมาแล้วมาอีกมากจนกว่าเค้าจะมา
 ไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นคนไหนเข้ามา นั้นมาแล้วมาอีก แม้กระทั่ง
 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เค้าก็เอาเป็นศูนย์ต้อนรับน้องใหม่เป็นประจำเลย ทั้ง
 ที่การจัดการไม่ใช่ง่ายๆ การเดินขึ้นมาเค้าต้องเตรียมงาน เรียกว่ายิ่งใหญ่
 จริงๆ แต่เขาก็ทำดีเป็นเวลาหลาย 10 ปีมาแล้ว ด้วยความยากอย่างยิ่ง
 ความศรัทธาอย่างยิ่งความอดทนอย่างยิ่ง นี่คืออัศจรรย์ คนทั้งหลายไม่นึก
 ถึงอุปสรรคใดๆทั้งสิ้น ถ้าจะมาบูชาจะมาเที่ยวจะชมนี้อันนี้คืออัศจรรย์ที่
 ปรากฏอยู่ในทุกวันนี้ มาจากทุกที่ทุกแห่งในโลกนี้ ประเพณีที่สำคัญที่ทาง
 วัดสืบทอดมาเป็นเวลานานขององค์พระธาตุ ก็จะมีประเพณีเดียวขึ้นดอยสุ
 เทพ เค้าก็นึกถึงวันแรกที่พระบรมธาตุ เสด็จขึ้นมาบนดอยนี้เป็นวันวิสาขะ
 บูชาก็นับตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน อันนี้ก็เป็นอัศจรรย์อีกอันหนึ่ง เพราะว่า
 สมัยก่อนไม่ได้มีการจดบันทึกการเป็นลายลักษณ์อักษรแต่ว่าตามสืบกัน
 โดยทุกๆคนทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่ตั้งแต่ก่อน พ.ศ. 2500 ลงไปมันไม่มีวิทยุไม่มี
 สื่อไม่มีอะไรทั้งสิ้น แต่ก็มีคนก็รู้กันทั่วไปหมด นี่คืออัศจรรย์อย่างยิ่ง แล้วก็

สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ พอวันวิสาขบูชาเขาก็พากันมา เป็นวันที่เค้าจะเรียกว่าวันเกิดพระบรมธาตุก็ได้ เพราะเป็นวันก่อตั้งพระบรมธาตุเอกลักษณะในส่วนขององค์พระธาตุอยุธยาที่มีความเป็นล้านนา ก็ประกอบด้วยหลายส่วน ของล้านนาไทย เพราะว่ามันเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญที่สุดก็คือบรรพบุรุษของนครพิงค์เชียงใหม่ ท่านเป็นคนจัดการหรือว่าท่านเป็นคนที่ทำทุกสิ่งทุกอย่างให้มันเป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของล้านนาเรา มา ไม่ว่าจะเป็นอาคาร ไม่ว่าจะเป็นทรวดทรง หรือตลอดจนถึงสิ่งที่เป็นทั้งวัตถุและทางจิตวิญญาณ แล้วก็เป็นทั้งสิ่งที่เป็นนามธรรม เพราะว่ารูปธรรมและนามธรรมเป็นของเอกลักษณ์ล้านนาเรา มันก็เป็นเฉพาะของเราจริงๆ แต่ว่าเราต้องสัมผัสด้วยความเข้าใจ เราเองดูเห็นรูปธรรมอย่างชัดเจน เพราะไม่ได้เพิ่งสร้างมาแต่สร้างมานานแล้วเป็นหลาย 100 ปีมาแล้ว เป็นต้นแบบเลยที่จะมีรูปทรงแบบนี้ เป็นเอกลักษณ์แบบนี้ ดนตรีกับศาสนา ก็ซบกลม่อจิต ซบกลม่อใจ ทำให้คนเข้าถึงธรรมะได้ และดนตรีที่มันมีส่วนการประกอบในการดำรงชีวิต ลดความเร่าร้อน ลดความรุนแรง กล่อมจิตใจ ลดอารมณ์ของคนนี้ พอคนอารมณ์เย็นก็เข้าถึงศาสนาได้ แม้กระทั่งตอนที่อัญเชิญพระบรมธาตุขึ้นมานี้ก็ตามประวัติเค้าก็กล่าวว่ประกอบด้วยวิริยะดนตรี อย่างยิ่งใหญ่ ก็มีมาแต่เดิมแล้ว เดียวนี้ก็ถือว่าเป็นส่วนของชาวบ้านที่เขามีความรัก พอมีความรักก็มีความก็อยากจะสืบทอดทั้งดนตรีทั้งศิลปะทั้งศาสนา ไม่เป็นอุปสรรคเข้ากันได้ การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของวัดพระธาตุอยุธยาได้มีการส่งเสริมวัฒนธรรม ส่งเสริมทุกอย่างมันเป็นของที่มีโอกาสที่เป็นภูมิปัญญาล้านนาของเรา อย่างที่มันเป็นส่วนประกอบของเรา เรามีโอกาสได้สนับสนุนที่มันมีโอกาสมาพบมาถ้ามีโอกาสก็อยู่มีความรู้สึกที่ว่ามีความปรารถนาอย่างนั้น ส่งเสริมทุกอย่างที่ว่าเป็นศิลปวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ของเราทุกอย่างที่มันไม่ขัดแล้วก็ทำให้มันได้รับทางจิตใจคนก็สงบจะเข้าถึงทำได้ง่ายเพราะฉะนั้นเรื่องนี้ ให้มันเป็นเรื่องที่ดี” (พระธรรมเสนาบดี (ธงชัย สุวณฺณสิริ), สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2567)

4) พระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง

จากการศึกษาค้นคว้าในเอกสารตำรา และการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ในการสัมภาษณ์พระครูพิธานพกิจ (นิยม ฐานาทฺตโต) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุลำปางหลวง จังหวัด

ลำปาง ได้กล่าวถึงประวัติและเรื่องอัศจรรย์ ปาฏิหาริย์ และศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นของพระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง ไว้ดังนี้

“วัดพระธาตุลำปางหลวงนี้ถือว่าเป็นวัดโบราณสถาน ซึ่งมีตั้งแต่ตำนานพระเจ้าเลียบโลก ท่านก็ได้กล่าวถึงการเสด็จมาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตั้งแต่พระพุทธองค์ตรัสรู้ได้ 25 พรรษา ได้เสด็จจาริกไปบ้านน้อยเมืองใหญ่จนมาถึงที่บ้านลำพะการลวัน คือบ้านลำปางหลวงแห่งนี้ พระองค์ก็ได้เสด็จประทับอยู่ ดอยน้อยเขาเตี้ยแห่งนี้ ในขณะที่นั้นที่ชาวลัวะ ซึ่งได้มาพบเห็นพระพุทธองค์ พร้อมด้วยพระอานนท์เถระเจ้า พระรัตนเถระ พระเจ้าอโศกเถระ พระอรหันต์สามรูปมาเสด็จประทับที่ม่อนเขาสวยแห่งนี้ ลัวะที่ได้มาพบเห็นนั้น ก็เกิดความเลื่อมใส ได้นำมะพร้าว มะตูม พร้อมนำกระบอกลำปางใส่น้ำผึ้งมาถวายพระพุทธองค์ ซึ่งพระพุทธองค์มอบกระบอกลำปางใส่น้ำผึ้งนั้นให้กับลัวะอ้ายกอน ซึ่งเป็นชนเผ่าพื้นเมือง แล้วพระองค์ก็หนีกระบอกลำปาง หรือไม่ข้าวหลามขว้างทิ้งไปทางทิศทางเหนือ แล้วพยากรณ์ว่าสถานที่นี้เป็นเมืองแห่งหนึ่งซึ่งชื่อว่าเมือง “เมืองลำพะการลวัน หรือว่าเมืองลำปาง” หม่อมพระอานนท์เถระเจ้า พระเจ้าอโศก ก็ขอพระราชทานว่าสถานที่นี้เหมาะที่จะตั้งพระพุทธศาสนา เป็นที่ประดิษฐานไว้ ณ สถานที่นี้ พระองค์ก็ทรงใช้พระหัตถ์เบื้องขวาลูบพระเศียรได้พระเกศามาเส้นหนึ่งมอบให้ลัวะอ้ายกอน ได้นำใส่ไม้ส่างคำหรือกระบอกลำปางคำ พร้อมหุ้มด้วยผอบ ขุดหลุมลึก 5 วา แล้วนำพระบรมเกศาธาตุบรรจุไว้ในหลุม พร้อมทั้งข้าวของเงินทองก็เป็นพระเจดีย์สูง 7 ศอก ในขณะที่นั้นพระพุทธองค์ยังทรงทำนายอีกว่าเมื่อตถาคตล่วงแล้วได้ 218 ปี จะมีพระอรหันต์สององค์ คือพระกุมารกัสสปะ และพระเมฆิยะเถระ จะได้นำพระอัฐิ พระนลาฏเบื้องขวา อัฐิพระศอก ลำคอทั้งด้านหน้าหลัง ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มาบรรจุไว้ ณ สถานที่แห่งนี้ เหตุการณ์ล่วงมาแล้ว เมื่อปี พ.ศ. 2039 ซึ่งได้ก่อกองค์พระเจดีย์สูง 22 วา กับ 2 ศอก พวงด้านละ 12 วา หรือว่าสูง 45 เมตร ซึ่งองค์เจดีย์ลำปางหลวงนี้ก็ได้นุรณะจากเจ้าผู้ครองนครลำปาง มาทุกยุคทุกสมัย จนเห็นเป็นปัจจุบันนี้ก็ได้ 500 กว่าปีผ่านมาแล้วและถือว่าเป็นพระธาตุประจำปีเกิดของปีนักษัตรคือปี ฉลู ฉะนั้นวัดพระธาตุลำปางหลวงญาติโยมที่เกิดปีฉลูก็จะได้มาสักการะบูชาเพื่อให้เกิดเป็นสิริมงคล หรือบางครั้งนั้นเราไม่ได้เดินทางมา หรือว่ามีความลำบากก็ใช้ภาพหรือรูปภาพที่เราถ่ายไปสักการะบูชา ก็จะเป็นสิริมงคล ความอัศจรรย์หรือปาฏิหาริย์ พระอาจารย์ก็ได้อะไร เพราะเขามาสักการะกันได้รับความสุขและก็กลับมาสักการะอีกเป็นทุกครั้งก็ขออธิษฐานกับองค์พระธาตุ โบราณเขาก็มีตำนานเขาก็พูดคุ้ยเหมือนกัน เมื่อก่อนนี้มันไม่มีไฟฟ้าเหมือนปัจจุบัน เค้าจะเห็นเวลาพระธาตุเสด็จพระธาตุเสด็จนี้เหมือนกับว่าถ้าหากว่าเดือนแปดเป็นทางเหนือของหริภุญชัย ลำพูน เสด็จมาพระธาตุลำปางหลวงนี้ก็เสด็จเป็นดวงไฟ ไปบูชาที่พระธาตุหริภุญชัย แต่ถ้าเป็น 12 หรือว่าเยื้องทางพระธาตุหริภุญชัย ลำพูน ก็เสด็จมาเค้า

เรียกว่าเสด็จมาเยี่ยมกัน อันนี้เป็นคำบอกเล่าของคนโบราณ และมีอีกที่หนึ่งเป็นพระธาตุเสด็จจะเป็นพระธาตุเสด็จองค์เล็กกว่านี้ เดือนห้าเป็งหรือว่าวันมาฆบูชา พระธาตุลำปางหลวง ก็จะไปเยี่ยมที่พระธาตุเสด็จ พระธาตุเสด็จอยู่ในตัวเมืองของลำปาง ถ้าลำปางมีงานประเพณี พระธาตุเสด็จก็เสด็จมาที่พระธาตุลำปางหลวง อันนี้เป็นคำบอกเล่าของครูบาอาจารย์ ความโดดเด่นของวัดพระธาตุลำปางหลวงนี้ก็คือท่านแบ่งเป็นเขตโดยวัดโบราณนี้ก็จะมจุดเด่นด้วยการสร้างวัดสมัยโบราณนี้เค้ายึดคติจักรวาลวิทยา จักรวาลวิทยาก็คือองค์พระธาตุซึ่งอยู่ศูนย์กลางเปรียบได้กับเขาพระสุเมรุ วิหารที่รายล้อมรอบองค์พระเจดีย์เปรียบได้ทวีปน้อยใหญ่ โดยมีพื้นทรายเป็นทะเลสี่ทิศ วิหารพจน์หรือละเวียงพจน์ที่ล้อมรอบกำแพง เค้าเรียกว่าภูเขาที่ล้อมรอบเขาพระสุเมรุ มีขุมประดูซึ่งซึ่งเปรียบประดูจักรวาลเชื่อมระหว่างโลกมนุษย์และโลกสวรรค์ เราจะเห็นได้ว่าขุมประดูขุมนั้น จะมีสัตว์หิมพานต์ นางกินรีอะไรต่างๆ พระนางจามเทวี ก็เคยเสด็จมาตามตำนานที่ได้สร้างเมืองเขลางค์นคร เค้าบอกว่าเมืองเขลางค์นครนี้มีศรีหรือว่าศรี (สะ-หรี) ก็คือวัดพระธาตุลำปางหลวงและวัดพระธาตุเสด็จอยู่ค้ำทั้งสองด้าน จึงเป็นศรีแก่เมือง พระนางจามเทวีเคยเสด็จมาก่อนจะกลับหริภุญชัย ท่านมาประทับอยู่ที่เมืองเขลางค์นคร กลับพระราชโอรสคนสุดท้ายต้องเป็นเวลา 6 ปี แล้วก็เสด็จไปที่หริภุญชัย ท่านมาสักการะพระธาตุลำปางหลวง องค์ที่สร้างพระธาตุ แต่เดิมก็คือลัวะ และพระเจ้าประสิทธิ์โกศล ก่อแบบจอมปลวกเป็นแบบโค้งๆ และพัฒนามาทุกยุคทุกสมัย พระธาตุลำปางหลวงนี้ ไม่ได้ปู่ฮู้ไม่ได้ปู่คอนกรีตอะไร เหมือนที่อื่นเพราะว่าความขึ้นระบายไปตามธรรมชาติเวลาฝนตกมันจะไม่ไปออกทางโบราณสถานและก็ปิดทองจังกอบใหม่ แล้วก็ปิดทองจังกอบไว้เหมือนกับของเดิม ปีที่บูรณะล่าสุดคือปีพุทธศักราช 2553 วัดกับชุมชนก็มีความสัมพันธ์กัน เราก็พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันตามโบราณประเพณี เวลาวัดมีกิจกรรมอะไรประกาศหรือบอกกล่าวให้ญาติโยมทั้งหลายมาช่วยกัน มีความสามัคคี ไม่ว่าจะประเพณีสงกรานต์ ปีใหม่เมือง ประเพณีสงน้ำพระธาตุ เดือนเป็ง ก็ช่วยกันจัดแจงแต่งดาอะไรต่างๆและนี่ก็คือว่าชาวบ้านและวัดมีความร่วมมือกันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวและก็รักษาประเพณีคือแห่เครื่องไทยทานตามประเพณีที่ปฏิบัติมาตั้งแต่โบราณ ในด้านของดนตรีก็ส่งเสริม ดนตรีพื้นเมืองนี้ก็ส่งเสริมตั้ง “คณะน้องใหม่ดอนเจดีย์งาม” น้องใหม่ดอนเจดีย์งามก็เป็นคณะดนตรีพื้นเมืองซึ่งหายไปตั้งแต่หลาย 10 ปี พอเด็กรุ่นใหม่ก็มีความคิดริเริ่ม เครื่องมือมันมีอยู่แล้วเป็นเครื่องดนตรีพื้นเมือง แต่ก็ซื้อบางส่วนที่มอบให้กับเขาไป เด็กนักเรียนก็มาแสดง เวลาประเพณีเค้าก็มาช่วยแห่ประโคม เวลาพระสวดลง เค้าก็จะแห่แบบเพลงมวยโบราณ ดนตรีกับศาสนามันก็มีมาตั้งแต่โบราณ เพราะว่าเวลาจะทำพิธีทำบุญสุนทานเขาจะมีดนตรีประโคม ประโคมเพื่อให้เกิดความปิติ อิมใจในการทำบุญในครั้งนั้น แม้แต่การแห่เครื่องไทยทานก็มีการตีกลอง ชับร้องประโคม การ

ส่งเสริมวัฒนธรรม ก็มีลานวัฒนธรรมประจำอยู่ด้านทิศเหนือของวัด เวลาที่มีกิจกรรมพื้นบ้านอะไร เราก็จะมีการไปทำที่ด้านทิศเหนือ แม้แต่งานข้าวแดงขันโตก งานยี่เป็ง เค้าก็จะทำด้านนั้น ส่วนงานของหมู่บ้านก็จะไปทำพิธีสวดเบิกตามจุดแยกต่างๆ ของหมู่บ้านเพื่อให้เกิดเป็นสิริมงคลแก่หมู่บ้าน การพัฒนาที่วัดพระธาตุลำปางหลวงมันก็ปรับปรุงยาก ก็อยากให้มีเหมือนของเก่า เป็นกระเบื้องดินเผา บางอย่างที่ใช้กระเบื้องใหม่ก็ยังคงอยากให้มีเหมือนของเก่า” (พระครูพิธานพกิจ (นิยม สุวานทฺตโต), สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2567)

5) พระธาตุจอมทอง จังหวัดพะเยา

จากการศึกษาค้นคว้าในเอกสารตำรา และการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ในการสัมภาษณ์พระครูธรรมธรรพญ์เทียง พุทฺธสวโก ป.ธ.๓, ดร.ประธานสงฆ์โบราณสถานพระธาตุจอมทอง วัดศรีโคมคำ พระอารามหลวง จังหวัดพะเยา ได้กล่าวถึงประวัติและเรื่องอัศจรรย์ ปาฏิหาริย์ และศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นของพระธาตุจอมทอง จังหวัดพะเยา ไว้ดังนี้

“จอมทองมาจากชื่อดอย ดอยจอมทอง เรื่องเล่าความเป็นมามีอยู่ว่า นายช่างทอง ถวายตอนที่พระพุทธเจ้าเสด็จมา เลยตั้งชื่อว่าจอมทอง อะไรที่เป็นมงคล เช่น จอมแจ้ง จอมทอง จอมกิตติ จอมเป็นเหมือนภูเขาเล็กๆ ประกอบด้วย เวียงเมือง

เวียงบัว เวียงเชียงแวง เวียงน้ำเต้า เวียงจอมทอง เวียงล่อ มี 6 เวียง พระธาตุจอมทอง เป็นเวียงจอมทอง ในภูกามยาวมีเวียงเล็กๆอยู่รอบๆ เหมือนบ้านหรือตำบล ตำบลหนึ่ง อย่างเช่น เวียงเชียงแวง เวียงจอมทอง ถ้าเปรียบเทียบตัวเมืองพะเยากับจอมทอง จอมทองจะเป็นภูเขาย่อมๆ เวลาสร้างองค์พระธาตุจะเอาไว้ที่สูงจึงนิยมสร้างบนดอยหรือบนเนิน ความเป็นมาขององค์พระธาตุจอมทองนั้นเล่ากันว่า ในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าเคยเสด็จมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เมืองภูกามยาว และได้ทรงประทับแรมบนดอยซึ่งตั้งอยู่บนฝั่งหนองเอี้ยงทางทิศเหนือ ก็คือดอยจอมทอง ซึ่งเป็นที่ตั้งขององค์พระธาตุจอมทองแห่งนี้ พระองค์ได้มอบพระเกศาธาตุ ให้แก่พระเจ้าอโศก แต่พระเจ้าอโศกได้ทรงมอบแก่นายช่างทอง ผู้ซึ่งได้ถวายภัตตาหารแด่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เส้นพระเกศาธาตุที่ได้มานั้น นายช่างทองจึงได้นำไปฝังลงในบ่อลึกกว่า 70 เมตร แล้วสร้างเจดีย์อาพร่างไว้ พระธาตุจอมทอง เป็นที่เคารพสักการะของคนในเมืองพะเยามาตั้งแต่โบราณ พระธาตุจอมทองเป็นเจดีย์ทรงล้านนาสูง 30 เมตร ตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้าง 9 เมตร ชั้นบนสามชั้น รองรับองค์ระฆัง ส่วนยอดสุดเป็นฉัตรสีทอง ฐานโดยรอบข้างล่างบุด้วยแผ่นโลหะ ดุนลายเป็นรูป 12 นักษัตร และลายไทยอันงดงาม พระธาตุองค์นี้ไม่มีหลักฐานปรากฏชัดเจนว่าสร้างตั้งแต่สมัยใดเพียงแต่มีประวัติเกี่ยวกับพระธาตุจอมกิตติที่เชียงแสน จังหวัดเชียงราย ต่อมาครูปาศรีวิชัย

ครูบาแก้ว และครูบาปัญญา ทั้ง 3 ท่าน ได้ร่วมกันบูรณะพระธาตุขึ้นใหม่ ครอบงำจนทุกวันนี้ วัดศรีโคมคำเป็นที่ธรณีสงฆ์ พระธาตุจอมทองขึ้นกับวัดศรีโคมคำ พระธาตุจอมทองเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า โบราณสถานพระธาตุจอมทอง อยู่ในอาณาเขตการดูแลของวัดศรีโคมคำ พระธาตุจอมทองสร้างก่อน และพระเจ้าทันใจสร้างตามมาทีหลังคือองค์พระธาตุไม่แน่ใจว่ามันเป็นแบบนี้มาเลยหรือเปล่าล่าสุด ครูบาเจ้าเทือง นาดสีโล มาปฏิสังขรณ์ตัวองค์พระธาตุ ชื่อพระธาตุจอมทอง แต่ทำไมไม่มีทองสมัยก่อนเขาก็อธิษฐานถือปูนและทาสีแค่นั้น แล้วพอดีครูบาเจ้าเทืองบอกจอมทองของเรานี้ น่าจะมีทองมาปิด เพราะพระธาตุจอมทองกับดอยสุเทพไม่ต่างกันเลย เพราะว่าเห็นครูบาเจ้าศรีวิชัย มาบูรณะปฏิสังขรณ์ด้วยแต่ไม่ทราบว่ามีพุทธศักราชที่เท่าไรแต่สังเกตได้คือ ครูบาเจ้าศรีวิชัย เกิดปีชกาลหรือปีเสือเวลาท่านไปสร้างวัดหรือพระธาตุท่านจะสร้างเสือไว้ แสดงว่าท่านได้มาปฏิสังขรณ์ด้วย และก็มีการถ่ายด้วย แล้วครูบาเจ้าเทือง กับครูบาเจ้าทั้งหลายจะเดินตามรอยครูบาเจ้าศรีวิชัยกันว่าไปบูรณะปฏิสังขรณ์เสร็จแล้วก็ไปเรื่อย ๆ เหมือนกับแสดงบุญบารมีด้วยแล้ว เหมือนนำพาชาวล้านนาได้ไปทำบุญหลาย ๆ วัด ครูบาเจ้าเทืองก็เลยมาปิดทองพระธาตุ มาหุ้มทองจังโก เจาะเข้าไปในตัวพระธาตุเพื่อว่าจะได้ระบายน้ำออกเหมือนที่วัดศรีสุพรรณ หลังเจาะเสร็จก็ปิดทองจังโก แล้วอีกอย่างพระธาตุเป็นส่วนหนึ่งของวัดศรีโคมคำเป็นที่ธรณีสงฆ์วัดข้างล่าง แต่จังหวัดหนึ่งต้องมีอะไรเด่น ๆ อยู่ 1 อย่าง แต่ที่นี่จะเด่น 2 อย่างก็ได้เพราะพระเจ้าตนหลวงเสร็จแล้ว องค์พระธาตุจะมีงานประเพณีคือ 6 คำ หรือ 6 เบ็ง มาจัดงานสงฆ์น้ำพระธาตุ เวลาสงฆ์น้ำพระธาตุก็เกิดการหลุดลอกของทองที่ปิดพระธาตุเพราะว่าน้ำที่สงฆ์น้ำพระธาตุมันเป็นกรดทำให้ทองหลุดลอกได้ เขาก็เลยสร้างพระธาตุจำลองมาให้สงฆ์น้ำแทน พระธาตุจอมทอง จังหวัดพะเยา อาจมีชื่อคล้ายกับพระธาตุศรีจอมทอง ที่อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ แต่ถ้าสังเกต จะพบว่าชื่อองค์พระธาตุจอมทอง พะเยา จะไม่มีคำว่าศรี ส่วนองค์พระธาตุศรีจอมทอง เชียงใหม่ จะมีคำว่าศรี พระธาตุจอมทองเป็นพระธาตุที่เก่าแก่ของเมืองพะเยาและมีพระธาตุวัดป่าแดงบุญนาคน เหมือนเป็นวัดพี่วัดน้อง มหาวิทยาลัยพะเยาจะมีประเพณีเดินเข้าดอยและห่มผ้าพระธาตุ ของพะเยาเดินเข้าดอยประมาณ 4 กิโลเมตร คล้าย ๆ กับประเพณีของเชียงใหม่เดินขึ้นดอยส่งลูกช้างขึ้นดอยของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ องค์พระธาตุจอมทองเมืองพะเยา มีสีทองเหลืองอร่ามตั้งเด่นอยู่บนดอยโบราณสถานพระธาตุจอมทอง ภายในวัดอาณาเขตการดูแลของวัดศรีโคมคำ พระอารามหลวงเป็นปูชนียสถานโบราณคู่มือเมืองพะเยา (พระครูธรรมธรบุญเที่ยง พุทธสาวิโก, สัมภาษณ์, 13 ตุลาคม 2566)

6) พระธาตุซ้อแฮ จังหวัดแพร่

จากการศึกษาค้นคว้าในเอกสารตำรา และการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ในการสัมภาษณ์พระโกศยเจติยารักษ์ (วิชาญ กิตติปัญญา ป.ธ.๓, ดร.) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุซ่อแฮ พระอารามหลวงได้กล่าวถึงประวัติและเรื่องอัศจรรย์ ปาฏิหาริย์ และศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นของพระธาตุซ่อแฮ จังหวัดแพร่

“ประวัติความเป็นมาขององค์พระธาตุซ่อแฮ ระหว่างคำว่าองค์พระธาตุซ่อแฮกับคำว่าวัด ต้องแยกกัน เวลาเราถามเกี่ยวกับเรื่องวัด ประวัติเรื่องวัด ก็จะเป็นอีกรูปแบบหนึ่ง ถ้าถามเรื่องของประวัติของพระบรมธาตุซ่อแฮ ก็จะเป็นอีกอย่างหนึ่ง แต่ถ้าเราจะศึกษาเรื่องพระบรมธาตุซ่อแฮ เราก็ต้องศึกษาอยู่สองประเด็น ประเด็นที่หนึ่งก็เป็นเรื่องของตำนาน เราก็ศึกษาเรื่องตำนาน ประเด็นที่สองก็ศึกษาเรื่องของประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ต้องแยกแยะ ถ้าเราไม่แยกแยะสองประเด็นนี้ จะทำให้เราเกิดความสงสัยจากการสืบค้น ค้นพบ ทั้งการศึกษาในข้อมูลเชิงลึก ข้อมูลในเชิงวิจัย ข้อมูลในการเก็บเอกสาร คัมภีร์ แม้กระทั่งการสัมภาษณ์ผู้มีประสบการณ์ หรือประวัติศาสตร์ หรือคติความเชื่อ หรือวัฒนธรรมหรือประเพณีอะไรหลาย ๆ อย่างเหล่านี้ต้องเอามาประมวลผล เราจะไม่เจาะประเด็นใดประเด็นหนึ่ง เพราะฉะนั้นประเด็นในแง่ของตำนาน ตำนานก็คือตำนานตำนานเป็นเรื่องเล่าลือเล่าขานที่มีการพูดกันมาปากต่อปาก เป็นมุขปาถะในเรื่องที่เขียนเป็นตำนานพระเจ้าเลียบโลกก็เป็นข้ออ้างอิง คือเกี่ยวข้องกับเกี่ยวพันทั้งตำนานทั้งคติความเชื่อ แล้วก็เชื่ออย่างสนิทใจว่า ครั้งพุทธกาลย้อนไปในอดีตว่าต้องเชื่ออย่างสนิทใจตามตำนานตามมุขปาถะที่สืบต่อกันมาว่าพระพุทธเจ้าได้เสด็จมา ณ ที่ดอยตรงนี้ชื่อว่า ดอยโกสิยธชัคคะบรรพต ในครั้งพุทธกาลที่พระองค์ประกาศพระพุทธศาสนาไปตามแคว้นแคว้นเมืองน้อยใหญ่ต่าง ๆ หลายท่านอาจจะขัดแย้งว่าพระพุทธเจ้าไม่ได้ออกมาชมภูทวีป อยู่ที่อินเดีย เนปาลเท่านั้นแหละ ไม่ได้ออกมาตามทวีปอื่น ๆ ตามประเทศอื่น ๆ ถ้าเอาข้อมูลตัวนั้นมาขัดแย้งกัน มันก็ทำให้เกิดความสับสน เพราะฉะนั้นถ้าเราเชื่อมั่นและเชื่อใจตามตำนาน ตามสิ่งที่ได้ยึดถือกันมาพัน ๆ ปีแล้ว เชื่ออย่างสนิทใจว่าพระพุทธเจ้าเสด็จมาที่ดอยนี้ แล้วก็ประทานพระเกศาธาตุให้ ชุนน้อยอ้ายก้อม ชุนน้อยอ้ายก้อมก็เป็นผู้นำชุมชนในท้องถิ่นนี้ เพราะฉะนั้นเราก็สืบค้นว่า ชุนน้อยอ้ายก้อมคือใคร เป็นใครมาจากไหนปรากฏว่ามีพิธีกรรมในการเลี้ยงผีเจ้าพ่อเรียกชุนน้อยอ้ายก้อมทุกปี ทุกวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 4 ได้เดือน 6 เหนือก่อนงานประเพณีไหว้พระธาตุซ่อแฮ ตามคติความเชื่อของคนในท้องถิ่น เขาก็เชื่อถือว่ามีเจ้าพ่อหลวงก้อมจริง ดังนั้นเราก็มีรูปหล่อเพื่อเป็นสักขีพยานเพื่อให้คนทั้งหลายเชื่อ แล้วก็ให้ดอยแห่งนี้มีอะไรเป็นสัญลักษณ์ เป็นสิ่งหลักฐานปรากฏร่องรอยให้เห็น นั่นก็คือ มีต้นสะแก หรือต้นจอบแคเป็นหลักฐานให้เห็นอยู่ ณ เวลานี้ยังมีอยู่ ก็คือพุทธองค์เสด็จมาที่ดอยนี้ประทับอยู่ที่ใต้ต้นจอบแคหรือต้นสะแก ปัจจุบันนี้ก็มีต้นจอบแค (ต้นสะแก) ยังคงไว้อยู่ เราจะมา

ปฏิเสธ ไม่เชื่อทำไมถึงมีต้นสะแก ทำไมคนที่นี่เขาถึงยังอนุรักษ์ไว้ และที่สำคัญลงมาก็คือ
 ชั้นหมาก เสวยหมาก ต้นหมากอาจจะหายไป แต่ต้นสะแกยังมีอยู่ ตอนนี่เราก็ฟื้นฟู ปลูกต้นหมาก
 ขึ้นมาว่าใครกินหมาก แต่พุทธองค์เสด็จเสด็จมาได้เสวยหมากชั้นหมากแล้วปรากฏว่าไม่คันไม่
 หยาบ สมัยก่อนคนอื่นเดียวกินหมาก จะวิเคราะห์ในเชิงลึก จริงหรือไม่จริง จริงหรือเท็จอย่างไรใน
 เชิงวิทยาศาสตร์ไหมใหม่เราจะคุยกับคนรุ่นใหม่ คือเราจะศึกษาในเชิงลึก เชิงวิทยาศาสตร์ เชิงคต
 ความเชื่อ เชิงเหตุและผล จากอดีตมาจนถึงปัจจุบันว่าเกี่ยวข้องกันอย่างไร สิ่งเหล่านี้あたมาถึงเชื่อ
 มีปัญหาเป็นฐาน แล้วจากนั้นก็ใช้ปัญหาเข้ามาสืบค้นเข้ามาตัดสินใจ ก็เชื่ออย่างนั้นว่า
 พระพุทธเจ้าเสด็จมาที่ดอยนี้ ณ โกลิยธวัชบรรพต ประทับนั่งใต้ต้นสะแก และเสวยหมาก แล้วก็
 ประทานพระเกศาธาตุให้ขุนน้อยอ้ายก้อม ขุนน้อยอ้ายก้อมก็นำพระเกศาธาตุนี้บรรจุในผอบ
 ทองคำ แต่ก่อนที่จะนำไปบรรจุนั้นก็นำผ้าแพรอย่างดีมารองรับพระเกศาธาตุ เมื่อผ้าแพรหุ้มแล้วก็
 นำไปบรรจุในผอบทองคำและนำผอบทองคำไปบรรจุในท้องสิงห์ และก็เอาสิงห์ไปบรรจุในถ้ำ พระ
 อินทร์ก็เฝ้ากัณฑ์ก่อนหินก้อนใหญ่ปิดปากถ้ำ กระบวนกรที่เล่ากันมาว่าอย่างนี้ หลังจากนั้นพุทธองค์
 ก็ทำนายทายทักต่อไปว่า เมื่อพระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พระบรมสารีริกธาตุคือข้อศอก
 ซ้ายของพระองค์จะเสด็จทางหนอากาศมาประดิษฐาน ณ ที่ดอยตรงนี้ พระพุทธองค์ก็ทำนาย
 ต่อไปว่าที่นี่จะเจริญเป็นเมืองรุ่งเรือง ด้านพระพุทธศาสนา เมืองแพ เมืองพลนคร เมืองโกศยนคร
 ตามยุคตามสมัยโดยมีแม่น้ำยมเป็นเขตขวางกั้น ข้อความเหล่านี้ปรากฏในตำนาน พระเจ้าเลียบ
 โลกซึ่งมีอายุเป็นพัน ๆ ปี ใครจะปฏิเสธพระเจ้าเลียบโลก ศึกษาในเชิงคตความเชื่อโดยมีคัมภีร์เป็น
 ตัวรองรับ และคัมภีร์ตำนานพระธาตุข้อแฮก็มีจริง ที่ฉับของวัดสูงเม่นก็มี ของวัดเมธังกราวาส
 ศึกษาในเชิงของตำนานเพราะฉะนั้นถ้าเราเชื่อว่าพระพุทธองค์เสด็จมาและประทานพระเกศาธาตุ
 ให้ขุนน้อยอ้ายก้อม แล้วบรรจุเอาไว้ตรงนี้ จากนั้นก็มีการก่อเจดีย์ทับขึ้นมาเป็นชั้น ๆ เจดีย์เป็น
 เจดีย์ดั้งเดิมมาจนถึงปัจจุบันนี้ เราก็ผนวกกันทั้งในแง่ของตำนาน จากตำนานมาก็อยู่ในยุคของ
 ประวัติศาสตร์ จะศึกษาประวัติศาสตร์ก็ต้องศึกษาในเชิงลึก ที่มีหลักฐานมีข้อมูลสามารถพิสูจน์ได้
 วันเวลาอายุเราก็มาสืบค้นหาข้อมูลในพงศาวดาร ในศิลาจารึก ก็ปรากฏในศิลาจารึกของกรุง
 สุโขทัย ว่ามีการจารึกว่ากรุงสุโขทัยแผ่บรมมีปกคลุมอำนาจอิทธิพล กรุงสุโขทัยเป็นราชธานีนั้นก็
 พระยาสิทธิเป็นพระมหาอุปราชปกครองเมืองศรีสัชชนาลัย เมืองศรีสัชชนาลัย ปกครองมาถึงเมือง
 แพร์ เมืองแพร์ก็เป็นเมืองขึ้นของเมืองศรีสัชชนาลัย มีประวัติปรากฏหลักฐาน แล้วพระยาสิทธิพระ
 มหาอุปราชก็เสด็จทางแม่น้ำยม ก็เสด็จมาทางแม่น้ำแม่สายก็มาที่ตรงแม่น้ำแม่สายนี้ก็เสด็จมาที่
 ตรงคันท่านี้ มีป่าสวนพุทธธรรมก็เบื่องเครื่องทรงของกษัตริย์ ของทหาร แล้วก็นุ่งขาวห่มขาวแล้ว
 มากกราบไหว้พระบรมธาตุข้อแฮ แล้วเห็นว่าทนต์โรดม จึงมานุจรณปฏิสังขรณ์ ปี 1879 ในระหว่าง

1879 และ 1900 ก็เอาเรื่องของท่านานผูกเข้าไป เพราะฉะนั้นถ้าศึกษาถึงประวัติศาสตร์เมืองแพร์ เจ้าผู้ครองนครเมืองแพร์ทุกพระองค์ ซึ่งอยู่ในตัวเมืองแพร์ ก็ต้องเสด็จมากราบไหว้พระธาตุช่อแฮ กลายเป็นประเพณีขึ้นเดือนหกเบ็ง จริง ๆ แล้วประเพณีเหล่านี้มันเกิดขึ้นจากพุทธกาลแล้ว หลังจากที่ขุนน้อยอ้ายก้อมนำพระบรมสารีริกธาตุบรรจุ ณ ที่ดอยนี้ ก็มีการเฉลิมฉลองเจ็ดวันเจ็ดคืน นับตั้งแต่เริ่มทำการบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ เช่นเดียวกันเมื่อเจ้าหลวงทุกพระองค์ พาข้าราชการบริพาร เจ้านายบุตรหลานต่าง ๆ มากกราบสักการะบูชาพระบรมธาตุช่อแฮทุกวันเดือนหกเบ็ง ก็คือวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 4 ใต้เดือน 6 เหนือทุกปี ก็จะนั่งช้าง ม้า เทียมเกวียนต่าง ๆ ก็มากันเป็นขบวนมากกราบไหว้พระธาตุช่อแฮ รุ่งเช้าเดือน 6 เบ็ง ก็ทำบุญมากกราบมาไหว้ และนำผ้าแพรอย่างดีถวายห่มพระธาตุ เพราะฉะนั้นคำว่าถวายผ้าห่มพระธาตุ เราก็มาวิเคราะห์อีกประเด็นว่าเมืองแพร์ เป็นเมืองที่มีชื่อเสียงด้านของผ้าแพร เมืองพลนคร เมืองแพร์ เมืองโกศัย ก็คือนำผ้าแพรอย่างดีมาถวายห่มพระบรมธาตุช่อแฮ แล้วก็เชื่อมโยงไปกับตำนานที่ขุนน้อยอ้ายก้อม นำผ้าแพรอย่างดีมารองรับพระเกศาธาตุ พระเกศาธาตุก็เชื่อมโยงกันว่าเป็นผ้าที่นำมาถวายห่มองค์พระธาตุช่อแฮ และในเชิงของประวัติศาสตร์ก็เป็นเรื่องของเจ้านาย เจ้าหลวงเมืองแพร์ก็มาสักการะบูชามา บูรณปฏิสังขรณ์มาทุกยุคทุกสมัย พอในยุคกลาง จะเห็นได้ว่าครุบาเจ้าศรีวิชัยแห่งล้านนา มา บูรณปฏิสังขรณ์พระธาตุช่อแฮเมื่อ พ.ศ. 2476 ก็บูรณะมาเป็นประธาน นั่นเป็นยุคช่วง 2400 เป็นยุคกลางและกว่าจะมาถึงบัดนี้ เพราะท่านเป็นตนบุญ ท่านไปที่ไหนอย่างไร ท่านก็ไป บูรณะปฏิสังขรณ์พระธาตุเจดีย์ต่าง ๆ ในล้านนาก็ เมืองแพร์ พระธาตุช่อแฮ ก็เป็นหนึ่งในพระธาตุที่ครุบาศรีวิชัย ได้มาเป็นประธานบูรณปฏิสังขรณ์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2476 เป็นต้นมา ต่อจากนั้นก็ อุโบสถหลังนี้ ตั้งแต่สภาพเก่า ขนาดเล็ก ที่ตรงนี้ก็นิดเดียว แต่ที่เราเห็นอย่างนี้ก็ยื่นออกไปเพราะเป็นการยื่นออกไป แต่ที่ดินเดิมตรงนี้ก็นิดเดียว ขอบตรงนี้ก็สักสองสองสองจากพระอุโบสถ ส่วนที่เป็นอาคารนั่นคือส่วนที่ยื่นออกไป จะดูเหมือนกว้างขวาง แต่ความจริงแล้วบนนี้คับแคบมาก อุโบสถหลังนี้ก็เล็กก็มีการขยายอุโบสถนี้ออกไปโดยภูมิปัญญาของชาวเมืองแพร์ที่ไปอยู่กรุงเทพ ก็อยากจำลองพระอุโบสถ วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม กรุงเทพมหานคร มาสร้าง ให้ได้เท่าที่เห็นในปัจจุบันนี้ โดยพระเดชพระคุณหลวงพ่อบรมหาเมธีกร (พรหม พุรหม เทโว) อดีตเจ้าคณะจังหวัดแพร์ ได้เชิญชวนประชาชนชาวแพร์มาช่วยกันสร้างบูรณปฏิสังขรณ์ ให้พระอุโบสถหลังนี้เมื่อก่อนนั้นเป็นวัดราษฎร์ ปัจจุบันนี้พระอารามหลวง ร่องรอยในเชิงประวัติศาสตร์ยุคกลาง และเชื่อมโยงมาถึงยุคปลายช่วงปัจจุบันนี้ เพราะฉะนั้นในเชิงประวัติศาสตร์เชื่อมโยง พระธาตุ ช่อแฮ เป็นเจดีย์ฐาน 4 เหลี่ยม หลังจากนั้นฐานเขียงขึ้นมาอีก 8 เหลี่ยม แล้วก็มีการขังคว่ำ มียอดมุ่มไม้สิบสอง มีปล้องไฉน มีฉัตรเป็นลักษณะเป็นดอกหมากเบ็ง มีกลีบบัวมีตีบัวสูง ลักษณะที่เห็นใน

ปัจจุบันนี้ฐาน 4 เหลี่ยมกว้างด้านละ 11 เมตร สูง 33 เมตร ศิลปะแบบเชียงแสน และก็มีศิลปะเฉพาะเมืองแพะโดยเฉพาะ คือดอกหมากเบ็งเป็นอัตลักษณ์ เอกลักษณ์ ศิลปะเมืองแพะ แม้กระทั่งซุ้มปราสาทที่เกิดขึ้นมาภายหลัง กำแพงแก้ว ซึ่งเป็นที่อยู่ของทำวัตรโลกบาลทั้ง 4 ล้อมรอบองค์พระบรมธาตุช่อแฮ มีศาลาบาทล้อมรอบองค์พระธาตุช่อแฮ มีพระอุโบสถซึ่งเป็นการสร้างวัดตามคติความเชื่อของ ทะเลสีทันดร ตามคติความเชื่อของการที่บรรลุมรรคผลนิพพาน เป็นการสร้างวัดตามคติความเชื่อของโบราณ ว่าเจดีย์เป็นศูนย์กลาง ทะเลสีทันดร หรือเขาพระสุเมรุ อันนี้ก็เป็นแง่ของความเชื่อของสถาปัตยกรรมของการสร้างในแง่ของประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม อันนี้ก็เป็นประเด็นเรื่องประวัติศาสตร์ที่สามารถหาข้อมูลได้ และที่สำคัญประเด็นของคติความเชื่อในแง่ของพิธีกรรม ในแง่ของความเชื่อนักขัตร์ 12 ราศี ปัจจุบันที่ผูกเรื่องราว 12 ราศีเข้าไปผูกเรื่องขององค์พระบรมธาตุช่อแฮ พระธาตุช่อแฮถึงได้ชื่อว่าเป็นพระธาตุประจำปีเสื่อ ปีชวด ประเด็นที่หนึ่งก็คือมาจากตำนานพระเจ้าเลียบโลก อ้างอิงหลักฐาน พระพุทธเจ้าเสด็จมาในดินแดนล้านนา ล้านช้าง พระธาตุนั้นพระธาตุนี้ก็ไปผูกเป็นเรื่องเป็นราวตามตำนาน อีกเรื่องราวนึงคือครุบาเจ้า ศรีวิชัย ตนบุญแห่งล้านนาไทยนั้นท่านเกิดปีเสื่อ ปีชวด ท่านก็คงจะเกิดปีชวดนะ ฉะนั้นมาเป็นประธานบูรณปฏิสังขรณ์ พระบรมธาตุช่อแฮ ให้เป็นผูกเรื่องราวของ ปีเสื่อ ปีชวด ทุกคนก็ผูกเรื่องราวพระธาตุปีเกิด ปีชวดไปจอมทองนะ ฉลุตั้งมาที่พระธาตุลำปางหลวงนะ ชาลต้องมาที่เมืองแพะนะพระธาตุช่อแฮ เกาะก็ต้องไปที่พระธาตุแช่แห้งเมืองน่าน ถ้ามองอีกเชิงหนึ่งก็เชิงรัฐศาสตร์ ของการผูกเรื่องราวของการปกครองบ้านเมืองไปมาหาสู่กันในความเป็นล้านนาประเทศ ในอดีตดั้งเดิม เชื่อมโยงไปถึงล้านช้าง เชื่อมโยงไปถึงอินเดีย เชื่อมโยงไปถึงเมียนมาร์ แม้กระทั่งสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ พระธาตุเกตแก้วจุฬามณี ไม่มีในเมืองมนุษย์ ก็จำลองวัดเกตการาม เป็นเรื่องที่เราควรศึกษาเก็บข้อมูลไว้ ถึงว่าไม่เชื่ออย่าไปลบหลู่ แต่ถ้าเชื่ออย่าไปหลงงมงาย เพราะฉะนั้นในประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ที่กล่าวมาทั้งหมดในแง่ของตำนาน ในแง่ของประวัติศาสตร์ ในแง่ของคติความเชื่อ สิ่งทั้งหลายทั้งปวงนี้ เราไม่ได้เชื่อแบบหลงงมงาย เราก็ไม่ได้ลบหลู่ในสิ่งที่บรรพบุรุษของเราปฏิบัติกันมาสืบทอดกันมา สมกับคำพระปฐมราชของการขอในหลวงรัชกาลที่สิบว่า รักษา สืบสาน และต่อยอด เรื่องราวเหล่านี้จะมาปฏิเสศในยุคคนปัจจุบันที่คิดว่าเอาหลักวิทยาศาสตร์ หลักเทคโนโลยีเข้ามาพิสูจน์ แต่คุณจะไปพิสูจน์ด้วยนวัตกรรมอะไรที่มีหลักฐานมีข้อมูลได้ ถึงมีคำว่า ไม่เชื่ออย่าไปลบหลู่ แต่ถ้าเชื่ออย่าไปหลงงมงาย ใช้คติความเชื่อ ใช้วัฒนธรรม ประเพณี ใช้จารีต ใช้สิ่งที่เขาปฏิบัติกันเป็นวิถีชีวิต เป็นวิถีวัฒนธรรม ความเป็นวิถี วิถีชีวิตวิถีที่เขา รักษาสืบสานมา ประเพณียึดถือปฏิบัติ แล้วเราเกิดในยุคปัจจุบัน ศึกษาเรื่องราวสมัยใหม่แล้วเราจะมาลบล้างสิ่งที่มันเป็นอดีตที่ผ่านมามันเป็นไปไม่ได้ และสิ่งนั้นมันมีชีวิตเพราะว่าเขาปฏิบัติกัน

อยู่ แล้วเราจะมาลบล้างหรือ เพราะว่าถ้าปฏิบัติแล้วมันเป็นเรื่องที่ดี สมควรต้องรักษาสืบสานต่อยอด แต่อันไหนที่มันเป็นเรื่องมงาย ทำให้สูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน หรือทำให้เกิดความลบลู่หรืออะไรต่าง ๆ เราก็ไม่อยากจะไปส่งเสริม เพราะฉะนั้นก็ในประเด็นเรื่องของคติความเชื่อนี้มันมีประเด็นละเอียดอ่อนมาก เรื่องของตำนานประวัติศาสตร์ คติความเชื่อ สืบค้นหาข้อมูลข้อปฏิบัติ วิถี อาตมาเก็บข้อมูลและพยายามทำให้เป็นชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวร และก็ชุมชนยลวิถี ให้มีวิถี ที่เรากำกันมาจากอดีตและปัจจุบัน จนเชื่อมโยงถึงในอนาคต ถ้าเราไม่ทำปัจจุบันโดยเอาสิ่งที่เราทำในปัจจุบันนี้โดยที่ไม่สืบค้นเรื่องราวในอดีต แล้วต่อไปเราก็หลงประเด็นหลงตนเองหลงเรื่องราว อัตลักษณ์ของตน เราต้องมีอัตลักษณ์มีตัวมีตนเป็นของเรา แต่ไม่ได้หลงมงาย เพราะฉะนั้นอาตมาถึงได้ประดิษฐ์คิดค้น อะไรหลายๆอย่าง ในยุคปัจจุบัน ให้ทุกคนได้เห็นความสำคัญ กับสิ่งเรื่องราวที่ปรากฏขึ้นที่นี้ ทั้งในด้านของภูมิศาสตร์ เชิงชาติพันธุ์ เชิงพิธีกรรม เชิงสถาปัตยกรรม หลาย ๆ ประเด็น อาตมาอยู่ที่นี้มา 30 ปี อาตมาตอนนั้นไม่รู้เรื่องอะไร เราเป็นคนรุ่นใหม่ เราศึกษาเรียนรู้ ใช้กระบวนการวิจัยเป็นเครื่องมือ ในการสืบค้น เพราะฉะนั้นเราเป็นนักวิชาการ เราก็ต้องใช้กระบวนการวิจัย เข้ามาเก็บข้อมูล เมื่อเราเก็บข้อมูลและได้รับองค์ความรู้ใหม่เข้ามา เรารวบรวมเข้ามาจัดระเบียบ ก็นำมาอภิปราย แล้วเราก็ไปปฏิบัติตามผลงานวิจัย การส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต ที่เราร่วมกันทุกภาคีเครือข่าย แล้วผลออกมาเป็นแบบนี้ และทุกคนก็ยอมรับ ไม่มีใครปฏิเสธ อาตมา ถึงเชื่อมั่นและเชื่อใจ ในสิ่งที่เราทำทุกวันนี้ (พระโกศยเจติยารักษ์ (วิชาญ กิตติปัญญา), สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2566)

7) พระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน

จากการศึกษาค้นคว้าในเอกสารตำรา และการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ในการสัมภาษณ์พระชยานันทมุนี (ธรรมวัตร จรณธมฺโม ป.ธ.๔ ,รศ.ดร.) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุแช่แห้ง พระอารามหลวงได้กล่าวถึงประวัติและเรื่องอัศจรรย์ ปาฏิหาริย์ และศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นของพระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน

“ถ้าพูดถึงประวัติของพระธาตุแช่แห้ง ถ้าค้นหาดูในประวัติของพระธาตุแช่แห้งก็จะมีอยู่แต่ที่ชัดเจนและเป็นหลักฐาน ก็จะปรากฏอยู่ใน เล่มประชุมพงษาวดารฉบับที่ 10 ราชวงษปกรณ์ พงษาวดารเมืองน่าน ว่าด้วย งานพระราชทานเพลิงศพ พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช พระเจ้านครน่าน หนังสือเล่มนี้ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เป็นผู้เรียบเรียงจากที่ พระเจ้าสุริยพงษ์ ได้ให้แสนหลวงราชสมภารซึ่งมีตำแหน่งดูแลในเรื่องคุ้มหลวงเป็นคนเรียบเรียง เรียบเรียงมาจากคัมภีร์จารึกเป็นอักษรตัวล้านนาเมืองน่าน จริงๆมีหลายฉบับ พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช เป็นเจ้าผู้ครององค์ที่ 63 อาตมาเคยผลิตเป็นหนังสือออกมาซึ่งหลายรอบหมดไปรอบละ 1000 เล่ม จะมีราชวงศ์กุ

คา เริ่มแต่เจ้าพญาภูคา เป็นราชวงศ์ที่อยู่ที่อำเภอบัว จังหวัดน่าน จากนั้นก็มีราชวงศ์ภูเพียงแซ่แห่ง คือ ปัจจุบันหรือที่นี่ แต่ว่าราชวงศ์นี้ประมาณ 11 หรือ 12 ปีแค่นั้นไม่มาก จากนั้นก็เป็นราชวงศ์ที่สืบเนื่องมาจากราชวงศ์นี้ ไปอยู่ ที่ฝั่งแม่น้ำน่านฝั่งทางทิศตะวันตก ตรงนั้นมีความสัมพันธ์ระหว่าง เชียงใหม่ สัมพันธ์ระหว่างเชียงใหม่ในราชวงศ์มังราย สมัยพระเจ้าติโลกราช ซึ่งบวกกับในสมัยหนึ่งที่เชียงใหม่ มีความเกี่ยวข้องกันก็คือเชียงใหม่ตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า 200 กว่าปี และศิลปะภูคาเมืองน่านจึงสืบเนื่องมาจาก ผู้ปกครอง ที่มาปกครองเมืองน่าน ตามที่ได้กล่าวไว้ก็คือ ในยุคสมัยของเชียงใหม่มาครองเมืองน่าน ที่เด่นดังที่สุดคือในยุคสมัยพระเจ้าติโลกราช ยุคสมัยที่มาปกครองเมืองน่าน เพราะฉะนั้นก็ใช้เวลาถึง 200 ถึง 300 ปี ยาวนานมาจนถึงยุคสมัย ก็กลายเป็นผสมกับ เชียงใหม่มาโดยตลอด ในสมัยยุคของราชวงศ์ภูคา จะเป็นราชวงศ์ที่เรียกว่าลาวกาว ซึ่งเมืองน่านจะมีอยู่ที่เดียวในล้านนา คือลาวม่านมีลายลาวนะ คือยุคสมัยโบราณลาวถือว่ายิ่งใหญ่ มาก จึงมีความเกี่ยวข้องกับลาวกาว แต่ถ้าเป็นข้อแฮจะเป็นลัวะ ลัวะขุนอ้ายก้อม แต่ทางน่านมีไหม มี แต่ความโดดเด่น ของน่านก็คือเป็นลาว ลาวกาว ก็ยุคสมัยเจ้าหลวงภูคา เจ้าหลวงภูคา ก็ปกครองไปถึงหลวงพระบาง ส่วนฝั่งด้านนี้ ลาวกาวก็ยังมีอิทธิพลต่อพระธาตุแช่แห้ง เพราะว่า ลูกหลานพญา ขาลเมือง ในราชวงศ์วรมนครภูคา ก็เป็นคนลาวกาว ก็มาอยู่ที่นี่ ถ้าพูดถึงพระธาตุแช่แห้ง โดยตรงยังเป็นยุคสมัยลาวกาวอยู่ แต่พอจากนั้น เมื่อหมดสมัยลาวกาว ก็กลับกลายเป็น ย้ายเมืองไปอยู่ห้วยไคร้ คือฝั่งด้านตะวันตก จึงมีความเกี่ยวข้อง หลายอย่างด้วยกัน ที่นี้ขอย้อนมาก่อนที่จะเป็นพระธาตุแช่แห้ง ในยุคสมัยราชวงศ์ภูคา มีความสัมพันธ์ระหว่างอากับหลาน กับเมืองสุโขทัย เพราะฉะนั้นอิทธิพลหลายๆ เรื่อง จึงปรากฏในพระธาตุแช่แห้ง เช่นพระพุทธรูปพระวิหารหลวง วัดพระธาตุแช่แห้ง ก็เป็นศิลปะสุโขทัย พระธาตุแช่แห้งโดยตรง ก็มีศิลปะ การสร้างพระธาตุก็มาจากสุโขทัยเป็นหลัก แต่สมัยที่สร้างของสุโขทัย ก็จะ ปรากฏให้เห็น คือการสร้างวัดพระธาตุแช่แห้ง โดยอาศัยศิลปะลังกาวงศ์ เพราะสุโขทัยเชื่อมกับลังกามาที่พระธาตุแช่แห้ง จะเห็นได้ชัดเลยว่า เฉพาะพระธาตุแช่แห้ง จึงเกี่ยวข้องกับสุโขทัยด้วย เกี่ยวข้องกับลาวกาว มีความสัมพันธ์กัน ถ้าไปอ่านหนังสือศิลาจารึก ที่ปรากฏอยู่ในสุโขทัย ของวัดป่าม่วง ของจารึกโบราณ ของสุโขทัยก็จะเห็นชัด คำว่าลาวกาวกับสุโขทัย จะเกี่ยวข้องกัน พูดเฉพาะพระธาตุแช่แห้ง ก่อนที่จะเป็นพระธาตุแช่แห้ง ทำไม่ถึงเป็นอย่างนั้น หลานของเจ้าปู่ภูคา ชื่อพญาคานเมือง สมัยนั้นดอยแช่แห้งไม่มีอะไรเลย เป็นแค่เนินดอยแค่นั้นเอง ที่นี้เวลาท่านจะเกี่ยวข้องกับสุโขทัย ท่านก็ต้องไปร่วมสร้างวัด ที่สุโขทัย พญาสิทธิที่สอง ท่านก็ไปในฐานะเครือญาติกัน ความสัมพันธ์ทางการเมืองด้วย ก็ไปร่วมสร้าง พอไปสร้างเสร็จ พญาสิทธิก็ผูกสัมพันธ์ไมตรี โดยอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ ของเมืองสุโขทัย ท่านก็พระราชทาน พระพิมพ์เงิน พระพิมพ์ทอง พระบรมสารีริกธาตุ ข้อมือด้านซ้าย เกศา

ธาตุทั้งหลาย สีดั่งแก้ว สีดั่งทอง สีดั่งไข่มุก พระราชทานมาเสร็จแล้ว แม่น้ำน่านสมัยนั้นเปลี่ยนสาย สมัยนั้นแม่น้ำน่านยังไม่เปลี่ยนสาย สายน้ำอยู่ใกล้กับวัด พระธาตุแช่แห้ง ท่านผ่านมาทางเรือ ถ้าผ่านแม่น้ำน่านมากก็จะเห็นคอยกเพียงแช่แห้ง อยู่ตรงนั้น ที่นี้วิธีการคือ เมื่อได้อัญเชิญจากสุโขทัยมาแล้ว ท่านก็เอาไปหลบไว้ที่วรรณครบัว เพราะยังไม่มีพระธาตุเกิดขึ้น ก็เลยอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ ไปที่อำเภอบัว และไปถามพระธรรมบาล แสดงว่าเป็นพระมหาเถระที่นับถือมาก ในสมัยยุควรรณครบัวตอนนั้น ว่าควรจะทำอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุไปบรรจุไว้ที่ไหน เพราะจะเอามาวางไว้เฉยๆก็ไม่เหมาะสม พระมหาเถระธรรมบาล เลยให้นำไปไว้ที่คอยกเพียง ท่านก็เลยถือโอกาสในยุคที่ท่านเป็นเจ้าผู้ครอง วรรณครบัว ก็อัญเชิญแห่มาทางน้ำ การแห่มาทางน้ำเกี่ยวข้องกับดนตรีแล้วตอนนี้ พอแห่มาทางน้ำเนี่ย แห่แพ ล่องแพแห่มา ในพงศาวดาร เขียนว่า มีวงดุริยางค์ 5 จำพวก 5 จำพวกนั้น ก็ขับพระบรมสารีริกธาตุมาด้วย จนขึ้นมาไว้ที่นี้ การขับดุริยางค์ 5 จำพวกนั้นสันนิษฐานว่า เป็นเพลงขอ เป็นขอพื้นเมือง จึงมีปรากฏปัจจุบันนี้คือ ซอล่องน่าน ก็ล่องมาจากนั้นมา การพ่อนการรำการขับร้อง สมัยนั้นใช้มุขปาฐะ มาเรื่อยๆ พอมาที่นี้ ก็ชุดหลุมลึก หนึ่ง เมตร เขียนว่าสูง หนึ่งวา 'ไม่สูงมากเท่าไร' เสร็จแล้วก็เอาไปวรรณครบัว พญาคนเมือง ก็ระลึกนึกถึงพระบรมสารีริกธาตุตรงนี้ ก็เลยถึงขนาดที่ จะต้องย้ายบ้านย้ายเมือง ก็เปลี่ยนราชวงศ์โน่นมาเป็นราชวงศ์กุเพียงแช่แห้ง แต่ว่าด้วยการมาอยู่ที่นี้ท่านก็เป็นบ้านเป็นเมือง เป็นราชวงศ์เลย แต่ท่านอยู่ได้ไม่นานเพราะโดนลอบสังหาร ในนั้นเขียนว่า เจ้าหลวงเมืองใต้ เอาผ้ามาถวายเป็นบรรณาการ แต่ผ้านั้นใส่พิษเข้าไป เราก็ไม่รู้ว่าเป็นคาถาหรือเป็นพิษ ท่านก็ดีใจ ลูกขึ้นแล้วเอามือลูบผ้า ในนั้นเขียนว่า ต้าวตั้งยี่น หมายความว่า ล้มทั้งยี่น ก็หมดไป เห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี ประจวบเหมาะ บนคอยนี้สมัยนั้น ไม่มีน้ำแห้งแล้ง แต่ในพงศาวดารยกย่องพระธาตุแช่แห้ง ด้วยคำของเขา ไม่ใช่ชื่อแช่แห้งชื่อ พระมหาธาตุเจ้ากุเพียงแช่แห้ง กุเพียงก็คือกุเขา แล้วใส่คำว่าแช่แห้งเข้าไป ที่นี้คำว่าแช่แห้งเป็นพุทธปรัชญาชั้นสูง แปลกมาก คำว่าแช่กับแห้งมารวมกันได้ คนโบราณเขาใช้ศัพท์โดดโดด เช่น นายมา นายมัน นายคง ทั้งหมด ท่านก็เอาคำ สอง คำมารวมกัน น้อยคนที่จะเข้าใจลึกซึ้งในเรื่องนี้ เพราะเป็นพุทธปรัชญาชั้นสูง คำว่าแห้ง แปลว่า ไม่มีอะไร คำว่าแช่ ก็แปลว่ามันเปียก มันใช้ไม่ได้มันเปียกไปหมดแล้ว เพราะฉะนั้นคำ สอง คำ สองสถานะมารวมกันได้ มันเป็นพุทธปรัชญาอย่างสูงมาก ให้ความหมายว่า คนเราเนี่ย แช่หรือเปียกด้วยโลภะ โทสะโมหะ ความโลภความโกรธ ความหลง แล้วท่านสอนยังไง ก็สอนให้แห้ง ใจคือไม่มี โลภะ ไม่มีโทสะ ไม่มีโมหะ หลักการเหล่านี้ 3 ประการ พระพุทธเจ้าในหลักธรรมพุทธศาสนาบอกว่าใครที่ไม่มีซึ่งกิเลสคือ โลภะ โทสะ โมหะ คือคนนั้นคือมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ และไปสู่พระนิพพาน ก็เพราะไม่มีกิเลส เพราะฉะนั้นการมาให้อย่างนี้เขาจึงเรียกว่า พระธาตุตรงนี้มี ความหมายสูงสุด ถ้าไม่เข้าใจก็ไม่รู้คำว่าแช่แห้งคืออะไร

แปลว่าสูงสุด แปลว่านิพพาน แปลว่าไม่มีอะไรอยู่แล้ว ใครมาไหว้ก็เป็นสิริมงคล งานประเพณี 6 เบ็ญ นมัสการพระธาตุแช่แห้ง เขาก็มีการขับชอ ดนตรีที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุแช่แห้ง ที่อาตมาพอจะพูดได้ ในยุคหลังก็คือ ดนตรีที่เป่าด้วยแฉ คือปี่ชนิดหนึ่ง เอาไว้เป่าตอนไหน เอาไว้เป่าตอนไหน เจ้าผู้ครองนครน่าน เพราะงานประเพณี 14 ค่ำ 6 เบ็ญ เดือนเหนือ ปฏิทิน ต่างจากภาคกลาง เดือน 6 เหนือเดือน 4 ใต้ ประมาณ กุมภาพันธ์ มีนาคม แต่ต้องนับปีอีกที ไม่ตรงกันสักปี เลื่อนตก เปลี่ยนไปเรื่อยๆ เมื่อเป็นอย่างนี้ ในยุคหลัง ก็เห็นได้ว่า ท่านก็มีเป่าแฉ แฉตัวนี้ เป่าเพลง พระเจ้าน่าน ก็ต้องไปหาผู้รู้ว่าเพลงพระเจ้าน่านที่เป่าเนี่ยเป็นเพลงอะไร มันมีหลายทำนอง คำแห่งงานศพอีกแบบหนึ่ง เขาจะแห่พระเจ้าน่านก็อีกแบบหนึ่ง ที่นี้ความเชื่อว่าจะเอามาจากกรุงเทพฯ แล้วมาเป่าปี่หรือเป่าแฉที่เมืองน่านความเชื่อเป็นอย่างนั้น มีกลอง กลองที่มี สอง หน้า เมืองน่านเรียกว่ากลองตะไลด์เปิด หรือ ทำนองออกมาเป็นตะลุ่ม เอาไม้ตีเหมือนแห่ศพ แต่คนที่แห่วันนั้น ได้ทราบจากเจ้าทั้งหลาย ว่าแต่งชุดแดง แล้วคนที่ตีกลองสมัยนั้น คือบ้านเจดีย์อำเภอเมืองน่าน เขาจะมีหน้าที่ตีกลองขึ้นพระธาตุแช่แห้ง สมัยนั้นพระเจ้าน่านเก่งการปกครอง คนนี้ไปเป็นข้าทาสแช่แห้ง คนนี้มีหน้าที่ดูแลพระธาตุ แต่ไม่ต้องเสียภาษี แต่ต้องดูแลพระธาตุให้ดี ท่านก็ยังห่วงพุทธศาสนาอยู่ บ้านเจดีย์พอถึงเวลาก็มีหน้าที่ตีกลองแห่ขึ้นพระธาตุแช่แห้ง มีรูปเก่าอยู่ แต่งชุดแดง เหมือนที่กรุงเทพฯ หรือสมัยที่พระโอรสในรัชกาลที่ 5 มาตรวจการ ก็แห่เหมือนที่เชียงใหม่แห่ พอท่านมาท่านจะขึ้นมาที่ศาลาหลังโน้น ซึ่งเป็นไม้ที่ทรุดโทรม เรียกว่าศาลานางหย่อง ท่านผู้ครองนครท่านจะต้องมาแต่งตัวก่อน นุ่งขาวห่มขาว และเข้ามาถือศีลในอุโบสถ จัด สองวันในวิหาร ถือศีลและฟังเทศน์ธรรมมหาชาติเวสสันดรชาดก 14 กัณฑ์ เข้า 15 ค่ำทำบุญตักบาตร ก็จะมีการละเล่นต่างๆ การละเล่นส่วนมากจะเป็นการจุดบั้งไฟ บอกไฟดอก และมีมวย แบบโบราณ ก็ขับชอ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ สมัยนั้นมี 4 มุมพระธาตุ ขณะขับชอ บูชาพระธาตุ ถ้าพูดถึงเรื่องตำนาน จะมีตำนานพระเจ้าเลียบโลก พระพุทธเจ้าเสด็จชมพุกที่ปทั้งหมด ในนั้นก็ปรากฏพระธาตุแช่แห้งเป็นที่หนึ่ง เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จขึ้นบนดอยนี้ เรียกว่าดอยภูเพียงแช่แห้งเหมือนกัน เสด็จขึ้นมาก็มาพบกับชาวบ้านหญิงชาย ขึ้นมาแล้วก็เห็นพระพุทธเจ้าเป็นเทวดา เขาก็นับถือ แล้วน้ำมากสมอแห่ง มาถวาย จึงเป็นตำนาน พอมากสมอแห่ง เขาจึงเอาไปแช่น้ำ แช่เท่าไร ก็ยังแห้ง เขาจึงเรียกว่าแช่แห้ง ตำนานว่าอย่างนั้น แต่พระพุทธเจ้าก็ได้ฉันหมากสมอแห่ง แล้วท่านก็เห็นสัตว์ตัวหนึ่ง โผล่ออกมาจากดินเพื่อมาเคารพท่าน แล้วท่านก็ทำนายว่า โบราณไม่มีนะมีที่เดียวในโลกคือแช่แห้ง เรียกว่าแมงหมากเป้า หรือแมงมะตึก หมากเต้า บางทีก็เขียนต่างกัน แต่หลวงพ่อบอกเรียกว่าหมากเต้า มันก็มีหุ่นอยู่ที่พระเจ้าทันใจที่กำลังบูรณะอยู่ มันเป็นหนึ่งในเดียวในโลก แปลกกว่าที่อื่น วัดพระธาตุแช่แห้งมีหลายๆอย่าง ที่เป็นมหัสจรรย์ของแช่แห้ง กลุ่มคนเป็นเชื้อสายที่อำเภอปัว เป็น

ราชวงศ์กุฎา เมืองวรรณครบัว พญากาการเมือง ก็เปลี่ยนมาเป็นราชวงศ์กุฎาอีกทีหนึ่ง ซึ่งพระองค์เป็นหลานของกุฎา ก็มาอยู่ที่นี้จึงเป็นราชวงศ์กุฎาเพียงแห่งเดียว ระยะเวลา 11 ถึง 12 ปี เจ้าผู้ครองนครจะมาดูแลทุกปีในงานประเพณี 6 เบ็ง ช่วงเดือน 6 เบ็งจะมาที่นี้ แม้ทางลำบากก็มากัน มาด้วยทางน้ำหรือทางอื่นๆ แม้แต่หลวงพระบางก็ส่งเครื่องถวายพระธาตุมา เขาเรียกว่าปราสาทผึ้ง เดี่ยวนี้ไม่ค่อยเห็น จะเห็นได้ชัดที่สุดที่เวียงจันทน์บ้างหลวงพระบางบ้าง ที่เขาเอากากกล้วยขึ้น แล้วหล่อดอกไม้ที่เป็นเทียนประดับกากกล้วยให้สวย นั่นแหละ จริงๆ เป็นลักษณะเดียวกันแต่ไม่ปรากฏในตำนาน อาจจะเป็นช่วงระยะเวลาที่ห่างเหินกันไปนานก็ไปขึ้นกับเชียงใหม่ เชียงใหม่เขาไม่มีประเพณีถวายทานเหล่านี้ ปราสาทผึ้งนี้จะปรากฏอีกทีในสมัยเจ้าอนันตวรฤทธิเดช ทรงเป็นเจ้าผู้ครองนครน่าน องค์ที่ 62 และองค์ที่ 12 แห่งราชวงศ์ดินมหาวงศ์ มาทำคัมภีร์ มาค้นคว้า และผลิต คัมภีร์โบราณขึ้นมา สมัยนั้นก็ไปเชื่อมกับหลวงพระบาง หลวงพระบางเห็นว่า จะเฉลิมฉลองใหญ่ ก็เอาปราสาทผึ้งมาถวายปรากฏในที่ที่เขาเขียนไว้ ราชวงศ์น่านก็มาจากที่หลวงพ่อบอกถึง ในยุคแรกๆก็คือลาวขาว ไม่เหมือนเชียงใหม่ เพราะเป็นลาว เชียงใหม่ส่วนมากจะไปสัมพันธ์กับพม่า เป็นส่วนใหญ่หรือไทใหญ่ ของเราไม่มีไทใหญ่เลย ปัจจุบันนี้ก็ไม่เห็นไทใหญ่ สืบเนื่องมาจากนั้น แล้วก็มายุคนี้ก็กลายเป็นลาวขาวอยู่ จนถึงตอนที่เชียงใหม่มาตีเอาเมืองน่าน มาเอาทองคำขาว ทองคำขาวคืออะไร ก็คือเกลือ เอาเกลือ สมัยนั้นใครครอบครองเกลือได้ก็เป็นใหญ่ เอาเกลือส่งเสียบ้างไป เข้ามาไม่ได้ทำลาย ทุกคนไม่ทำลาย พม่ามาก็ไม่ทำลาย แต่มาบูรณะ พระธาตุเอาศิลปะพุกามเข้ามา และพระเจ้าติโลกราชก็มาสร้างพระเจ้าทองคำ ที่วัดสวนตาลที่ใหญ่ที่สุด ของเมืองน่านเป็นทองคำ เขามาสายบุญสายพระศาสนา ส่วนของพระธาตุ เขาเรียกว่า ลงไม้ 12 ศาสตร์ของกรมศิลปากร เขาเรียกว่าลงไม้ 12 เมื่อก่อนนี้พระธาตุแห่งนี้เป็นยังไง ก็เหมือนที่หลวงพ่อบอก ก็ประมาณหนึ่งวาเท่านั้น เจ้าผู้ครองแต่ละองค์มาก็สร้างบารมีเพิ่ม สร้างครอบใหญ่ขึ้นไปเรื่อยๆ ตอนนี่ 55.5 เมตร พอยุคหลวงพ่อกำลังสร้าง ธรรมเนียมเขาบอกว่าต้องสร้างให้ใหญ่ จากดอกไม้ที่เป็นช่อ 5 ดอกข้างบน ดอกไม้ที่เป็นแก้วโบราณ ก็จะเป็นอยู่ 12 ดอก แล้วก็ความสูงก็จะเพิ่มขึ้นไปอีกนิดหนึ่ง เขาเรียกว่าเป็นศาสตร์การสร้าง ต้องสร้างให้เพิ่มขึ้น แต่ไม่ถึงขนาดครอบ ก็ยังคงรูปแบบเดิมอยู่ ให้สูงขึ้นไม่ได้ครอบทั้งองค์ กลัวมากเรื่องเหล่านี้ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ เป็นความจริงที่อดีตเจ้าคณะจังหวัดลพบุรีของพระธาตุแห่งนี้ออก สงครามโลกครั้งที่สอง ก็เกิดขึ้น สมัยนั้นไม่มีอะไรหนีพระก็ไม่ได้อยู่ที่นี้ แต่ว่าอำนาจเจ้าผู้ครองอะมีอยู่ ก็ร่วมกันคิดจะลอบทองพระธาตุแห่งหนึ่งซึ่งเป็นทองที่เขาอธิษฐานเอาไว้ เขาก็ทำดีนะเขาก็บอกชาวบ้านชาวเมืองว่าเขาเห็นด้วย ชาวบ้านชาวเมืองเห็นด้วยหมดเขาก็ถวาย เขาเรียกว่าได้ข่าวร้อยตกเป็นธรรมเนียมโบราณ ทำหมดเลยทุกอย่าง พอปรากฏว่า สงครามโลกเกิด เขาก็หายไปเลย คี๊ก็ไปเลย แผ่นทองที่ลอบออกก็หายไปเลย

รวยไปเลย แต่ว่าอยู่ได้ไม่นาน แต่งงาน ลูกออกมาไม่มีผิวหนัง เขาเรียกว่าเป็นเปรตดิบตัวเขาเองก็มีแผลขึ้นตามตัว ทรมาน 30 ปีกว่าจะตาย เจ้าราชบุตรร่วมสังด้วย อ้าปากค้าง 10 ปีกว่าจะตาย ทำให้เห็นว่าทุกข์ทรมานมาก แล้วเวลาเราทำอะไรกับพระธาตุซึ่งศักดิ์สิทธิ์มากๆ เราต้องระมัดระวังเราไปเจออะไรหลายๆอย่าง แต่เราต้องเก็บไว้ถวายเป็นทานคืนเหมือนเดิมไม่เอามาเป็นของตนเองเป็นการทดลองที่ไม่ให้เราแก้ปัญหาความมากในเรื่องเหล่านี้ ต้องกำใจให้เป็น ปกครองวัดใหญ่ ฉะนั้นถ้าเราทำดี ก็ดี เป็นเรื่องที่ถูกต้องที่สุดไม่มีอะไรที่ผิดจากเรื่องเหล่านี้เลยทำไม่ดีก็ไม่ดี หลวงพ่อก็เลยมีความเชื่อว่าเราต้องทำให้ดีที่สุดในยุคสมัยเราและอีกอย่างเราก็ไม่ได้อยู่ที่นั่นตลอด สุดท้ายแล้วก็ตาย 600 กว่าปี มีคนเปลี่ยนกับเราเยอะไม่ใช่เราคนเดียว เป็นสังขารความจริง อยากจะให้สืบค้นเรื่องของ คำขอโบราณ ตอนนี่หลวงพ่อบริวัตร์คัมภีร์โบราณ ซึ่งทุกวัดก็จะมีคัมภีร์ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสนพระทัยเรื่องนี้ หลวงพ่อเป็นผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน ก็จะกำลังค้นคว้าเรื่องของคำพูด การขับขอเมื่อน่าน แต่ต้องออกมาเป็นขอแบบโบราณ ก็พยายาม เขียนเป็นปี่สา หรือ พับสา หรือเขียนเป็นตัวพื้นเมือง อยากจะให้พัฒนาขึ้นไปแล้วเราจะรู้ความจริง ข้อมูลเหล่านี้มันออกมาได้อีกประการหนึ่ง อยากให้ส่งเสริมการขับขอล่งน่านที่จะทำให้นักรุ่นใหม่ ได้ตระหนักเรื่องของการรักษาของมีค่าแห่งวัฒนธรรม ประเพณี ศิลปะเมื่อน่านไว้ (พระชยานันทมุนี (ธรรมวัตร จรณธมฺโม , สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2566)

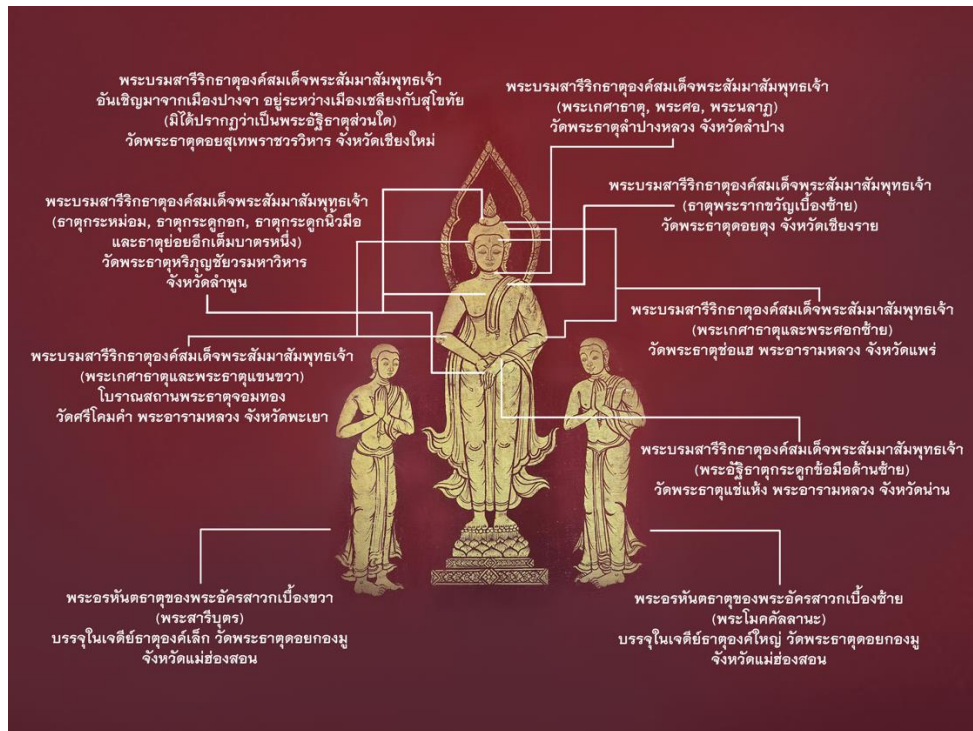
8) พระธาตุดอยกองมู จังหวัดแม่ฮ่องสอน

จากการศึกษาค้นคว้าในเอกสารตำรา และการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ในการสัมภาษณ์พระสุเมณฑิศาสนกิตติ (อนันท์ จันทาโก) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุดอยกองมู ได้กล่าวถึงประวัติและเรื่องอัศจรรย์ ปาฏิหาริย์ และศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นของพระธาตุดอยกองมู จังหวัดแม่ฮ่องสอน

“วัดพระธาตุดอยกองมู หรือพระธาตุดอยกองมู สมัยก่อนนี้ภูเขาภูนี้ มีลักษณะคล้ายเจดีย์ เลยเรียกว่าดอยกองมู เพราะคำว่ากองมูตรงกับภาษาไทใหญ่ แปลว่าเจดีย์ ต่อมาเมื่อสร้างวัด สร้างพระธาตุขึ้น ได้ชื่อว่าวัดพระธาตุดอยกองมู แต่เดิมจริงๆ ที่สร้างแรกเขาเรียกว่า วัดปลายดอย สาเหตุที่สร้าง เจดีย์สร้างวัดมีความว่าในสมัยก่อนนั้น ประมาณ 160 - 170 ปี ในเขตเทศบาลตำบลจองคำ มีบ้านเรือนไม่มากจะมีอยู่ประมาณสัก 20-30 หลังคาเรือน ชาวบ้านในสมัยนั้น มีอาชีพด้วยการหาของป่าบ้างทำไร่ทำสวนบ้าง ตอนกลางวันคนที่กำลังวังชาคนหนุ่มคนสาวก็ออกไป ประกอบอาชีพทำมาหากิน ต้องปล่อยไว้ แต่คนแก่กับเด็ก ที่ไม่สามารถที่จะป้องกันตัวเอง

ได้ บนเขาแห่งนี้ก็เป็นป่าเขารกทึบ ก็จะมีโจรเขาเรียกว่าโจรกะเหรี่ยง ซ้ำมฟากมาจากประเทศพม่า แล้วก็มาชุมนุมอยู่บนนี้ถือโอกาสตอนกลางวันยิงปืน ถ้าพูดถึงอนุภาพก็ไม่คงไม่ร้ายแรงเพราะเป็นปืนแก๊ป แต่ว่าทำให้เกิดเสียงดัง นานทีปีหน จะได้ยินเสียงปืนสักครั้งหนึ่ง ชาวบ้านก็กลัวหนีเข้าป่าไป พวกโจรก็ได้โอกาสไปปล้นสะดมเอาทรัพย์สิน พวกเงิน ทอง ชาวบ้านก็ไปปรึกษาหารือกันว่า สาเหตุที่ทำให้โจรมาปล้นอยู่บ่อยๆ น่าจะเป็นดอยกองมูแห่งนี้ เพราะว่าเป็นป่ารกทึบ โดย ภูมิปัญญาชาวบ้านในสมัยนั้นก็ตกลงพากันมาตัดต้นไม้ให้โล่งเตียน โจรก็หายไป ต่อมาก็ประชุมกัน ถ้าเราไม่ทำอะไรบนเขาแห่งนี้อีกหน่อยมันรกทึบเราก็ต้องมาตัดอยู่เรื่อยๆ ก็เลยสร้าง กุฏิ หรือกระท่อมไปนิมนต์พระจากประเทศพม่ามาอยู่ พระก็ไม่ได้อยู่ถาวรแม้อยู่ในพรรษา ออกพรรษาก็กลับไปเยี่ยมญาติต้นทางฝั่งพม่า ต้องหาพระอยู่ทุกปี จนกระทั่งปี 2403 ก็ได้ปรึกษากัน ประชุมกัน แล้วก็สร้างเจดีย์ขึ้นหนึ่งองค์ เจดีย์องค์ใหญ่ที่อยู่ใกล้ๆ เหล่านี้ เขาเรียกว่า เจดีย์องค์ใหญ่ ก็ได้ไปเชิญเอาพระธาตุของพระโมคคัลลานะ จากประเทศพม่า ที่เมืองเมะละแหม่ง มาประดิษฐานไว้ คนที่เป็นคนเริ่มต้นในการที่จะประชุมปรึกษาหารือกันสร้างพระธาตุเรียกว่า จองตองสู คำว่าตองสู เป็นชื่อเผ่าหนึ่งของคนในประเทศพม่า เดียวนี้เรียกเผ่าปะโอ เป็นผู้มีอันจะกิน เป็นพ่อค้าไม้ และก็ชักชวนศรัทธาประชาชนมาสร้างเจดีย์ขึ้น ได้อยู่มาจนกระทั่งปี พ.ศ. 2417 พญาสิงหนาทราชา คือ เจ้าเมืององค์แรกของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ก็ได้สร้างเจดีย์ขึ้นอีกหนึ่งองค์ ไปัญเชิญพระธาตุของพระสารีบุตรจากประเทศเมียนมาร์ มาประดิษฐานไว้ ตั้งแต่นั้นมาก็ไม่ได้พัฒนาเท่าไรเพราะลำบากในการพัฒนา แต่ญาติโยมเคารพนับถือ ในปี พ.ศ. 2502 คณะสงฆ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน เห็นว่าวัดพระธาตุดอยกองมูแห่งนี้ น่าจะเป็นจุดสำคัญของชาวพุทธทั่วไป โดยเฉพาะประชาชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน หรือต่างจังหวัดชาวต่างประเทศ น่าจะเป็นจุดศูนย์รวมจิตใจด้วยความเคารพนับถือ จนกระทั่ง เป็นสถานที่ท่องเที่ยวหรือสถานที่ปฏิบัติธรรม จึงได้ส่งหลวงพ่ พระครูอนุสารสาสนกรณ อติตเจ้าอาวาสวัดพระธาตุดอยกองมู สมัยนั้น ท่านดำรงตำแหน่ง เจ้าอาวาส วัดพระนอนมาอยู่ประจำที่วัดพระธาตุดอยกองมูนี้ แล้วก็ได้สร้างเสนาสนะหลายแห่งหลายอย่าง พัฒนาวัดและพัฒนาจิตใจ เพราะหลวงพ่ท่านเป็นนักวิปัสสนาเป็นนักพัฒนา จนกระทั่งปี พ.ศ. 2529 ท่านมรณภาพ อาตมาภาพก็มารับช่วงจากท่าน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 จนถึงบัดนี้ ถ้าพูดถึงบริเวณจังหวัดแม่ฮ่องสอนโดยเฉพาะ ผู้ที่เคารพนับถือพระธาตุหรือเป็นพุทธศาสนิกชน ก็มีชาวไทยใหญ่เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธรูปศาสนา สำหรับพระธาตุ เป็นที่เคารพสักการะของศรัทธาญาติโยม ใครมีความสุขความทุกข์ก็จะได้มากกราบมาไหว้เพื่อขอพร ที่เจดีย์องค์ใหญ่ เป็นพระอรหันตธาตุของพระโมคคัลลานะ ในส่วนของพระอุระ อีกองค์เป็นส่วนกระดูกเชิงกราน ของพระสารีบุตร หลักๆ ก็จะเป็นชาวไทยใหญ่ที่คอยดูแล นอกจากนั้นคนที่มาปกครองมาสร้าง

ก็ไม่มีจนถึงปัจจุบัน กลุ่มไทใหญ่ก็เรียกว่าเป็นกลุ่มที่มีความเคารพนับถือแน่นแฟ้น แต่ว่าสมัยนี้ ต้องอาศัยทางหน่วยงานราชการด้วย ต้องเป็นผู้สนับสนุนด้านงบประมาณเพราะต้องใช้ งบประมาณในการบูรณะดูแลวัด งานประจำปีที่จัดขึ้นทุกปีคือ จะตรงกับวันลอยกระทงขึ้น 10 ถึง 15 ค่ำเดือน 12 ของทุกปี ชื่องาน นมัสการพระธาตุดอยกองมู กระทงสวรรค์ แล้วก็ทำจุดเทียนเล่ม เล็กเพื่อให้ลอยได้ ลูกโป่งลอยขึ้นไปบนท้องฟ้าในยามค่ำคืน มีมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2512 เป็นต้น ก็ได้ รักษามาถึงทุกวันนี้ ลอยประทีปขึ้นไปบนท้องฟ้าผูกติดกับลูกโป่งเรียกว่ากระทงสวรรค์ เข้าไปใน พระธาตุดอยกองมูก็จะเห็นสถาปัตยกรรมของเจดีย์ในแม่ฮ่องสอนโดยทั่วไป จะเป็นอำเภอเมือง อำเภอขุนยวม จะเป็นแบบ ศิลปะของพม่า แต่ว่าในพื้นที่ เรียกว่าศิลปะไทใหญ่ จริงๆก็ของพม่า นั้นแหละเพราะสมัยก่อนจะสร้างวัด สร้างบ้านอะไร สมัยสัก 70 ปีแล้ว ถ้าไปหาช่างจากเชียงใหม่จะ สร้างบ้านดีๆ ไปหาช่างเชียงใหม่ใช้เวลาไปกลับ ไม่น้อยกว่าหนึ่งเดือน แต่ส่วนหนึ่งจะโดนปล้นจะ โดนสัตว์ป่าทำร้ายบ้าง เป็นไข้ป่าตายบ้าง แต่ถ้าไปกลับประเทศพม่า จะใช้เวลาประมาณ 10 วัน พอนายช่างกลับมา ก็จะเป็นช่างพม่าหรือช่างไทใหญ่ ที่อยู่ในพม่า เขาก็เอาศิลปะมาเผยแพร่ หลังจากนั้นความเจริญรุ่งเรืองก็เข้ามาถึง ก็ไม่ได้อาศัยช่างพวกนี้ ช่างที่อยู่ในพื้นที่นี้ก็จะสืบทอด เอาศิลปะต่างๆ ปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน มีพระธาตุที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า ในแม่ฮ่องสอนมี หลายที่ จดกลางจองคำ วัดพวกนี้ก็เป็นพระธาตุ โดยมากจะเป็นพระธาตุของพระพุทธเจ้า แต่ เป็นยุคที่สร้างมาใหม่ที่เก่าก็เป็นวัดหลวง อำเภอปาย วัดม่วยต่อ อำเภอขุนยวม ในส่วนของวัดพระ ธาตุดอยกอง ก็มีกาให้ทุนกับเณร และโรงเรียนต่างๆ เพื่อให้สังคมเขามีส่วนร่วม ในการบูรณะ รวมทั้งช่วยเหลือผู้ที่เจ็บไข้ได้ป่วยอุปการณการักษาเตียงผู้ป่วยเป็นต้น” (พระสุเมธต์ศาสนกิตติ์ (อนันท์ จันทาโก), สัมภาษณ์ 15 มกราคม 2567)

ภาพประกอบ 13 แสดงตำแหน่งพระบรมสารีริกธาตุของพระบรมศาสดาและ
พระอรหันตธาตุของพระอัครสาวกในพระธาตุทั้ง ๘ ของดินแดนล้านนา

ที่มา อนุวัฒน์ บิสสุริ เมื่อ 6 กรกฎาคม 2567

2.3.1 บริบทดนตรีใน 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการลงพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วยจังหวัด เชียงราย พะเยา เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง แพร่ และน่าน เพื่อดำเนินการเก็บรวบรวม ข้อมูลบริบทดนตรีพื้นบ้านล้านนากับศิลปินแห่งชาติ ด้านดนตรีและขับร้อง ของภาคเหนือ และ ศิลปินพื้นบ้านล้านนาในแต่ละจังหวัดนั้น ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เรื่องราวบริบทของดนตรีและ ทำนองเพลงที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดนั้น ๆ มีรายละเอียดดังนี้

การสัมภาษณ์ศิลปินแห่งชาติ แม่ครูบัวซอน ถนอมบุญ ศิลปินแห่งชาติ สาขา ศิลปะการแสดง (การแสดงพื้นบ้าน-การขับชอ) ประจำปี พ.ศ. 2555 ท่านได้กล่าวถึงพัฒนาการยุค สมัยของการขับชอซึ่งถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของคีตศิลป์ล้านนา ทั้งเป็นศาสตร์และ ศิลป์ ที่จะทำให้ผู้มีฝีมือจับต้องได้ยาก ดังที่แม่ครูบัวซอน ถนอมบุญ ได้กล่าวว่า

สมัยก่อนจะชอบเรื่องวิถีชีวิตเป็นส่วนใหญ่ การอยู่ การกิน ตั้งแต่เกิดมา จนตาย มีชีวิตครอบครัวบุกบัน ทุกข์ยาก เคঁาเรียกว่าเป็นวิถีชีวิต แต่ในปัจจุบันนี้บ้านเมืองพัฒนา ความรู้คนฟังที่ฉลาดก็มีเยอะ เพราะฉะนั้นเราเป็นช่างชอ เราก็ต้องศึกษา เช่นงานขึ้นบ้านใหม่ เป็นงานสิริมงคล เราก็เอาสิริมงคลตรงนี้มาบรรยาย ถ้าเด็กที่ไม่รู้ ก็ไม่รู้เหมือนกัน เราก็ต้องเป็นคนที่มีความรู้พอสมควร ช่างชอจะต้องปรับตัว อย่างแม้ที่จะอ่านหนังสือตลอด รูปแบบชอในสมัยก่อนจะมีด้วยกัน 6 คน จะมีช่างชอ 2 คน จุมสี่ แต่ก่อนว่ามีจุม 5 จุม 5 ก็มาร่วมเป็นบางครั้ง พักหลังก็เอาซึ่งเข้าไป แทนปีแม่ ไม่เอาปีแม่แล้ว เอาซึ่งมาใช้แทน ประมาณ 10 ปีหลัง พ่อครูอำนาจ กล่าวพักเอาเข้ามาประยุกต์ แสดงชอที่นี้ก็เอาซึ่งมาประกบ แบบมีซึ่ง ก็ทำให้รู้สึกสนุก ได้อารมณ์ปลุกเร้าคนชอขึ้นมาบ้าง เวลาในการเล่นเจ้าของงานจะมาจ้างเราไป เก้าโมง ลงผาม ขึ้นชอ หกโมงเย็นเลิกพักเที่ยงกินข้าว ค่าจ้างยุคนั้นค่าจ้างประมาณ 400 ถึง 500 บาท แบ่งกันโดย ช่างชอเอามาครึ่ง นักดนตรีเอาไปอีกครึ่ง แล้วก็หารกัน พักหลังค่าตัวก็เป็นหมื่น ถ้าเจ้าของงานจะจ้างต่อก็เพิ่มราคาอีก (บัวซอน ถนอมบุญ, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2567)

ภาพประกอบ 14 แม่ครูบัวซอน ถนอมบุญ ชับชอร่วมกับวงปี่จุมที่ใช้ซึ่งเข้ามาประกอบการขับชอ

ที่มา: Facebook แม่ครูบัวซอน ถนอมบุญ ศิลปินแห่งชาติ เมื่อ 28 เมษายน 2567

การสัมภาษณ์ อาจารย์รักเกียรติ ปัญญาศ ข้าราชการบำนาญ ผู้เชี่ยวชาญดนตรีพื้นบ้านล้านนา วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

อาจารย์รักเกียรติ ปัญญาศ ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับบริบทของดนตรีพื้นบ้านล้านนาในจังหวัด เชียงใหม่ กล่าวว่

“เดิมนั้นดนตรีพื้นบ้านล้านนา จะบรรเลงเครื่องมือเป็นชิ้นมีตั้งแต่ เปียะ หรือ พิณเปียะ เล่นคนเดียว ไม่ได้มีนำมารวมวง เครื่องดนตรีแต่เดิมนั้นก็มีวงกลองต่าง ๆ ภายหลังในยุคสมัยพระราช ายาเจ้าดารารัศมี ก็ได้รับอิทธิพลทางดนตรีแบบภาคกลางราชสำนักสยามเข้ามาเล่นในเชียงใหม่ เช่นวงเครื่องสายไทย วงปี่พาทย์ จนพัฒนามาสู่รูปแบบวงปี่ดก้อง จนกลายมาเป็นเอกลักษณ์ของ ดนตรีในล้านนา โดยส่วนสำคัญก็จะเป็นเจ้าลุงสุนทร ณ เชียงใหม่ ผู้วางรากฐานระบบวงสะล้อ ซึ่ง ให้มีรูปแบบและวิธีการบรรเลงเป็นวงดนตรี คาดว่าได้รับรูปแบบมาจากวงเครื่องสายไทย สิ่งแรกที่ ต้องรู้ในการประพันธ์เพลง คือการทำความเข้าใจกับบทเพลงที่จะประพันธ์นั้นมีวัตถุประสงค์ เป้าหมายอย่างไร เช่น เพื่อแสดงถึงความสนุกสนานของชาวไทลื้อ ต้องเข้าใจกับวัตถุประสงค์ ใน ฐานะผู้แต่งเพลงจะต้องออกพื้นที่แสวงหาข้อมูลมาเก็บไว้ ต้องศึกษาอย่างรอบด้านโดยเฉพาะใน แ่งของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่สะท้อนออกมาทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นลักษณะสำเนียงพูด การแต่ง กาย บ้านที่อยู่อาศัย และการละเล่นต่าง ๆ เมื่อได้ลงพื้นที่ก็ไปศึกษาพูดคุยสอบถามและ สังเกตการณ์ เมื่อเก็บข้อมูลอย่างเพียงพอแล้วจึงนำเอาข้อมูลทั้งหลายมาประมวล หลังจากที ประมวลข้อมูลแล้ว ก็วางโครงร่างหรือกรอบของเพลงโดยกำหนดจำนวนความสั้นความยาวของ เพลงจำนวนท่อน ความซ้ำเร็ว และชนิดของเครื่องดนตรี ให้ครบถ้วน ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ต้องการจะให้เป็น จากนั้นดำเนินการแต่งเพลงตามกรอบที่กำหนดไว้” (รักเกียรติ ปัญญาศ, สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2566)

การสัมภาษณ์พ่อครูเสถียร จินดาวงศ์ ผู้เชี่ยวชาญดนตรีพื้นบ้านล้านนา จังหวัด ลำพูน ได้กล่าวถึงดนตรีพื้นบ้านล้านนาในจังหวัดลำพูนโดยมีบริบทดังนี้

“ดนตรีพื้นบ้านล้านนาในจังหวัดลำพูน ได้รับอิทธิพลวงปี่ดก้อง หรือวงแห่ มา จากเชียงใหม่ เนื่องจากทั้งสองจังหวัดมีอาณาเขตติดต่อกัน การใช้นักดนตรีก็เป็นทั้งฝั่งเชียงใหม่ บ้างและจังหวัดลำพูนสลับกันไป ในสมัยก่อนชายหนุ่มจะนำสะล้อไปแ่วสาว บางคนก็ดีดซิง บาง คนก็สีสะล้อ บางคนก็นำสะล้อมาจ้อยซอ ไม่ได้เล่นเป็นวง วงปี่ดก้อง วงแห่ เชียงใหม่ ลำพูนเล่น แบบเดียวกัน เพลงของลำพูนก็จะมีเพลงแห่ลำพูน เพลงเม็งคนบุตร อย่างเพลงเม็งคนบุตรเป็น เพลงที่เกี่ยวกับเจ้าแม่จามเทวี พระนางจามเทวีเป็นพวกเม็งกับมอญย้ายมาจากทางละโว้ วงดนตรี ที่เคยเห็นในลำพูน วงปี่พาทย์แบบไทยก็จะมีแค่ในวัดพระธาตุหริภุญชัยที่เดียว วงปี่ดก้องลำพูน ก็มี ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ปี่แน 2 ตะโพนมอญ รวมเป็นเล่นวงปี่ดก้องได้แล้ว แล้วก็มียวง สะล้อ ซึ่ง

สมัยก่อนก็มีวงเครื่องสายไทย คำเรียกววงเครื่องสายไทยตารัน ทำงานเกี่ยวกับโรงเหล้าเอาเครื่องสายมาเล่น มีซอด้วง ซออู้ ขิม จะเข้ ฉิ่ง โทน วงดนตรีสมัยก่อนมีวงกาดบ้านทา 2 วงพ่อแสงกับวงกาดบ้านทา ในลำพูน มีวงช่างฆ้อง (ยุบวงแล้ว) วงเพชรวังทอง เปลี่ยนชื่อใหม่ วงสืบสาย (ยุบวงแล้ว) ที่ยังไม่ยุบวงคือ วงจามเทวี และวงบ้านแจ่ม เปลี่ยนชื่อเป็นวงอุดมแจ่ม” (เสถียร จินดา วงศ์, สัมภาษณ์ 13 มกราคม 2567)

การสัมภาษณ์พ่อครูสุคำ แก้วศรี ข้าราชการบำนาญ ผู้เชี่ยวชาญดนตรีพื้นบ้านล้านนา จังหวัดเชียงราย ได้กล่าวถึงความเป็นมาของดนตรีพื้นบ้านล้านนาในจังหวัดเชียงรายดังนี้

“ดนตรีในเชียงรายถ้าเป็นหลักฐานทางเชียงรายก็จะฟังของทางเชียงใหม่ สมัยก่อนในยุคของพญามังราย ถึงแม้ท่านจะสร้างที่นี่ก่อน แต่ว่าการบันทึกหลักฐานในสมัยนั้นพวกโบราณต่าง ๆ ไม่ค่อยหลงเหลือร่องรอย วงพื้นบ้านของเชียงรายก็จะมีทั้งวงปาดและวงสะล้อซึ่ง วงปาดที่จะมีชื่อเสียงดัง ๆ ในช่วง 2480 แต่ก่อนผมอยู่วัดพอกทันกับสมัยพ่อครูโม ที่วัดศรีทรายมูล เป็นพ่อครูปี่พาทย์ที่มีชื่อเสียงที่สุดในเชียงราย พ่อครูโม ใจสม ก็เป็นพ่อครูที่เล่นประกอบให้กับแม่ครูบัวเรียว สมัยยังเป็นสาว พ่อครูโม เป็นชาวมอญพระประแดง มาเป็นทหารรบในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ประมาณ พ.ศ.2488 แต่พอสงครามเลิกพ่อครูท่านโสด ท่านก็เลยไม่กลับบ้าน ก็เลยอาศัยอยู่กับวัดศรีทรายมูล แต่ก่อนมีชื่อเสียงมากในเรื่องวงปี่พาทย์ ท่านก็อาศัยความสามารถของตนเองถ่ายทอดให้กับ คนในหมู่บ้านศรีทรายมูล เล่นพ็อนประกอบการแสดง วงปี่พาทย์ที่บรรเลงจะเป็นลักษณะวงปี่พาทย์มอญผสม หรือวงปี่พาทย์เครื่องห้า แต่จะใช้ปีแน มีระนาดเอก ทุ่ม เหล็ก ฆ้องวง เพลงที่เป็นเอกลักษณ์ของเชียงราย กล่าวได้ว่า เพลงเชียงแสนหลวง หรือ เพลงแห่เมือง คนที่เชียงรายจะนิยมเรียกว่าเพลงแห่เมือง เนื่องจากว่า คนเค้าจะไม่ทราบชื่อคือเชียงแสนหลวง ก็เลยเรียกกันว่า เพลงแห่เมือง เพราะสืบต่อกันมาแบบการแห่แบบเมือง วงปี่พาทย์ก็เล่น วงสะล้อซึ่งก็เล่น คำว่า เชียงแสนหลวงก็เพิ่งมาได้รับการกำหนด ชื่อจากวิทยาลัยดุริยางคศิลป์จากมหาวิทยาลัยมหิดล โดยอาจารย์สุกรี เจริญสุข ใช้ชื่อว่าเพลงเชียงแสนหลวง ก็เลยมีคนเรียกชื่อทั้งสอง คนมีอายุก็จะเรียกเพลงแห่เมือง ในเพลงนี้สมัยก่อนสันนิษฐานว่า ตั้งแต่ยุคเชียงแสน เชียงแสนร้างมากกว่า 200 กว่าปี ก่อนที่พญามังรายจะไปสร้างเชียงใหม่ พญามังรายไปสร้างเชียงใหม่คราวนี้เชียงแสนถูกทิ้งร้างพม่าก็เลยมาตียึดเอาไปเพลงนี้จึงถือว่าเป็นเพลงที่มีมานานตั้งแต่โบราณ”(สุคำ แก้วศรี, สัมภาษณ์, 12 ตุลาคม 2566)

การสัมภาษณ์พ่อครูอำนาจ มหามิตร ข้าราชการบำนาญ ผู้เชี่ยวชาญดนตรีพื้นบ้านล้านนา จังหวัดลำปาง ได้กล่าวถึงความเป็นมาของดนตรีพื้นบ้านล้านนาในจังหวัดลำปางดังนี้

วงดนตรีในจังหวัดลำปาง มี 2 ประเภท มีวงตกลีง และ วงปี่พาทย์ หรือวงปาดพื้นเมือง พูดถึงวงที่เกี่ยวข้องทางพระพุทธศาสนา คือ วงแม่ดำโปน จะใช้ในแต่ก่อน คือ พิธีกรรมดำหัวเสด็จ วงนี้จะเป็นวงเครื่องเบา มี ปี่แน ซ้อง ซ้องฮุย โหม่ง ฉิ่ง และไม้เห็บ ซึ่งสมัยก่อนคือมีการเดินไปดำหัววัดเพื่อถวายผ้าให้กับพระแต่ตอนนี้ไม่ค่อยมีใครสืบทอดวงแม่ดำโปน ส่วนวงตกลีง จะใช้ในการ ฟ้อนเล็บและแห่คว้าน ใช้ในการแห่บวชนาค จะใช้เป็นวงตกลีงแต่ปัจจุบันไม่ค่อย มีการนำมาใช้ เพราะ เยาววิถีชีวิตของภาคกลางมาใช้ เช่น กลองยาว และเน้นกลองยาวกันไปสมัยก่อนตอนพ่อครู เป็นเด็ก ๆ จะเจอแต่วงตกลีงตลอด เช่น งานแห่ไม้ค้ำศรี(งานแห่ไม้ก้ำ) ,งานบวชนาค ,งานแห่ ลูกแก้ว จะใช้วงตกลีงเท่านั้น แต่ปัจจุบันไม่มี และขบวนดำหัวถวายผ้า ก็ใช้แต่วงแม่ดำโปน แต่ตอนนี้ไม่มีหายไปเลย เพลงที่ถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดลำปางเดิม คือ เพลงมอญลำปาง เพลงเกี้ยวฮาก เพลงมวย นี้ลำปางแนวทางการเล่นจะไม่เหมือน ลำพูน เชียงราย เชียงใหม่ ส่วน เพลงมอญลำปาง จะใช้ในการประกอบพิธีฟ้อนผีมดผีเม็ง แต่ปัจจุบันมีวงประยุกต์เกิดขึ้นเยอะแต่ ก็ยังมีการอนุรักษ์วงดนตรีแบบเดิมอยู่อย่างเช่นงาน ฟ้อนผีมดผีเม็ง ช่วงเช้าจะไม่มีการเล่นแบบ ประยุกต์จะเน้นพิธีกรรมแบบล้านนา ถ้าส่งข้าวเสด็จถึงจะเล่นแบบประยุกต์ (อำนาจ มหามิตร, สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2567)

ภาพประกอบ 15 วงตกลั้งในขบวนแห่ลูกแก้วของลูกหลานสกุลเจ้าเมืองลำปาง
บริเวณสะพานรัษฎาภิเศก

ที่มา: อำนวย มหามิตร เมื่อ 14 มกราคม 2567

การสัมภาษณ์พ่อครูนิคม ชันทะกิจ ผู้เชี่ยวชาญดนตรีพื้นบ้านล้านนา จังหวัดพะเยา ได้กล่าวถึงความเป็นมาของดนตรีพื้นบ้านล้านนาในจังหวัดพะเยาดังนี้

“ดนตรีพื้นบ้านล้านนา ของจังหวัดพะเยา จะมีพวกวงสะล้อ ซอซึง และวงป้าดแน แล้วการเล่นสมัยก่อนยังไม่มีการผลิตเครื่องดนตรีสากล และยังมีประยุกต์ ส่วนมากจะเป็นวงสะล้อซอซึง และวงป้าดแน เป็นส่วนมาก มีหลายวง วงหลักๆ วงแรกๆ ที่เป็นอันดับต้นๆของพะเยาก็คือ “วงหนองเอี้ยง” เพลงที่พ่อครูนิคมเรียนมาคือ เพลงปราสาทไหวของพะเยา จะไม่เหมือนกับเพลงปราสาทไหวของเชียงใหม่ เพลงปราสาทไหวของวงหนองเอี้ยงจะเรียกว่า “เพลงก่าย” แต่จะเป็นท่อนที่ 5 และท่อนสุดท้ายของเพลงก่าย หรือเพลงก่ายยาว ของวงหนองเอี้ยง หลัก ๆ ก็คือจะมีเพลงปราสาทไหวนอก และจะมี “เพลงมอญเก้าห้า เพลงมอญหลวง เพลงนกแลบินข้ามกิว และก็มีเพลงซอดาบ และที่ขาดไม่ได้ก็คือ เพลงพม่ารำชวาน เพลงซอนางบัวคำ เพลงสาวไหมปั่นฝ้าย เพลงที่เป็นเอกลักษณ์ของพะเยา เพลงหลักๆก็คือ เพลงปราสาทไหวพะเยา และเพลงป้าวก้อยไบ และจะมีเพลงนกแลบินข้ามกิว เพลงพวกนี้ก็เป็นเพลงหลักๆ ของวงหนองเอี้ยง แต่วงอื่นก็เล่นกัน และจะมีเพลงปี่จุมห้า เป็นเพลงเก่าแก่โบราณ”(นิคม ชันทะกิจ, สัมภาษณ์, 13 ตุลาคม 2566)

การสัมภาษณ์พ่อครูอรุณ ทิพย์วงศ์ ผู้เชี่ยวชาญดนตรีพื้นบ้านล้านนา จังหวัดแพร่ ได้กล่าวถึงความเป็นมาของดนตรีพื้นบ้านล้านนาในจังหวัดแพร่ ดังนี้

“ดนตรีพื้นเมืองของแพร่ ถ้าเป็นบทเพลงจะมีบทเพลง ถ้าเป็นบทซอจะมีบทซอ เมืองแพร่ นี้รูปแบบของมี 2 อย่าง ถ้าเป็นวงดนตรีจะเป็นวงสะล้อซอซึง แต่ถ้าเป็นวงปี่จุม มี 2 อย่าง ถ้าเป็นปี่จุมจะมีจุม 2 ไปถึงจุม 5 แล้วถัดไปก็มีวงสะล้อ ซึง ก็เป็นอีกวงหนึ่ง เป็นแบบซอน่านและซอพื้นเมือง วงน่านเรียกวงปิ่น แต่ทางแพร่เรียกวงซอพื้นเมือง และซอดาบ ซอน่าน ในวงปิ่นมี 2 อย่าง ส่วนมากจะใช้สะล้อก็อบ ก็คือคล้ายๆกับเมืองน่าน แท้จริงเมืองน่านนี้ พ่อคำผาย บอกว่า แท้จริงสะล้อก็อบนี้ แยกเอามาจากแพร่ ที่เมืองน่านไม่มี ประวัติของพ่อคำผาย แยกเอาวงเครื่องดนตรีนั้นมา แต่ลืมเอาสะล้อมา ก็เลยขอยืมสะล้อ ที่เมืองแพร่ที่มันมีก็อบ พอเอาไปเอามา พ่อครูคำผาย ก็บอก

ว่าใช้สะล้อก๊อบแบบนี้ดีกว่า ให้ใช้ สะล้อก๊อบ เพราะฉะนั้นสะล้อก๊อบนี้มาจากเมืองแพร์ มาจากที่บ้านแม่คำมี ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร์ จังหวัดแพร์ อดีตเป็นอำเภอหนองม่วงไข “พ่อคำผาย นูบึง” พ่อคำผายได้เริ่มผลิตสะล้อก๊อบ จากเมืองแพร์ ที่บ้านแม่คำมี แกบออกมาถ้าที่นี้เอาซอมาแล้ว ก็จะหาจากที่นี้ ที่มันมีสะล้อก๊อบ ต่อไปนี้ให้ใช้สะล้อก๊อบเพิ่ม ตั้งแต่นั้นพ่อคำผายเคยไปทำสะล้อก๊อบ ตอนหลังมาสะล้อก๊อบ ก็เลยมีทั่วเมืองน่าน ก็มาเมืองแพร์ เดิมทีเมืองแพร์ เราก็ใช้ธรรมดา อย่างที่เห็นที่พบกัน คล้ายๆกับสะล้อทั่วไปปกติ สะล้อก๊อบมีมานานอยู่แล้ว เมืองแพร์มีมาก่อน เมืองแพร์เป็นคนที่ทำสะล้อก๊อบมาหลาย 100 ปี แล้วพ่อคำผายลืมนะล้อ ก็เลยมาเยี่ยมสะล้อก๊อบของเมืองแพร์ ปัจจุบันใช้สะล้อก๊อบ จับโน้ตจับอะไร เวลาเราซอเดี๋ยวนี้ เราเรียกว่าซอ น่าน ซอ น่านมีซึงกับสะล้อ สำเนียงและเอกลักษณ์ของเมืองแพร์ คือเพลงโป่งเป้ง ลักษณะของสำเนียงของความเป็นแพร์ ส่วนมากจะเป็นเพลงพื้นเมือง เพลงโป่งเป้ง และพวกเพลงซอพระลอ เป็นเพลงของเมืองสอง เมืองแพร์ (อรุณ ทิพยวงศ์, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2566)

การสัมภาษณ์พ่อครูอินส่วย มูลทา ผู้เชี่ยวชาญดนตรีพื้นบ้านล้านนา จังหวัดน่าน ได้กล่าวถึงความเป็นมาของดนตรีพื้นบ้านล้านนาในจังหวัดน่าน ดังนี้

“จังหวัดน่าน จะมีดนตรีเฉพาะอย่างซอล่องน่านก็ จะมีปี่ กับสะล้อ มีอยู่สองอย่าง เป็นซอล่องน่านอย่างเดียว วงปี่าดก็มีแต่ในปัจจุบันจังหวัดน่านจะหาเล่นยาก เป็นปี่เป็นแนกไม่ค่อยมี วงปี่จุมไม่มีเลย มีแต่แนกที่เค้าเป่าแห่ เรือ งานกฐิน งานผ้าป่า ที่เค้ารับเชิญไปเล่นก็มีอยู่ จะให้หมีอนเมื่อก่อนก็ไม่เหมือน มีอยู่แต่ไม่ค่อยเยอะ ส่วนมากก็จะไปอยู่งานแห่เรือ แข่งเรือ งานบุญกฐิน ที่เค้าหาไป มีไม่หลายวง วงดนตรีที่เล่นซอล่องน่านจะมีปี่ 2 สะล้อ 1 วงนี้จะเรียกว่าวงซอ ไม่มีเครื่องประกอบจังหวะ จะมีคนร้องด้วย คนร้องก็คือคนซอ มีผู้หญิงกับผู้ชาย อารมณ์คล้ายวงปี่จุม แต่ไม่ใช่ปี่จุม แต่ใช้ปี่กับสะล้อแทน ต่างจากวงของเชียงใหม่ เป็นเอกลักษณ์โดยเฉพาะของเมืองน่าน เพลงที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองน่าน จะมีเพลงดาदन่าน ล่องน่าน ลับแล หรือลับแลง บันฝ้าย แล้วจะมีเพลงซอพระลอเดินดง เค้าก็เล่นกันทั่ว เพลงพม่านางบัวคำ เพลงพม่าตะโคงเตง” (อินส่วย มูลทา, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2566)

การสัมภาษณ์พ่อครูประเสริฐ ประดิษฐ์ ผู้เชี่ยวชาญดนตรีพื้นบ้านล้านนา จังหวัดแม่ฮ่องสอนได้กล่าวถึงความเป็นมาของดนตรีพื้นบ้านล้านนาในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ดังนี้

“ดนตรีของจังหวัดแม่ฮ่องสอน จะนิยมบรรเลงเป็นวงกลองแบบ วงกลองกันยาว หรือทางคนเชียงใหม่ เรียก วงกลองปู่เจ้า และมีอีกวงคือวงกลองมองเซิง ต่อมีการนำตอยอฮอร์น เข้ามาบรรเลง ก็เลยเกิดวงตอยอฮอร์นขึ้น รูปแบบดนตรีของจังหวัดแม่ฮ่องสอนจะแตกต่างไปจาก

จังหวัดอื่น ๆ ในล้านนาด้วยกัน เนื่องจากว่าคนในพื้นที่แม่ฮ่องสอน ประวัติศาสตร์ความเชื่อประเพณี ของชาติพันธุ์มี 9 ชาติพันธุ์ ชาติพันธุ์ที่ 9 คือกะเหรี่ยงที่นี้กะเหรี่ยงแบ่งย่อยไป 5 สาขา มันก็เลย เป็น 14 กลุ่ม ถ้าพูดถึงกลุ่มคือ 14 กลุ่ม ถ้าพูดถึงชาติพันธุ์คือมีแค่ 9 เท่านั้น ทำนองดนตรีที่ถือตัว บ่งชี้ถึงเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของความเป็นจังหวัดแม่ฮ่องสอน คือ เพลงจำไต เป็นท่วงทำนองที่ แสดงถึงความเป็นชาติพันธุ์ไต หรือ ไทใหญ่ในดินแดนแม่ฮ่องสอนได้เป็นอย่างดี”

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กิตติกรรณ์ อาคะโรจน์ และคณะ ได้ทำวิจัยเรื่องแนวคิดการประพันธ์เพลงพื้นบ้านล้านนา ของครูรักเกียรติ ปัญญายศ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดการประพันธ์เพลงพื้นบ้านล้านนาของ ครูรักเกียรติปัญญายศ และวิเคราะห์ที่เป็นผลงานของครูรักเกียรติ ปัญญายศ ผลการวิจัยพบว่าครู รักเกียรติปัญญายศได้รับแนวคิดการประพันธ์เพลงมาจากศิลปินแห่งชาติ 2 ท่านคือคุณครูประเวช กุมุทและคุณครูมนตรีตราโมทศึกษาการประพันธ์เพลงจากคุณครูประเวชกุมุทซึ่งขณะนั้นท่านเป็น ครูสอนดนตรีไทยที่วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ครูรักเกียรติได้รับการไขข้อข้องใจในปัญหาทาง ดนตรีต่างๆ จากคุณครูประเวชจึงมีความรู้สึกชื่นชมและศรัทธาในตัวของคุณครูประเวชอย่างมาก เมื่อ คุณครูประเวชแนะนำให้แต่งเพลงสำเนียงเหนือ ครูรักเกียรติจึงทำการประพันธ์เพลงแรกในปีพ.ศ. 2527 คือเพลงแม่ฟ้าหลวงต่อมาในปี 2536 ครูรักเกียรติได้รับมอบหมายให้ประพันธ์เพลง ประกอบการแสดงเป็นเพลงแรกคือเพลงป้าวไก่อวไบเพื่อประกอบการฟ้อนวี โดยใช้รูปแบบการ ประพันธ์เพลงของคุณครูมนตรีตราโมทมาเป็นกรอบแนวคิดจากประสบการณ์ในการแต่งเพลงครู รักเกียรติค้นพบความจริงอย่างหนึ่งว่าในเพลงหนึ่งๆย่อมมีเป้าหมายในตัวมันเองเสมอมิได้ก่อเกิด ขึ้นมาด้วยความบังเอิญเป้าหมายของเพลงคือความคิดความปรารถนาที่ต้องการสื่อถึงนัยยะแห่ง ความหมายทั้งในด้านสาระและความบันเทิงให้ปรากฏออกมา การวิเคราะห์เพลงที่เป็นผลงานของ ครูรักเกียรติปัญญายศเฉพาะเพลงฟ้อนวีพบว่ารูปแบบของเพลงฟ้อนวี(ป้าวไก่อวไบ)มีรูปแบบ โครงสร้างของเพลงบนความสัมพันธ์ 2 ลักษณะประกอบด้วยเพลงอัตราจังหวะช้าปานกลาง (ประมาณ 2 ชั้น) และเพลงอัตราจังหวะเร็ว(ประมาณชั้นเดียว)ครูรักเกียรติ ปัญญายศ ให้ ความหมายของคำว่าเพลงในทรรคนะของครูอีกทั้งยังได้ให้แง่คิดเกี่ยวกับหลักของการแต่งเพลงว่า เพลงนั้นประกอบด้วยอะไร และสิ่งใดเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เพลงมีความเป็นอัตลักษณ์ของตัวเอง ดังที่ครูรักเกียรติกล่าวไว้ว่า เพลงคืออะไร เพลงในทรรคนะของครูก็คือ องค์กรความสัมพันธ์ ระหว่างตัวรู้หรือว่าตัวเรากับระดับของหน่วยเสียงที่ถูกจัดระเบียบแบบแผนให้เลื่อนไหลไปบนที่ว่าง และเวลาให้แสดงออกอย่างมีเป้าหมาย โดยทั่วไปปัจจุบันนี้ระดับเสียงทั่วไปถูกแทนที่ด้วยตัวโน้ต

และเพลงต่างๆในอดีตที่เป็นมุขปาฐะที่ เอื้อนเอ่ยด้วยเสียง ก็ถูกแล้วเปลี่ยนเป็นตัวโน้ตโดเรมีจริง ทำตัวโน้ตเหล่านี้กลายมาเป็นเครื่องมือสื่อสารของเพลงและทำนองเพลงเส้นทางมิติเพลงที่เคยรับรู้เพียงด้านเดียวคือเสียงได้ถูกรังสรรค์ขึ้นมาให้เห็นภาพคือตัวโน้ตปรากฏขึ้นมาพร้อมพร้อมกันในขณะเดียวกัน เมื่อก่อนเราจะฟังแค่เสียงอย่างเดียวแต่ปัจจุบันก็จะมีจริงโน้ตแล้วก็เสียงหรือภาพ และเสียงที่ตามมาจากประสบการณ์ที่ศึกษาเรียนรู้ และสัมผัสในรูปแบบโครงสร้าง ตลอดจนประสบการณ์ การแต่งเพลง ครูรักเกียรติ จึงค้นพบความเป็นจริงอย่างหนึ่งว่า ในเพลงหนึ่งหนึ่ง ย่อมมีเป้าหมายในตัวมันเองเสมอ เมื่อแต่ละบทเพลงมีเป้าหมาย ก็แสดงให้เห็นว่าทำนองแต่ละ เพลง ไม่ได้ก่อเกิดขึ้นมาด้วยความบังเอิญ เพราะความบังเอิญไม่อาจนำไปสู่เป้าหมายได้ แล้วเป้าหมายของเพลงคืออะไร ก็หมายของเพลงคือความคิด ความปรารถนา ที่ต้องการสื่อถึงนัยยะ แห่งความหมายทั้งใน ด้านสาระและบันเทิง ให้ปรากฏออกมาอยู่ในโลกของเสียงเพลง ซึ่งอาจเป็น สิ่งที่เข้าใจได้ไม่ถนัดนัก แต่มีสิ่งหนึ่งที่จะช่วยให้เราเข้าใจความหมายของเพลงได้ง่ายขึ้นคือ ซึ่งอาจ เป็นสิ่งที่เข้าใจได้ไม่ถนัดนัก แต่มีสิ่งหนึ่งที่จะช่วยให้เราเข้าใจความหมายของเพลงได้ง่ายขึ้นคือ ชื่อ ทำนองเพลงที่ผู้ประพันธ์มักจะตั้งชื่อให้ไว้ เพื่อสื่อถึงความหมายอันเป็นเป้าหมายที่ต้องการจะบอก เช่น เพลงล่องแม่ปิง และเพลงเหมยมุงเมือง เป็นต้น (กิตติกรณ์ อาคะโรจน์, 2553)

ณัฐมน ในสวน และคณะ (2558) ได้ทำศิลปนิพนธ์เรื่องพ็อนผาง การแสดงวิทยาลัยนาฏ ศิลป์เชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา และกระบวนการทำพ็อนผางการแสดง สร้างสรรค์วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ให้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลจากการ สัมภาษณ์ศึกษาเอกสาร ตำรางานวิจัยและลงปฏิบัติการภาคสนามนำเสนอในรูปแบบการบรรยาย โดยใช้แผนภูมิและภาพประกอบใช้แนวคิดนาฏยประดิษฐ์ เป็นแนวคิดในการวิจัย ผลการวิจัย พบว่าพ็อนผางเครื่องชุดการแสดงสร้างสรรค์วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่เกิดขึ้นในยุคที่นายเจริญ จันทรเพื่อน ดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการ ในพ. ศ. 2541 ถึง 2546 โดยในขอความอนุเคราะห์ พ่อครู มานพ พยาระณะ ศิลปิน แห่งชาติสาขาศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ช่างพ็อน พ. ศ. 2548 มาถ่ายทอด กระบวนทำพ็อนผางให้แก่ครูละคร กลุ่มสาระนาฏศิลป์ละคร โดย พ่อครูมานพพยาระณะ ได้นำ ศิลปะการพ็อนดาบ ในเชิงมวยมาดัดแปลงเป็นกระบวนท่าความพราหมณ์ซึ่งมีทั้งหมด 12 ท่าคือ ท่าสูนเก้าสนปาย ท่าผางเดียว ท่าหลดศอก ท่าโยงผางคู่ ท่าสูนเก้าสนปายสลับพื้นปลา ท่ายาง สามขุม ท่าเขยาะกำ ท่าออกวงเกวียน ท่าผางคู่ ท่าปรมะ ท่าบิตบัวบาน และท่าเก็ดห่านหรือห่าน ผาง ครูกลุ่มสาระนาฏศิลป์ละครได้คิดสร้างสรรค์กระบวนท่าการแปรแถว ซึ่งลักษณะ การแปรแถว ประกอบด้วย แถวปากพั้ง แถววงกลม 2 วงซ้อนกัน วงกลมใหญ่เข้าพู่ ส่วนแถวครึ่งวงกลม และ ลีลาท่ารำให้มีความอ่อนช้อยยิ่งขึ้น สำหรับเครื่องแต่งกายในชุดไทลื้อโดยใช้อุปกรณ์ประกอบการ

แสดงคือ ผางประทีป ท่วงทำนองเพลงประดิษฐ์ขึ้นใหม่โดยอาจารย์รักเกียรติปัญญายศ ครูสอนดนตรีพื้นเมืองวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ซึ่งได้แนวคิดมาจากการสังเกตลีลาการพ้อนของพ่อครูมานพยาระณะ ประกอบกับเสียงกลองชัยยะมงคลที่ประกอบการรำวงดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงในช่วงดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือ ซึ่งประกอบด้วยระนาดใหญ่ทะเลาะกลางระนาดเล็กซึ่งใหญ่ซึ่งกลางสิ่งเล็ก ชลุ่มกลองพื้นเมือง นำออกแสดงครั้งแรกเมื่อปีพศ. 2538 ในงานนาฏศิลป์ 4 ภาคที่จังหวัดนครศรีธรรมราชขั้นตอนการที่ประพันธ์เพลงพ้อนกมผัด(ทำนองเพลงเอื้องเหนือ)จากการสัมภาษณ์อาจารย์รักเกียรติปัญญายศ (ครูชำนาญการพิเศษ) หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ดนตรีพื้นเมือง วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการแต่งเพลงพ้อนกมผัด(ทำนองเพลงเอื้องเหนือ) ไว้ว่า อาจารย์รักเกียรติ ปัญญายศ แนะนำแนวคิดจากพ่อครูคำกาไวย์ เป็นหลัก โดยเน้นเรื่องการบูชานักษัตร์ ซึ่งเป็นพิธีกรรมทางศาสนาของคนล้านนา ลักษณะเพลงของเพลงที่แต่งจึงเป็นลักษณะที่สะท้อน ออกมาถึงความสง่างาม แพนไปด้วยความขลังเพื่อแสดงให้เห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมเพลงเอื้องเหนือ(พ้อนกมผัด) จะแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ช่วงแรกของเพลงแสดงให้เห็นถึงความอ่อนช้อยและความขลังของพิธีกรรม ช่วงที่ 2 อธิบายเนื้อหาของเพลงและมีความสะดวกในการแต่งท่ารำ ช่วงที่ 3 เน้นความสนุกสนาน เพลงที่แต่งให้สองจังหวะคือจังหวะเร็วและจังหวะช้า พื้นฐานของเพลงนี้มาจากเพลงล่องน่านน้อยใจยา เพลงเอื้องเหนือใช้เวลาแต่งนานพอสมควรเพราะต้องการรักษาภาษาและเอกลักษณ์ของตัวเอง ในการแต่งเพลงต้องอาศัยอัตลักษณ์ของเพลง เพื่อให้ แตกต่างจากเพลงอื่นโดยคำนึงถึง สำเนียง สัดส่วนของเพลง ตรงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของเนื้อที่แต่ง ต้องการที่จะอธิบายถึงเรื่องความเชื่อ และพิธีกรรม (ณัฐมน ในสวน, 2558)

ณัฐชา ปกติ และคณะ (2557) ศิลปนิพนธ์เรื่องพ้อนที่ชุดการแสดงสร้างสรรค์ของวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาและวิเคราะห์โครงสร้างที่มาของพ้อนที่ ชุดการแสดงสร้างสรรค์ของ วิทยาลัย นาฏศิลป์ เชียงใหม่มีคณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ การแสดงพ้อนที่เป็นผลงานสร้างสรรค์ของ วิทยาลัยนาฏศิลป์ เชียงใหม่โดยนายบุญเลิศ ทอง สาลี ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ เป็นผู้มอบหมายให้ คณาจารย์ ของวิทยาลัยนาฏศิลป์ เชียงใหม่ช่วยกันประดิษฐ์การแสดงพ้อนที่ขึ้น เพื่อนำเสนอตามโครงการนิทรรศการและการแสดงศิลปวัฒนธรรมของสหศึกษาในสังกัดกรมศิลปากรเมื่อปี 2535 ณโรงละครแห่งชาติโรงละครเล็กกรุงเทพซึ่งแนวคิดในการประดิษฐ์ท่าพ้อนที่เกิดจากการทำท่ารำของภาคเหนือมีทั้งท่าพ้อนสิบผสมผสานกับพ้อนไตที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนและเพื่อให้การแสดงมีความน่าสนใจ

มากขึ้นได้นำรุ่มของชาวไทยใหญ่ซึ่งเรียกว่า"ที"ที่มีลักษณะเฉพาะโดดเด่นคือใบรุ่มมีขนาดใหญ่มีความโค้งเล็กน้อยทำให้ดูอ่อนช้อยสีของรุ่มเป็นสีแดงกำกวม รุ่มมีขนาดยาวทำให้ถือได้ถนัดมือมาใช้เป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดงทำให้การแสดงชุดนี้มีชื่อเรียกว่าฟ้อนที การแต่งกายของฟ้อนทีมี 2 แบบคือแบบที่ 1 แบบใช้หรือประเภทสองแบบล้านนาไทยยวน กระบวนท่า ฟ้อนที 10ท่าคือ 1 ท่าออกใช้ที่บังหน้า 2.ท่าแบกร่มสวนแถวสลัฟพื้นปลา 3.ท่าหุบรุ่มยืนแถวเฉียง 4.ท่าแปรแถวจัดกลุ่ม 5.ท่าเดินสวนแถว 6.ท่าพู่เป็นรูปกากบาท 7.ท่าหุบรุ่มแถวหน้ากระดาน 8.ท่าแย้มสวนแถวพื้นปลา 9.ท่าโค้งด้านปีกสองข้าง 10.ท่าเดินหมุนเข้า เพลงที่ใช้ประกอบการแสดงฟ้อนทีคือเพลงหม่อมมือง ประพันธ์ขึ้นโดยอาจารย์รักเกียรติปัญญาศครูชำนาญการพิเศษดนตรีไทยและ มั่นออกมาและเพลงพื้นบ้าน ภาคเหนือของวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่จากการศึกษารายละเอียด เพลงฟ้อนที(หม่อมมือง) พบว่าผู้ประพันธ์เพลงคืออาจารย์รักเกียรติปัญญาศ ครูชำนาญการพิเศษดนตรีไทยและเพลงพื้นบ้านภาคเหนือของวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ การรวมเพลงฟ้อนตรี นั้นเริ่มจากการนำเอารูปแบบและทำนองเพลงพื้นบ้านล้านนาซึ่งปกติจะมีลักษณะเป็นอัตราจังหวะ 2 ชั้นโดยเน้นสำเนียงเพลงให้เปลี่ยนแบบไทยใหญ่เป็นสำคัญและใช้โครงสร้างหลักการประพันธ์ เพลงบนความสัมผัส 3 ลักษณะ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือส่วนที่ 1 ราวเป็นการบรรเลงให้ผู้แสดง เริ่มเคลื่อนไหวออกจากเวทีส่วนที่ 2 จังหวะปานกลาง หรืออัตราเพลงจังหวะ 2 ชั้น แบ่งออกเป็น 8 ประโยคหรือ 16 วรรค วัด 1 = 4 ห้องเป็นส่วนที่บรรเลงประสานสอดคล้องกันไปกับท่ารำที่อ่อนช้อยสง่างาม อันเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของศิลปะการฟ้อนรำทางภาคเหนือ ส่วนที่ 3 จังหวะเร็ว หรืออัตราเพลงจังหวะชั้นเดียวแบ่งออกเป็น 4 ประโยคหรือ 8 วรรค (วรรคหนึ่งเท่ากับ 4 ห้อง) เป็นการบรรเลงที่มีจังหวะเร็วขึ้นเพื่อแสดงบรรยากาศทางอารมณ์ให้บังเกิดความสนุกสนานสอดคล้องกันไปกับการเคลื่อนไหวปรับเปลี่ยนรูปแบบการแปรแถว แสดงความเป็นอัตลักษณ์ของการแสดงชุดฟ้อนที (ณัฐชา ปกติ, 2557)

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การสร้างสรรค์บทเพลงชุด “นบพระธาตุไหว้สา แแปดแคว้นล้านนา มหาปุจา คีตการ” ผู้วิจัยมีความมุ่งหมายของการวิจัยที่ต้องการศึกษาข้อมูลบทที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ตำนานและรูปแบบการสร้างองค์พระธาตุทั้ง 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ศึกษาบริบทดนตรี พื้นบ้านล้านนาใน 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วย พระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน, พระธาตุคอกยตุง จังหวัดเชียงราย, พระธาตุคอกยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่, พระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง, พระธาตุจอมทอง จังหวัดพะเยา, พระธาตุช่อแฮ จังหวัดแพร่, พระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน, และพระธาตุคอกยมู จังหวัดแม่ฮ่องสอน นำมาเป็นแรงบันดาลใจและแนวคิดเพื่อ สร้างสรรค์บทเพลง โดยผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาที่มีขอบเขต ชัดเจนทั้งในแง่ของเนื้อหา เวลาและสถานที่ หรือบริบทที่มาจากความสมบูรณ์ในตัวเอง ซึ่งการวิจัยใน วิธีนี้จำเป็นที่จะต้องได้รับข้อมูลหลากหลายชนิดและรายละเอียดให้เพียงพอเกี่ยวกับประเด็น การศึกษา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลหลากหลายวิธี เช่น การเก็บ รวบรวมข้อมูลจากเอกสารพื้นฐานข้อมูลจากหนังสือ เอกสารดนตรี ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ สื่อบันทึกเสียงมาเป็นข้อมูลสนับสนุนจากแหล่งข้อมูล ต่าง ๆ หลายแห่ง การสัมภาษณ์และการ สังเกต โดยการบันทึกภาพ บันทึกเสียง บันทึกวิดีโอ เมื่อได้ข้อมูลทั้งหมดแล้วผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มา จัดระเบียบ ให้เป็นระบบพร้อมที่จะนำเสนอ กระบวนการต่อมาคือการนำเสนอข้อมูลพร้อมทั้งหา ข้อสรุปและข้อเสนอแนะแนวทางในการจัดทำครั้งต่อไป โดยมีลำดับขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ออกเป็น 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การกำหนดผู้ให้ข้อมูล
3. การสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. ทำการยื่นขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูลและการสังเคราะห์ข้อมูล
7. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ขั้นที่ 1 การศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการกำหนดแนวทางในการทำวิจัย ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ตำนานและรูปแบบการสร้างองค์พระธาตุทั้ง 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน และ ศึกษาบริบทดนตรีพื้นบ้านล้านนาใน 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วยจังหวัดลำพูน จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำปาง จังหวัดพะเยา จังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน และจังหวัดแม่ฮ่องสอน

2. แนวคิดและทฤษฎี ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎีองค์ประกอบทางดนตรี คีตลักษณ์และการวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ การรับรู้ แนวคิดการประพันธ์เพลงดนตรีพื้นบ้านล้านนา การประพันธ์บทร้องในล้านนา

ขั้นที่ 2 การกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลไว้ 4 กลุ่มด้วยกัน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเจ้าอาวาสหรือผู้แทนเจ้าอาวาสทั้ง 8 วัดที่ตั้งองค์พระธาตุ
2. ศึกษาข้อมูลจากศิลปินแห่งชาติ ด้านดนตรีและขับร้องพื้นบ้านล้านนา
3. ศึกษาข้อมูลจากนักวิชาการ ด้านประวัติศาสตร์ศิลปะล้านนา ด้านจารึกและเอกสารโบราณล้านนา ด้านวรรณกรรมล้านนา
4. ศึกษาข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ และผู้มีความรู้ด้านดนตรีใน 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน

จากเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับองค์พระธาตุทั้ง 8 องค์ บริบทดนตรีและการขับร้องใน 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน แนวคิดการสร้างสรรค์บทเพลงดนตรีและคีตศิลป์ล้านนา ผู้ให้ข้อมูล สามารถแบ่งออกได้เป็น จำนวน 4 กลุ่ม ดังตารางที่ 2

ตาราง 2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับองค์พระธาตุทั้ง 8 องค์ บริบทดนตรีและการขับร้องใน 8 จังหวัด ภาคเหนือตอนบน

กลุ่ม	ผู้ให้ข้อมูล	ตำแหน่ง/อาชีพ
กลุ่มเจ้าอาวาสหรือผู้แทนเจ้าอาวาสทั้ง 8 วัดที่ตั้งองค์พระธาตุ	พระธรรมเสนาบดี (ธงชัย สุวณฺณสิริ)	เจ้าอาวาสวัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร จังหวัดเชียงใหม่
	พระเทพรัตนนายก (จรัส ทตฺตสิริ)	เจ้าอาวาสวัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร จังหวัดลำพูน เจ้าคณะจังหวัดลำพูน
	พระพุทธิวงศวิวัฒน์ (บุญมา มานิตไ)	เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์ พระอารามหลวง จังหวัดเชียงราย อดีตเจ้าอาวาสวัดพระธาตุดอยตุง จังหวัดเชียงราย
	พระโกศยเจติยารักษ์ (วิชาญ กิตติปัญญา)	เจ้าอาวาสวัดพระธาตุช่อแฮ พระอารามหลวง จังหวัดแพร่
	พระชยานันทมุนี (ธรรมวัตร จรณธมฺโม)	เจ้าอาวาสวัดพระธาตุแช่แห้ง พระอารามหลวง จังหวัดน่าน
	พระสุเมณฑศาสนิกิตติ (อนันท์ จันทาโก)	เจ้าอาวาสวัดพระธาตุดอยกองมู จังหวัดแม่ฮ่องสอน
	พระครูพิธานนพกิจ (นิยม สุานทตฺไ)	เจ้าอาวาสวัดพระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง
	พระครูธรรมธรบุญเพียง พุทฺธสวโก	ประธานสงฆ์โบราณสถานพระธาตุจอมทอง วัดศรีโคมคำ จังหวัดพะเยา

ตาราง 2 (ต่อ)

กลุ่ม	ผู้ให้ข้อมูล	ตำแหน่ง/อาชีพ
กลุ่มศิลปินแห่งชาติ ด้านดนตรีและขับร้อง พื้นบ้านล้านนา	นางบัวซอน ถนอมบุญ	ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (การ แสดงพื้นบ้าน - การขับซอ) ประจำปี พ.ศ. 2555
กลุ่มนักวิชาการ ด้าน ประวัติศาสตร์ศิลปะ ล้านนา ด้านจารึกและ เอกสารโบราณล้านนา ด้านวรรณกรรมล้านนา	ดร.เพ็ญสุภา สุขคตะ	นักวิชาการประวัติศาสตร์ศิลปะ ล้านนาและนักวรรณกรรม
	นายณัฐพงษ์ ปัญจบุรี	อาจารย์ภาควิชาหลักสูตรการ สอนและการเรียนรู้ คณะ ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นักวิชาการจารึกและเอกสาร โบราณล้านนา และ นักวรรณกรรมล้านนา
กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ และผู้มี ความรู้ด้านดนตรีใน 8 จังหวัดภาคเหนือ ตอนบน	นายรักเกียรติ ปัญญายศ	ผู้เชี่ยวชาญดนตรีพื้นบ้าน ล้านนาจังหวัดเชียงใหม่ ข้าราชการบำนาญ วิทยาลัย นาฏศิลป์เชียงใหม่
	นายสุคำ แก้วศรี	ผู้เชี่ยวชาญดนตรีพื้นบ้าน ล้านนาจังหวัดเชียงราย ข้าราชการบำนาญ
	นายอรุณ ทิพย์วงศ์	ผู้เชี่ยวชาญ ดนตรีพื้นบ้าน ล้านนาจังหวัดแพร่ ข้าราชการ บำนาญ
	นายอินส่วย มุลทา	ผู้เชี่ยวชาญ ดนตรีพื้นบ้าน จังหวัดน่าน รับจ้างทั่วไป
	นายประเสริฐ ประดิษฐ์	ผู้เชี่ยวชาญดนตรีพื้นบ้าน

		ล้านนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน อดีต ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด แม่ฮ่องสอน
นายอำนาจ มหามิตร		ผู้เชี่ยวชาญดนตรีพื้นบ้าน ล้านนาจังหวัดลำปาง ข้าราชการบำนาญ
นายเสถียร จินดาวงศ์		ผู้เชี่ยวชาญดนตรีพื้นบ้าน ล้านนาจังหวัดลำพูน รับจ้าง ทั่วไป
นายนิคม ชันทะกิจ		ผู้เชี่ยวชาญดนตรีพื้นบ้าน ล้านนาจังหวัดพะเยา รับจ้าง ทั่วไป

ที่มา อนุวัฒน์ บิสสุริ

ขั้นที่ 3 การสร้างเครื่องมือวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารหลักฐาน สามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภท ประกอบด้วย ข้อมูลขั้นปฐมภูมิ และข้อมูลขั้นทุติยภูมิ

1) ข้อมูลขั้นปฐมภูมิ ได้แก่ การสัมภาษณ์ ด้วยการบันทึกเสียง บันทึกภาพ บันทึกวีดิทัศน์

2) ข้อมูลขั้นทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสาร วารสาร หนังสือ และ การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์พระธาตุทั้ง 8 องค์ ดนตรีพื้นบ้านล้านนาใน 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ซึ่งได้ทำการศึกษา ค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น หอสมุดวิทยาลักษณ์นาฏศิลป์เชียงใหม่ หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอจดหมายเหตุเฉลิมพระเกียรติเชียงใหม่ สำนักงานวัฒนธรรมทั้ง 8 จังหวัด

2. การเก็บข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ การสัมภาษณ์ และการสังเกต

2.1 การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์โดยใช้เครื่องมือการสัมภาษณ์จากการตั้งคำถามโดยการเตรียมข้อมูลในการสัมภาษณ์อย่างเป็นขั้นตอน มีการส่งบทคำถามสัมภาษณ์ให้กับผู้ถูกสัมภาษณ์ และมีการแจ้งการยินยอมที่จะให้สัมภาษณ์ ยินยอมให้บันทึกเสียง บันทึก

ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว รวมทั้งการเปิดเผยข้อมูลจากบทสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์ ดำเนินการสัมภาษณ์อย่างเป็นกัลยาณมิตร ใช้รูปแบบการสัมภาษณ์แบบอ่อนน้อมถ่อมตน ตามรูปแบบของวิถีแบบไทย โดยมีข้อมูลในการสัมภาษณ์ดังนี้

- ข้อมูลทั่วไปของผู้สัมภาษณ์
- การกำเนิดของตำนานพระเจ้าเลียบโลก ประวัติความเป็นมาขององค์พระธาตุทั้ง 8 องค์ในแคว้นล้านนา บริบทดนตรีและขับร้องพื้นบ้านล้านนาทั้ง 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน หลักการประพันธ์เพลงพื้นบ้านล้านนา รูปแบบวิธีคิดในการสร้างสรรค์ผลงานการประพันธ์เพลงพื้นบ้านล้านนา

1) ประชากรที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสัมภาษณ์ เจ้าอาวาสหรือผู้แทนเจ้าอาวาส ศิลปินแห่งชาติ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญดนตรีพื้นบ้านล้านนา

2) การตรวจเครื่องมือ ผู้เชี่ยวชาญที่ผู้วิจัยขอเชิญตรวจทานแก้ไขและเสนอแนะนั้น ผู้วิจัยได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการเลือก คือ

- ต้องมีความรู้ความเข้าใจ และสนใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับดนตรีพื้นบ้านล้านนา
- เป็นผู้ที่มีความรู้และเป็นผู้ที่มีผลงานเกี่ยวกับดนตรีพื้นบ้านล้านนา ทั้งในด้านการประพันธ์เพลงและเป็นที่รู้จักในฐานะนักดนตรี นักประพันธ์เพลงและขับร้องพื้นบ้านล้านนา
- เป็นผู้ที่สนใจให้การสนับสนุนหรือส่งเสริมดนตรีพื้นบ้านล้านนา

รายชื่อที่ผู้วิจัยขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญมี 3 ท่านดังนี้

อาจารย์ภานุทัต อภิชนาธง ศิลปินดนตรีพื้นบ้านล้านนา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล สาขาวิชาดนตรีศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์ เชียงใหม่

คุณครูนันทิศา คุ่มมา ข้าราชการบำนาญ ผู้สืบทอดคีตศิลป์คีตศิลป์ล้านนา จากเจ้าเครือแก้ว ณ เชียงใหม่ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (คีตศิลป์พื้นเมืองล้านนา) พุทธศักราช 2541

2.2 การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ดำเนินการลงพื้นที่เพื่อไปพบกับบุคคลผู้ให้ข้อมูลในจำนวนหลายครั้ง เพื่อสร้างความคุ้นเคย และตระหนักถึงบรรยากาศทางสังคม การอ่อนน้อมถ่อมตน การเรียนรู้วิถีชีวิตคนในชุมชน สังคม ประเพณี ความเชื่อ วัฒนธรรม ของจังหวัดนั้นๆ เพื่อให้เข้าถึง เข้าใจ และได้รับข้อมูลแรงบันดาลใจ เพื่อการเก็บข้อมูลที่มีความหลากหลาย นำไปสู่กระบวนการคิด วิเคราะห์ ให้เกิดเป็นผลนวมในแนวความคิดงานสร้างสรรค์ดนตรีและขับร้องพื้นบ้านล้านนา

2.3 งานวิจัยฉบับนี้ เป็นการศึกษาเพื่อศึกษาข้อมูลทั้งในด้านประวัติศาสตร์ ตำนาน ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม จารีต ขนบธรรมเนียม วิถีชีวิต ทั้งในส่วนขององค์พระธาตุ และผู้ดูแลพระธาตุที่มีมาตั้งแต่การเกิดขององค์พระธาตุจนถึงชุมชน สังคม เขตพื้นที่ตั้งของพระธาตุในปัจจุบัน และในส่วนของบริบทดนตรีในแต่ละจังหวัดของพื้นที่ตั้งองค์พระธาตุทั้ง 8 องค์ เพื่อนำไปสู่การบันทึกรูปแบบ กรอบแนวคิด แรงบันดาลใจ ในการสร้างสรรค์ทำนองเพลงและบทร้อง

2.4 วิเคราะห์ ผลการศึกษา จากการศึกษาข้อมูลทั้งในส่วนของประวัติศาสตร์ ตำนาน เรื่องราวที่เกี่ยวกับการถือกำเนิดขององค์พระธาตุทั้ง 8 ในดินแดนล้านนา และบริบทด้านดนตรีขับร้องพื้นบ้านล้านนา นำข้อมูลผลที่ได้มาวิเคราะห์ หลักการประพันธ์ รูปแบบการประพันธ์ การกำหนดรูปแบบวงดนตรี การใช้รูปแบบโครงสร้างการขับร้อง กำหนดรูปแบบการขับร้อง

ขั้นที่ 4 ทำการยื่นขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง เรียบเรียงจัดทำโครงร่างงานวิจัยและปรับปรุงเครื่องมือในการเก็บ รวบรวมข้อมูลให้มีความสมบูรณ์ พร้อมนำส่งสำนักงานมาตรฐานการวิจัย ในคน เพื่อขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ของทางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ขั้นที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล โดยทำการนัดหมาย และทำการสัมภาษณ์ผ่าน 2 ช่องทาง ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบนัดพบ และการสัมภาษณ์ผ่านทางโทรศัพท์ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลไว้ 4 กลุ่มด้วยกัน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเจ้าอาวาสหรือผู้แทนเจ้าอาวาสทั้ง 8 วัดที่ตั้งองค์พระธาตุ
2. ศึกษาข้อมูลจากศิลปินแห่งชาติ ด้านดนตรีและการขับร้องพื้นบ้านล้านนา
3. ศึกษาข้อมูลจากนักวิชาการ ด้านประวัติศาสตร์ศิลปะล้านนา ด้านจารึกและเอกสารโบราณล้านนา ด้านวรรณกรรมล้านนา
4. ศึกษาข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ และผู้มีความรู้ด้านดนตรีใน 8 จังหวัดภาคเหนือ

ตอนบน

ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับขบวนการสัมภาษณ์และการสังเกตควบคู่ไปพร้อมกัน โดยทำความเข้าใจเรื่องตำนานพระเจ้าเลียบโลก ผู้การถือกำเนิดขององค์พระธาตุ ทั้งในที่มีปรากฏในตำนานพระเจ้าเลียบโลก และมีปรากฏเฉพาะตำนานขององค์พระธาตุ และเข้าใจถึงบริบททางด้าน

การขับร้องรูปแบบของล้านนา ในส่วนของการเอื้อกะโหลง การขับซอ รวมถึงทำนองเอกลักษณ์ของดนตรีพื้นบ้านล้านนา สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ผู้วิจัยเปิดกว้างสำหรับแนวคิดอื่นๆ โดยไม่ด่วนสรุปหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ตนสังเกตทั้งที่มีหลักฐานสนับสนุนยังไม่เพียงพอ เนื่องจากกรอบแนวคิดหรือทฤษฎีที่ตั้งไว้ในตอนแรก อาจไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ ดังนั้น การปรับแนวคิดก็เป็นสิ่งจำเป็น
2. ใช้วิธีอื่นๆ ควบคู่ไปด้วยได้อย่างไม่มีขีดจำกัด
3. เครื่องมือสังเกต การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจะเข้าไปสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมงานประเพณี หรือการร่วมบรรเลงในวงดนตรีตามโอกาสงานต่างๆ ที่ผู้ให้สัมภาษณ์กำลังไปร่วมบรรเลงอยู่ในขณะนั้น
4. แนวทางการสังเกตการณ์การบรรเลง ขับร้อง รูปแบบ รูปทรง สถาปัตยกรรมขององค์พระธาตุ ความงาม สุนทรียภาพ บริบทแวดล้อมขององค์พระธาตุ วงดนตรี เครื่องดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ วิธีการบรรเลงของดนตรีและขับร้องในแต่ละจังหวัด 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน

ขั้นที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูลและการสังเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลคือกระบวนการจัดระเบียบหาโครงสร้างและหากความหมายของข้อมูล ที่ผู้วิจัยรวบรวมมา ในลักษณะการตีความและเป็นการหาค่า อธิบายเชิงทฤษฎีจากข้อมูลมีองค์ประกอบที่สี่ คัญดังนี้

1. การจัดระเบียบข้อมูล คือ การจัดกิจกรรมด้านกรรมวิธีต่าง ๆ เพื่อให้ข้อมูลหลายประเภทซึ่งได้จกมาหลายแหล่งหลายวิธีการ ให้อยู่ในรูปแบบของเอกสารที่เป็นระเบียบเป็นระบบ พร้อมทั้งจะนำไปวิเคราะห์ได้โดยสะดวก ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสารในที่นี้ ทั้งจากห้องสมุดวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอจดหมายเหตุเฉลิมพระเกียรติเชียงใหม่ สำนักงานวัฒนธรรมทั้ง 8 จังหวัด และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ข้อมูลจากการสังเกต มาจัดระเบียบทางด้านเนื้อหาว่า ข้อความต่างๆ ที่ปรากฏนั้นมีความหมายอย่างไร ที่น่าจะตรงประเด็นกับเรื่อง que ผู้วิจัยต้องการวิเคราะห์

2. การแสดงข้อมูลเป็นขบวนการนำเสนอข้อมูลส่วนใหญ่ในรูปแบบของการพรรณนา อันเป็นผลมาจากการเชื่อมโยงข้อมูลที่จัดระเบียบแล้วรวมเข้าด้วยกัน เพื่อบอกเรื่องราวของสิ่งที่กำลังศึกษาอยู่ในที่นี้ ผู้วิจัยจะแสดงข้อมูลในเรื่องทางด้านประวัติศาสตร์ ตำนานและรูปแบบการสร้างองค์พระธาตุทั้ง 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน และศึกษาบริบทดนตรีและขับร้องพื้นบ้าน

ล้านนาใน 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน นำมาเป็นแรงบันดาลใจ แนวคิด การกำหนดรูปแบบการดำเนินงานของเพลง รูปแบบการจัดวงดนตรี การวิเคราะห์เพลง ในการสร้างสรรค์บทเพลงชุด “นบพระธาตุไหว้สา แปดแคว้นล้านนา มหาปุจฉาคีตกาล”

ขั้นที่ 7 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การหาข้อสรุป ผู้วิจัยทำการหาข้อสรุป การตีความและการตรวจสอบความถูกต้อง ตรงตามประเด็นของผลการวิจัย เป็นกระบวนการหาข้อสรุป และการตีความหมายของผลหรือข้อค้นพบที่ได้จากการแสดงข้อมูลรวมถึงการตรวจสอบว่า ข้อสรุปหรือความหมายที่ได้มีความถูกต้องตรงประเด็นและมีความน่าเชื่อถือ ในงานวิจัย การสร้างสรรค์บทเพลงชุด “นบพระธาตุไหว้สา แปดแคว้นล้านนา มหาปุจฉาคีตกาล” พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะ และจัดทำผลงานเพื่อเผยแพร่สู่สาธารณชนและวงวิชาการต่อไป เสนอโดยแบ่งเป็นบทตามลำดับเนื้อหา ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

บทที่ 4 ผลการวิจัย

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทที่ 4

ผลการสร้างสรรค์

การสร้างสรรค์บทเพลงชุด “นบพระธาตุไหว้สา แแปดแคว้นล้านนา มหาปุจฉาคีตกาล” เป็นการประพันธ์เพลงและบทร้อง ดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือ รูปแบบของดนตรีที่ใช้จะเป็นรูปแบบดนตรีสร้างสรรค์ ทั้งนี้เป็นการถ่ายทอดเรื่องราวของการกำเนิดและประวัติศาสตร์ เรื่องราวสำคัญขององค์พระธาตุในแคว้นล้านนาทั้ง 8 องค์ ประกอบด้วย พระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน, พระธาตุดอยตุง จังหวัดเชียงราย, พระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่, พระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง, พระธาตุจอมทอง จังหวัดพะเยา, พระธาตุช่อแฮ จังหวัดแพร่, พระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน, และพระธาตุดอยกองมู จังหวัดแม่ฮ่องสอนโดยสื่อความหมายออกมาในรูปแบบของบทร้องและทำนองเพลง ผู้วิจัยได้ถ่ายทอดความหมายเรื่องราวขององค์พระธาตุทั้ง 8 องค์ในดินแดนล้านนา ด้วยการบรรเลงดนตรีและขับร้อง ในวงดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือของไทย โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 แนวคิดหลักในการสร้างสรรค์

แนวคิดหลักในการสร้างสรรค์ผลงาน ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าข้อมูลและแบ่งประเภทข้อมูล ประกอบด้วย 6 ประการ ดังนี้

4.1.1 การศึกษาเรื่องราวองค์พระธาตุทั้ง 8 ในแคว้นล้านนา

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเรื่องราวของความเป็นมาประวัติศาสตร์และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับองค์พระธาตุทั้ง 8 ในดินแดนล้านนา ประกอบด้วย พระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน, พระธาตุดอยตุง จังหวัดเชียงราย, พระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่, พระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง, พระธาตุจอมทอง จังหวัดพะเยา, พระธาตุช่อแฮ จังหวัดแพร่, พระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน, และพระธาตุดอยกองมู จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลประกอบด้วยเจ้าอาวาสหรือผู้แทนเจ้าอาวาสที่ตั้งขององค์พระธาตุทั้ง 8 องค์ และนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ จารึก อักษรล้านนา นักวรรณกรรมล้านนา นำผลจากข้อมูลที่ได้รับมาสรุปเพื่อนำไปสู่การประพันธ์เนื้อหาบทร้อง และแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานเพลง โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

เรื่องราวของตำนานพระเจ้าเลียบโลกเป็นการเดินทางในช่วงพระชนมายุ 60 พรรษาเดินทางพร้อมด้วยพุทธสาวก ไปตามสถานที่ต่างๆ บริเวณพื้นที่เอเชียอาคเนย์ ครอบคลุมพื้นที่ใน 4 ประเทศ ตามรูปแบบการแบ่งเขตการปกครองพื้นที่ในปัจจุบัน ประกอบด้วยภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ซึ่งหมายถึงดินแดนล้านนาในอดีต ดินแดนภาคตะวันออกเฉียงของแม่น้ำสาละวิน ใน

สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เมืองสิบสองปันนา ในมณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน และภูมิภาคตอนบนของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยเรื่องราวตำนานของพระเจ้าเลียบโลกในฉบับนี้ เป็นเหตุจากการที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงทราบถึงช่วงปลายของพระชนมชีพที่จะเผยแพร่คำสั่งสอนในอีกไม่นานแล้วนั้น พระพุทธองค์จึงเร่งออกเผยแพร่คำสั่งสอนเพื่อโปรดหมู่มวล มนุษย์ อมนุษย์ โดยการประทับรอยพระพุทธรูปบาทและประทานพระเกศา รวมทั้งทรงกำหนดตำแหน่งที่ตั้งการประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุหลังเสด็จดับขันธปรินิพพาน เพื่อให้เป็นที่สักการบูชาแก่คนในท้องถิ่นอุษาคเนย์ รวมถึงอมนุษย์ นาค ยักษ์ สิงห์ อีกด้วยพื้นที่พระธาตุและพื้นที่พระเกศาธาตุ ในส่วนที่ปรากฏรายนามของชื่อสถานที่ ดอย ดินแดน อาณาเขตภายในอาณาจักรล้านนา พระธาตุจะปรากฏในตำนานพระเจ้าเลียบโลกเริ่มตั้งแต่ผู้คนที่ 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9 ซึ่งเป็นผู้ที่มีเนื้อหาพรรณนาเกี่ยวกับเขตของ “อาณาจักรล้านนา” เป็นส่วนใหญ่

จากการดำเนินการศึกษาในส่วนของตำนานพระเจ้าเลียบโลก ฉบับวัดพระเกิด ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน ผู้วิจัยสามารถนำมาสรุปเป็นข้อมูลในการกำหนดเรื่องราวที่พบว่า พระธาตุที่อยู่ปรากฏในดินแดนล้านนา ประกอบด้วย พระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน พระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง พระธาตุช่อแฮ จังหวัดแพร่ พระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน พระธาตุจอมทอง จังหวัดพะเยาในส่วนของพระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ พระธาตุดอยตุง จังหวัดเชียงราย และพระธาตุดอยดอมมู จังหวัดแม่ฮ่องสอน ปรากฏเป็นตำนานประจำองค์พระธาตุ และตำนานในการบันทึกหลักฐานด้านประวัติศาสตร์ชนิดอื่น ๆ

ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการจากการศึกษาข้อมูลเพื่อนำมาเรียบเรียงการจัดตำแหน่งของความน่าเชื่อถือด้านข้อมูลที่ปรากฏหลักฐานอย่างชัดเจนทั้งในส่วนการศึกษาตำนานพระเจ้าเลียบโลก และการสอบถามนักวิชาการ จึงได้ข้อสรุปในเบื้องต้นของการเริ่มเรื่องราวการเสด็จมาถึงแล้วขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในดินแดนล้านนา ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลเรื่องราวขององค์พระธาตุทั้ง 8 องค์ โดยจุดเริ่มของช่วงอายุตามหลักฐานที่ปรากฏตามตำนานพระเจ้าเลียบโลก เริ่มด้วยพระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน นักวิชาการและหลักฐานตำนานพระเจ้าเลียบโลก ได้ระบุว่าในกลุ่มพระธาตุทั้ง 8 องค์ที่กล่าวมานี้ พระธาตุที่มีช่วงการเกิดก่อนคือพระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน คาดว่าน่าจะเก่าสุดเพราะมีตำนานปรากฏชัดเจนความเป็นไปได้ในการสถาปนาพระพุทธศาสนาในล้านนา ผู้วิจัยจึงเริ่มจากการกล่าวเรื่องราวขององค์พระธาตุโดยนำเสนอพระธาตุหริภุญชัย เป็นลำดับแรก และกล่าวถึง พระธาตุดอยตุง จังหวัดเชียงราย, พระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่, พระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง, พระธาตุจอมทอง จังหวัดพะเยา, พระธาตุช่อแฮ จังหวัดแพร่, พระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน, และพระธาตุดอยดอมมู จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็น

พระธาตุที่บรรจุพระอัฐิของพระอัครสาวกคือ พระโมคคัลลานะ และพระสารีบุตร มีอายุช่วงการกำเนิดพระธาตุหลังจากพระธาตุอื่นๆ ที่กล่าวข้างต้น ทั้งนี้ผู้วิจัยอาศัยถึงความสอดคล้องในบริบทของวงดนตรีและทำนองเพลงที่สามารถเชื่อมเรื่องราวให้สอดคล้องกันได้ โดยมีได้เรียงลำดับอายุการเกิดของพระธาตุในพระธาตุเกิดก่อน หรือหลัง อีกทั้ง 6 องค์ โดยเรียงลำดับให้เกิดความสอดคล้องของทำนองเพลง วงดนตรีและ บทร้องดังต่อไปนี้

1) พระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน เป็นพระธาตุที่ปรากฏหลักฐานตามตำนานพระเจ้าเลียบโลกที่กล่าวถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จมา ณ ที่แห่งนี้ โดยในสถานที่แห่งนี้กลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในสมัยพุทธกาลส่วนใหญ่คือชาวลัวะ ลัวะผู้หนึ่งเมื่อเห็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จมาจึงได้นำสมอผลไม้ไปถวาย เมื่อพระพุทธองค์ฉันเสร็จแล้วจึงคายเมล็ดสมอทิ้ง เมล็ดสมอกลิ้งไปตกบนแท่นหิน เมื่อพระองค์ฉันแล้วก็ไม่มีอะไรที่จะตอบแทนลัวะผู้นี้ก็จึงเอามือลูบพระเศียรสองเส้นประทานให้ลัวะเอาใส่กระบอกไม้หวักไว้ ก็เอาไปฝังไว้ตรงที่ลูกสมอตก และพยากรณ์ว่าอนาคตจะมี พระบรมธาตุเจดีย์เสด็จขึ้น ณ ที่ตรงนี้ ภายหลังจากนั้นลูล่วงมานับพันปี พระเจ้าอาทิตย์ราชกัทรองราชย์ เป็นกษัตริย์แห่งจามเทวีวงศ์ มีพระราชดำริจะขยายท้องพระโรง โดยการสร้างห้องสุขาไว้ใกล้กับองค์พระธาตุ ด้วยเหตุที่มีทราบบว่ามีพระธาตุอยู่บริเวณนั้น พอพระเจ้าอาทิตย์ราชจะเข้าห้องน้ำก็ปรากฏว่ากาเผือกก็มาไล่จิกไล่ตีไม่ให้เข้า พระเจ้าอาทิตย์ราชก็เกิดความสงสัย จึงได้นำเด็กทารกมาเลี้ยงไว้กับกาเผือกนั้นเป็นระยะเวลา 7 ปี เด็กผู้นั้นก็สามารถสื่อสารกับกาเผือกได้ จึงได้ทราบว่าห้องสุขาใกล้กับองค์พระธาตุ พระเจ้าอาทิตย์ราชก็สั่งให้รื้อห้องสุขา และทำบุญ สร้างเจดีย์ขึ้นครอบพระธาตุและยกพระราชวังให้เป็นวัดต่อไป

2) พระธาตุดอยตุง จังหวัดเชียงราย เป็นพระธาตุที่ปรากฏในตำนานประจำองค์พระธาตุ เป็นพระธาตุที่มีความศักดิ์สิทธิ์ ปาฏิหาริย์ เรื่องพระธาตุเสด็จ อยู่บนดอยเขาสูง ตามตำนานกล่าวว่าเมื่อมาตั้งแต่ในยุคของพระเจ้าอชุตราช กษัตริย์ลำดับที่ 3 แห่งโยนกนาคนาคพันธ์ ได้นำพระบรมสารีริกธาตุพระรากขวัญเบื้องซ้ายจากพระมหากัสสปะ นำมาประดิษฐานไว้บริเวณแต่เดิมเรียกว่า ดอยดินแดน ปัจจุบันคือที่ตั้งของพระธาตุดอยตุง พระธาตุดอยตุง อยู่ในเขตวัดพระธาตุดอยตุง โดยมีการแบ่งเป็นเขตพุทธาวาส กับเขตสังฆาวาส จะอยู่ห่างกัน 1 กิโลเมตร เขตพุทธาวาสไม่มีห้องน้ำ เขตบริเวณในพระธาตุทั้งหมดเป็นเขตศักดิ์สิทธิ์ กลุ่มชนที่ดูแลพระธาตุจะเป็นกลุ่มของชนพื้นเมือง อาข่า แต่เดิมเรียกอีก้อ กับกลุ่มชนพื้นเมืองลาหู่เดิมชื่อมุเซอให้เป็นผู้ดูแลรักษาองค์พระธาตุ

3) พระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพระธาตุที่ปรากฏในตำนานประจำองค์พระธาตุ หลักศิลาจารึกวัดพระยืน จังหวัดลำพูน มีหลักฐานที่กล่าวถึงช่วงเวลาการก่อตั้งองค์พระธาตุอย่างชัดเจน ในสมัยพระเจ้ากือนา กษัตริย์ลำดับที่ 6 แห่งราชวงศ์มังราย ได้รับพระบรมสารีริกธาตุมาจากพระสุมนเถระ อัญเชิญมาจากเมืองปางจา บริเวณระหว่างเขตแดนของเมืองเซียง (ศรีสัตนาถัย) และเมืองสุโขทัย อัญเชิญเสด็จมาด้วยขบวนอันทรงเกียรติ ตามบันทึกในหลักศิลาจารึกวัดพระยืน จังหวัดลำพูน มีการเฉลิมฉลององค์พระบรมสารีริกธาตุอย่างยิ่งใหญ่ พระธาตุได้แตกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งนำบรรจุไว้ที่เจดีย์วัดสวนดอก และอีกส่วนมีรับสั่งให้นำขึ้นหลังพญาช้างเผือกพญาช้างเผือกวิ่งขึ้นไปบนดอยแล้วไปหยุดอยู่บริเวณที่ตั้งพระธาตุดอยสุเทพในปัจจุบัน ช้างเผือกได้ม้วยมรณา จึงได้ถือเป็นจุดที่ตั้งขององค์พระธาตุดอยสุเทพ เป็นที่สักการะบูชา คู่บ้านคู่เมืองนครพิงค์ตราบจนปัจจุบันนี้

4) พระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง เป็นพระธาตุที่ปรากฏในตำนานพระเจ้าเลียบโลก บุคคลที่มีชื่อเกี่ยวข้องกับตำนานคือลัวะอ้ายกอน ตามตำนานกล่าวว่า เมื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จมาดอยน้อยเข้าเตี้ยแห่งนี้ ลัวะที่ได้มาพบเห็นนั้น ก็เกิดความเลื่อมใส ได้นำมะพร้าว มะตูม พร้อมนำกระบอกไม้ป้างใส่น้ำผึ้งมาถวายพระพุทธรองค์ พระพุทธรองค์มอบกระบอกน้ำผึ้งนั้นให้กับลัวะอ้ายกอน ซึ่งเป็นชนเผ่าพื้นเมือง แล้วพระองค์ก็หยิบกระบอกไม้ป้างหรือไม้ข้าวหลามขว้างทิ้งไปทางทิศทางเหนือ แล้วพยากรณ์ว่าสถานที่นี้เป็นเมืองแห่งหนึ่งชื่อเมือง “เมืองลัมภากับปะนคร หรือว่าเมืองลำปาง” พระองค์ก็ทรงใช้พระหัตถ์เบื้องขวาลูบพระเศียรได้พระเกศามาเส้นหนึ่งมอบให้ลัวะอ้ายกอน ทรงพยากรณ์เมื่อตถาคต ล่วงแล้วได้ 218 ปี จะมีพระอรหันต์สององค์ คือพระกุมารกัสสปะ และพระเมฆิยะเถระ จะได้นำพระอัฐิ พระนลาฏเบื้องขวาอัฐิพระศอ ลำคอทั้งด้านหน้าหลัง ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มาบรรจุไว้ ณ สถานที่แห่งนี้

5) พระธาตุจอมทอง จังหวัดพะเยา เป็นพระธาตุที่ปรากฏในตำนานพระเจ้าเลียบโลกที่กล่าวถึงการกำเนิดขึ้นของพระธาตุจอมทอง ในช่วงนี้จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับการเสด็จมาของพระพุทธรเจ้า พระโคตมพุทธเจ้า เพื่อโปรดมนุษย์และสรรพสัตว์ รวมถึงการประดิษฐานพระพุทธรศาสนาของพระองค์ การทำนายอนาคตของสถานที่นั้นๆ ตามตำนานกล่าวว่าพระองค์ได้มอบพระเกศาธาตุ ให้แก่พระเจ้าอโศก แต่พระเจ้าอโศกได้ทรงมอบแก่นายช่างทอง ผู้ซึ่งได้ถวายภัตตาหารแด่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เส้นพระเกศาธาตุที่ได้มานั้น นายช่างทองจึงได้นำไปฝังลงในบ่อลึกกว่า 70 เมตร แล้วสร้างเจดีย์อำพรางไว้ พระธาตุจอมทอง เป็นพระธาตุที่เก่าแก่คู่กับเมืองพะเยามาตั้งแต่อดีต

6) พระธาตุช่อแฮ จังหวัดแพร่ เป็นพระธาตุที่ปรากฏในตำนานพระเจ้าเลียบโลก พระพุทธเจ้าได้เสด็จมา ณ ที่ดอยตรงนี้ชื่อว่า ดอยโกสิยชัคคะบรรพต ในครั้งพุทธกาลที่พระองค์ประกาศพระพุทธศาสนาไปตามแคว้นแคว้นเมืองน้อยใหญ่ต่างๆ บุคคลที่มีในตำนานคือกลุ่มชนชาวลัวะชื่อว่าขุนลัวะอ้ายก้อม เป็นผู้นำชุมชนในสมัยนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จยังดอยแห่งนี้ ขุนลัวะอ้ายก้อมได้ถวายผ้าผืนที่มีลวดลายงดงามแด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ได้ประทานพระเกศาธาตุให้ ขุนลัวะอ้ายก้อม พระพุทธองค์ทรงพยากรณ์ว่าเมืองนี้สืบไปภายหน้าจะได้ชื่อเมือง แเป้ หรือเมืองแพร่ในปัจจุบัน ดอยแห่งนี้จะเป็นจุดที่ตั้งของศาสนา มีพระธาตุเจ้าเจดีย์คู่มือเมืองโกศยันครสืบไป

7) พระธาตุช่อแฮ จังหวัดน่าน เป็นพระธาตุที่ปรากฏในตำนานพระเจ้าเลียบโลก พระพุทธเจ้าเสด็จในดินแดนล้านนา มีชื่อปรากฏพระธาตุแช่แห้งเป็นหนึ่งในสถานที่ที่ได้เสด็จมาเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จขึ้นบนดอยนี้ เรียกว่าดอยภูเพียงแช่แห้ง เสด็จขึ้นมา ก็มาพบกับชาวบ้านหญิงชาย เมื่อชาวบ้านได้เห็นพระพุทธเจ้าก็คิดว่าเป็นเทวดา ด้วยความศรัทธา นำน้ำหมากสมอ มาถวาย พอหมากสมอแห้ง เขาจึงเอาไปแช่น้ำ แช่เท่าไร ก็ยังแห้ง เขาจึงเรียกว่าแช่แห้ง แต่พระพุทธเจ้าก็ได้ฉันหมากสมอแห้ง แล้วเห็นสัตว์ตัวหนึ่ง โผล่ออกมาจากดินเพื่อมานอบน้อมสักการบูชา เรียกว่าแมงหมากเป้า หรือแมงมะตึก หมากเต้า และอีกตำนานเล่าถึงองค์อะมะราชา ราชากับภรรยาสาว ได้ถวายผ้าขาวแด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหลังจากพระองค์ทรงนำพระองค์นำผ้ามาเช็ดผ้าจึงกลายเป็นทอง พระองค์จึงประทานเส้นพระเกศา และรับสั่งให้พระอานนท์นำเส้นพระเกศาใส่ไว้ในห่อผ้าทองผืนนั้น ใส่กระบอกไม้ไผ่แล้วฝังไว้ ทรงพยากรณ์ภายภาคนี้ที่แห่งนี้จะมีพระธาตุงดงามตั้งในเมืองน่าน

8) พระธาตุดอยกองมู จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นพระธาตุที่มีหลักฐานอยู่ในช่วงระหว่าง 100-200 ปีในช่วงก่อนนี้ เดิมเรียกชื่อว่าวัดปลายดอย หรือภาษาพื้นเมือง วัดปลายดอย ตั้งอยู่บนเขาเห็นทัศนียภาพรอบอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน แต่เดิมบริเวณพื้นที่ดอยนี้เป็นป่ารกทึบ เป็นแหล่งซ่องสุมของโจรผู้ร้าย สบจังหวะโจรชุกชุมอยู่บนเขารอเข้าไปปล้นบ้านผู้คนในเมือง ผู้คนในชุมชนก็คิดหาวิธีป้องกันเพื่อไม่ให้เกิดเป็นที่ซ่องสุมของเหล่าโจร จึงนำผู้คนโดยการนำของจางตองสู และชาวบ้านช่วยกันถางป่าให้โล่งเตียน แล้วก็สร้างวัด สร้างเจดีย์ อัญเชิญพระสงฆ์มาจำพรรษา พระธาตุองค์แรก จางตองสู ได้อัญเชิญพระอัฐิของพระโมคคัลลนะ จากประเทศเมียนมาร์ มาบรรจุในองค์พระธาตุ ภายหลัง เมืองแม่ฮ่องสอนมีเจ้าฟ้าปกครององค์แรกคือ เจ้าสิงหนาทราชาผู้นี้ได้สร้างพระเจดีย์อีกองค์ โดยนำพระอัฐิพระสารีบุตรมาประดิษฐานคู่กับเจดีย์ของพระโมคคัลลนะ สืบจนมาถึงปัจจุบัน

4.1.2 บริบทดนตรีใน 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการลงพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วยจังหวัด เชียงราย พะเยา เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง แพร่ และน่าน เพื่อดำเนินการเก็บรวบรวม ข้อมูลบริบทดนตรีพื้นบ้านล้านนากับศิลปินแห่งชาติ ด้านดนตรีและขับร้อง ของภาคเหนือ และ ศิลปินพื้นบ้านล้านนาในแต่ละจังหวัดนั้น ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เรื่องราวบริบทของดนตรีและ ทำนองเพลงที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดนั้น ๆ ดนตรีพื้นบ้านล้านนามีบทบาทและมีความสัมพันธ์ ต่อวิถีชีวิตของคนล้านนาทั้งในด้านประเพณี วัฒนธรรม รวมไปถึงพิธีกรรมอันสำคัญต่าง ๆ ดนตรี ในแต่ละจังหวัดของล้านนามีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันออกไป บริบทโดยรวมของวง ดนตรีใน 8 จังหวัดที่กล่าวมานั้น จะสามารถแบ่งกลุ่มของวงดนตรีที่มีลักษณะในวัฒนธรรมล้านนา ประกอบด้วยกัน 7 จังหวัด กล่าวคือ ดนตรีในจังหวัด เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน พะเยา มีวงดนตรีและสำเนียงการบรรเลงที่คล้ายคลึงกันแต่อาจไม่เหมือนกันเสมอไป เช่น วงดนตรี ประเภทเครื่องดี ประกอบด้วย วงป้าดก้อง หรือ วงปี่พาทย์ล้านนา โดยปกติวงป้าดก้อง จะประกอบไปด้วย ปี่แน ฆ้องวง ฆ้องวงเล็ก ฆ้องวงทุ้ม ฆ้องวง กลองเต่งถึง กลองโป่งโป่ง ฉิ่ง สว่า (ฉาบ) กรับ วงกลอง ประกอบด้วย วงกลองปู่เจ้า วงกลองมองเซิง วงตั้งโนง เป็นต้น ใน จังหวัดลำปางวงลักษณะคล้ายกับวงตั้งโนงเรียกว่า วงตึกเส็ง เพลงที่เป็นเอกลักษณ์ในวงตึกเส็งคือ เพลงแม่คำปอน ประเภทเครื่องดี ประกอบไปด้วย วงสะล้อ ซอ ซึง คำนี้มักจะใช้เล่นในวงดนตรี ลักษณะแบบวงเครื่องสายไทย มีการกำหนดระบุดำแหน่งของวงทำหน้าที่ที่ชัดเจน นิยมเล่นใน จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง ในส่วนของวงสะล้อ ซอ ปีน จะเป็นวงดนตรีประเภท เครื่องดีที่มีการนิยมบรรเลงในแถบจังหวัด แพร่ น่าน และเขตจังหวัดพะเยาที่ติดกับทางจังหวัด น่านและจังหวัดแพร่ วงเครื่องเป่า ดนตรีใน 7 จังหวัดนี้นิยมบรรเลงวงปี่จุมประกอบการขับซอ วงปี่ จุมมีหลากหลายรูปแบบเช่นปี่จุม 3 ปี่จุม 5 ในอดีตการขับซอประกอบการบรรเลงปี่จุม จะใช้ปี่จุม 5 บรรเลงอย่างเดียวภายหลังต่อมาตัดปี่เมื่อออกแล้วใส่ซึ่งเข้าไปแทน จึงเป็นที่นิยมมาจนถึงทุกวันนี้ ในส่วนของเครื่องดี เปียะ หรือ ที่ทางการเรียกชื่อว่าพิณเปียะ เป็นเครื่องดนตรีไม่จัดเป็นรูปแบบ วง แต่นิยมเล่นคนเดียว จะประกอบการอ้อกะโหลง หรือ การพรรณนาถึงเหตุการณ์ ความงาม เรื่องราว สุนทรียภาพต่าง ๆ ได้ ในส่วนของดนตรีในจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีความแตกต่างไปจากกลุ่ม วัฒนธรรมในล้านนา เนื่องจากแม่ฮ่องสอนในอดีตเป็นพื้นที่เข้าถึงได้ยาก และมีอาณาเขตติดกับ ประเทศเมียนมาร์มากกว่าการเดินทางเข้ามาเชียงใหม่หรือจังหวัดอื่นที่ใกล้เคียง ดนตรีและ ศิลปกรรมของเมืองแม่ฮ่องสอนจึงได้รับอิทธิพลมาจากเมียนมาร์ในรูปแบบสถาปัตยกรรมไทใหญ่ ดนตรีก็รับเอาวงดนตรีลิเกไต วงกลองกันยาว หรือที่เชียงใหม่เรียกววงกลองปู่เจ้า โดยรับวัฒนธรรม

ไทใหญ่ หรือแบบพม่าที่ได้รับอิทธิพลตะวันตก จนเกิดเครื่องดนตรีที่ชื่อว่า ตอยยอฮอร์น มีลักษณะคล้ายกับไวโอลินแบบสากล สำเนียงทำนองของดนตรีในรูปแบบวงตอยยอฮอร์นนี้ จะเป็นเสียงตามบันไดเสียงสากลมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ ไม่เหมือนทั้งในสำเนียงเพลงไทยและสำเนียงเพลงพื้นบ้านล้านนา

4.1.3 รูปแบบของเรื่องราวในการตีความของการประพันธ์เพลงและบทร้อง การสร้างสรรค์บทเพลงชุด “นบพระธาตุไหว้สา แด่แคว้นล้านนา มหาปุจฉาคีตกาล”

ผู้วิจัยดำเนินการกำหนดรูปแบบของการลำดับเรื่องราวในการตีความของโครงสร้างการประพันธ์เพลงและบทร้อง โดยการนำเรื่องราวที่สนใจมาผู้ร้อยเรียงให้เกิดความงามในทางด้านสุนทรีย และสื่อสารให้ผู้รับฟังสามารถเข้าใจเรื่องราวต่างๆ ที่ผู้วิจัยประพันธ์บทร้องและทำนองเพลง ผู้วิจัยได้กำหนดเรื่องราวในการเล่าเรื่องความเป็นมาขององค์พระธาตุทั้ง 8 องค์ในดินแดนแคว้นล้านนา แบ่งออกเป็น 3 ช่วงช่วงที่ 1 ปฐมบทการกำเนิดพระธาตุประจำ 8 แคว้นล้านนา ช่วงที่ 2 พระธาตุเจ้า 8 องค์ ช่วงที่ 3 มหาปุจฉาฉลองพระธาตุเจ้า ดังนี้

ตาราง 3 รูปแบบการตีความของการประพันธ์เพลงและบทร้องการสร้างสรรค์บทเพลงชุด “นบพระธาตุไหว้สา แด่แคว้นล้านนา มหาปุจฉาคีตกาล”

ช่วงที่	ลำดับ	เรื่องราว	ประเภทวงดนตรี/เครื่องดนตรี	ประเภทการขับร้อง
1	1	การบูชาของคัมภีร์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การตีกลองแบบรัวสามลา เพื่อเป็นการสื่อถึงพระคุณขององค์พระรัตนตรัย	กลองไชยมงคล	-
	2	การพรรณนาถึงเหตุปัจจัยการเสด็จขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในดินแดนล้านนา ตามตำนานพระเจ้าเลียบโลก	เป็ยะ (พิณเป็ยะ)	ฮ็อกะโลง
	3	การพรรณนาถึงดินแดน 8 จังหวัดในล้านนา โดยศุภณัฏฐ์รวมใจคือองค์พระธาตุเจ้าทั้ง 8 องค์บูชาพระธาตุเจ้าด้วยจิตบริสุทธิ์ตามประเพณีวัฒนธรรมแห่งคนเมืองล้านนา	วงปี่จุม	ขับซอ

ตาราง 3 (ต่อ)

ช่วงที่	ลำดับ	เรื่องราว	ประเภทวงดนตรี/เครื่องดนตรี	ประเภทการขับร้อง
2	4	การกล่าวถึงประวัติความเป็นมาขององค์พระธาตุในแต่ละจังหวัด ประกอบ พระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน, พระธาตุคุดอยตุง จังหวัดเชียงราย, พระธาตุคุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่, พระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง, พระธาตุจอมทอง จังหวัดพะเยา,	วงปี่พาทย์ (วงปี่พาทย์ล้านนา)	ร้องตามทำนองในรูปแบบบทร้องกลอนแปด
	5	การกล่าวถึงประวัติความเป็นมาขององค์พระธาตุในแต่ละจังหวัด ประกอบ พระธาตุช่อแฮ จังหวัดแพร่, พระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน,	วงสะล้อ ปีน	ร้องตามทำนองในรูปแบบบทร้องกลอนแปด
	6	การกล่าวถึงประวัติความเป็นมาขององค์พระธาตุคุดอยกองมู	ตอยอฮอร์น ผสมวงดนตรี ลีเกไต	ร้องตามทำนองในรูปแบบบทร้องกลอนแปด
3	7	การเฉลิมฉลององค์พระธาตุในงานประเพณีเช่นการขึ้นพระธาตุ การสงน้ำพระธาตุ การห่มผ้าพระธาตุ โดยใช้ท่วงทำนองสนุกสนานตามรูปแบบเพลงที่มีจังหวะเร็วในงานพิธีกรรมแบบล้านนา	วงปี่พาทย์ (วงปี่พาทย์ล้านนา)	-

4.1.4 รูปแบบการผสมวง

1) ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวงดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละจังหวัดที่ตั้งขององค์พระธาตุ โดยจากการสัมภาษณ์ข้อมูลกับศิลปินแห่งชาติ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีล้านนา ในแต่ละจังหวัด โดยผู้วิจัยแบ่งช่วงเวลาของการนำเสนอออกเป็น จำนวน 3 ช่วง ประกอบด้วยช่วงที่ 1 ปฐมบทการกำเนิดพระธาตุประจำ 8 แคว้นล้านนา ช่วงที่ 2 พระธาตุเจ้า 8 องค์ ช่วงที่ 3 มหาปุจฉา ถอลงพระธาตุเจ้า ผู้วิจัยได้กำหนดการบรรเลงในช่วงที่ 1 การตีกลองไชยมงคล โดยการสอบถามผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีล้านนาให้ความคิดเห็นตรงกันว่า กลองถือเป็นสัญลักษณ์ของสิ่งมงคล และการเอาฤกษ์เอาชัย กลองจึงเป็นส่วนหนึ่งของการเริ่มปฐมบทเพื่อน้อมถวายเป็นพุทธบูชา ดังเช่นที่ อาจารย์รักเกียรติ ปัญญายศ ได้กล่าวว่า

การประพันธ์เพลงที่เกี่ยวกับความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ซึ่งที่เกี่ยวกับพระพุทธเจ้าสิ่งสำคัญจะต้องมีกลองเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินเรื่อง เสียงกลองจะให้ความยิ่งใหญ่ กังวาน กลองถือเป็นสัญลักษณ์สำคัญที่สื่อแทนความเป็นการบูชาพระพุทธศาสนา ในทุกวัดสมัยก่อนจะนิยมตีกลองเพื่อเป็นสื่อสัญญาณบอกกล่าวต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งบทสวดก็สามารถเป็นจังหวะในการตีกลองได้ (รักเกียรติ ปัญญายศ, สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2566)

ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดจากอาจารย์รักเกียรติ ปัญญายศ และผู้เชี่ยวชาญดนตรีพื้นบ้านล้านนา มาเป็นแนวตั้งต้นในการจัดการบรรเลงโดยนำเครื่องดนตรีกลองไชยมงคล มาเป็นปฐมบทของการเริ่มต้นการบรรเลง โดยใช้รูปแบบการตีกลองรัวสามลาเมื่อดำเนินการจบจากการตีกลองไชยมงคล ผู้วิจัยได้นำเสนอรูปแบบการช้กะโหลงประกอบการบรรเลงเป็ยะ หรือพิณเป็ยะ เค้ลาไปกับการขับร้องในทำนองช้กะโหลง และต่อด้วยการขับขอในบทถัดไปร่วมกับการบรรเลงวงปี่จุม สอดคล้องกับการสัมภาษณ์แม่ครูบัวซอน ถนอมบุญ ในด้านการประพันธ์บทร้องและทำนองการขับร้องของคีตศิลป์ล้านนา

การที่เราจะประพันธ์บทร้องเกี่ยวกับพระธาตุทั้ง 8 ในมุมมองของแม่ ต้องเอาข้อมูลพระธาตุทั้ง 8 มาอ่าน พระธาตุแต่ละองค์เราต้องอ่านที่ละองค์ เช่นพระธาตุอภัยสุเทพเป็นอย่างไร ใครมาสร้าง วิธีการร้องถ้ามีการช้กะโหลงก่อนจะดี ช้กะโหลง คือกะโหลง มันเป็นโครงเหมือนคล้ายๆกายีโครงแบบภาคกลาง นิยมเอามาทำเป็นช้กะโหลง การร้องจะเป็นลักษณะตามทำนองเลยก็ได้ ถ้าเป็นรูปแบบการช้จะเอาทำนองช้พม่ามาใส่ก็ได้ (บัวซอน ถนอมบุญ, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2567)

ในช่วงที่ 2 หลังจากที่ถูกวิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อศึกษารูปแบบบริบทของดนตรีในแต่ละจังหวัดที่ตั้งขององค์พระธาตุทั้ง 8 องค์ ผู้วิจัยจึงได้สอบถามความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีในแต่ละจังหวัดจึงร่วมกันเลือกรูปแบบวงดนตรีให้สอดคล้องกับค่านิยมและความเป็นเอกลักษณ์บริเวณที่ตั้งของพระธาตุในจังหวัดนั้น ๆ ดังนี้ วงป้าดก๊อง หรือ วงปี่พาทย์ล้านนา ได้ระบุให้เป็นวงดนตรีที่ใช้ในเขตจังหวัดลำพูน เชียงราย เชียงใหม่ ลำปาง และพะเยา ในอาณาเขตที่ตั้งพระธาตุของจังหวัดเหล่านี้ นิยมการบรรเลงวงป้าดก๊อง หรือวงปี่พาทย์ล้านนา ทั้งในพิธีกรรมทางศาสนาและความบันเทิง สนุกสนาน ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการจัดรูปแบบวงป้าดก๊อง หรือวงปี่พาทย์ล้านนา บรรเลงประกอบการขับร้องบทร้องพระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน พระธาตุคุดอยตุ่ง จังหวัดเชียงราย พระธาตุคุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ พระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง และพระธาตุจอมทอง จังหวัดพะเยา

ในส่วนของจังหวัดแพร่ และจังหวัดน่าน บริบทดนตรีของทั้งสองจังหวัดนี้ มีความคล้ายคลึงกันทั้งในด้านการบรรเลงและขับร้อง คือการบรรเลงวงสะล้อ ซอ ปีน ผู้วิจัยจึงได้นำรูปแบบการบรรเลงของวง สะล้อ ซอ ปีน มานำเสนอ ประกอบการขับร้องบทร้องพระธาตุซ้อแฮ จังหวัดแพร่ และพระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน

รูปแบบการเลือกวงดนตรีในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้วิจัยได้สอบถามผู้เชี่ยวชาญดนตรีพื้นบ้าน จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า วงดนตรีโดยหลักที่นิยมคือวงกลองกันยาว หรือชนพื้นเมืองทางเชียงใหม่เรียวงกลองปู่เจ๋ นิยมบรรเลงในงานมงคล หรืองานเทศกาล ต้อนรับต่าง ๆ วงลิเกไต หรือลิเกไทใหญ่ แต่เนื่องจากผู้วิจัยได้ดำเนินการประพันธ์บทร้องประกอบการพรรณนาถึงเรื่องราวขององค์พระธาตุคุดอยกองมู ผู้วิจัยจึงมีความจำเป็นที่จะใช้วงดนตรีที่มีเครื่องดำเนินทำนองนั้นโดยการมองเอกลักษณ์เครื่องดนตรีที่สำคัญในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ก็คือ ตอยยอฮอรัน ผู้วิจัยจึงเลือกใช้เฉพาะในส่วนของตอยยอฮอรัน มาบรรเลงร่วมกับ วงลิเกไต หรือ ลิเกไทใหญ่ เพื่อสะท้อนถึงเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของดนตรีในจังหวัดแม่ฮ่องสอนมากที่สุด

ในช่วงที่ 3 ผู้วิจัยได้กำหนดให้เป็นเพลงในอัตราจังหวะเร็ว เพื่อสอดคล้องกับงานประเพณีขึ้นพระธาตุและสงฆ์พระธาตุ รวมถึงงานปอยหลวง งานบุญลักษณะงานบุญเช่นนี้ เป็นงานที่แสดงออกถึงความสุข ความเป็นสิริมงคล ความสนุกสนาน ในวัฒนธรรมล้านนา มักนิยมใช้วงป้าดก๊อง หรือวงปี่พาทย์ล้านนา เข้ามามีบทบาทประกอบการฟ้อนตามความปิติทางด้านอารมณ์ของผู้คนที่ได้รับฟังในวัฒนธรรมล้านนา

ภาพประกอบ 16 รูปแบบการผสมวงดนตรีในการบรรเลง

ที่มา อนุวัฒน์ บิสสุริ เมื่อ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2567

2) เครื่องดนตรีที่ใช้ในการผสมวง

2.1 กลองไชยมงคล ลักษณะของกลองไชยมงคล เป็นกลองชุดขนาดใหญ่ ประกอบด้วย

1. กลองใบใหญ่ 1 ลูก เรียกว่า “แม่กลอง” ทำด้วยไม้สัก ไม้ประดู่ ไม้ดอกแก้ว ไม้ขนุน ไม้ตะเคียน ซึ่งแล้วแต่โอกาสและความต้องการของช่าง หรือผู้ที่สั่งทำเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลตามความเชื่อ เป็นกลองประเภทชิงด้วยหมุดไม้ ปล่อยหัวหมุดให้ยื่นพ้นออกมานอก ตัวกลอง ขนาดหน้ากลองกว้างประมาณ 30 นิ้วถึง 40 นิ้ว

2. กลองใบเล็ก 3 ลูก เรียกว่า “ลูกตบ” ทำด้วยไม้ชนิดเดียวกับแม่กลอง ซึ่งด้วยหนัง ทั้งสองหน้าตึงด้วยหมุดไม้เช่นเดียวกับแม่กลอง มีขนาดดังนี้

ลูกที่ 1 หน้ากว้าง 11 12 นิ้ว

ลูกที่ 2 หน้ากว้าง 13 14 นิ้ว

ลูกที่ 3 หน้ากว้าง 15 - 17 นิ้ว

ลักษณะการวางของกลองไชยมงคล

กลองใบใหญ่ที่เรียกกันว่ากลองแม่ตั้งอยู่ด้านซ้ายมือของคนตี กลองใบเล็ก 3 ใบ หรือ ที่เรียกว่า ลูกตบ จะตั้งอยู่ทางขวามือของคนตี โดยใบที่มี ขนาดใหญ่สุดจะอยู่ชิดกับกลอง ใบใหญ่ ต่อไปเป็นกลองใบขนาดกลาง ส่วนใบเล็กสุดอยู่กึ่งกลางบนกลองลูกตบทั้ง 2 ใบ (ปทุมทิพย์ กาวิล, 2563 น.8-9)

ภาพประกอบ 17 กลองไชยมงคล

ที่มา อнуวัฒน์ บิสสุริ เมื่อ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2567

2.2 กลองเต่งถึง และกลองโป่งโป้ง

1) กลองเต่งถึง มีลักษณะคล้ายตะโพนมอญ แต่มีขนาดใหญ่มาก เสียงดังกังวาน ใช้ตีประกอบจังหวะและเป็นเอกลักษณ์ของวง ก่อนจะมีการบรรเลงต้องตี “ชี้จ่ากลอง” ที่หน้ากลองเสียก่อนเพื่อให้เสียงดังไพเราะ ชี้จ่ากลองทำจากการนำเอาข้าวเหนียวสุกมาบดให้ละเอียด คลุกผสมกับขี้เถ้าเคล้ากันดี แล้วก็นำไปตีหน้ากลอง ด้านหนึ่งตีแล้วให้ได้เสียง “เต่ง” และอีกด้านหนึ่งเมื่อตีจ่ากลองแล้วตีให้ได้เสียง “ถึง”

2) กลองโป่งโป้ง มีลักษณะคล้ายตะโพน แต่มีขนาดเล็กกว่า ใช้ตีรับกับกลองเต่งถึง และก่อนที่จะบรรเลง มีการตีชี้จ่ากลองเช่นกัน ด้านตีชี้จ่าให้ได้เสียง “โป่ง” ซึ่งจะเท่ากับเสียง “เต่ง” ของกลองเต่งถึง อีกด้านหนึ่งให้ได้เสียง “โป้ง” ซึ่งจะต้องเท่ากับเสียง “ถึง” ของกลองเต่งถึง ดังนั้นการบรรเลงจะขาดกลองเต่งถึงหรือกลองโป่งโป้งอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ (สนั่น ธรรมธิ, 2550, น.61)

ภาพประกอบ 18 กลองเต่งถึง และกลองโป่งโป่ง

ที่มา อนุวัฒน์ บิสสุริ เมื่อ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2567

2.3 กลองหกหน้า / กลองพม่า (กลองชุด) / ก้องม่าน

ส่วนประกอบ

1. กลองใหญ่ 2 หน้า พม่าเรียกตะควิน ทำจากวัสดุไม้และหนังสัตว์
2. กลองขนาดกลาง 2 หน้า พม่าเรียกป้าดม่า ทำจากวัสดุไม้และหนังสัตว์
3. กลองขนาดเล็ก 2 หน้า พม่าเรียกตอยลง ทำจากวัสดุไม้และหนังสัตว์

การตั้งเสียง โดยเทียบกับ เบนโจ ระบบเสียงต่ำหม่าน (คีย์ C) งามปัก (คีย์ F)

วิธีบรรเลง ตีตามจังหวะเพลงแบบพม่า บทเพลงที่บรรเลง เพลงพม่า เพลงพม่าประยุกต์ และเพลงไตพม่า (ประเสริฐ ประดิษฐ์, 2550, น.14)

ภาพประกอบ 19 กลองหกหน้า กลองพม่า หรือ กลองมัน

ที่มา อนุวัฒน์ บิสสุริ เมื่อ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2567

2.4 ซ็องราง มองถ่าง

ส่วนประกอบ

1. รางไม้ (ฐาน) ทำจากวัสดุ ไม้สัก ยาว 3 ฟุตครึ่ง
2. ยางรอง ระนาด ทำจากวัสดุ พลาสติก
3. ลูกระนาด ทำจากวัสดุ เหล็กแผ่น
4. น้อดตกรู ทำจากวัสดุ เหล็ก
5. ไม้ตี 1 คู่ ทำจากวัสดุ ไม้ไผ่ , ไม้จู้ว

การตั้งเสียง โดยเทียบกับ คีย์บอร์ด ระบบเสียงต่ำหม่าน (คีย์ C) งามบ็อก (คีย์ F)

วิธีบรรเลง ตี บทเพลงที่บรรเลง เพลงพม่า เพลงพม่าประยุกต์ และเพลงไต

บรรเลงตามจังหวะความเร็วของเครื่องเคาะจังหวะหรือ จี ใช้บรรเลงร่วมกับซ็อง

ราง หรือมองถ่าง (ประเสริฐ ประดิษฐ์, 2550, น.13)

ภาพประกอบ 20 ซ็องราง มองถ่าง

ที่มา อนุวัฒน์ บิสสุริ เมื่อ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2567

2.5 ตอยอฮอร์น / ตอยอ

ส่วนประกอบ

1. โครงไม้ ทำจากวัสดุ ไม้ไผ่
2. ฮอรน ทำจากวัสดุ อะลูมิเนียม (ชุดขยายเสียงเครื่องเล่นแผ่นเสียงโบราณของชาวฝรั่งเศส)
3. แท่นรองสาย ทำจากวัสดุ พลาสติก
4. ลิ่มล็อกสาย ทำจากวัสดุ เหล็ก
5. สาย 4 เส้น ทำจากวัสดุ เส้นเอ็นพลาสติก
6. คันชัก ทำจากวัสดุ ไม้และหางม้า

การตั้งเสียง โดยเทียบกับ เบนโจ ระบบเสียงต่ำหม่าน (คีย์ C) งามปัก (คีย์ F)

วิธีบรรเลง ใช้สีตีด้วยคันชัก บทเพลงที่บรรเลง เพลงพม่า เพลงพม่าประยุกต์ และเพลงไต

ใช้สีตามทำนองเพลง คล้ายไวโอลิน เป็นเครื่องดนตรีของชาวไตที่ประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมาเมื่อประมาณ ๘๐ ปีมาแล้ว (ประเสริฐ ประดิษฐ์, 2550, น.16)

ภาพประกอบ 21 ตอยอดฮอร์น / ตอยอด

ที่มา อนุวัฒน์ บิสสุริ เมื่อ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2567

2.6 ระนาดเหล็ก ภาษาถิ่น เรียกว่า ปาดยา

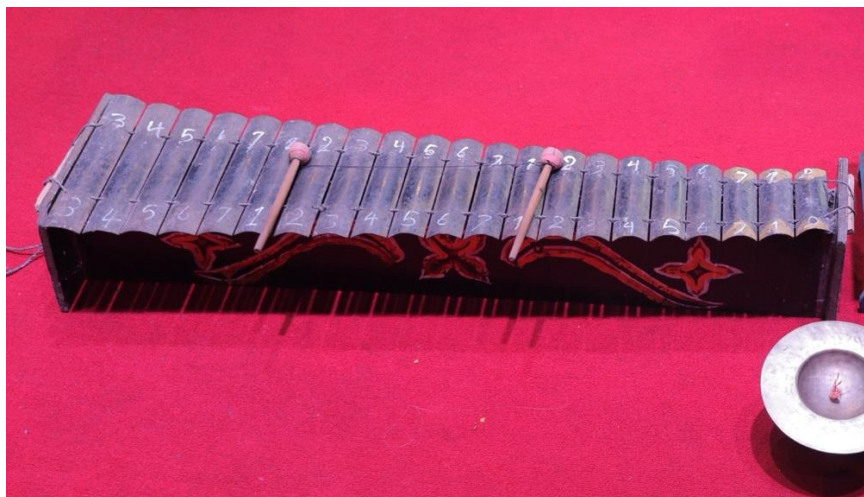
ส่วนประกอบ

1. รางไม้ (ฐาน) ทำจากวัสดุ ไม้สักยาว 3 ฟุตครึ่ง
2. ยางรอง ระนาด ทำจากวัสดุ พลาสติก
3. ลูกระนาด ทำจากวัสดุ เหล็กแผ่น
4. น็อตสกรู ทำจากวัสดุ เหล็ก
5. ไม้ตี 1 คู่ ทำจากวัสดุ ไม้ไผ่, ไม้จู้

การตั้งเสียง โดยเทียบกับ เบนโจ ระบบเสียงต่ำห่ม่าน (คีย์ C) งามบ็อก (คีย์ F)
วิธีบรรเลง ตี บทเพลงที่บรรเลง เพลงพม่า เพลงพม่าประยุกต์ และเพลงไต

ส่วนจังหวะ/แนวทำนอง

บรรเลงตามจังหวะความเร็วของเครื่องเคาะจังหวะหรือ จี ใช้บรรเลงร่วมกับฆ้องวงหรือมอญถ่าง (ประเสริฐ ประดิษฐ์, 2550, น.11)

ภาพประกอบ 22 ระยะเวลาเล็ก / ปาดยา

ที่มา อนุวัฒน์ บิสสุริ เมื่อ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2567

2.7 จีต็อก มีหน้าที่ในการกำกับจังหวะของกลองจ๊กควีนและกลองตอยลงอีกหนึ่งชั้นเพื่อให้บทเพลงที่บรรเลงออกมานั้นมีท่วงทำนองที่สมบูรณ์ที่สุด (กิตติพงษ์ คำหลวง, 2562 น.46)

ภาพประกอบ 23 จีต็อก

ที่มา อนุวัฒน์ บิสสุริ เมื่อ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2567

2.8 เปียะ หรือ เปี้ยะ

เปียะ (อ่วน – เปี้ยะ) เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องดีดอย่างหนึ่งของล้านนาที่มีมาแต่โบราณกาล แต่กำลังจะ เสื่อมความนิยมและอาจสูญสิ้นไปในที่สุด เครื่องดนตรีดังกล่าวคือ "เปียะ" หรือ "เปี้ยะ"

เปียะ เป็นเครื่องดนตรีโบราณชนิดหนึ่งปรากฏชื่อในชุดของดนตรีในวรรณกรรมหลายชิ้น เช่น คร่าวซอเรื่อง "ชีวหาลิ้นคำ" มีชุดดนตรีประกอบด้วยวงปี่พาทย์ กลองมอญ เซิง แตรวง แคน ปี่ และเปียะ ดังบทคร่าวซอที่ว่า

“พาทย์ค้องกลองวง	มองเซิงทะหุ้ม	ตบต้อยเหล่านเป็นคำ
แกรวงเป่านับ	ม่วนทันได้กัน	เปียะพิณลือนันค้อยแคนปี่แต่
พ่อชายชอถาม	แมียงซอแก้ว	เหมาะใจนักแกว่านั้น”

เปียะ เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องดีด มีสายโลหะตั้งแต่ 1 ถึง 7 สาย มีกล่องเสียง ทำด้วยกะลามะพร้าวผ่าครึ่ง คันเปียะทำด้วยไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้ชิงชัน หรือไม้มะเกลือ หัวเปียะทำด้วยสำริดอาจประดิษฐ์เป็นรูปหัวช้าง หัวนกหัสดีลิงค์ หรือหัวนกยูงบ้าง (สนั่น ธรรมธิ, 2550, น.61)

ภาพประกอบ 24 เปียะ หรือ เปี้ยะ

ที่มา อนุวัฒน์ บิสสุริ เมื่อ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2567

2.9 แหน่น้อย

สำหรับแหน่น้อย อาจารย์ยงยุทธ สันนิษฐานไว้เช่นกันว่าเป็นเครื่องดนตรีที่อาจเลียนแบบมาจากปี่ชวา เฉพาะในวงเต่งเถิง แหน่น้อยจะเป็นตัวเอกมีหน้าที่เหมือนนักร้องนางของวงและนอกจากจะใช้แหน่น้อยเล่นประสมกับวงเต่งเถิงแล้ว ชูดกลองตั้งนั่ง เพื่อประกอบการพ็อนเล็บและพ็อนเทียนของล้านนา ยังใช้เล่นเพลงประกอบกับ เพลงที่ใช้บรรเลงประกอบด้วย เพลงแห่ย่งหลวงเพลงแห่ย่ง ปราสาทไหว และลาวเสี๋ยงเทียน โดยเฉพาะการพ็อนเทียนใน ปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะใช้เพลงลาวเสี๋ยงเทียน ซึ่งเป็นเพลงจากภาคกลางมากขึ้น ส่วนเพลงที่ใช้ แหนเป็นอุปกรณ์หลักในการประสมกับวงตั้งนั่งหรือวงเต่งเถิงมี 4 เพลง คือ

1. แห่ย่ง (ลูก) หลวง
2. แห่ย่ง (ลูก) น้อย
3. แห่ย่ง (ลูก) กลับ
4. แห่ย่ง (ลูก) ช้อย

ทั้งนี้ในแง่ของชื่อเพลงนั้นอาจ เรียกผิดเพี้ยนกันไปบ้าง แต่ไม่ว่าจะเรียก เพลงแห่ย่งอะไรก็ตามน่าจะเป็นเพลงแห่ย่ง ซึ่งมีต้นตอเดียวกันนั่นเอง (สนั่น ธรรมธิ, 2550, น.59)

ภาพประกอบ 25 แหน่น้อย

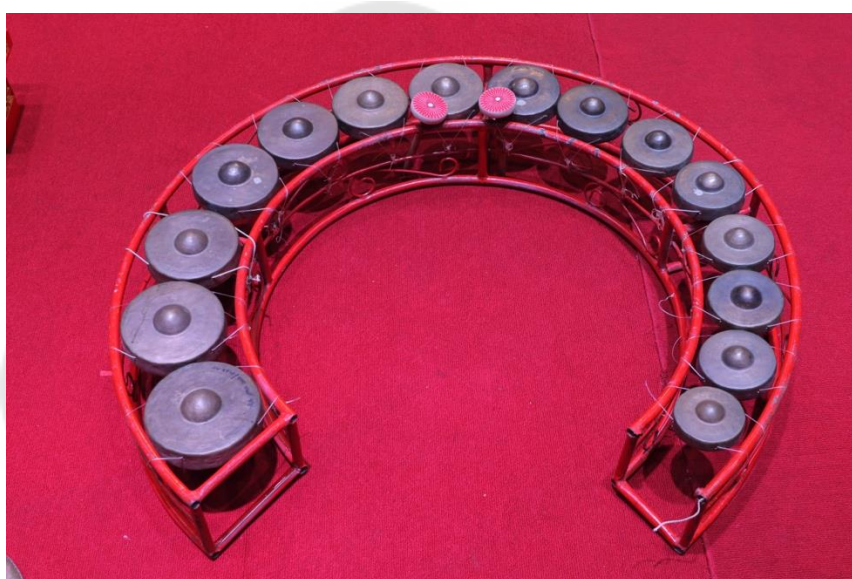
ที่มา อนุวัฒน์ บิสสุริ เมื่อ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2567

2.10 ฆ้องในวงปาดก้อง

ลักษณะทางกายภาพของปาดฆ้อง (ฆ้องวงใหญ่) ของวงปาดก้องคณะหัวฝายสามัคคี มีจำนวน ๑๖ ลูก ตามแบบของฆ้องไทยลูกฆ้องเป็นฆ้องตีไม้ไขฆ้องหล่อจึงมีความหนา และ เสียงก้องกังวานคณะหัวฝายมีเฉพาะปาดต้องเพียง 1 วง ไม่มีฆ้องเล็ก

ระบบเสียงของปาดก้อง ลูกต้นหรือลูกทวนเสียงฟา ลูกยอด เสียง ซอล

วิธีการบรรเลงและบทบาทหน้าที่ ตีเป็นหลักของวงสอดประสานไปกับเครื่องดนตรี ชนิดอื่น ๆ ในวง (ปทุมทิพย์ กาวิล, 2563 น.65)

ภาพประกอบ 26 ฆ้องในวงปาดก้อง

ที่มา อนุวัฒน์ บิสสุริ เมื่อ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2567

2.11 ปาดเอก หรือ ระนาดเอกของวงปาดก้อง (วงปี่พาทย์ล้านนา) ได้รับรูปแบบมาจากระนาดเอก แบบของวงดนตรีไทย รูปลักษณะกายภาพ มีลักษณะเดียวกับระนาดเอกของวงดนตรีไทย แต่จะมีรูปทรงที่ป้อมกว่าระนาดเอกในวงดนตรีไทย การบรรเลงมักใช้ไม้แข็งในการบรรเลง เพื่อสอดรับกับเสียงของปี่ในวงปาดก้อง หรือ วงปี่พาทย์ล้านนา

ภาพประกอบ 27 ระนาดเอก ในวงปาดก้อง (วงปีพาทย์ล้านนา)

ที่มา อรุณรัตน์ บิสสุริ เมื่อ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2567

2.12 ระนาดเอกเหล็ก (พาทย์เหล็ก)

ระนาดเหล็ก หรือ พาทย์เหล็ก (อ่าน - ปาดเหล็ก) มีลักษณะเหมือนระนาดเหล็กของดนตรีไทย ให้เสียงที่สดใส จึงมักนำมาใช้ตีประกอบ (สนั่น ธรรมธิ, 2550 น.60)

ภาพประกอบ 28 ระนาดเอกเหล็ก (พาทย์เหล็ก)

ที่มา อรุณรัตน์ บิสสุริ เมื่อ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2567

2.13 ระนาดทุ้มในวงปี่ดก้อง

ระนาดทุ้มของวงปี่ดก้องมีลักษณะเหมือนระนาดทุ้มของดนตรีไทยทุกประการ ลีลาการเล่นเครื่องดนตรีนี้ก็เล่นตามเพลงธรรมดา ไม่มีลูกเล่นมากแต่มีท่วงทำนองและสำเนียง ออกทางด้านนา (สนั่น ธรรมธิ, 2550 น.59)

ภาพประกอบ 29 ระนาดทุ้มในวงปี่ดก้อง

ที่มา อนุวัฒน์ บิสสุริ เมื่อ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2567

2.14 ปี่จุม 3

ปี่จุมจัดอยู่ในเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า ปี่จุม 3 ประกอบด้วย ปี่ก้อย ปี่กลาง และปี่แม่ กรณีที่เป็นปี่จุม 5 ประกอบด้วย ปี่แม่ ปี่กลาง ปี่ก้อยน้อย ปี่ก้อย ปี่ตัด นิยมบรรเลง ประกอบการขับซอของล้านนา

ภาพประกอบ 30 ปี่จุม 3

ที่มา อนุวัฒน์ บิสสุริ เมื่อ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2567

2.15 สะล้อก๊อบ

สะล้อก๊อบในจังหวัดน่าน ในวัฒนธรรมดนตรี พัฒนาการของสะล้อในจังหวัดน่าน สมัยนายเหมย พัฒนา ครูสะล้อ ขอ ปิน ของนายชัยลังกา เครือเสน มีผลงานการขับซอในงานต่าง ๆ ถ่ายทอดความรู้ให้ศิษย์หลายคน ผู้ที่มีผลงานต่อมาคือ พ่อครูชัยลังกา เครือเสน ศิลปินแห่งชาติ และพ่อครูคำผาย นูบึง ศิลปินแห่งชาติ แต่มีการเปลี่ยนแปลงจากสะล้อกลม เป็นสะล้อก๊อบ ในช่วงพ่อครูคำผาย นูบึง เมื่อประมาณ พ.ศ. 2515 เป็นต้นมา

ส่วนประกอบ

1. ด้ามจับ หรือคันทวน ทำจากไม้สักกว้างประมาณ 2 เซนติเมตร ยาวประมาณ 75 – 80 เซนติเมตร
2. หลักบิด หรือ หลักพัน หรือลูกบิดกว้างประมาณ 1- 2 เซนติเมตร ทำมาจากไม้สัก กลึงกลม
3. สายเอก ทำจากสายลวดเช่นสายกีตาร์สายหนึ่ง สายเบรกจักรยาน
4. กัง หรือคันทัก ทำจากไม้ไผ่ ยาวประมาณ 65-75 เซนติเมตร
5. สายทุ้ม ทำจากสายลวดเช่นสายกีตาร์สายสอง
6. สายกัง หรือสายคันทัก ทำจากสายไนลอนขนาดเล็ก ประมาณเบอร์ 0.25 รวมกันประมาณ 60 เส้น
7. หน้าตาด ทำจากแผ่นไม้สักบาง ๆ หน้าประมาณ 0.5 เซนติเมตร
8. หย่อง ทำจากไม้ไผ่ ขนาดกว้าง 0.5 เซนติเมตร ยาวประมาณ 1 เซนติเมตร
9. ตีนสะล้อ หรือ ทำยทวน ทำจากไม้สัก เป็นชิ้นเดียวกับไม้ทวน (กิจชัย ส่งเนตร, 2554 น.222-223)

ภาพประกอบ 31 สะล้อก๊อบ

ที่มา อนุวัฒน์ บิสสุริ เมื่อ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2567

2.16 ปิน

ปิ่นเป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายลำานนา นิยมบรรเลงคู่กับสะล้อก็อบ พบในวงสะล้อ ซอ ปิ่น ในเขตจังหวัดแพร่ และน่าน รวมถึงพะเยาในบางส่วน ปิ่น มีลักษณะคล้ายกับซึง

ภาพประกอบ 32 สะล้อก็อบ

ที่มา อนุวัฒน์ บิสสุริ เมื่อ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2567

2.17 ฉาบใหญ่ / สว่า (ฉาบ)

สว่า หรือ ฉาบ เป็นเครื่องตีประกอบจังหวะชนิดหนึ่ง ทำด้วยโลหะ รูปร่างเป็นแผ่นกลมคล้ายจาน แต่มีปมูนูนขึ้นตรงกลาง เจาะรูตรงกลางปมไว้ร้อยเชือกหรือเส้นหนังสำหรับถือตี

ลักษณะของฉาบลำานนา เป็นฉาบขนาดกลาง ใช้ตีประกอบจังหวะ คู่กับกลองเต่งถึงและกลองโป่งโป้ง (สนั่น ธรรมธิ, 2550 น.61)

ภาพประกอบ 33 ฉาบใหญ่ / สว่า (ฉาบ)

ที่มา อนุวัฒน์ บิสสุริ เมื่อ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2567

4.2 การประพันธ์ท่วงเพลงชุด “นบพระธาตุไหว้สา แด่แก้วล้านนา มหาปุจฉาคีตกาล”

ในด้านการประพันธ์ท่วง ผู้วิจัยได้ดำเนินการประพันธ์ท่วงจากข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าเรื่องตำนานขององค์พระธาตุทั้ง 8 จากตำรา และการสัมภาษณ์ของเจ้าอาวาสหรือผู้แทนเจ้าอาวาส โดยดำเนินการประพันธ์เป็นลักษณะตามรูปแบบของการขับร้องแบบล้านนา ดังเช่นการอื้อกะโอง เป็นการขับตามรูปแบบท่วงทำนองการร้องที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของทำนองการร้องแบบล้านนา

ทำนองอื้อ เป็นทำนองโบราณ ใช้ประกอบการขับซอ มีผู้รู้บางท่านสันนิษฐานว่ามีวิวัฒนาการจากเพลงอื้อละอ่อน (เพลงกล่อมเด็ก) นิยมใช้ประกอบการขับซอในเนื้อหาพรรณนาทั่วไป ตลอดจนเรื่องขบขันและอวยชัยให้พร สำหรับชื่อทำนองบางท่วงถิ่นเรียกว่า “ซอดาววี่” เพราะมีผู้แต่งบทซอจากนิทานชาดกเรื่อง “ดาววี่โก่น้อย” โดยใช้ทำนองดังกล่าว (สนั่น ธรรมธิ, 2550)

ต่อด้วยการขับซอในทำนองเพลงซอพม่า โดยใช้ประเภทท่วงปี่จุม บรรเลงเป็นทำนองเคล้าไปกับการขับซอที่เป็นเอกลักษณ์ทางด้านคีตศิลป์แห่งล้านนา การขับซอ ในดินแดนล้านนา มีความแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น อาจมีสำเนียงและคำพูดในบางคำที่อาจเป็นภาษาถิ่นนั้น แต่คนในดินแดนล้านนาสามารถเข้าใจในการสื่อสารได้

“เพลงที่ชาวล้านนามีมาแต่อดีต มีทั้งเพลงอื้อละอ่อน (เพลงกล่อมเด็ก) เพลงประกอบการละเล่นของเด็ก เพลงชาวบ้าน เพลงในพิธีกรรม เพลงขอ ในที่นี้ขอเสนอเฉพาะเพลงขอซึ่งเป็นเพลงปฏิพากย์ที่มีหลักเกณฑ์ที่ค่อนข้างชัดเจนและมีดนตรีประกอบ เพลงขอ หรือ ทำนองขอ หากแบ่งตามเขตวัฒนธรรม จะแบ่งได้เป็น 2 เขต คือเขตล้านนาตะวันตก และล้านนาตะวันออก โดยที่เขตล้านนาตะวันตกจะขอหรือขับขอเข้ากับปี คือใช้ปีเป็นหลักในการบรรเลงประกอบ ส่วนล้านนาตะวันออกจะขับขอเข้ากับซึงและสะล้อ ล้านนาตะวันตกได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง และลำพูน ในเขตนี้จะขับขอเข้ากับปีกับการบรรเลงเรียกลักษณะโดยรวมว่า ขอเชียงใหม่ ส่วนล้านนาตะวันออกได้แก่น่าน แพร่ ลำปาง (บางส่วน) เชียงราย (บางส่วน) และ พะเยา เขตนี้จะขับขอเข้ากับซึงและสะล้อ เรียกลักษณะโดยรวมว่า ขอน่าน ในเขตล้านนาตะวันตก มีทำนองขอหลายทำนองได้แก่ เชียงใหม่ ตั้งเชียงใหม่ หรือขึ้นเชียงใหม่ ชาวปู้ ละม้าย พม่า อือ ล่องน่าน หรือ พระลอล่องน่าน และเงี้ยว ด้านล้านนาตะวันออก มีทำนองขอน่าน ลับแล บันฝ้าย และพม่า” (สนั่น ธรรมธิ, 2550)

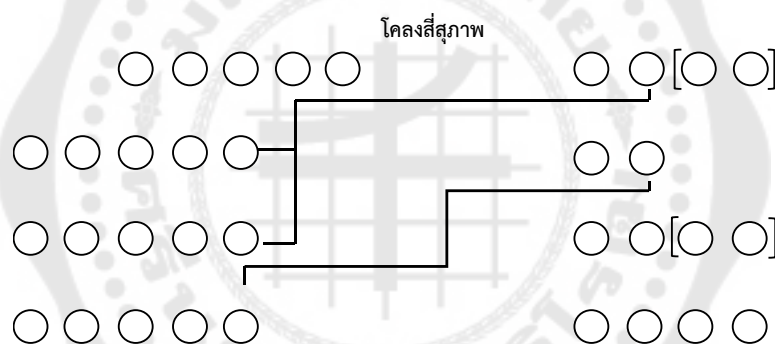
การขับขอถือเป็นศิลปะความสามารถเฉพาะของแต่ละบุคคล การขับขอจะมีลักษณะคล้ายกับการเต้นสด การเล่นเพลงช่อย เพลงอิแซว แบบการขับร้องพื้นบ้านของภาคกลางมีเอกลักษณ์ที่ผู้ขับขอ จะต้องมีความรู้รอบตัว และต้องเป็นผู้ที่มีความรู้รอบตัว ดังที่ แม่ครูบัวซอน ถนนมบุญ ศิลปินแห่งชาติ ได้กล่าวไว้ดังนี้

“คนที่เป็นช่างขอจะต้องปรับตัว มีความรู้ใหม่ๆเสมอ ดูทีวีก็ต้องจับประเด็นมาอยู่ในสมอง ฟังเพลงเราก็จับเอาเนื้อหาสาระมาอยู่ในสมอง แม้เป็นคนที่ไม่รู้ บางที่เราไปขอต่อหน้าพระไปขอในพระวิหาร ดูพระอยู่ด้านใน เราจะไปขอไปเรื่อยไม่ได้ เราก็ต้องมีความรู้ในด้านธรรมะพอสมควรอยู่ แม่ต้องอ่านหนังสือธรรมะ ค้นคว้าตลอด พระท่านจะเทศน์ให้ศีล ช่างขอเวลาเราจะขอไม่ใช่เราจะขอศีลแบบพระ เราต้องมีการโต้แย้งกันกับคู่ท่อง เช่นว่าศีลข้อหนึ่ง ปานาติปาตา ท่านบ่หื้อฆ่าสัตว์ตัดชีวิต บ่หื้อฆ่าตั้งแต่มดดำมดแดงอะหยังไป บ่อจายถ้าเป็ลมีหัว เป็ลก็จะมีมุติว่า งูเห่ามันมีฮั่น มันจะฉกเฮา ถ้าเฮาบ่ฆ่ามัน มันจะฉกเฮา อันนี้จะเป็นบทที่โต้กัน แม่ก็จะตอบว่าเฮารู้แล้วว่า งูมันมีฮั่น แล้วเฮาจะไปยะหยังฮั่น เฮาก็ต้องหลีก ไหวพริบจึงเป็นสิ่งสำคัญ บางครั้งเราว่าออกไปเราบ่ได้คิด บ่อจายที่เป็ลเก่งๆ เป็ลจะใส่เฮามาเลย บ่ได้สู้กันล่อ เฮาบ่ได้ถามกันว่าต่อไปจะขอเรื่องอะหยัง เรียกว่าเล่นเต้นสดเลย บ่ได้อ่านบท บ่ได้นัดแนะสักอย่าง จึงเป็นเสน่ห์การขับขอ” (บัวซอน ถนนมบุญ, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2567)

ผู้วิจัยได้กำหนดการจัดรูปแบบโครงสร้างในการประพันธ์บทร้อง โคลงสี่สุภาพ เพื่อใช้ในการออกกะโหลงและการประพันธ์ตามโครงสร้างกลอนแปด ในการขับชอและบทร้องในแต่ละองค์พระธาตุ ตามท่วงทำนองของดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ในแต่ละจังหวัด ดังนี้

1) แผนผังโครงสร้างการประพันธ์รูปแบบโคลงสี่สุภาพ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการกำหนดรูปแบบการประพันธ์บทร้องจากการศึกษารูปการณ์แต่งออกกะโหลงที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับโคลงสี่สุภาพ แล้วนำมาประพันธ์แต่งบทร้องในช่วงแรกของการเริ่มการบรรเลง ชื่อ ถือเป็นการขับร้องที่ได้รับรูปแบบการร้องที่มีสำเนียงการเอื้อนรูปแบบล้านนา ที่มาแต่โบราณ ผู้วิจัยเมื่อลองกำหนดเปรียบเทียบพบว่าการกำหนดเสียงให้ตรงกับการโคลงสี่สุภาพ มีปัญหาในด้านการผันวรรณยุกต์รูปแบบของโคลงสี่สุภาพภาษาไทย เนื่องจากผู้วิจัยได้กำหนดใช้ภาษาท้องถิ่นล้านนา ในการสื่อสารเพื่อแสดงถึงเอกลักษณ์ที่ตั้งของพระธาตุ อาจพบบางเสียงของวรรณคดีที่มีตรงและไม่ตรงในการผันวรรณยุกต์

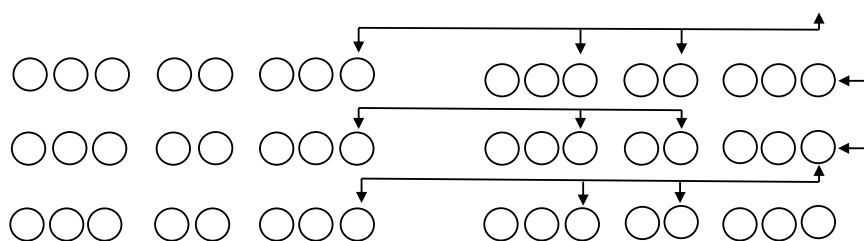

ภาพประกอบ 34 แสดงรูปแบบโครงสร้างของโคลงสี่สุภาพ

ที่มา อนุวัฒน์ บิสสุริ

2) แผนผังโครงสร้างการประพันธ์บทร้องรูปแบบกลอนแปด

ผู้วิจัยได้ดำเนินการกำหนดรูปแบบการประพันธ์บทร้องในการขับชอ และบทร้องในส่วนของการพรรณนาองค์พระธาตุทั้ง 8 องค์ โดยกำหนดการประพันธ์ตามโครงสร้างกลอนแปด เพื่อสอดคล้องกับการประพันธ์ทำนองเพลง โดยยึดตามหลักโครงสร้างของกลอนแปด แต่พบว่าในบางช่วงของสำเนียงที่ใช้ในการร้องอาจมีเสียงผันวรรณยุกต์ไม่ตรงกับตำแหน่งโครงสร้างของกลอนแปดในบางช่วง เนื่องจากเป็นภาษาถิ่นล้านนา มีการผันเสียงไม่เหมือนกับวรรณยุกต์ในแบบภาษาไทย ผู้วิจัยจึงใช้รูปแบบโครงสร้างของกลอนแปดมานำเสนอในส่วนของการประพันธ์บทร้องในครั้งนี้

ภาพประกอบ 35 แสดงรูปแบบโครงสร้างของกลอนแปด

ที่มา อнуวัฒน์ บิสสุริ

3) บทร้องในรูปแบบภาษาพูดพื้นเมืองเหนือ และคำแปลภาษาไทย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการประพันธ์บทร้อง โดยการใช้ภาษาพูดสำเนียงของคนล้านนา นำมาเป็นสำเนียงการร้องเพื่อแสดงถึงเอกลักษณ์ทางด้านภาษาของคนล้านนา ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องราวขององค์พระธาตุทั้ง 8 ในแคว้นล้านนา โดยกำหนดช่วงการร้องเป็น 3 ช่วง ประกอบด้วย การออกกะโลง ในรูปแบบโคลงสี่สุภาพ การขับซอ และการร้องในรูปแบบตามทำนองของดนตรีโดยการแบ่งวรรคและคำร้องในรูปแบบกลอนแปด โดยมีรายละเอียดบทร้องและคำแปลภาษาไทยดังนี้

ออกกะโลง

(แบบคำเมืองล้านนา)

ต้นจอมเจ้าแก่นไ้ สัปปัญญา

(องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า)

สามโลกยกเป็นครู เก้าเหง้า

(ทั้งสามโลกยกให้เป็นครูคนแรก)

ได้เสด็จไผดกอยดู เขตบ้าน เมืองเฮย

(ได้เสด็จออกมาดูบ้านเมือง)

แผ่นดินล้านนาเฮา ล่าอ้างเมินมา

(แผ่นดินล้านนาเล่าขานมานาน)

ตำนานเก่าเล่าไว้ เดิมที

(ตำนานเก่าเล่าไว้แต่เดิมมา)

มีธาตุเจ้าเจตีย์ เป็นถ้อย
 (เป็นคำพูดว่ามีเจตีย์พระธาตุ)
 ไคว่เมืองล้านนาม รุ่งแห่ง งามเฮย
 (ทุกหนทุกแห่ง ทั่วเมืองล้านนา)
 ประวัติเก่าเล่าห้อย สืบถ้อยโบราณ
 (ประวัติได้เล่าขาน สืบคำพูดมาแต่โบราณ)

ซอฟต์แวร์

ยกมือไหว้สาปฐาธาตุเจ้า
 (ยกมือน้อมไหว้บูชาพระธาตุ)
 กราบน้อมวันตามาลาดอกช่อม
 (กราบน้อมวันทาพร้อมดอกไม้)
 เขตแดนล้านนาแปดดงบ่เศร้า
 (เมืองล้านนาทั้ง 8 จังหวัด)

ดวงดีเป็นเก้าของจาวล้านนา
 (ดวงพระธาตุที่เป็นสิ่งแรกของชาวล้านนา)
 แต่งดาไว้พร้อมเปื่อน้อมบูชา
 (จัดแต่งไว้พร้อมเพื่อน้อมไหว้บูชา)
 ม่อนข้าก้มเกล้าน้อมเอาตำนาน
 (ปวงข้าก้มกราบน้อมเอาตำนาน)

มาจำไซ่ขานฮืดฮอยหมาเก่า
 (มาเล่าขานเรื่องโบราณ)
 เจียงใหม่เจียงฮายหละปุ่นแก้วกว้าง
 (เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน เมืองกว้าง)
 เมืองแม่ฮ่องสอนพะเยาเมืองน่าน
 (เมืองแม่ฮ่องสอน พะเยา น่าน)
 ด้วยความศรัทธาเจตียาธาตุเจ้า
 (ด้วยความศรัทธาของพระธาตุ)
 กราบนบบูชาแต่เดิมาก่อนเก่า
 (ต่างกราบไหว้บูชามาแต่ก่อน)

แต่เดิมแต่เก้ามาเล่าบรรยาย
 (แต่เดิมทีมาเล่าบรรยาย)
 นครเขลางค์ลาปางหละกร
 (นครลำปาง)
 เมืองแบ้เขตนั้นจักพรรณนา
 (แพร่ ทุกจังหวัดจะนำมาบรรยาย)
 คนเมืองบ้านเฮายึดมั่นศรัทธา
 (คนล้านนาก็ยึดมั่นศรัทธา)
 จักได้ไซ่เล่าตามเก้าเดิมที
 (จะได้เล่าเรื่องแต่เดิมที)

พระธาตุหริภุญชัย (จังหวัดลำพูน)

เมืองหละปูนบุญห่มยมพระธาตุ (ลำพูนมีร่วมเงาบุญของพระธาตุ)	งามวิลาสเจติยาเบิ่งอาศัย (มีพระธาตุงามประทับอยู่)
องค์สระหลี่พระธาตุหริภุญชัย (เมืองค้พระธาตุหริภุญชัย)	ตำนานไขเก้าเดิมเริ่มตั้งมา (เล่าขานมาตามตำนาน)
ปางเมื่อองค์พระเจ้าได้เสียบโลก (เมื่อพระพุทธเจ้าได้เสด็จมายังโลก)	นับเป็นโจ๊กเริ่มประกาศศาสนา (ถือเป็นโชค เริ่มประกาศศาสนา)
ฝั่งวันตกแม่ระมิงคิ๊งคงคา (ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง)	มีศิลาผุดเป็นอาสน์ปาดเหนือดิน (มีศิลาผุดขึ้นมาเหนือแผ่นดิน)
ทรงประทับรับสมอของปู่ลัวะ (พระพุทธเจ้าเสด็จมาประทับของลัวะ(ผู้นับถือผี) ท่านได้ฉันและคายผลเมล็ดทิ้งไว้ข้างหิน)	ฉันแล้วลัวะเม็ดคายไว้ข้างหิน (ท่านได้ฉันและคายผลเมล็ดทิ้งไว้ข้างหิน)
ฝั่งเกศาสมอทับไว้เหนือดิน (ปักเส้นผมไว้เหนือดิน)	นั่งแทนหินจึงทำนายไขสำนวน (และได้ทำนาย)
ที่ตั้งนี้จักได้เป็นธาตุงามล้ำ (ที่แห่งนี้จะมีพระธาตุที่สวยงาม)	เหมือนดั่งกาจ้ไว้บิณฑวน (และได้เป็นดั่งคำพูดไม่มีผิด)
หริภุญชัยยะจื้อสมควรว (ตั้งชื่อว่าพระธาตุหริภุญชัย)	งามเลิศล้วนกู่หละปูนแต่บั้นมา (สวยงามเลิศ คู่เมืองลำพูนมาแต่โบราณ)

พระธาตุดอยตุง (จังหวัดเชียงราย)

ธาตุดอยตุงสูงล้ำเปียงขอบฟ้า (พระธาตุดอยตุงสูงเสียดฟ้า)	เขตอาณาเจียงฮายหาไหนเหมือน (ของเมืองเชียงรายมีมีที่ใดเหมือน)
อยู่ป้อมเหมยป้อมฝ้าป้อมดาวเดือน (อยู่เทียบกับหมอกเทียบกับดาวเดือน)	บ่ลับเลือนสายศรัทธาล้านนาเฮา (ไม่ลับหายความศรัทธาของล้านนา)
แต่เดิมนั้นพุทธองค์ทรงจาริก (แต่เดิมนั้นพระพุทธเจ้าทรงเสด็จ)	ไคว่กู่ทิศปิ่นฟ้าห้วยผาเขา (ทั่วทุกทิศทั้งพื้นดินและบนฟ้าทั้งห้วยและเขา)
ถึงม่อนดอยดินแดงจื้อน่านเนา (พอมายังดอยดินแดง ชื่อของที่นี่ที่มีมานาน)	ได้ยั้งเขาเอาแฮงตั้งแห่งนั้น (ได้พักเอาแรงในที่แห่งนี้)
บนหม่าผาผ่อเหมือนผ่ามะนาวแบ่ง (มองเห็นหน้าผา ที่ตอนนี้จะมีลักษณะเหมือนมะนาวครึ่งซีก)	ดอยดินแดงแห่งนี้จักได้หัน

กาลปายหน้าจักมีธาตุเป็นสำคัญ
(ในอนาคต จะมีพระธาตุสำคัญ)
ตำมตำนานเจติยามหาธาตุ
(ตามตำนานของพระธาตุ)
องค์ธาตุเจ้าบนดอยตุงแต่โบราณ
(พระธาตุดอยตุงมีมาแต่โบราณ)

ได้ตั้งหมั่นศาสนาให้อยืนนาน
(ได้สืบศาสนาให้ยาวนาน)
บ่สิ้นขาดความศรัทธามาไซ่ชาน
(ไม่สิ้นขาดความศรัทธามาเล่าชาน)
ลูถึงกาลปัจจุบันยังมั่นคง
(จนถึงปัจจุบัน)

พระธาตุดอยสุเทพ (จังหวัดเชียงใหม่)

สายระมิงคอิงกอยดอยสุเทพ
(แม่น้ำปิงอยู่คู่ดอยสุเทพ)
องค์ธาตุเจ้าดอยสุเทพงามวิไล
(องค์พระธาตุดอยสุเทพงดงาม)
เมื่อปางต้นกือนาพญาเจ้า
ได้พระธาตุจากเถรเจ้าสู่แม่ปิง
พระธาตุเจ้าได้แตกแบ่งเป็นสองส่วน
วัดสวนดอกตั้งต้นงามโสภี
ขึ้นบนดอยม่อนงามข้ามถึงยอด
จึงสร้างองค์พระธาตุค่าตามทำนายนาย

เริ่มเกิดเหตุเจติยามสดีไส
(เริ่มกำเนิดพระธาตุที่สวนงาม)
กู๋เจียงใหม่เมินมาฟ้าเวียงพิงค์
(อยู่คู่มืองเชียงใหม่มานาน)
เป็นส่มเกล้าจาวประชาตั้งฉายหญิง
ฉลองยิ่งใหญ่ล้ำก้าธานี
สร้างไว้สวนดอกไม้สดีไส
แหลมส่วนนี้ต่างหลังจ้างยางเวียงยาย
จ้างหยุดจอดลวดม้วยมิตดับจิตต่าย
นาทชานไซ่ดอยสุเทพวิเศษงาม

พระธาตุลำปางหลวง (จังหวัดลำปาง)

ลำปางหลวงช่วงธาตุบ่ขาดเสี้ยง
(ลำปางเมืองพระธาตุ)
กู๋หละกรเขลางค์เมืองน้ำวัง
(อยู่คู่มืองลำปาง เมืองแม่น้ำวัง)
ปางเมื่อองค์พระพุทธานก่อนเกล้า
(สมัยพุทธกาล)
ยกถวายน้ำผึ้งป้ามายอตาน
(ได้นำน้ำผึ้งมาถวาย)
ต้นมุนีฉั่นแล้วจึงจำไว้
(พระพุทธานก่อนแล้วจึงตรัสว่า)

กำสำเนียงเสี้ยงปฐจามาแต่หลัง
(มีเรื่องเล่าชานมานาน)
ก็คงยังความศรัทธามาเมินนาน
(ยังคงความศรัทธามายาวนาน)
ยังมีเจ้าลัวะอ้ายกอนตำมกำชาน
(มีลัวะ ชื่ออ้ายกอน ตามคำเล่าชาน)
เป็นน้ำหวานใส่บอปป้างตั้งนั้นมา
(ใส่กระบอปป้าง(ชื่อต้นไม้)
กาลต่อไปถัดจากนี้ไปปายหน้า
(ในภายภาคหน้า)

ที่ตั้งนี้จักได้เป็นเจติยา	มีชื่อว่า เมืองลัมพาง อย่างจำก่า
(ที่แห่งนี้จะได้เป็นเจติย์)	(และจะมีชื่อว่า ลำพาง)
จึงได้ลอบเอาเกศามาปั้นหื้อ	ลัวะได้ถือแล้วแต่งสร้างห้องามขา
(ท่านจึงลอบศรีษะ นำเส้นผมมาให้)	(เมื่อลัวะได้ จึงสร้าง)
เอาฝังดินแล้วก่อธาตุเจ้าองค์คำ	ไว้กู่ลำปางหลวงช่วงอาราม
(เอาเส้นผมฝังดินและสร้างองค์พระธาตุ)	(ไว้คูเมืองลำปาง)

พระธาตุจอมทอง (จังหวัดพะเยา)

อิหมหองเอียงเวียงพะเยาแต่เก่านั้น	พุทธกาลสืบปัญญาผู้รู้กล่าว
(ริมกว๊านพะเยาแต่โบราณ)	(มีพระพุทธเจ้าผู้รู้อนาคต)
ได้เสด็จมายอบยั้งตามตำนาน	บนดอยจันจ่อมตองที่ตั้งขึ้นมา
(ได้เสด็จมาหยุด)	(บนดอยจอมทอง)
ต้นองค์คำได้ฉันข้าวเม็ยนเสร็จสรรพ	ยกหัตถ์จับลอบเกล้าเอาเกศา
(พระพุทธเจ้าได้ฉันข้าวเสร็จ)	(จึงลอบศรีษะเอาเส้นผม)
มอบหื้อต้นเจ้าอโศกจอมราชา	เพื่อแต่งดาไว้เป็นธาตุเจติยั้ง
(มอบให้เจ้าอโศก)	(เพื่อไว้สร้างเจติย์)
เจ้าจ่อมให้ราชาจึงปั้นหื้อ	สล่าถือฮับเอาตามใจหวัง
(เจ้าอโศก ได้แบ่งให้ช่าง)	(ช่างได้รับตั้งใจที่สมหวัง)
แบ่งกระบอกลงทองคำเต็มกาลัง	เอาไปฝังเหนือจอมดอยตามฮอยเดิม
(ช่างจึงได้ทำกระบอกลงคำ)	(และนำไปฝังบนดอยจอมทอง)
เจ้าสล่าได้แบ่งธาตุตั้งเอาไว้	หื้อเป็นหมายศรัทธามาต่อเสริม
(ช่างได้สร้างพระธาตุไว้)	(เพื่อจะได้เป็นแหล่งศรัทธา)
ตั้งแต่นั้นนามธาตุเจ้าเขามาเดิม	มาเต็มเพิ่มเป็นจอมตองของพะเยา
(ตั้งแต่นั้นชื่อ ธาตุเจ้า (ชื่อเดิม)	(ได้เพิ่มเติมเป็นชื่อ พระธาตุจอมทอง)

พระธาตุช่อแฮ (จังหวัดแพร่)

ธาตุช่อแฮแป้แก้วเมืองโกสีย์ (พระธาตุช่อแฮ เมืองแพร่)	งามเรื่องไรในตำนานบันดาลผล (ในตำนานมีความมงคล)
เกี้ยวที่มีนามว่าเมืองพล (แต่เดิมที่ เมืองนี้ชื่อว่า เมืองพล)	ภูวดลสืบปัญญามาคูกอย (พระพุทธรเจ้าได้เสด็จมา)
บนม่อนจิ่งหลังผาตั้งกว้างจ้อม (บนคอย บนหน้าผาทั้งใหญ่เล็ก)	ลัวะอ้ายก้อมเอาแพรรณมาเย็บสอย (มีลัวะ ชื่อว่าอ้ายก้อม ได้นำผ้ามาเย็บ)
เป็นผ้างามผืนดีลายเลิศลอย (เป็นผ้าผืนงามลายสวย)	ตัดเรียงร้อยงามแน้แพรโสภา (เป็นผ้าที่ตัดแล้วมีความสวยงาม)
ทศพลกษบาลพระจอมเกล้า (พระพุทธรเจ้า)	ได้ฮับเอาแล้วลูบเกล้าเอาเกศา (ได้รับไว้และได้ลูบเอาเส้นผม)
ทรงทำนายพยากรณ์เมืองนี้ (ทรงทำนายว่าเมืองนี้)	ต่อไปหน้าจักจ้อแป้เป็นแนนอน (ต่อไปจะชื่อว่า แป้)
คอยม่อนนี้จักได้ตั้งศาสนา (และคอยนี้จะได้ตั้งศาสนา)	ของตถาคะตะต้นบนสิงขร (ของพระพุทธรเจ้า)
จันเป็นธาตุเจดีย์ชินวร (จันได้เป็นพระธาตุเจดีย์)	กੂੰนครโกสีย์ได้เมินมา (คูเมืองโกสีย์ตั้งแต่อดีต)

พระธาตุแช่แห้ง (จังหวัดน่าน)

บนภูเพียงแจ้แห้งแห่งเมืองน่าน (บนภูเพียง แช่แห้ง เมืองน่าน)	เป็นสถานศักดิ์สิทธิ์สถิตผล (เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์)
เมื่อครั้งก่อนสมัยพุทธทศพล (สมัยพุทธกาล พระพุทธรเจ้า)	มาเฝดคนแห่งนั้นแต่หันมา (ได้เสด็จมาโปรด)
อะมะราชราชากับเมียสาว (องค์อะมะราช กับภรรยา)	ตานผ้าขาวยามนั้นตามสรรหา (ได้ถวายเป็นผ้าขาว ตามที่หามา)
สืบปัญญาได้รับเอาเข้าคองคา (พระพุทธรเจ้าได้รับแล้ว)	สงกราษาเอาผ้าเจ็ดสำเร็จงาน (ได้สงกราน ผ้าเจ็ดสำเร็จแล้ว)
ผ้าผืนนั้นกลายเป็นทองผ่องวิสุทธิ (ผ้าผืนนั้นได้กลายเป็นทอง)	แสนผ่องผุดพุทธองค์ทรงไชขาน (แสนผ่องผุดพุทธองค์ทรงไชขาน)
หื้ออานนที่ต้นเถรผู้เจเนงาน	เอาเส้นผมกษบาลบันผ้าทอง

(ให้พระอานนท์)	(จึงได้นำเส้นผมพันผ้าทอง)
ใส่ในบอกไม้ช่างแล้วฝังไว้	กาลต่อไปภูเพียงนี้มีหมอง
(ใส่ในกระบอกลูกไม้แล้วฝังไว้)	(ในภายภาคหน้าภูเพียงแห่งนี้จะรุ่งเรือง)
จักเกิดธาตุองค์งามตำมครวลง	โขงเขตต้องเมืองน่านมานานนม
(จะเกิดพระธาตุคงาม)	(ในเมืองน่าน)

พระธาตุดอยกอมู (จังหวัดแม่ฮ่องสอน)

วัดปลายดอยฮอยเดิมเริ่มเก่าแกก	มาเปลี่ยนแพกเป็นกอมูผู้ทีหลัง
(ในอดีตชื่อวัดปลายดอย)	(และได้มาเปลี่ยนเป็นวัดกอมูในภายหลัง)
องค์พระธาตุเจ้าเมืองม่านหมอกจื่อโต่งตั้ง	บนปากฝั่งแม่ฮ่องสอนบนดอยดง
(องค์พระธาตุเมืองแม่ฮ่องสอนชื่อโต่งตั้ง)	(บนดอยแม่ฮ่องสอน)
ธาตุองค์เก่าจต้องสู้ผู้กิดเก่า	เอาอัฐิเจ้าโมคคัลลานเถระสงฆ์
(องค์พระธาตุแต่เดิม จต้องสู้ เป็นผู้สร้าง)	(ได้บรรจุอัฐิของพระโมคคัลลานะ)
จากเมืองม่านมาสร้างธาตุที่ม่นคง	อยู่ดำรงศาสนาสืบต่อไป
(จากเมืองพม่ามาสร้างพระธาตุ)	(เพื่อดำรงพระศาสนาต่อไป)
สิงหนาทราชาเจ้าฟ้าเก่า	สร้างธาตุเจ้าเถรเบื่องขวามาขานไซ
(เจ้าสิงหนาท เจ้าฟ้าองค์แรก)	(ได้สร้างพระธาตุของพระสารีบุตร)
สารีบุตรอัฐิเถรเจ้าเข้ามาไทย	เพื่อกราบไหว้ข้ายขวาเถราคณ
(นำอัฐิพระสารีบุตรเข้ามาไทย)	(จะได้กราบไหว้พระอัครสาวกทั้งข้ายและขวา)
บนดอยสูงกอมูผู้ไควทีศ	แดนศักดิ์สิทธิ์ฤทธิกัถ้ำตั้งข้าน
(บนดอยกอมู มีคนรู้จักทั่วทีศ)	(เพราะเป็นแดนศักดิ์สิทธิ์)
ได้เป็งปะอาศัยเอาใบบุญ	ไว้เกื้อหนุนแม่ฮ่องสอนนครดอย
(เมืองแม่ฮ่องสอนได้พึ่งอาศัยใบบุญ)	(ส่งเสริมให้แม่ฮ่องสอนอยู่คู่ดอยงาม)

4.3 การประพันธ์ทำนองเพลงชุด “นบพระธาตุไหว้สา แด่แคว้นล้านนา มหาปุจฉาติกาล”

ในด้านการประพันธ์ทำนองเพลง ผู้วิจัยได้ดำเนินการประพันธ์ทำนองเพลงจากอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของวงดนตรีในแต่ละจังหวัด นำเสนอผ่านรูปแบบการเล่าเรื่องตามบทร้องที่ได้ประพันธ์ไว้ในข้างต้น โดยยึดจากข้อมูลที่ได้ทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีพื้นบ้านล้านนาในแต่ละจังหวัด โดยสามารถแบ่งการบรรเลงเครื่องดนตรีและวงดนตรีดังนี้ 1. การตีกลองชัยมงคล 2. การบรรเลงเป็ยะ (พินเป็ยะ) ประกอบการอื้อกะโอง 3. การบรรเลงวงปี่จุมประกอบการ

ข้อ 4.วงป้าดก๊อง (วงปี่พาทย์ล้านนา) บรรเลงประกอบการขับร้องบทพระธาตุจำนวน 5 พระธาตุ ประกอบด้วย พระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน, พระธาตุดอยตุง จังหวัดเชียงราย, พระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่, พระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง, พระธาตุจอมทอง จังหวัดพะเยา

5.วงสะล้อ ปีน บรรเลงประกอบการขับร้องบทพระธาตุจำนวน 2 พระธาตุ คือ พระธาตุช่อแฮ จังหวัดแพร่, พระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน, 6.การบรรเลงตอยยอฮอรันและเครื่องดนตรีในวงลิเกใต้ประกอบการขับร้องบทพระธาตุดอยกองมู จังหวัดแม่ฮ่องสอน 7.การบรรเลงวงป้าดก๊อง (วงปี่พาทย์ล้านนา) ในทำนองและจังหวะเพลงเร็ว สนุกสนาน ประพันธ์ให้เกิดความปิติยินดีเนื่องในงานนมัสการสงกรานต์พระธาตุ โดยมีรูปแบบการประพันธ์ท่วงทำนองดังนี้

1. ซอพม่า (ใช้รูปแบบเพลงเดิม)

- ล ช ฟ	ช ล ช ดั	-- ช ดั	ท ล ฟ ช	- ล ช ฟ	ช ล ช ดั	-- ช ดั	ท ล ฟ ช
--- ร	-- ฟ ช	- ร ฟ ช	ฟ ร ด ร	- ร ฟ ช	ฟ ร ฟ ด	ท ดั ช ล	ท ร ดั ท
-- ช ท	-- ดั ร	ฟ ช ฟ ร	ดั ท - ดั	-- ช ดั	-- ช ล	ช ฟ ช ดั	- ท ล ช

กลับต้น

2. เพลงพระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน (ประพันธ์ใหม่)

----	--- ฟ	--- ร	-- ด ฟ	--- ร	-- ด ร	ฟ ร ด ร	ฟ ช ดั ล
----	ดั ล ช ฟ	--- ร	-- ด ฟ	--- ร	-- ด ร	ฟ ร ด ฟ	ล ช ดั ล
----	ฟ ช ล ดั	-- ฟ ร	ด ล ดั ช	ดั ล ช ฟ	ช ล ดั ช	ล ช ฟ ช	- ล - ดั
-- ฟ ร	ด ล ุ ด ร	-- ฟ ร	ด ล ร ด	- ล ด ร	ด ร ฟ ด	ร ด ล ด	ร ด ฟ ร
----	ด ร ฟ ช	- ล ดั ช	ล ช ฟ ร	ฟ ร ด ล	- ด - ร	ฟ ร ด ฟ	- ช - ล
-- ดั ล	ช ฟ ร ฟ	- ร ฟ ช	ฟ ร ฟ ด	- ล ด ร	ด ร ฟ ด	ล ด ร ฟ	ช ล ดั ช
-- ฟ ช	ล ช ฟ ร	ด ล ุ ด ร	ด ร ฟ ช	-- ฟ ร	- ฟ - ช	ล ช ดั ล	- ช - ฟ
---	ล ช ฟ ร	ด ล ด ร	ด ร ฟ ช	-- ฟ ร	- ฟ - ช	ล ช ดั ล	- ช - ฟ

กลับต้น

3. เพลงพระราชนิพนธ์โดยดุษฎีนิพนธ์ จังหวัดเชียงราย (ประพันธ์ใหม่)

----	----	พ ร ด พ	-ช - ล	--ช ล	ดํ ี ล ช ม	ร ม ช ม	ร ม ด ร
- ม ร ช	- ม ด ร	ม ร ด พ	-ช - ล	--ช ล	ดํ ี ล ช ม	ร ม ช ม	ร ม ด ร
-- พ ร	ด ล ด ร	ด ล ด ร	ด ร พ ช	- ล ช พ	ช ล ดํ ี ช	ล ช พ ร	พ ร ด ร
-- ล ท	รํ ี ช ล ท	ล ท ร ท	ร ช ล ท	-- ล ท	รํ ี ช ล ท	ล ท ร ท	ล ท ช ล
-- ด ร	ด ล ช ล	ดํ ี ล ช พ	ช พ ม ร	- ม ร ช	- ม ด ร	ม ร ด พ	-ช - ล
--ช ล	ดํ ี ล ช พ	ช พ ร พ	-ช - ล	--ช ล	ดํ ี พ ช ล	ช ล ดํ ี ล	ช ล พ ช
-- ดํ ี ล	ช ล พ ช	ล ช ร พ	ร พ ช ล	--ช ล	ดํ ี พ ช ล	ช ล ดํ ี ล	ช ล พ ช
-- พ ช	ล ช พ ม	ร ด ร ม	ร ม พ ช	- ม ร ด	ร ม ร ช	พ ม ร ด	ร ม ด ร

กลับต้น

4. เพลงพระราชนิพนธ์โดยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ (ประพันธ์ใหม่)

----	ร พ ช ล	ดํ ี ล ช พ	ร พ ช ล	- ม ร ช	- ม ร ด	ร ม ช ม	ร ม ด ร
----	-ช - ม	ช ล ดํ ี ล	ช ม ด ร	- ล ด ร	ม ร ด ร	- ล ด ร	พ ช ร พ
--ช ล	ดํ ี ร พ ช	ล ช พ ร	ด ร ล ุ ด	- ร ด ุ	ด ร ล ุ ด	- ล ดํ ี ช	ล ช พ ร
----	พ ร ด ล	ช ล ดํ ี ล	ช ล พ ช	-- พ ล	-- พ ช	ล ช พ ช	ล ดํ ี - ล

กลับต้น

5. เพลงพระราชนิพนธ์ลำปางหลวง จังหวัดลำปาง (ประพันธ์ใหม่)

----	- ล ด ร	ม ร ช ล	ช ล ด ร	- พ ร ล	ช ล พ ช	ล ช พ ม	ร ม ด ร
----	ด ล ด ร	ม ร ช ล	ช ล ด ร	- พ ร ล	ช ล พ ช	ล ช พ ช	ล ท ช ล
- ร ด ร	ด ล ร ด	ล ด ร พ	ช ดํ ี ช ล	- ร ด ร	ด ล ร ด	ล ด ร พ	ช ดํ ี ช ล
- ล ช พ	ช ดํ ี ช ล	ดํ ี ล ช ล	ช พ ร พ	- ม ร ม	ช ม ร ด	ร ม ช ม	ร ม ด ร
----	- ร พ ช	ล ช ด ร	ด ร พ ช	- ท ช ร	ด ร ท ด	ร ด ท ล	ช ล พ ช
----	พ ร พ ช	ล ช ด ร	ด ร พ ช	- ท ช ร	ด ร ท ด	ร ด ท ด	ร ม ด ร

- ช พ ช	พ ร ช พ	ร พ ช ท	ด พ ด ร	- ช พ ช	พ ร ช พ	ร พ ช ท	ด พ ด ร
- ร ด ท	ด พ ด ร	พ ร ด ร	ด ท ช ท	- ล ช ล	ดํ ี ล ช พ	ช ล ด ล	ช ล พ ช

กลับต้น

6. เพลงพระราชนิพนธ์ของ จังหวัดพะเยา (ประพันธ์ใหม่)

----	พ ร ด ร	- พ - ช	พ ช ร พ	--- ร	พ ช ร พ	- ร พ ช	ล พ ช ล
----	ช ล ด ร	- ม ด ร	ม ร ด ล	-- ช ดํ ี	-- ช ล	ดํ ี ล ช พ	ช พ ม ร
----	ม ร ด ล	-- ด ม	-- ด ร	-- ม ช	-- ด ร	ม ร ด พ	ช ล ดํ ี ช
----	ร พ ช ล	- รํ ี ดํ ี ล	- ช - พ	-- ช ล	ช พ ม ร	ม ร ด ล	- ด - ร
----	ด ล ช ล	-- ช พ	ร พ ช ล	----	ดํ ี ล ช ล	ดํ ี ล ช ล	ด ม ด ร
- ช - ม	- ร - ม	ช ม ร ด	ร ม ด ร	- ม - ร	- ด - ร	ม ร ด พ	ช ล ช ล
----	ดํ ี พ ช ล	-- ดํ ี ช	ดํ ี พ ช ล	-- ร พ	ช ล ช ล	ดํ ี ล ช พ	ช ล ดํ ี ช
- ร - ช	- ร - ม	ร ด ร ม	ร ม พ ช	- ล - ช	- พ - ม	ร ด ร ม	ร ม ด ร

กลับต้น

7. เพลงพระราชนิพนธ์ของ จังหวัดแพร่ (ประพันธ์ใหม่)

----	- ล - ดํ ี	--- ร	ด ร พ ด	----	- ล - ดํ ี	-- พ ร	ด ล ช พ
----	ด ร พ ช	-- พ ล	-- พ ช	-- พ ร	ด ร พ ช	ล ช พ ช	ล ดํ ี ช ล
----	ดํ ี ล ช ล	-- ช พ	-- ช ล	-- ช ดํ ี	-- ช ล	ดํ ี ล ช พ	ช ล พ ช
----	ด ร พ ช	ล ช พ ร	ด ร พ ช	-- พ ล	-- พ ช	- ล ช พ	- ร - ด

กลับต้น

8. เพลงพระราชนิพนธ์แห่ง จังหวัดน่าน (ประพันธ์ใหม่)

----	- พชล	-- พช	ล ม ด ร	- ฟ ร ฟ	ช ดั ช ล	ดัล พ ช	ล ม ด ร
----	- ล ดั รี่	-- ดัล	ช ล ดั รี่	-- ดัล	ช ล ดั รี่	ฟ ร ด ล	ช ล พ ช
----	- ร พ ช	-- ฟ ร	-- พ ช	-- พ ล	-- พ ช	- ล ดัล	ช ล พ ช
----	ด ร พ ช	-- ฟ ร	-- พ ช	-- พ ล	-- พ ช	ดัล ช พ	- ด ฟ ร

กลับต้น

9. เพลงพระราชนิพนธ์โดยกองมู จังหวัดแม่ฮ่องสอน (ประพันธ์ใหม่)

--- รี่	ดัล ท ล ช	- ฟ - ม	ร ม ร ร	--- รี่	ดัล ท ล ช	- ฟ - ม	ร ม ร ร
--- ฟ	--- ด	--- ช	ฟ ม ร ร	--- ฟ	--- ด	--- ช	ฟ ม ร ด
--- ล	- ด - ร	- ช - ฟ	ม ร ด ฟ	--- ช	- ร - ช	- ร - ล	ฟ ร ด ฟ
--- ช	- ดั - ช	- ดั - รี่	ดัล ท ล ช	--- ฟ	- ม - ร	- ด --	ฟ ม ร ด ฟ

กลับต้น

10. เพลงเร็ว ท่อน 1 (ประพันธ์ใหม่)

-- ล ร	- ล ด ร	ฟ ร ด ล	ช ล ด ร	-- ล ร	- ล ด ร	ฟ ร ด ฟ	ช ล ดั ช
-- ร ช	ด ร พ ช	ล ช ฟ ร	- ฟ ล ช	-- ร ช	ด ร พ ช	ล ช ฟ ล	ช ล ด ร
-- ช ม	ร ม ด ร	ด ล ช ล	ด ร ด ร	-- ช ม	ร ม ด ร	ม ร ด ล	ด ร ด ร
- ม ด ร	- ม ด ร	- ม ด ร	ด ล ช ล	- ดั ช ล	- ดั ช ล	- ดั ช ล	ร พ ช ล
- ม ด ร	- ม ด ร	- ม ด ร	ด ล ช ล	- ดั ช ล	- ดั ช ล	ดัล ช พ	ช ฟ ม ร

กลับต้น

เพลงเร็ว ท่อน 2 (ประพันธ์ใหม่)

----	ร พ ซ ล	ร พ ซ ล	ร พ ซ ล	-- ร พ	ซ ล --	ด ล ซ ล	ด ร ด ร
----	ร พ ซ ล	ร พ ซ ล	ร พ ซ ล	-- ร พ	ซ ล --	ด ล ซ ล	ด ร พ ซ
-- พ ซ	ด ร พ ซ	ด ร พ ซ	ด ร พ ซ	-- ด ร	พ ซ --	ล ซ พ ร	พ ร ด ร
----	ด ร พ ซ	ด ร พ ซ	ด ร พ ซ	-- ด ร	พ ซ --	ล พ ซ ล	ซ ด ม ร

4.3.1 การประพันธ์ท่อน

พื้นฐานการขับร้องจะขึ้นอยู่กับรูปแบบงาน งานบุญต่างๆ เปิดจะมีรูปแบบงาน งานนี้เรื่องราวจะเป็นแบบนี้แบบนี้ เราก็จะว่าไปตามเรื่องราวของงานเค้า ขับร้องจะไปอยู่กับงานบุญทุกงาน อย่างงานอวมงคลเค้าก็ถือว่างานบุญ เพราะเค้าทำบุญ อุทิศไปให้ผู้ล่วงลับก็จะจ้างเราไปขอการขับร้องจะเล่นในงานบุญ งานศพก็ถือว่างานบุญ เพราะอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ล่วงลับ การขอเราต้องไปตามกับเจ้าภาพ ไม่มีการเตรียมบท เพราะเราก็จะไปเอาข้อมูลจากเจ้าภาพ ใครเป็นเจ้าภาพ ใครเป็นแม่งาน ก็ขึ้นอยู่กับว่าเจ้าภาพอยากให้เราขอเรื่องอะไร งานในวัดจะใช้ขอเรื่องธรรมะเป็นหลัก ถ้าอย่างงานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ แม่ก็จะใช้เรื่องราวสิริมงคล ก็จะอ้างถึงสิริมงคล หมายถึงอะไร ก็จะเอามาขอ แฉ ให้พี่น้องชาวบ้านได้ฟัง มงคลคืออะไร เหตุใดถึงนิมนต์พระมา เราก็จะบอกว่าการนิมนต์พระมาเนี่ยะ เป็นสิริมงคลบ้าน ต่อเจ้าของบ้าน กับเพื่อร่วมงานทั้งหลายที่เราเชิญมา การขับร้องเหมือนกับการให้ความรู้ เช่นว่ามงคลคืออะไร เรามีสองคน มีคู่ทอง คู่ซัด ผู้ชายก็ถามเราตลอด มงคลคืออะไร เป็นยังไง เราก็บรรยายให้เค้าฟัง เราบรรยายให้คู่ทองเรา ชาวบ้านก็จะได้ว่าสิริมงคลคืออะไร ทุกวันนี้แทบจะไม่มีใครขอแบบนี้ ช่างขอไปพูดไปบรรยาย การที่เราบรรยายบอกขอแบบนี้ ก็จะทำให้ชาวบ้านได้ว่าสิริมงคลคืออะไร คู่ทอง หรือที่เรียกว่าคู่ร้อง คู่ร้องไม่จำเป็นต้องชายหญิง จะเป็นหญิงกับหญิง ชายกับชายก็ได้ แต่ต้องเป็นคนที่มีความรู้ เพราะถ้าเค้าไม่มีความรู้เวลาเราถามไป เค้าก็ตอบเราไม่ได้ เค้าจะถามเราเค้าก็ไม่รู้เรื่อง เพราะฉะนั้นจะต้องเป็นผู้มีความรู้พอสมควร

การเลือกคู่ทอง ทางเจ้าภาพจะเป็นคนเลือกมาเองจะให้ใครมาเจอกับใคร ไปเจอใครเราก็ขอได้หมด เพราะฉะนั้นคนขอจะต้องเป็นคนมีความรู้ เพราะว่าไปเจอใครก็ต้องขอได้

สมัยก่อนเค้าจะขอเรื่องวิถีชีวิตเป็นส่วนใหญ่ การอยู่ การกิน ตั้งแต่เกิดมา จนตาย มีชีวิตครอบครัวทุกบ้าน ทุกข์ยาก เค้าเรียกว่าเป็นวิถีชีวิต แต่ในปัจจุบันนี้บ้านเมืองมันก็พัฒนา ความรู้คนฟังที่หลวง(ฉลาด)ก็มีเยอะ เพราะฉะนั้นเราเป็นช่างขอ เราก็ต้องศึกษา เช่นงานขึ้นบ้าน

ใหม่ เป็นงานสิริมงคล เราก็เอาสิริมงคลตรงนั้นมาบรรยาย ถ้าเด็กที่ไม่รู้ ก็ไม่รู้เหมือนกัน เราก็ต้องเป็นคนที่มีความรู้พอสมควร ช่างขอจะต้องปรับตัว อย่างแม่ก็จะอ่านหนังสือตลอด

คนที่ช่างขอจะต้องปรับตัว มีความรู้ใหม่ๆเสมอ ดูทีวีก็ต้องจับประเด็นมาอยู่ในสมอง ฟังเพลงเราก็จับเอาเนื้อหาสาระมาอยู่ในสมอง แม่เป็นคนที่ไม่รู้ บางที่เราไปขอต่อหน้าพระไปขอในพระวิหาร ใต้พระอยู่ด้านใน เราจะไปขอไปเรื่อยไม่ได้ เราก็ต้องมีความรู้ในด้านธรรมะพอสมควรอยู่ แม่ต้องอ่านหนังสือธรรมะ ค้นคว้าตลอด พระท่านจะเทศน์ให้ศีล ช่างขอเวลาเราจะขอไม่ใช่ที่เราจะขอศีลแบบพระ เราต้องมีการโต้แย้งกันกับคู่ท่ง เช่นว่าศีลข้อหนึ่ง ปานาติปาตา ท่านบ่หื้อฆ่าสัตว์ตัดชีวิต บ่หื้อฆ่าตั้งแต่มดดำมดแดงอะหยังไป บ่อภัยถ้าเป็ดมีหัว เป็ดก็จะสมมุติว่า งูเห่ามันมีอัน มันจะฉกเฮา ถ้าเฮาบ่ฆ่ามัน มันจะฉกเฮา อันนี้จะเป็นบทที่ได้กัน แม่ก็จะตอบว่าเฮาสู้แล้วว่ งูมันมีตีน แล้วเฮาจะไปอะหยังตีน เฮาก็ต้องหลีก ไหวพริบจึงเป็นสิ่งสำคัญ บางครั้งเราว่าออกไปเราบ่ได้คิด บ่อภัยที่เป็ดเก่งๆ เป็ดจะใส่เฮามาเลย บ่ได้สู้กันล่อ เฮาบ่ได้ถามกันว่าต่อไปจะขอเรื่องอะหยัง เรียกว่าเล่นด้นสดเลย บ่ได้อ่านบท บ่ได้นัดแนะสักอย่าง จึงเป็นเสน่ห์การขบขอ

ถ้าในส่วนคนรุ่นใหม่ เค้าก็จะว่าไปตามบทที่ได้เขียนกับครูบาอาจารย์ ขอก็มีเป็นเรื่องเป็นละคร ส่วนมากแม่จะเล่นเรื่องธรรมะ สาระคติที่สอนคนทั้งหลาย ธรรมะ เอมมาจากชาดกด้วย เขาก็รู้หมดละ ตั้งแต่ทศพร หิมพานต์ ต่างๆ เขาต้องรู้เป็นช่างขอ เราบ่มีความรู้ไม่ได้ มันจะขอได้อย่างงั้นงูๆปลาๆ บางที่ท่านเจ้าหลวง เจ้าคุณ นั่งในวิหาร ให้เราไปขอหน้าพระเจ้า เขาจะขอไปเรื่อย มันบ่ได้นะลูก ต้องไปหาคำพูดที่มันมีเนื้อหาสาระ เช่นในขอธรรมะ แม่ก็จะขอเช่น ๑๓ กัณฑ์ ตั้งแต่กัณฑ์ กัณฑ์ทศพร เรื่อยไปเลย ตู๊ก็จะเทศน์ไปตามแบบตุ๊ แต่ส่วนช่างขอก็จะแยกให้เข้าใจมากขึ้น ชาวบ้านจะได้เข้าใจง่าย ตู๊เจ้าก็จะเทศน์ไปตามโบราณ เขาเป็นช่างขอมันจะมีการโต้แย้ง ปาณาบ่หื้อฆ่าสัตว์ แต่ถ้าแมวขี้ลักหลู เฮาฆ่ามันจะเป็นบาปก่อ ช่างขอจึงต้องมีไหวพริบ

รูปแบบขอในสมัยก่อนจะมีด้วยกัน ๖ คน จะมีปี ช่างขอ ๒ คน จุมสี่ แต่ก่อนเป็ดว่ามีจุม ๕ จุม ๕ ก็มาร่วมเป็นเตื่อ พักหลังก็เอาซึ่งเข้าไป แทนปีแม่ ใช้จากการไม่เอาปีแม่ละ เอาซึ่งมาแทน ประมาณ ๑๐ ปีหลัง พ่ออำนวย กล่าวพัฒน์ เป็ดเอาเข้ามาประยุกต์ เอามาให้ช่างขอยืน แสดงขอทีนี้ก็เอาซึ่งมาประกบ แบบมีซึ่งกับแบบบะเก่า เขาก็มีวน ซึ่งทำหื้อมีความปลุกเร้าขึ้นมาหน่อย

เวลาในการเล่นเจ้าของงานจะมาจ้างเราไป แก้วโงม ลงผาม แก้วโงมขึ้นขอ หกโงมเมื่อแลงเล็ก พักเที่ยงกินข้าว ค่าจ้างยุคนั้นค่าจ้างประมาณ ๔๐๐ ถึง ๕๐๐ แบ่งกันโดย ช่างขอเอามาครึ่ง นักดนตรีเอาไปอีกครึ่ง แล้วก็หารกัน พักหลังค่าตัวก็เป็นหมื่นแล้ว ถ้าเจ้าของงานจะจ้างต่อก็เพิ่มราคาอีกเมื่อคืน

เมื่ออายุแม่ได้ ๑๑ - ๑๒ ปี เค้าให้แม่ไปฝึกลิเก ตอนนั้นเป็นละออ่อนน้อย เค้าก็ให้ไปฝึกลิเก ลิเกพื้นบ้าน รูปแบบใช้แบบภาคกลาง แต่จะऊเมือง เขาเป็นลิเกบ้านนอกเนอะ เค้าก็เอาเขาไปฝึก เบิ้ลก็เอาแม่ไปเล่น แม่ก็ไปเล่นกับเบิ้ล ตอนนั้นแม่อยู่เมืองบัว ตอนนั้นแม่เป็นเด็ก แม่ก็ไปยืนดูเค้าเล่นลิเก พอหัวหน้าคณะเค้าเห็นเค้าก็มาเบียดแขนแม่ขึ้นไป เอาแม่ไปเล่นกับเบิ้ล อีแม่ก็บู้ประสีประสา เพลงลิเกที่เบิ้ลฮ้องก็เป็นเพลงที่เขาฟังทุกวัน ลิเกเพลงสำเนียงเมือง คนตรีก็เป็นระนาด ฮ้องภาษาแบบเมืองๆ เพลงก็วนไปทำนองนั้น เขาก็ร้องไปตามบท พออายุ ๑๒ ปี ไปเป็นลิเก แม่ऊว่า ถ้าเป็นลิเกนี้พอใหญ่มาเป็นสาวมันลำบากพระเอกต้องมาเกี้ยวพาราสี คนเฒ่าบะเก่าเบิ้ลถือผี ว่าเขามีผี จะผิดผี แม่ऊก็เลยเอามาฝากเรียนซอเหี้ย

แม่เรียนกับแม่ครูคำป็น เภาใส เมืองบัว ตอนนั้นแม่ครูเบิ้ลใคร่ได้คนใช้ บ่มีคนอยู่ด้วยเนอะ เบิ้ลบ้ายบ้านใหม่ เบิ้ลก็มาถามเอาอีแม่ไปเป็นลูกศิษย์เบิ้ล แม่ก็ว่าถ้าแม่เจ้าหื้อเบิ้ลไปเบิ้ลก็ไปกะ ऊกันง่าย เขาบ่มีพิธีตรอง เบิ้ลว่าถ้าจะไปก็หื้อไปวันผัดหน้านั้นเนื้อ แม่ครูบอก ไปเจอกันที่กาด ที่เบิ้ลขายคร้วเมื่อเจ้า แม่ครู ก็มาฮับเอาตีนั้น ไปบ้านแม่ครูเลย โดยตีเฮายังบู้จักจักก็ ตอนนั้นไปอยู่กััดตั้งบ้านขนาด เมื่อแลงมากก็ไปให้ปากตางประตูบ้าน คิดถึงแม่ คิดถึงบี้ คิดถึงหลาน เพราะบ่เกยออกจากบ้าน อดทนมาก แม่ว่าสุดอดอด หย้งมาเข้มแข็งขนาด ไปอยู่กับแม่ครูงานทุกอย่างแม่ต้องทำ โดยที่แม่อยู่บ้านแม่เป็นลูกหล้า บ่ได้ยะ อันนี้ตั้งแต่ไปจ่ายกาด หนึ่งข้าว ยะกิน ตักน้ำ ทำความสะอาดบ้าน ซักผ้า ซักคร้ว หื้อแม่ครูเขา บ่ได้ไปฝึกซออย่างเดียว ฝึกทุกอย่างให้แม่ครูเขา ตอนนั้นแม่ครูอายุ ๔๐ ปาย เบิ้ลอยู่คนเดียว เบิ้ลชอบบ้ายละ เบิ้ลไปฝ่าไทรอยด์ เบิ้ลก็เขียนให้เขาที่ละบท แล้วเบิ้ลก็ขอเสียงแหบๆ ให้เราทำตาม แล้วเอาไม้เคาะจ้งหะด้วย

แม่เป็นคนตีมีความขยันมาก แม่ฝึกได้ ๓ เดือน ได้ตามหลักที่แม่ครูเบิ้ลสอน แต่ยังไม่ไหวหอร ก็คือปฏิพานต้นสดยังไม่ได้ เราก็กได้แต่บทที่ครูสอน แม่ครูพาไปงานเบาๆ งานใหญ่ๆยังไม่ได้ไป เพราะว่าความฐูเรายังบ่นัก เรื่องงานวัดงานวา บวชพระ เรายังไม่ได้เรียน งานขึ้นบ้านใหม่ เรายังไม่ได้เรียน เวलगานขึ้นบ้านใหม่เราต้องซอสิริมงคล เราต้องมาเรียนกับแม่ครูอีกนั้ก แม่เรียนกับแม่ครูคนเดียว จนอายุ ๑๗-๑๘ เพราะแม่อยู่กััดกับแม่ครูประมาณ ๓ ปี แล้วเราก็กกลับมาอยู่บ้านหน้าแล้งมาแม่ครูก็จะมาเรียกเขาจะไปเซียงใหม่กันเนื้อ เบิ้ลก็จะพาแม่แลงมา มารู้จักกับช่างซอที่เป็นผู้ใหญ่ ซอเก่ง แม่ครูก็เอาแม่ไป เบิ้ลมีงานไหนก็เอาแม่ไป เบิ้ลฮ้องขึ้นซอ เบิ้ลก็เอาแม่ขึ้นซอ เพราะแม่เป็นคนตีใจกล้า

ในยุคสมัยแม่เป็นเด็กจะมีช่างซอที่มีชื่อเสียง เช่น พ่อแก้ว ตาไหล พ่อสองเมือง พ่อศรี มา หลายอยู่เป็นรุ่นพ่อหมด แม่ฮ้องเปิดบ่อหมด เพราะแม่ยังละอ่อน จะอยู่ในเขตเชียงใหม่ ลำพูน ช่างซอที่มีชื่อเสียงจะมีในแถบเชียงใหม่ ลำพูน เชียงใหม่ ลำพูน คล้ายจะเป็นจังหวัดเดียวกัน ไปมาหาสู่กันตลอด

อายุ 16 คือแม่เริ่มมีคนรู้จักงานเยอะเลย เพราะช่างซอบ่จาย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย ใฝ่ไคร่ร้องกับเฮา เพราะรุ่นนั้นมีแต่ช่างซอแม่หญิงคนแก่ รุ่นน้อยมีแต่แม่คนเดียว แล้วแม่ก็ฝึกมาดี แม่ใช้ชื่อบัวซอน เมืองบัว มาตลอด ตั้งแต่อายุ 16

ในชีวิตที่สูงที่สุดในการเป็นช่างซอ แม่จะถือว่าเป็นงานบุญ งานวัด เวลาถึงงานวัดจะมี ท่านเจ้าหลวง เจ้าคุณ พระสงฆ์ผู้ใหญ่ ก็เอาเราไปซอ ถ้าเปิดซอบ่เก่ง มันก็ไปไม่ได้ ช่างซอมันไม่ได้เหมือนกัน บางคนก็ซอไปให้เสร็จๆ บ่เกี่ยวข้องกัภาษาเนื้อหาสาระ คำบ่ค่อยเน้น แต่แม่ชอบอ่านหนังสือ แม่อ่านหนังสือธรรมะตลอด เรื่องการอ่านหนังสือ การชอบธรรมมะ เพราะเราไม่รู้คู้ท่งเค้า จะมีความรู้ตื่นลึกหนาบางอย่างไร ถ้าเป็นมิดเราก็ต้องฝนให้คมก่อน เราจะไปซอกับใครเราก็ต้องกลัวแล้ว เราจะซอทางโลกก็ได้ จะซอทางสาระคติก็ได้ จะไปซอทางธรรมะเราก็ได้ จนแกะสวดกรรมฐานได้ เค้าจะบ่ค่อยสนใจในบ่ทนี่ เฮาเอาบทสวดกรรมฐานมาแปลเป็นเรื่องซอ เฮาต้องเอาหมูนีมาแปล ช่างซอคนอื่นเปิดบ่สนใจ

ซอมีทั้งทางโลกทางธรรม ซอทะเลิ่ง ก็มี เจ้าภาพเค้าก็จะดูว่าบ่จายคนนีมันเป็นแบบใด ถ้าอ่อนไป งานหน้าเค้าก็จะไปเฮาจะบ่จายช่างซอมาประกบกับแม่ เจ้าภาพก็จะเลือกคนซอมา การซอไม่ได้เป็นแค่เรื่องราวธรรมะอย่างเดียว เป็นเรื่องซอ วิถีชีวิต ความสนุกสนาน มีครบทุกรสชาติเลย ซี้เล่าก็ฟังได้ เราก็ตอบทซี้เหล่าล่ง ตูเจ้าหน้เราก็ตอบทธรรมะล่ง เราก็ตูตามหน้างาน

มีงานพระที่นั่ง ตอนนั้นเปิดเสด็จเชียงใหม่ แต่เฮาก็ตบ่ได้ไปใกล้ซิด เวทีการแสดงจะไปใกล้ซิดพระที่นั่งบ่ได้เนอะ การซอหน้าพระที่นั่งจะเป็นการซอถวายเทิดพระเกียรติ

การซอจะอยู่ที่เสียง หลอดเสียง ลิ้น หัว ถ้าคนหัวดี สมองดี ทุกคนสามารถเรียนได้ ระบบเสียง ระบบปัญญา มันจะมาทีหลัง เรียนอย่างเราไปเข้าโรงเรียนใหม่ เค้าก็จะให้เราเรียน กอ อากา ก่อนเขียนไป ๑ บท ทุกคนสามารถเรียนได้หมด ขึ้นอยู่กับว่าเราจะพัฒนาอย่างไร ถ้าอยากมีความรู้ก็ต้องอ่าน เสียงบางคนเสียงบ่ดีก็ซอเป็นตลกไปเหยีย เป็นซอตลกได้อยู่ คนเสียงดีในการซบซอ ถ้าเสียงดีมันตั้งดี เวลาเสียงบ่ที่ขึ้นสวมเข้าไปมันจะดี ถ้าเสียงบ่ดี มันอาจจะแหบ แต่ก็ปรับกับเสียงดนตรีได้อยู่ เพราะว่าหลอดคอคนเราบ่เท่ากัน ลิ้นบ่เท่ากัน บางคนลิ้นหนา ลิ้นบาง ลิ้นสั้น ลิ้นยาว ลิ้นเหลี่ยม ลิ้นหุ่ม ลิ้นเหลี่ยม เสียงดีขนาด ลิ้นเหลี่ยม คือลิ้นบาง ลิ้นแหลม เสียงมันจะดี ถ้าคนลิ้นใหญ่เสียงมันจะไม่ออก เสียงมันจะอมลิ้น ใช้ได้ทั้งผู้หญิง ผู้ชาย ดูที่ลักษณะลิ้นด้วย การเลือกช่าง

ซอที่ดี ดูจาก จังหวะ เสียง ทพนอง เสียงเข้ากับดนตรี กลิ่นกันมัย ถ้าเสียงดี แล้วเสียงไม่เข้ากับ ดนตรีไปด้วยกันไม่ได้ บางคนเสียงดี บ่มีไหวพริบ ซอไม่เดินหน้า ว่าอะหยังบ่เก่งเหมือนเป็ด ซอบ่ เก่ง บ่สู้ว่าจะเอาอะหยังมาว่า เพราะบ่มีความรู้

การที่เราจะประพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับพระธาตุทั้ง ๘ ในมุมมองของแม่ ต้องเอาข้อมูล พระธาตุทั้ง ๘ มาอ่าน พระธาตุแต่ละองค์เราต้องอ่านที่ละองค์ เช่นพระธาตุคอกยสุเทพเป็นอย่างไร ไครมาสร้าง วิธีการร้องถ้ามีการชื้อกะโหลงก่อนจะดี ชื้อกะโหลง คือกะโหลง มันเป็นโครง เหมือน คล้ายๆกาพย์ไครงแบบภาคกลาง นิยมเอามาทำเป็นชื้อกะโหลง การร้องจะเป็นลักษณะตาม ทำนองเลยก็ได้ ถ้าเป็นรูปแบบการซอจะเอาทำนองเชียงใหม่ลงก่อน จุๆ ละม้าย ภาคบ้ายก็จะเป็น เพลง เสเลเมา เพลงเงี้ยว เพลงพม่า เพลงชื้อ

การซอในปัจจุบันและในอนาคต ช่างซอจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ต้องอ่านต้องค้นคว้า งานตุ้พระ ตีเจ้า ตู้นานย ถ้าเขาไม่มีความรู้เราจะไม่สามารถซอได้ เราจะเอาวิถีชีวิตชาวบ้านไปซอ ให้ตุ้เจ้ามันก็จะไม่ดี เขาต้องศึกษาในด้านสาระคติ ธรรมะ มิได้ไปสอนตุ้เจ้า เขาก็จะมีวิธีการซอ ของเรา

การเรียนซอในปัจจุบันฟังต่อกันมา เรียนรู้โดยประสบการณ์ ฟังต่อกันมา อย่างแม่ซอ เค้าก็มาฟัง เดียวนี้มันง่ายอัดเทปบันทึก เค้าก็ฟังเลียนแบบกันมา ถ้าในระบบการศึกษามันมีการ ฝึกอย่างจริงจัง คนที่ซอได้จะเป็นคนในแวดวง ยังไม่มีเอกซบซอ น่าเสียดาย

ลูกศิษย์ยังไม่มีคนไหนได้เต็ม ๑๐๐

ทำนองน้อยใจยา ม่วนขนาด เอามาใส่ไวยาหารกัน ทำนองโบราณ จะมีตั้งเชียงใหม่ จะ ปุ ละม้าย ชื้อ พม่า พระลอ ทำนองแบบบ่เก่าบะกาน คนรุ่นใหม่จะท่องบ่ได้ นักดนตรีก็บ่ได้ ซอใน ปัจจุบันจะเป็นการซอแบบเอาใจชื้อเหล่า ซอสดริง มันก็เป็นการปรับไปตามสังคม บางครั้งดนตรีก็ หายเอาเครื่องดนตรีไฟฟ้ามา บางครั้งครามมักง่ายเหล่านี้ มันก็จะทำให้วัฒนธรรมเราหายไป

สมัยยุคแม่ฝึกต้องฝึกให้ได้แต่ๆ ต้องขบจนแตก แม่ครูเป็ดสอนถ้าบ่แตกบ่ได้ ลงมา เชียงใหม่ มาซอระดับพ่อทั้งนั้น เขียม (หาได้ยาก) รุ่นแม่ก็บ่มี แม่ต้องซอรุ่นพ่อเท่านั้น

ในชีวิตแม่คือพรสวรรค์มากๆเลย แล้วเราก็แสงด้วย การเรียนที่ดีคือเรียนพื้นฐานกับ ครูก่อน แล้วก็ต้องอ่านหนังสือมากๆ เรารู้หลักการธรรมะ เราจะได้เปรียบเป็ด

ข้อคิด ของการเป็นช่างซอ นักดนตรีที่ดี ต้องฮักกัน ต้องศึกษาค้นคว้าหาความรู้ ไม่ใช่ ตะวานซอเรื่องนี้ วันนี้ซอเรื่องนี้ คนฟังเป็ดจะโดยไปฟังเฮาตลอด ที่นี้ถ้าอย่างเขาเป็นคนศึกษาหา ความรู้เราจะเปลี่ยนศึกษารเองบมใหม่ๆตลอด เรื่องเกิดเจ็บตาย เรื่องวิถีชีวิตเรื่องธรรมมะ อาชีพ มันจะต้องคิดอยู่เหมือนกัน

4.4 รายละเอียดการประพันธ์ทำนองเพลง

4.4.1 การประพันธ์ทำนองเพลง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการประพันธ์ทำนองเพลงของการสร้างสรรค์บทเพลงชุด “นบพระธาตุไหว้สา แแปดแคว้นล้านนา มหาปุจฉาคีตกาล” โดยดำเนินการประพันธ์แบ่งออกเป็นจำนวน 2 ส่วน คือ ส่วนที่ประพันธ์โดยการขยายเพลงพื้นบ้านล้านนาที่เป็นเอกลักษณ์ของในแต่ละจังหวัดที่ตั้งองค์พระธาตุ การขยายหมายถึงการนำเพลงพื้นบ้านล้านนาในอัตราจังหวะ 2 ชั้น นำมาขยายให้มีความยาวมากกว่าเดิมแบบ 3 ชั้น ตามรูปแบบการขยายทำนองเพลงของคนตรีไทย และเพลงที่ประพันธ์ขึ้นมาใหม่ โดยจากจินตนาการและท่วงทำนองที่ผู้วิจัยประพันธ์เพื่อสื่อสารให้เห็นถึงอารมณ์ความรู้สึกในการสื่อสารทำนองและบทร้องในช่วงต่างๆของบทเพลง โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. เพลงพระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยได้ดำเนินการประพันธ์ทำนองโดยการขยายจากเพลงแห่ลำพูน (มีหลายชื่อ เวียงพิงค์ เตียวดง รอบเวียง) การขยายเพลงคือการนำเพลงแห่ลำพูนมาขยายทำนองขึ้น ผู้วิจัยได้ขยายขึ้น 1 เท่าตัว เปรียบเสมือนเพลง 2 ชั้น ขยายเป็น 3 ชั้น โน้ตเพลงตัวสุดท้ายของของห้องที่ 2,4,6,8 ของ 2 ชั้น จะถูกขยายไปอยู่ในห้อง 4,8 ของสามชั้น การเรียบเรียงผู้วิจัยจะกำหนดให้อยู่ในสำเนียงและบันไดเสียงเดิมจากเพลงที่นำมาขยายเมื่อขยายแล้วเพลงไม่ครบคู่ตามกลอนของบทร้อง ขาดไป 1 บรรทัด ผู้วิจัยซ้ำบรรทัดสุดท้ายของเพลงเข้าไปเพื่อครบคู่ตามบทร้อง

2. เพลงพระธาตุดอยตุง จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยได้ดำเนินการประพันธ์ทำนองโดยการขยายเพลงเชียงแสนหลวง ขยาย 1 เท่าตัว ลูกตกห้อง 2,4,6,8 มาตกที่ลูกตกห้องที่ 4,8 ของสามชั้น บันไดเสียง ดรพชล ใช้สอดคล้องมาจากเพลงพระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน

3. เพลงพระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ดำเนินการประพันธ์ทำนองโดยการขยายจากเพลงปราสาทไหว้ผู้วิจัยได้ขยายขึ้น 1 เท่าตัว เปรียบเสมือนเพลง 2 ชั้น ขยายเป็น 3 ชั้น โน้ตเพลงตัวสุดท้ายของของห้องที่ 2,4,6,8 ของ 2 ชั้น จะถูกขยายไปอยู่ในห้อง 4,8 ของสามชั้น

4. เพลงพระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง ผู้วิจัยได้ดำเนินการประพันธ์ทำนองโดยการลำปาง มอญเก่าห้า ผู้วิจัยได้ขยายขึ้น 1 เท่าตัว เปรียบเสมือนเพลง 2 ชั้น ขยายเป็น 3 ชั้น โน้ตเพลงตัวสุดท้ายของของห้องที่ 2,4,6,8 ของ 2 ชั้น จะถูกขยายไปอยู่ในห้อง 4,8 ของสามชั้น รอบแรกบรรเลงเสียงตามโน้ตที่ประพันธ์ในท่วงกลับ ตรงบรรทัดที่ 5 รัชช ลขดร เปลี่ยนบันไดเสียงกลับไปกลับมา

5. เพลงพระราชนิพนธ์ จังหวะเพยะ ผู้วิจัยได้ดำเนินการประพันธ์ทำนองโดยการจินตนาการขึ้นมาใหม่ โดยใช้จินตนาการ และตั้งจังหวะทำนองเพลง ให้ช้าลง เพื่อส่งให้กับวงสะล้อ ซอ ปีน โดยนึกถึงกวีานพะเยา ความงามของกวีานพะเยา

6. เพลงพระราชนิพนธ์ จังหวะแพ้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการประพันธ์ทำนองโดยการอารมณ์เพลงมาจากเพลงขงเบ้ง ปุ่มเม่น เพลง ซอแฮแพ้วศรีเมือง ตั้งอารมณ์เพลงลีลาของท่วงทำนอง ทำนองมีความเป็นเอกลักษณ์ในรูปแบบเพลงเมืองแพ้ว ลักษณะของวงสะล้อ ซอ ปีน จะไม่มีการใส่กลองหรือเครื่องประกอบจังหวะอื่นตามรูปแบบวัฒนธรรมดนตรีน่าน พะเยา ผู้วิจัยใช้การปรับมือแทนเสียงของจังหวะ แสดงถึงการปิติยินดีของการกำเนิดเกิดขึ้นขององค์พระราชนิพนธ์ ซอแฮ

7. เพลงพระราชนิพนธ์ จังหวะน่าน ผู้วิจัยได้ดำเนินการประพันธ์ทำนองโดยการตั้งเอกลักษณ์ของทำนองเพลงซอล่องน่าน ท่วงทำนองที่ร้อง ใ้อะหน่อ แหละหนอน้องเอ๋ย โดยผู้วิจัยดำเนินการประพันธ์ขึ้นมาใหม่

8. เพลงพระราชนิพนธ์ จังหวะแม่ฮ่องสอน ผู้วิจัยได้ดำเนินการประพันธ์ทำนองโดยการจินตนาการขึ้นมาใหม่ ยังคงความเป็นแม่ฮ่องสอน ที่มีวัฒนธรรมได้รับอิทธิพลจากพม่า ไทยใหญ่ ผสมผสานตะวันตก คือตอยอฮอร์น เสียงทำนองของวงดนตรีในแม่ฮ่องสอนไม่เหมือนดนตรีไทยและไม่เหมือนดนตรีพื้นบ้านล้านนา การใส่เสียงหรือรูปแบบทำนอง บันไดเสียง โดยแบบดนตรีสากล ผู้วิจัยดำเนินการให้ใช้ตอยอฮอร์นผสมกับเครื่องดนตรีในวงลิเกไต เพื่อให้เกิดความลงตัวของวัฒนธรรมแม่ฮ่องสอนมากที่สุด

9. เพลงเร็ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการประพันธ์ทำนองโดยการประพันธ์ขึ้นมาใหม่ เพลงเร็วจินตนาการมาจาก อารมณ์ในเพลงมวย เพลงที่ใช้ประกอบในพิธีกรรมล้านนา ด้วยความสนุกสนาน ส่วนใหญ่แทบจะทุกที่ ผู้ประพันธ์แสดงถึงการเฉลิมฉลองสรรเสริญพระราชนิพนธ์ จึงใช้หน้าทับกลองเต่งถึงของเพลงมวยมาประกอบท่วงทำนองในบทนี้

4.4.2 ลักษณะการดำเนินทำนองเพลง บทร้อง และจังหวะ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการประพันธ์ทำนองเพลง บทร้อง และกำหนดจังหวะหน้าทับ เพื่อใช้ประกอบจังหวะในการกำหนดอัตลักษณ์ของเพลงในแต่ละวงดนตรี เครื่องดนตรีประกอบจังหวะหน้าทับ ประกอบด้วย กลองเต่งถึง กลองโป่งโป่ง กลองหกหน้า โดยสามารถจำแนกเพื่อให้เข้าใจในช่วงทำนองและการกำหนดจังหวะตามรายละเอียดดังนี้

1. เพลงซอพม่า (วงปี่จุ่ม)

- ล ช ฟ	ช ล ช ค์	-- ช ค์	ท ล ฟ ช	- ล ช ฟ	ช ล ช ค์	-- ช ค์	ท ล ฟ ช
สร้อยเพลง							
--- ร	-- ฟ ช	- ร ฟ ช	ฟ ร ด ร	- ร ฟ ช	ฟ ร ฟ ด	ท ค์ ช ล	ท ร ค์ ท
--- ยก	-- มือสา	-- ปูจา	- ธาตุ-เจ้า	-- ดวงดี	-- เป็นแก้ว	-ของ-จาว	-ล้าน-นา
-- ช ท	-- ค์ ร	ฟ ช ฟ ร	ค้ ท - ค้	-- ช ค์	-- ช ล	ช ฟ ช ค์	- ท ล ช
-- กราบน้อม	-- วันตา	-มา-ลา	-ดอก-ซ้อม	-- แต่งดา	-- ไว้พร้อม	-เปื้อ- น้อม	-ปู-จา
- ล ช ฟ	ช ล ช ค์	-- ช ค์	ท ล ฟ ช	- ล ช ฟ	ช ล ช ค์	-- ช ค์	ท ล ฟ ช
สร้อยเพลง							
--- ร	-- ฟ ช	- ร ฟ ช	ฟ ร ด ร	- ร ฟ ช	ฟ ร ฟ ด	ท ค์ ช ล	ท ร ค์ ท
-- เขตแดน	-- ล้านา	-แปด-ดวง	- บ่ - เสรี	-- ม่อนขำ	-- ก้มเกล้า	-น้อม-เอา	-ค้ำ-น่าน
-- ช ท	-- ค์ ร	ฟ ช ฟ ร	ค้ ท - ค้	-- ช ค์	-- ช ล	ช ฟ ช ค์	- ท ล ช
-- มาจำ	-- ไชขาน	-ฮืด-ฮอย	-หมา-เก่า	-- แต่เดิม	-- แต่แก้ว	-มา-เล่า	-บรร-ยาย
- ล ช ฟ	ช ล ช ค์	-- ช ค์	ท ล ฟ ช	- ล ช ฟ	ช ล ช ค์	-- ช ค์	ท ล ฟ ช
สร้อยเพลง							
--- ร	-- ฟ ช	- ร ฟ ช	ฟ ร ด ร	- ร ฟ ช	ฟ ร ฟ ด	ท ค์ ช ล	ท ร ค์ ท
-- เจริญใหม่	-- เจริญฮาย	-- หละปุ่น	- แก้ว - กว้าง	-- นคร	-- เขตลางค์	-ลำ-ปาง	-หละ-กร
-- ช ท	-- ค์ ร	ฟ ช ฟ ร	ค้ ท - ค้	-- ช ค์	-- ช ล	ช ฟ ช ค์	- ท ล ช
-- เมืองแม่	-- ฮ่อ งสอน	-เมือง พะเยา	-เมือง-น่าน	-- เมืองแป้	-- เขตนั้น	-จัก- พรรณ	-ณะ-นา
- ล ช ฟ	ช ล ช ค์	-- ช ค์	ท ล ฟ ช	- ล ช ฟ	ช ล ช ค์	-- ช ค์	ท ล ฟ ช
สร้อยเพลง							
--- ร	-- ฟ ช	- ร ฟ ช	ฟ ร ด ร	- ร ฟ ช	ฟ ร ฟ ด	ท ค์ ช ล	ท ร ค์ ท
-- ด้วยความ	-- ศรีทธา	- เจดिया	- ธาตุ-เจ้า	--- คน	-- บ้านเฮา	-ยี่ด-มัน	-ศรีท-ธา
-- ช ท	-- ค์ ร	ฟ ช ฟ ร	ค้ ท - ค้	-- ช ค์	-- ช ล	ช ฟ ช ค์	- ท ล ช
-- กราบนับ	-- ปูจา	-แต่-เดิม	-ก่อน-เก่า	-- จักได้	-- ไชเล่า	-ตาม-แก้ว	-เดิม-ที

2. เพลงพระราชนิพนธ์ จังหัดลำพูน วงปาดก๊อง (วงปี่พาทย์ล้านนา)

----	----ฟ	----ร	--คฟ	----ร	--คร	ฟรคร	ฟชคต
----	-----	---เมือง	--หละ ปุ่น	---บุญ	-----	---ส้ม	-พระ- ธาตุ
- โป้ โป้ โป้	โป้ เต่ง - โป้	โป้ เต่ง โป้ เต่ง	- โป้ เต่ง ถิ่ง	- โป้ โป้ โป้	โป้ เต่ง - โป้	โป้ เต่ง โป้ เต่ง	- โป้ เต่ง ถิ่ง
----	คตชฟ	----ร	--คฟ	----ร	--คร	ฟรคฟ	ลชคต
----	-----	---งาม	--วิลาส	---เจ้า	--คยา	---เป็ง	-อา- คัย
- โป้ โป้ โป้	โป้ เต่ง - โป้	โป้ เต่ง โป้ เต่ง	- โป้ เต่ง ถิ่ง	- โป้ โป้ โป้	โป้ เต่ง - โป้	โป้ เต่ง โป้ เต่ง	- โป้ เต่ง ถิ่ง
----	ฟชคต	--ฟร	คตคช	คตชฟ	ชคคช	ลชฟช	-ล-ค
----	-----	---องค์	--สลิ ⁺	----	--พระธาตุ	--หริ	-บุญ-ชัย
- โป้ โป้ โป้	โป้ เต่ง - โป้	โป้ เต่ง โป้ เต่ง	- โป้ เต่ง ถิ่ง	- โป้ โป้ โป้	โป้ เต่ง - โป้	โป้ เต่ง โป้ เต่ง	- โป้ เต่ง ถิ่ง
--ฟร	คตคร	--ฟร	คตรค	-ลคร	ครฟค	รคคค	รคฟร
----	-----	ดำนาน	---ไซ	---แก้ว	--เดิม	-เริ่ม-ตั้ง	---มา
- โป้ โป้ โป้	โป้ เต่ง - โป้	โป้ เต่ง โป้ เต่ง	- โป้ เต่ง ถิ่ง	- โป้ โป้ โป้	โป้ เต่ง - โป้	โป้ เต่ง โป้ เต่ง	- โป้ เต่ง ถิ่ง
----	ครฟช	-ลคช	ลชฟร	ฟรคค	-ค-ร	ฟรคฟ	-ช-ล
----	-----	---ปาง	-เมื่อ-องค์	----	-พระเจ้า	-ได้-เทียบ	---โลก
- โป้ โป้ โป้	โป้ เต่ง - โป้	โป้ เต่ง โป้ เต่ง	- โป้ เต่ง ถิ่ง	- โป้ โป้ โป้	โป้ เต่ง - โป้	โป้ เต่ง โป้ เต่ง	- โป้ เต่ง ถิ่ง
--คต	ชฟรฟ	-รฟช	ฟรฟค	-ลคร	ครฟค	ลครฟ	ชคคช
----	-----	---นับ	--เป็น โจ๊ก	----	---เริ่ม	--ประกาศ	-ศาสนา
- โป้ โป้ โป้	โป้ เต่ง - โป้	โป้ เต่ง โป้ เต่ง	- โป้ เต่ง ถิ่ง	- โป้ โป้ โป้	โป้ เต่ง - โป้	โป้ เต่ง โป้ เต่ง	- โป้ เต่ง ถิ่ง
--ฟช	ลชฟร	คตคร	ครฟช	--ฟร	-ฟ-ช	ลชคต	-ช-ฟ

----	----	--ฝิ่ง	--วันตก	---แม่	--ระมิงค์	---ปิง	-คง-กา
- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง	- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง
---ช	ลชฟร	คคคร	ครฟช	--ฟร	-ฟ-ช	ลชค้ล	-ช-ฟ
----	----	---มี	-คิ-ลา	---ผุด	-เป็น-อาสน์	---ป้าด	-เหนือ-ดิน
- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง	- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง
----	---ฟ	---ร	--คฟ	---ร	--คร	ฟรคร	ฟชค้ล
----	----	---ทรง	-- ประทับ	---รับ	--สมอ	---ของ	-ปู่-ย่า
- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง	- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง
----	ค้ลชฟ	---ร	--คฟ	---ร	--คร	ฟรคฟ	ลชค้ล
----	----	---ถัน	-แล้ว- สัวะ	---เม็ด	---คาย	---ไว้	-ข้าง-หิน
- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง	- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง
----	ฟชลค้	--ฟร	ค้ลค้ ช	ค้ลชฟ	ชลค้ช	ลชฟช	-ล-ค้
----	----	---ฝิ่ง	-เก-ศา	--สมอ	-ทับ--	-ไว้-เหนือ	---ดิน
- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง	- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง
--ฟร	คคคร	--ฟร	คคครค	-ลคร	ครฟค	รคคค	รคฟร
----	----	-นั่ง-แต่่น	---หิน	---จิ่ง	--ทำนาย	---ไซ	-ลำ-นวน
- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง	- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง
----	ครฟช	-ลค้ช	ลชฟร	ฟรคค	-ค-ร	ฟรคฟ	-ช-ล
----	----	---คี้	--แห่งนี้	---จัก	-ได้-เป็น	---ธาตุ	-งาม-ถ้ำ

- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถิ่ง	- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถิ่ง
-- คัด	ช ฟ ร ฟ	- ร ฟ ช	ฟ ร ฟ ค	- ล ด ร	ค ร ฟ ค	ล ด ร ฟ	ช ล ค ช
----	----	--- เหมือน	--ตั้งคำ	----	- จำ - ไว้	--- บ่	- ผิด - ผวน
- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถิ่ง	- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถิ่ง
-- ฟ ช	ล ช ฟ ร	ค ล ด ร	ค ร ฟ ช	-- ฟ ร	- ฟ - ช	ล ช คัด	- ช - ฟ
----	----	-- หรี	--- ญ	--- ชัย	--- ยะ	- จื่อ - สม	--- ควร
- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถิ่ง	- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถิ่ง
--- ช	ล ช ฟ ร	ค ล ด ร	ค ร ฟ ช	-- ฟ ร	- ฟ - ช	ล ช คัด	- ช - ฟ
----	----	- งาม - เลิศ	--- ล้วน	--- คุ้ม	- หละ - ปูน	- เต๋ - ปูน	--- มา
- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถิ่ง	- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถิ่ง

3. เพลงพระราชนิพนธ์โดยดุษฎี จักรวรรดิ เชียงราย วงปี่พาทย์ล้านนา

----	----	ฟ ร ค ฟ	- ช - ล	-- ช ล	คัด ช ม	ร ม ช ม	ร ม ด ร
----	----	--- ชาติ	-- คอยดู	--- สูง	- ล้า -	- เปียง - ขอบ	--- ฟ้า
- โป้ง - ป๊ะ	โป้ง โป้ง - โป้ง	โป้ง - โป้ง ป๊ะ	โป้ง โป้ง - ถิ่ง	- โป้ง - ป๊ะ	โป้ง โป้ง - โป้ง	โป้ง - โป้ง ป๊ะ	โป้ง โป้ง - ถิ่ง
- ม ร ช	- ม ด ร	ม ร ค ฟ	- ช - ล	-- ช ล	คัด ช ม	ร ม ช ม	ร ม ด ร
----	----	--- เขต	-- อาณา	--- เจียง	--- ฮาย	- หา - ไหน	--- เหมือน
- โป้ง - ป๊ะ	โป้ง โป้ง - โป้ง	โป้ง - โป้ง ป๊ะ	โป้ง โป้ง - ถิ่ง	- โป้ง - ป๊ะ	โป้ง โป้ง - โป้ง	โป้ง - โป้ง ป๊ะ	โป้ง โป้ง - ถิ่ง
-- ฟ ร	ค ล ด ร	ค ล ด ร	ค ร ฟ ช	- ล ช ฟ	ช ล คัด ช	ล ช ฟ ร	ฟ ร ด ร

----	----	- อยู่- ป้อม	---เหมย	---	- ฟ้า - -	-ป้อม-ดาว	---เดือน
-โป้ง-ปะ	โป้งโป้ง- โป่ง	โป้ง- โป้งปะ	โป้งโป้ง- ถึง	-โป้ง- ปะ	โป้งโป้ง- โป่ง	โป้ง- โป้งปะ	โป้งโป้ง- ถึง
-- ล ท	ริช ล ท	ล ท ร ท	ร ช ล ท	-- ล ท	ริช ล ท	ล ท ร ท	ล ท ช ล
----	----	-ป-ลับ	---เลื่อน	---สาย	- -ศรัทธา	-ล้าน-นา	---เฮา
-โป้ง-ปะ	โป้งโป้ง- โป่ง	โป้ง- โป้งปะ	โป้งโป้ง- ถึง	-โป้ง- ปะ	โป้งโป้ง- โป่ง	โป้ง- โป้งปะ	โป้งโป้ง- ถึง
-- คร	ค ล ช ล	ค ล ช ฟ	ช ฟ ม ร	- ม ร ช	- ม ค ร	ม ร ค ฟ	- ช - ล
----	----	-แต่-เดิม	---นั่น	---	- -ระองค์	---ทรง	-จาริก
-โป้ง-ปะ	โป้งโป้ง- โป่ง	โป้ง- โป้งปะ	โป้งโป้ง- ถึง	-โป้ง- ปะ	โป้งโป้ง- โป่ง	โป้ง- โป้งปะ	โป้งโป้ง- ถึง
-- ช ล	ค ล ช ฟ	ช ฟ ร ฟ	- ช - ล	-- ช ล	ค ฟ ช ล	ช ล ค ล	ช ล ฟ ช
----	----	---ไคว	-กู่-ทิส	---ป็น	-ฟ้า - -	-ค้าย-ป่า	---เขา
-โป้ง-ปะ	โป้งโป้ง- โป่ง	โป้ง- โป้งปะ	โป้งโป้ง- ถึง	-โป้ง- ปะ	โป้งโป้ง- โป่ง	โป้ง- โป้งปะ	โป้งโป้ง- ถึง
-- ค ล	ช ล ฟ ช	ล ช ร ฟ	ร ฟ ช ล	-- ช ล	ค ฟ ช ล	ช ล ค ล	ช ล ฟ ช
----	----	ถึง-ม่อน	---คอย	---ดิน	---แดง	---จื่อ	- นาน -นา
-โป้ง-ปะ	โป้งโป้ง- โป่ง	โป้ง- โป้งปะ	โป้งโป้ง- ถึง	-โป้ง- ปะ	โป้งโป้ง- โป่ง	โป้ง- โป้งปะ	โป้งโป้ง- ถึง
-- ฟ ช	ล ช ฟ ม	ร ค ร ม	ร ม ฟ ช	- ม ร ค	ร ม ร ช	ฟ ม ร ค	ร ม ค ร
----	----	-ได้-ยั้ง	---เขา	---เอา	---แสง	---ดี	- แห่ง - นั่น
-โป้ง-ปะ	โป้งโป้ง- โป่ง	โป้ง- โป้งปะ	โป้งโป้ง- ถึง	-โป้ง- ปะ	โป้งโป้ง- โป่ง	โป้ง- โป้งปะ	โป้งโป้ง- ถึง
----	----	ฟ ร ค ฟ	- ช - ล	-- ช ล	ค ล ช ม	ร ม ช ม	ร ม ค ร
----	----	---บน	--หมาผา	---ผ่อ	เหมือนผา -	--มะนาว	---แบ่ง

-โป้ง-ปะ	โป้งโป้ง- โป่ง	โป้ง- โป้งปะ	โป้งโป้ง- ถิ่ง	-โป้ง- ปะ	โป้งโป้ง- โป่ง	โป้ง- โป้งปะ	โป้งโป้ง- ถิ่ง
- ม ร ช	- ม ด ร	ม ร ด ฟ	- ช - ล	-- ช ล	คํล ช ม	ร ม ช ม	ร ม ด ร
----	----	---คอย	--ดินแดง	--- แห่ง	- นี้ --	--จักได้	---หัน
-โป้ง-ปะ	โป้งโป้ง- โป่ง	โป้ง- โป้งปะ	โป้งโป้ง- ถิ่ง	-โป้ง- ปะ	โป้งโป้ง- โป่ง	โป้ง- โป้งปะ	โป้งโป้ง- ถิ่ง
-- ฟ ร	ค ล ด ร	ค ล ด ร	ด ร ฟ ช	- ล ช ฟ	ช ล คํช	ล ช ฟ ร	ฟ ร ด ร
----	----	---กำล	-ปาย-หน้า	----	--จกมี	---ชาตุ	-ลำ-คัญ
-โป้ง-ปะ	โป้งโป้ง- โป่ง	โป้ง- โป้งปะ	โป้งโป้ง- ถิ่ง	-โป้ง- ปะ	โป้งโป้ง- โป่ง	โป้ง- โป้งปะ	โป้งโป้ง- ถิ่ง
-- ล ท	รํช ล ท	ล ท ร ท	ร ช ล ท	-- ล ท	รํช ล ท	ล ท ร ท	ล ท ช ล
----	----	-ได้-ตั้ง	---มัน	---ศาส	-- สนา	-หื้อ-ฮีน	---นาน
-โป้ง-ปะ	โป้งโป้ง- โป่ง	โป้ง- โป้งปะ	โป้งโป้ง- ถิ่ง	-โป้ง- ปะ	โป้งโป้ง- โป่ง	โป้ง- โป้งปะ	โป้งโป้ง- ถิ่ง
-- ด ร	ค ล ช ล	คํล ช ฟ	ช ฟ ม ร	- ม ร ช	- ม ด ร	ม ร ด ฟ	- ช - ล
----	----	--หื้อ ความ	--ศรัทธา	--เจ้	-- ดียา	---ชาตุ	---เจ้า
-โป้ง-ปะ	โป้งโป้ง- โป่ง	โป้ง- โป้งปะ	โป้งโป้ง- ถิ่ง	-โป้ง- ปะ	โป้งโป้ง- โป่ง	โป้ง- โป้งปะ	โป้งโป้ง- ถิ่ง
-- ช ล	คํล ช ฟ	ช ฟ ร ฟ	- ช - ล	-- ช ล	คํฟ ช ล	ช ล คํล	ช ล ฟ ช
----	----	--คน เมือง	--บ้านเฮา	----	--ฮึดมัน	---ศรัท	---ชา
-โป้ง-ปะ	โป้งโป้ง- โป่ง	โป้ง- โป้งปะ	โป้งโป้ง- ถิ่ง	-โป้ง- ปะ	โป้งโป้ง- โป่ง	โป้ง- โป้งปะ	โป้งโป้ง- ถิ่ง
-- คํล	ช ล ฟ ช	ล ช ร ฟ	ร ฟ ช ล	-- ช ล	คํฟ ช ล	ช ล คํล	ช ล ฟ ช
----	----	-ต่าง-นบ	-ปุ้-จา	---	-แต่-เดิม	---ก่อน	---เก้า
-โป้ง-ปะ	โป้งโป้ง- โป่ง	โป้ง- โป้งปะ	โป้งโป้ง- ถิ่ง	-โป้ง- ปะ	โป้งโป้ง- โป่ง	โป้ง- โป้งปะ	โป้งโป้ง- ถิ่ง

-- ฟช	ลชฟม	รครม	ร มฟช	- มรค	ร มรช	ฟ มรค	ร มคร
----	----	-จก-ได้	-ไข-เล่า	---ตาม	---เก้า	---เดิม	---ที่
-โป้ง-ปะ	โป้งโป้ง- โป้ง	โป้ง- โป้งปะ	โป้งโป้ง- ถึง	-โป้ง- ปะ	โป้งโป้ง- โป้ง	โป้ง- โป้งปะ	โป้งโป้ง- ถึง

4. เพลงพระราชนิพนธ์โดยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ วงป้าดก้อง (วงป้าพาทย์ล้านนา)

----	รฟชล	คัลชฟ	รฟชล	- มรช	- มรค	ร มชม	ร มคร
----	----	---สาย	--ระมิงค์	---อิง	---กอย	---คอย	--สุเทพ
- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง	- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง
----	-ช-ม	ชลคัล	ช มคร	-ลคร	มรคร	-ลคร	ฟชรฟ
----	----	-เริ่ม-เก้า	---เหตุ	---เจ้	-ติ-ยา-	-งาม-สด	---ใส
- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง	- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง
--ชล	คัลฟช	ลชฟร	ครลค	-รคล	ครลค	-ลคช	ลชฟร
----	----	-องค์-พระ	-ธาตุ-เจ้า	---คอย	--สุเทพ	---งาม	--วิไล
- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง	- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง
----	ฟรคล	ชลคัล	ชลฟช	--ฟล	--ฟช	ลชฟช	ลคัล-ล
----	----	-กู่-เจียง	---ใหม่	---เมิน	---มา	---ฟ้า	-เวียง- พิงค์
- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง	- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง
----	รฟชล	คัลชฟ	รฟชล	- มรช	- มรค	ร มชม	ร มคร
----	----	-เมื่อ-ปาง	---ต้น	----	--กือนา	---พญา	---เจ้า
- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง	- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง
----	-ช-ม	ชลคัล	ช มคร	-ลคร	มรคร	-ลคร	ฟชรฟ

-----	-----	-เป็น-ฮ่ม	---เกล้า	---จาว	--ประชา	--คิงจาย	---หญิง
- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง	- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง
-- ซล	คัร ฟช	ลช ฟร	คร ลค	- รคค	คร ลค	- ลคัช	ลช ฟร
-----	-----	---ได้	--พระธาตุ	---จาก	-เถร-เจ้า	---คู่	--แม่ปิง
- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง	- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง
-----	ฟร คค	ซล คัค	ซล ฟช	-- พล	-- ฟช	ลช ฟช	ลคั - ล
-----	-----	--ฉลอง	---ยั้ง	-----	--ใหญ่ล้ำ	---กำ	--ธานี
- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง	- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง
-----	ร ฟชล	คัล ฟฟ	ร ฟชล	- มรช	- มรค	ร มชม	ร มคร
-----	-----	--พระ ธาตุ	---เจ้า	--ได้แตก	--แบ่ง	--เป็นสอง	---ส่วน
- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง	- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง
-----	-ช - ม	ซล คัค	ชม คร	- ลคร	มร คร	- ลคร	ฟช รฟ
-----	-----	---สร้าง	---ไว้	---สวน	--ดอกไม้	-สค-ใส	---สี
- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง	- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง
-- ซล	คัร ฟช	ลช ฟร	คร ลค	- รคค	คร ลค	- ลคัช	ลช ฟร
-----	-----	---วัด	--สวน ดอก	-----	--ตั้งต้น	---โต	---กิ
- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง	- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง
-----	ฟร คค	ซล คัค	ซล ฟช	-- พล	-- ฟช	ลช ฟช	ลคั - ล
-----	-----	--แหม ส่วน	---นี้	---ต่าง	-หลัง-จ้าง	---อย่าง	-เรียง-ราย

- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง	- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง
----	ร ฟ ช ล	ค ล ช ฟ	ร ฟ ช ล	- ม ร ช	- ม ร ค	ร ม ช ม	ร ม ค ร
----	----	-ขึ้น-บน	---คอย	---ม่อน	---งาม	-ข้าม-ถึง	---ยอด
- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง	- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง
----	- ช - ม	ช ล ค ล	ช ม ค ร	- ล ค ร	ม ร ค ร	- ล ค ร	ฟ ช ร ฟ
----	----	-อ้าง-หยุด	---จอด	---ลาวค	-ม้วย-มิด	--คับจิต	---ต้าย
- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง	- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง
-- ช ล	ค ร ฟ ช	ล ช ฟ ร	ค ร ล ค	- ร ค ล	ค ร ล ค	- ล ค ช	ล ช ฟ ร
----	----	-จึง-สร้าง	---องค์	---พระ	--ธาตุคำ	---ตำม	--ทำนาย
- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง	- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง
----	ฟ ร ค ล	ช ล ค ล	ช ล ฟ ช	-- ฟ ล	-- ฟ ช	ล ช ฟ ช	ล ค - ล
----	----	-นาท-ขาน	---ไย	---คอย	---สุเทพ	-วิเศษ	---งาม
- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง	- โป้ง โป้ง โป้ง	โป้ง เต่ง - โป้ง	โป้ง เต่ง โป้ง เต่ง	- โป้ง เต่ง ถึง

5. เพลงพระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง วงปี่ดก้อง (วงปี่พาทย์ล้านนา)

----	- ล ค ร	ม ร ช ล	ช ล ค ร	- ฟ ร ล	ช ล ฟ ช	ล ช ฟ ม	ร ม ค ร
----	----	-ลำ-ปาง	---หลวง	----	-ช่วง-ธาตุ	--ป่าด	---เสียง
-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง
โป้งโป้ง โป้ง-	โป้งไป โป้ง-	โป้งโป้ง โป้ง-	โป้งไปโป้ง-	โป้งโป้ง โป้ง-	โป้งไปโป้ง-	โป้งโป้ง โป้ง-	โป้งไปโป้ง-
----	ค ล ค ร	ม ร ช ล	ช ล ค ร	- ฟ ร ล	ช ล ฟ ช	ล ช ฟ ช	ล ท ช ล
----	----	-กำ-ลำ	---เนียง	---เสียง	--ปู้จา	---มา	-แต่-หลัง

-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง
โป่งโป่ง โป่ง-	โป่งโป้ โป่ง-	โป่งโป่ง โป่ง-	โป่งโป้โป่ง-	โป่งโป่ง โป่ง-	โป่งโป้โป่ง-	โป่งโป่ง โป่ง-	โป่งโป้โป่ง-
- ร ค ร	ค ล ร ค	ล ค ร ฟ	ช ค ์ ช ล	- ร ค ร	ค ล ร ค	ล ค ร ฟ	ช ค ์ ช ล
----	----	-- -ถี่	-- -หละกร	-- -เข	-- -ลางค์	-- -เมือง	- น้ำ -วัง
-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง
โป่งโป่ง โป่ง-	โป่งโป้ โป่ง-	โป่งโป่ง โป่ง-	โป่งโป้โป่ง-	โป่งโป่ง โป่ง-	โป่งโป้โป่ง-	โป่งโป่ง โป่ง-	โป่งโป้โป่ง-
- ล ช ฟ	ช ค ์ ช ล	ค ์ ล ช ล	ช ฟ ร ฟ	- ม ร ม	ช ม ร ค	ร ม ช ม	ร ม ค ร
----	----	-- -ถี่	-- -คองยัง	-- -ความ	-- -ศรัทธา	-- -มา	-เมิน-น่าน
-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง
โป่งโป่ง โป่ง-	โป่งโป้ โป่ง-	โป่งโป่ง โป่ง-	โป่งโป้โป่ง-	โป่งโป่ง โป่ง-	โป่งโป้โป่ง-	โป่งโป่ง โป่ง-	โป่งโป้โป่ง-
----	- ร ฟ ช	ล ช ค ร	ค ร ฟ ช	- ท ช ร	ค ร ท ค	ร ค ท ล	ช ล ฟ ช
----	----	-- -ป้าง	-- -เมื่องค์	----	-พระพทุธา	-- -มา	-ก่อน-แก้
-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง
โป่งโป่ง โป่ง-	โป่งโป้ โป่ง-	โป่งโป่ง โป่ง-	โป่งโป้โป่ง-	โป่งโป่ง โป่ง-	โป่งโป้โป่ง-	โป่งโป่ง โป่ง-	โป่งโป้โป่ง-
----	ฟ ร ฟ ช	ล ช ค ร	ค ร ฟ ช	- ท ช ร	ค ร ท ค	ร ค ท ค	ร ม ค ร
----	----	-- -ยังมี	-- -เจ้า	-- -ลัวะ	-อาย-กอน	-- -ตาม	-กำ-ขาน
-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง
โป่งโป่ง โป่ง-	โป่งโป้ โป่ง-	โป่งโป่ง โป่ง-	โป่งโป้โป่ง-	โป่งโป่ง โป่ง-	โป่งโป้โป่ง-	โป่งโป่ง โป่ง-	โป่งโป้โป่ง-
- ช ฟ ช	ฟ ร ช ฟ	ร ฟ ช ท	ค ฟ ค ร	- ช ฟ ช	ฟ ร ช ฟ	ร ฟ ช ท	ค ฟ ค ร
----	----	-ยกถวาย	-น้ำ-ผึ้ง	----	-- -ป่า	-- -มา	-ขอ-दान
-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง
โป่งโป่ง โป่ง-	โป่งโป้ โป่ง-	โป่งโป่ง โป่ง-	โป่งโป้โป่ง-	โป่งโป่ง โป่ง-	โป่งโป้โป่ง-	โป่งโป่ง โป่ง-	โป่งโป้โป่ง-

- รคท	คฟคร	ฟรคร	คทชท	- ลชล	คัลชฟ	ชลคล	ชลฟช
----	-----	--เป็น	-น้ำ-หวาน	----	-ใส่-บอก	--ตั้ง	-นั้น-มา
-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง
โป้งโป้ง โป้ง-	โป้งโป้ โป้ง-	โป้งโป้ง โป้ง-	โป้งโป้โป้ง-	โป้งโป้ง โป้ง-	โป้งโป้โป้ง-	โป้งโป้ง โป้ง-	โป้งโป้โป้ง-
----	- ลคร	มรชล	ชลคร	- ฟรล	ชลฟช	ลชฟม	ร มคร
----	-----	--ต้น	- -มูนี้	--ฉัน	--แล้ว	--จึง	-จำ-ไว้
-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง
โป้งโป้ง โป้ง-	โป้งโป้ โป้ง-	โป้งโป้ง โป้ง-	โป้งโป้โป้ง-	โป้งโป้ง โป้ง-	โป้งโป้โป้ง-	โป้งโป้ง โป้ง-	โป้งโป้โป้ง-
----	คลคร	มรชล	ชลคร	- ฟรล	ชลฟช	ลชฟช	ลทชล
----	-----	--กำล	-ต่อ-ไป	--ถัด	-จาก-นี้	--ไป	-ปาย-หน้า
-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง
โป้งโป้ง โป้ง-	โป้งโป้ โป้ง-	โป้งโป้ง โป้ง-	โป้งโป้โป้ง-	โป้งโป้ง โป้ง-	โป้งโป้โป้ง-	โป้งโป้ง โป้ง-	โป้งโป้โป้ง-
- รคร	คครค	ลครฟ	ชคชล	- รคร	คครค	ลครฟ	ชคชล
----	-----	--ดี	-แห่ง-นี้	----	-จัก-ได้	-เป็น-ใจ	-ดิ-ยา
-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง
โป้งโป้ง โป้ง-	โป้งโป้ โป้ง-	โป้งโป้ง โป้ง-	โป้งโป้โป้ง-	โป้งโป้ง โป้ง-	โป้งโป้โป้ง-	โป้งโป้ง โป้ง-	โป้งโป้โป้ง-
- ลชฟ	ชคชล	คัลชล	ชฟรฟ	- มรรม	ชมรค	ร มชม	ร มคร
----	-----	-มี-จื่อ	---ว่า	--เมือง	-ล้ม-ปาง	--อย่าง	-จำ-ทำ
-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง
โป้งโป้ง โป้ง-	โป้งโป้ โป้ง-	โป้งโป้ง โป้ง-	โป้งโป้โป้ง-	โป้งโป้ง โป้ง-	โป้งโป้โป้ง-	โป้งโป้ง โป้ง-	โป้งโป้โป้ง-
----	- รฟช	ลชคร	ครฟช	- ทชร	ครทค	รคทล	ชลฟช
----	-----	-จึง-ได้	-ลูบ-เอา	--เก	--ศา	-มา-บัน	--หือ
-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง	-เต่งถึง-	เต่งเต่ง-ถึง

7. เพลงพระราชนิพนธ์ จังหวัดแพร่ (วงละลือ ชอ ปีน)

----	- ล - คํ	--- ร	คร ฟ ด	----	- ล - คํ	-- ฟ ร	ค ล ช ฟ
----	----	--- ชาติ	-จ่อ-แฮ	----	-แป้-แก้ว	---เมือง	-โก้-สัย
----	คร ฟ ช	-- ฟ ล	-- ฟ ช	-- ฟ ร	คร ฟ ช	ล ช ฟ ช	ล คํ ช ล
----	----	---งาม	-เรื่อง-ไร	----	-ในตำนาน	-บัน-คาล	---ผล
----	คํ ล ช ล	-- ช ฟ	-- ช ล	-- ช คํ	-- ช ล	คํ ล ช ฟ	ช ล ฟ ช
----	----	--เก้า	-หัว-ที	----	-มี-นาม	---ว่า	-เมือง-พล
----	คร ฟ ช	ล ช ฟ ร	คร ฟ ช	-- ฟ ล	-- ฟ ช	-ล ช ฟ	- ร - ค
----	----	---ฎ	--วคด	---สัป	-ปัญ-ญ	---มา	-คู-กอย
----	- ล - คํ	--- ร	คร ฟ ด	----	- ล - คํ	-- ฟ ร	ค ล ช ฟ
----	----	-บน-ม่อน	---จั้ง	---หลัง	---ผา	---ตั้ง	-กว้าง-จ้อม
----	คร ฟ ช	-- ฟ ล	-- ฟ ช	-- ฟ ร	คร ฟ ช	ล ช ฟ ช	ล คํ ช ล
----	----	---ลัวะ	-อ้าย-ก้อม	---เอา	--แพรพรรณ	-มา-เย็บ	---สอย
----	คํ ล ช ล	-- ช ฟ	-- ช ล	-- ช คํ	-- ช ล	คํ ล ช ฟ	ช ล ฟ ช
----	----	-เป็น-ผ้า	---งาม	----	-ผืน-ดี	---ลาย	-เลิศ-ลอย
----	คร ฟ ช	ล ช ฟ ร	คร ฟ ช	-- ฟ ล	-- ฟ ช	-ล ช ฟ	- ร - ค
----	----	-ตัด-เรียง	---ร้อย	---งาม	---แน้	---แพร	-ไส-ภา
----	- ล - คํ	--- ร	คร ฟ ด	----	- ล - คํ	-- ฟ ร	ค ล ช ฟ
----	----	---ทศ	--ศพล	----	-ภู-บาล	---พระ	-จ้อม-เหง้า
----	คร ฟ ช	-- ฟ ล	-- ฟ ช	-- ฟ ร	คร ฟ ช	ล ช ฟ ช	ล คํ ช ล
----	----	-ได้-ฮับ	---เอา	----	-แล้วลูบเกล้า	---เอา	-เก-ศา
----	คํ ล ช ล	-- ช ฟ	-- ช ล	-- ช คํ	-- ช ล	คํ ล ช ฟ	ช ล ฟ ช
----	----	---ทรง	-ทำ-นาย	----	-พยากรณ์	---เมือง	-นี้-นา
----	คร ฟ ช	ล ช ฟ ร	คร ฟ ช	-- ฟ ล	-- ฟ ช	-ล ช ฟ	- ร - ค
----	----	-ต่อ-ไป	---หน้า	-จักจื่อ	---แป้	---เป็น	-แน้-นอน
----	- ล - คํ	--- ร	คร ฟ ด	----	- ล - คํ	-- ฟ ร	ค ล ช ฟ
----	----	---คอย	-ม่อน-นี้	---จัก	-ได้-ตั้ง	---ศาส	- -สนา

----	คร ฟช	-- ฟล	-- ฟช	-- ฟร	คร ฟช	ลช ฟช	ล ค์ชล
----	----	---ของ	- ตถาคะ	----	-ตะ-ตั้น	---บน	-สิง-ขร
----	คืลชล	-- ชฟ	-- ชล	-- ชค	-- ชล	คืลชฟ	ชล ฟช
----	----	---จัน	-เป็น-ธาตุ	----	-เจ-คีย์	---ชิน	--นระว
----	คร ฟช	ลช ฟร	คร ฟช	-- ฟล	-- ฟช	-ลช ฟ	-ร-ค
----	----	---กู่	--นกร	---โก	---คัย	-ได้-มิน	---มา

8. เพลงพระราชนิพนธ์แห่ง จังหวัดน่าน (วงละลือ ซอ ปีน)

----	- ฟชล	-- ฟช	ล มคร	- ฟรฟ	ชคืลชล	คืลฟช	ล มคร
----	-บนภูเวียง	----	-แจ้ง-แจ้ง	----	----	---แห่ง	-เมือง-น่าน
----	-ลคืล	-- คืล	ชลคืล	-- คืล	ชลคืล	ฟรคล	ชล ฟช
----	----	---เป็น	--สถาน	----	--ศกัลสิทธิ์	--สถิต	--ผล
----	-รฟช	-- ฟร	-- ฟช	-- ฟล	-- ฟช	-ลคืล	ชล ฟช
----	----	---เมื่อ	-ครั้ง-ก่อน	----	-สมัย-ภู	--พระทศ	--ศพล
----	คร ฟช	-- ฟร	-- ฟช	-- ฟล	-- ฟช	คืลชฟ	-คฟร
----	----	---มาโผด	---คน	---แห่ง	---นั้น	---แต่	-หั้น-มา
----	- ฟชล	-- ฟช	ล มคร	- ฟรฟ	ชคืลชล	คืลฟช	ล มคร
----	----	---อะ	-มะ-ราช	----	-ราชา	---กับ	-เมีย-สาว
----	-ลคืล	-- คืล	ชลคืล	-- คืล	ชลคืล	ฟรคล	ชล ฟช
----	----	---ตาม	--ผ้าขาว	----	--ยามนั้น	---ตาม	--สัญญา
----	-รฟช	-- ฟร	-- ฟช	-- ฟล	-- ฟช	-ลคืล	ชล ฟช
----	----	---ต้ป	--ปัญญา	---ได้	--รับเอา	---เข้า	--คงคา
----	คร ฟช	-- ฟร	-- ฟช	-- ฟล	-- ฟช	คืลชฟ	-คฟร
----	----	---สม	-กา-ยา	---เอา	-ผ้า-เช็ด	-ตำ-เรื่อง	---งาน
----	- ฟชล	-- ฟช	ล มคร	- ฟรฟ	ชคืลชล	คืลฟช	ล มคร
----	----	---ผ้า	-ผืน-นั้น	----	-ท้าย-เป็น	-ทอง-ผ่อง	-วิ-สุทธิ์
----	-ลคืล	-- คืล	ชลคืล	-- คืล	ชลคืล	ฟรคล	ชล ฟช

-----	-----	---แสน	-ผ่อง-ผุด	--พุก	-ระ-องค์	---ทรง	--ไปงาน
-----	-รฟช	--พร	--ฟช	--พล	--ฟช	-ลคัล	ชลฟช
-----	-----	---หื้อ	-อา-นันท	-----	-ต้น-เถร	---ผู้	-เจน-งาน
-----	ครฟช	--พร	--ฟช	--พล	--ฟช	คัลชฟ	-คพร
-----	-----	---เอา	-เส้น-ผม	-----	-ภู-บาล	---ป็น	-ผ้า-ทอ
-----	-ฟชล	--ฟช	ลมคร	-พรฟ	ชคัลชล	คัลฟช	ลมคร
-----	-----	---ใต้	-ใน-บอ	-----	-ไม้-ซาง	---แล้ว	-ฝั่ง-ไว้
-----	-ลคัล	--คัล	ชลคัล	--คัล	ชลคัล	ฟรคัล	ชลฟช
-----	-----	---กาล	-ต่อ-ไป	-----	-ภูเพียงนี้	--บมี	---หมอง
-----	-รฟช	--พร	--ฟช	--พล	--ฟช	-ลคัล	ชลฟช
-----	-----	---จัก	-เกิด-ธาตุ	-----	องค์งาม	---ตำ	-ครร-ลง
-----	ครฟช	--พร	--ฟช	--พล	--ฟช	คัลชฟ	-คพร
-----	-----	---โง	--เขตค้อง	---เมือง	---น่าน	---มา	-นาน-นม

9. เพลงพระธาตุตอดยกองมู จังหวัดแม่ฮ่องสอน วงตอดยฮอร์น

---ริ	คัลทช	-ฟ-ม	ร ม ร ร	---ริ	คัลทช	-ฟ-ม	ร ม ร ร
-----	-----	---วัด	-ปลาย-คอย	---ฮอย	---เคิม	-เริ่ม-เก้า	---แรก
---ฟ	---ค	---ช	ฟ ม ร ร	---ฟ	---ค	---ช	ฟ ม ร ค
-----	-----	---มา	-เปลี่ยน-แพก	---เป็น	-กอง-มู	---ฮู้	-ที-หลัง
---ล	-ค-ร	-ช-ฟ	ม ร ค ฟ	---ช	-ร-ช	-ร-ล	ฟ ร ค ฟ
-----	-----	---องค์	-ธาตุ-เจ้า	---เมือง	-มาน-หมอก	---ฮื้อ	-โด่ง-ตั้ง
---ช	-คัล-ช	-คัล-ริ	คัลทช	---ฟ	-ม-ร	-ค---	ฟ ม ร ค ฟ
-----	-บนฝักฝิ่ง	---แม่	-ฮ้อง-ฮอน	---บน	---ดอน	-----	---คง
---ริ	คัลทช	-ฟ-ม	ร ม ร ร	---ริ	คัลทช	-ฟ-ม	ร ม ร ร
-----	-----	---ธาตุ	-องค์-เก้า	-----	-จองตองฮู้	---ผู้	-กืด-เก้า
---ฟ	---ค	---ช	ฟ ม ร ร	---ฟ	---ค	---ช	ฟ ม ร ค
-----	-----	---เอา	--ฮู้	---เจ้า	-โมค-คัล	--ละเถ	-ระ-สงฆ์

--- ล	- ด - ร	- ช - ฟ	ม ร ด ฟ	--- ช	- ร - ช	- ร - ล	ฟ ร ด ฟ
----	----	--- จาก	-- เมืองม่าน	----	----	--- สร้าง	--- ฐาน
--- ช	- ค - ช	- ค - ร	ค ่ ท ล ช	--- ฟ	- ม - ร	- ค --	ฟ ม ร ด ฟ
--- หื้อ	- ม ัน - ก ง	--- อยู่	- ค ำ - ร ง	-- ศาส	-- สนา	- ส ี บ - ต ่อ	--- ไป
--- ร	ค ่ ท ล ช	- ฟ - ม	ร ม ร ร	--- ร	ค ่ ท ล ช	- ฟ - ม	ร ม ร ร
----	----	--- ลิง	--- หนา	-- ทรา	--- จา	- เจ ำ - พ ้ำ	-- - เก ำ
--- ฟ	--- ค	--- ช	ฟ ม ร ร	--- ฟ	--- ค	--- ช	ฟ ม ร ด
----	----	- สร้าง - ชาติ	--- เจ ำ	--- เถร	- เบ ี อ ง - ข วา	--- มา	- ขาน - ไช
--- ล	- ด - ร	- ช - ฟ	ม ร ด ฟ	--- ช	- ร - ช	- ร - ล	ฟ ร ด ฟ
----	----	--- ส่า	-- ธิ บ ุ ต ร	-- อ ธิ	- เถร - เจ ำ	- เจ ำ - มา	--- ไทย
--- ช	- ค - ช	- ค - ร	ค ่ ท ล ช	--- ฟ	- ม - ร	- ค --	ฟ ม ร ด ฟ
----	- เพื่ อ กรา บ ไห ว ้	--- ช ำ ย	--- ข วา	----	----	- เถ - รา	-- - คุณ
--- ร	ค ่ ท ล ช	- ฟ - ม	ร ม ร ร	--- ร	ค ่ ท ล ช	- ฟ - ม	ร ม ร ร
----	----	--- บน	- คอย - สูง	----	- กอ ง - มู	-- - ส ู ้	- ไค ว ้ - ทิศ
--- ฟ	--- ค	--- ช	ฟ ม ร ร	--- ฟ	--- ค	--- ช	ฟ ม ร ด
----	----	--- แคน	-- ศัก ส ิ ท ธิ	--- ฤ ท ธิ	--- กล ำ	-- - ต ี ง	- ข ำ - ขุน
--- ล	- ด - ร	- ช - ฟ	ม ร ด ฟ	--- ช	- ร - ช	- ร - ล	ฟ ร ด ฟ
----	----	- ได้ - เป ี ง	--- ปะ	--- อา	--- ศ ัย	- เอา - ไป	--- บุญ
--- ช	- ค - ช	- ค - ร	ค ่ ท ล ช	--- ฟ	- ม - ร	- ค --	ฟ ม ร ด ฟ
----	----	- ได้ - เก ี อ	--- หนูน	----	- แม่ อ ่อ ง สอน	---- - นคร	---- - คอย

4.5 สรุปผลการประพันธ์ผลงานสร้างสรรค์

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามหลักการแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานในการประพันธ์เพลง เพื่อเป็นกรอบในการปฏิบัติการด้านงานสร้างสรรค์บทเพลงของ รักเกียรติ ปัญญาศ ประกอบด้วย

1) ส คือ สุตะ การรับฟัง การอ่าน การถกเถียง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น 2) จิ คือ จินตะ เมื่อเรา รับฟังรับรู้เรื่องราวประสบการณ์ในสิ่งที่เราชอบมาเป็นจินตนาการ มาเป็นกรอบเพื่อที่จะเป็นสารตั้ง ต้นในการสร้างสรรค์สิ่งที่ตนเองชอบ 3) ปุ คือ ปุจฉา เมื่อเราจินตะแล้วเราต้องปุจฉา คือการ สอบถาม ปรีक्षाหรือกับผู้รู้ ผู้มีความสามารถทางด้านดนตรี และ 4) ลิ คือ ลิขิต หมายถึงมีความ ชัดเจน ตกผลึก ตกขอบ แล้วจึงนำมาลิขิต ลงมือทำ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามแนวทางเพื่อกำหนด กรอบการปฏิบัติการด้านงานสร้างสรรค์บทเพลง ดังนี้

1) ส คือ สุตะ ผู้วิจัยได้ดำเนินการอ่าน เรื่องราวของตำนานพระเจ้าเสียบโลกและศึกษาข้อมูลทั้งในส่วนของการศึกษาดำรง เอกสารต่าง ๆ และการศึกษาพงศานุกรณ์ ทำนอง การขับร้อง ที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละจังหวัดในดินแดนล้านนา 2) จิ คือ จินตะ ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลนำมาประกอบกับการสร้างสรรค์จินตนา เพื่อให้เป็น ต้นแบบของการวางโครงสร้างเรื่องราวในการประพันธ์เพลงและบทร้อง 3) ปุ คือ ปุจฉา ผู้วิจัย ดำเนินการลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อปรีक्षाผู้เชี่ยวชาญในด้านดนตรี และปรีक्षाกับ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ เจ้าอาวาส ข้อมูลประวัติของพระธาตุต่าง ๆ 4) ลิ คือ ลิขิต ผู้วิจัย ดำเนินการรวบรวมข้อมูลและแรงบันดาลใจที่ได้รับนำมาจัดทำโครงสร้างในการออกแบบจำนวน 3 ส่วนใหญ่ ประกอบด้วย 1) การนำข้อมูลด้านประวัติศาสตร์เรื่องราว ตำนาน ขององค์พระธาตุต่าง ๆ นำมาเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสร้างแรงบันดาลใจในการประพันธ์ ทำนองเพลงและบทร้อง 2) การประพันธ์บทร้องกำหนดรูปแบบและโครงสร้างการขับร้องที่เป็น เอกลักษณ์ของล้านนา โดยการสร้างบทร้องในรูปแบบการเอื้อกะโอง การขับขอ และการขับร้องให้ สอดคล้องกับทำนองในรูปแบบกลอนแปด 3) การประพันธ์ทำนอง ศึกษาเพลงที่เป็นเอกลักษณ์ สำเนียงของแต่ละพื้นที่จังหวัดที่ตั้งของพระธาตุ โดยกำหนดรูปแบบวงดนตรีที่ใช้สำหรับการ บรรเลง เพื่อให้การประพันธ์ทำนองสอดคล้องกับการบรรเลงเครื่องดนตรีในวงดนตรีประเภทต่าง ๆ นำมาเป็นแรงบันดาลใจและแนวคิดในการสร้างสรรค์บทเพลงชุด “นบพระธาตุไหว้สา แปดแคว้น ล้านนา มหาปุจฉาคีตกาล” โดยได้กำหนดรูปแบบการบรรเลงเพลงออกเป็น 3 ช่วง ประกอบด้วย

ช่วงแรก การกำเนิดขององค์พระธาตุ เป็นการเล่าเรื่องราวถึงการเสด็จมาขององค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า ยังดินแดนล้านนา โดยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์รูปแบบการเอื้อกะโอง ตามรูปแบบการขับร้องแบบล้านนาดั้งเดิม และพรรณนาต่อยุบบทร้องที่กล่าวเข้าสู่วัฒนธรรม ประเพณีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องกรรมสิทธิ์พระธาตุทั้ง 8 ในดินแดนล้านนา โดยผ่านรูปแบบการ

บรรเลงวงปี่จุมประกอบการขับซอ จากการวิจัยพบว่า การขับซอถือเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ การบรรเลงและขับร้องที่สื่อถึงความเป็นล้านนาและนิยมบรรเลงและ ขับร้องในทุกจังหวัดใน ดินแดนภาคเหนือตอนบน จึงนำมาเป็นการเล่าเรื่องความเป็นพระธาตุทั้ง 8 ในดินแดนล้านนา

ช่วงที่สอง การเล่าเรื่ององค์พระธาตุทั้ง 8 ในแคว้นล้านนา เป็นการเล่าผ่านบทร้องที่ ประพันธ์ขึ้นมาโดยการใช้ภาษาล้านนาในการสื่อสารเพื่อให้เกิดอรรถรสในการรับฟังตามแบบของ ล้านนา การเล่าเรื่องราวขององค์พระธาตุในแต่ละสถานที่ที่จะกล่าวถึงประวัติความเป็นมา บุคคล กลุ่มชนที่ดูแลองค์พระธาตุมาแต่อดีต ความเชื่อ ความศรัทธา ผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ทำนอง และบทร้อง แบ่งวงดนตรีที่บรรเลงตามความนิยมของแต่ละจังหวัด จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง ใช้วงปี่ดก้อง หรือ วงปี่พาทย์ล้านนา จังหวัดแพร่และน่าน ใช้วงสะล้อ ซอ ปีน และ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ใช้เครื่องดนตรีในวงตอยอฮอร์นและเครื่องดนตรีในวงลิเกไต

ช่วงที่สาม การสืบสานประเพณีการสงฆ์พระธาตุ ความศรัทธาต่อองค์พระธาตุ ของคน ในล้านนา โดยใช้ท่วงทำนองที่มีความสนุกสนาน รื่นเริง บนพื้นฐานวัฒนธรรมดนตรีในล้านนา

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย

การสร้างสรรคืบทเพลงชุด “นบพระธาตุไหว้สา แปดแคว้นล้านนา มหาปุจฉาคีตกาล” เป็นการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อสร้างองค์ความรู้ในการสร้างสรรคืผลงาน บทเพลงชุด “นบพระธาตุไหว้สา แปดแคว้นล้านนา มหาปุจฉาคีตกาล” โดยสร้างสรรคืขึ้นมาในรูปแบบร่วมสมัย แต่คงความเป็นแบบฉบับดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือไว้ ถ่ายทอดทำนองเพลงและบทเพลงที่สื่อถึงอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของดนตรีในล้านนา ทั้งในด้านรูปแบบวงดนตรี และสำเนียงที่เป็นเอกลักษณ์ ทั้งทำนองและการขับร้อง เช่น การอื้อกะโลง ทั้งนี้เมื่อผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างองค์ความรู้ในการสร้างสรรคืบทเพลงชุด “นบพระธาตุไหว้สา แปดแคว้นล้านนา มหาปุจฉาคีตกาล” ในรูปแบบการจัดการแสดงดนตรี โดยผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามลำดับดังนี้

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีในการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งแบ่งวิธีการในการดำเนินการวิจัยเป็น 7 ขั้นตอน

1. การศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การกำหนดผู้ให้ข้อมูล
3. การสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. ทำการยื่นขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูลและการสังเคราะห์ข้อมูล
7. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การประพันธ์เพลงชุด “นบพระธาตุไหว้สา แปดแคว้นล้านนา มหาปุจฉาคีตกาล” ผู้วิจัยได้ดำเนินการลงพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วยจังหวัดลำพูน เชียงราย เชียงใหม่ ลำปาง พะเยา แพร่ น่าน และจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องราวขององค์พระธาตุทั้ง 8 ของล้านนา นำมาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรคืบท้อง เพื่อให้เกิดการรับรู้ของผู้ฟังในมิติของการร้องในแบบภาษาพูดถิ่นล้านนา ในการศึกษาเรื่องราวของพระธาตุผู้วิจัยได้

ดำเนินการค้นคว้าข้อมูลโดยอ้างอิงจากตำนานพระเจ้าเลียบโลก พบว่า มีการกล่าวถึงการเสด็จมาดินแดนล้านนาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์โปรดเสด็จไปยังสถานที่ต่าง ๆ อันมีความเกี่ยวข้องกับดินแดนที่ตั้งขององค์พระธาตุ โดยอาศัยข้อมูลจากตำนานของพระธาตุทั้ง 7 องค์ ยกเว้นองค์พระธาตุดอยกองมู ซึ่งเป็นองค์พระธาตุที่เกี่ยวข้องกับพระสาวกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า รวมถึงการศึกษากลุ่มชนที่มีความเกี่ยวข้องกับหน้าที่การดูแลพระธาตุ คือกลุ่มชนชาวลัวะ เป็นกลุ่มชนพื้นเมืองที่มีประวัติยาวนานของคนในดินแดนล้านนามาแต่อดีต

ตามตำนานพระเจ้าเลียบโลก ได้กล่าวถึงพระธาตุที่มีอยู่ในอาณาเขตแดนของล้านนา โดยผู้วิจัยได้ยึดข้อมูลบางส่วนตามการแบ่งเขตจังหวัดในปัจจุบันที่อยู่ในดินแดนล้านนา ตามเอกสารตำนานพระเจ้าเลียบโลก กล่าวถึงสถานที่ หริภุญชัย ดอยสุเทพ และแช่แห้ง โดยสถานที่บรรจุพระธาตุอื่นๆ มีตำนานสืบทอดกันมา องค์พระธาตุทั้ง 8 องค์ ประดิษฐานธาตุพระอัฐิธาตุขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบรรจุภายในธาตุเจดีย์ จำนวน 7 องค์ อีกจำนวน 1 องค์ เป็นสารีริกธาตุของพระอัครสาวก มีรูปทรงที่คล้ายกันในรูปแบบสถาปัตยกรรมเจดีย์ล้านนา ประกอบด้วย พระธาตุหริภุญชัย บรรจุธาตุกระดูกอก ธาตุกระดูกนิ้วมือ และธาตุย่อยอีกเต็มบาตรหนึ่ง เจดีย์รูปทรงระฆังแบบล้านนา พระธาตุดอยตุง บรรจุธาตุพระรากขวัญเบื้องซ้าย (กระดูกไหปลาร้า) รูปแบบทรงปราสาทยอตระฆังกลม พระธาตุดอยสุเทพ อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุมาจากเมืองปางจาหรือเมืองบางขลัง อยู่ระหว่างเมืองเซียง (ศรีสังขาลย์) กับสุโขทัย มิได้ปรากฏว่าเป็นพระอัฐิธาตุส่วนใด มีแต่บันทึกไว้ว่าฝังอยู่ใต้กอดอกเข็มสี่เหลี่ยม เจดีย์ทรงเชียงแสน สูงฐานสูง มุมระฆังทรงแปดเหลี่ยม พระธาตุลำปางหลวง บรรจุพระเกศาธาตุ และพระอัฐิธาตุพระนลาฏ (หน้าผาก) เบื้องขวา และพระศอก (คอ) ด้านหน้าและด้านหลัง เจดีย์รูปแบบทรงล้านนา ฐานสี่เหลี่ยมย่อมุมด้วยบัวมาลัยสามชั้น พระธาตุจอมทอง บรรจุพระเกศาธาตุ และพระธาตุแขนขวา เจดีย์รูปแบบล้านนาทรงระฆัง พระธาตุช่อแฮ บรรจุพระเกศาธาตุ และพระศอกซ้าย เจดีย์รูปแบบทรงแปดเหลี่ยม ย่อมุมไม้สิบสอง พระธาตุแช่แห้ง บรรจุพระอัฐิธาตุกระดูกข้อมือด้านซ้าย รูปแบบทรงระฆัง ตามแบบสถาปัตยกรรมล้านนา รูปแบบเจดีย์ที่แตกต่างจากรูปแบบล้านนา คือเจดีย์พระธาตุดอยกองมู มีสถาปัตยกรรมศิลปะรูปแบบไทใหญ่ - พม่า เป็นเจดีย์ทรงเครื่องแบบมอญ จำนวน 2 องค์ เจดีย์องค์ใหญ่ บรรจุพระธาตุของพระอัครสาวกเบื้องซ้าย คือ พระโมคคัลลานะ และ เจดีย์องค์เล็ก บรรจุพระธาตุของพระอัครสาวกเบื้องขวา คือ พระสารีบุตร

บริบทดนตรีพื้นบ้านล้านนา 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน เป็นวัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีที่มีความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาของบรรพชนชาวล้านนา โดยอาศัยผ่านกระบวนการสั่งสม พัฒนา และการต่อยอดองค์ความรู้หรือศาสตร์

ทางด้านดนตรีจากในท้องถิ่นและวัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีของดนตรีในภาคอื่นที่เข้ามา มีบทบาทในดินแดนล้านนา โดยในแต่ละจังหวัดจะมีบทเพลงที่บ่งชี้ถึงอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของจังหวัดนั้น ๆ จังหวัดเชียงใหม่ เพลงปราชญาไหว, จังหวัดลำปาง บทเพลง มอญลำปาง, จังหวัดลำพูน บทเพลงแห่ลำพูน เพลงเม็งคบุตร, จังหวัดพะเยา เพลงปราชญาไหวพะเยา, จังหวัดเชียงราย เพลงเชียงแสนหลวง, จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพลงรำไต, จังหวัดแพร่ เพลงซอพระลอ จังหวัดน่าน เพลงดาदन่าน เพลงล่องน่าน รวมถึงวงดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์โดยสามารถแยกประเภทความนิยมวงดนตรีในจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง พะเยา นิยมบรรเลงวงป้าดก้อง วงดนตรีในจังหวัดแพร่ น่าน นิยมบรรเลงวงสะล้อ ซอ ปีน วงดนตรีจังหวัดแม่ฮ่องสอน นิยมบรรเลงวงกลองก้นยาว โดย 8 จังหวัด นิยมการบรรเลงวงปี่จุมและซบซอ ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลสามารถสรุปแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานโดยแบ่งการประพันธ์เพลงเป็น 3 ช่วง ช่วงแรก การกำเนิดขององค์พระธาตุ โดยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์รูปแบบการถือกะโลง ช่วงที่สอง การเล่าเรื่ององค์พระธาตุทั้ง 8 ในแคว้นล้านนาผ่านบทร้องที่ประพันธ์ขึ้นมาโดยการใช้ภาษาล้านนาในการสื่อสารเพื่อให้เกิดอรรถรสในการรับฟังตามแบบของล้านนา กระบวนการสร้างสรรค์ทำนองและบทร้องแบ่งวงดนตรีที่บรรเลงตามความนิยมของแต่ละจังหวัด จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง ใช้วงป้าดก้อง หรือ วงปี่พาทย์ล้านนา จังหวัดแพร่และน่าน ใช้วงสะล้อ ซอ ปีน และจังหวัดแม่ฮ่องสอน ใช้วงกลองก้นยาว หรือ วงกลองปู้เจ้ ช่วงที่สาม การสืบสานประเพณีการสงฆ์พระธาตุ ความศรัทธาต่อองค์พระธาตุ ของคนในล้านนา โดยใช้ท่วงทำนองที่มีความสนุกสนานรื่นเริงบนพื้นฐานวัฒนธรรมดนตรีในล้านนา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ

ในด้านการประพันธ์บทร้อง ผู้วิจัยได้ดำเนินการประพันธ์บทร้องจากข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าเรื่องตำนานขององค์พระธาตุทั้ง 8 จากตำรา และการสัมภาษณ์ของเจ้าอาวาสหรือผู้แทนเจ้าอาวาส โดยดำเนินการประพันธ์เป็นลักษณะตามรูปแบบของการขับร้องแบบล้านนา ดังเช่นการถือกะโลง เป็นการขับตามรูปแบบท่วงทำนองการร้องที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของทำนองการร้องแบบล้านนา ต่อด้วยการขับซอในทำนองเพลงซอพม่า และการประพันธ์คำร้องตามท่วงทำนองของดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ในแต่ละจังหวัด โดยประพันธ์ในรูปแบบกลอนแปด

ในด้านการประพันธ์ทำนองเพลง ผู้วิจัยได้ดำเนินการประพันธ์ทำนองเพลงจากอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของวงดนตรีในแต่ละจังหวัด นำเสนอผ่านรูปแบบการเล่าเรื่องตามบทร้องที่ได้ประพันธ์ไว้ในข้างต้น โดยยึดจากข้อมูลที่ได้ทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีพื้นบ้านล้านนาในแต่ละจังหวัด โดยสามารถแบ่งการบรรเลงเครื่องดนตรีและวงดนตรีดังนี้ 1) การตีกลองชัยมงคล 2) การบรรเลงเป็ยะ (พิณเป็ยะ) ประกอบการถือกะโลง 3) การบรรเลงวงปี่จุม

ประกอบการขับซอ 4) วงปี่พาทย์ล้านนา) บรรเลงประกอบการขับร้องบทพระธาตุจำนวน 5 พระธาตุ ประกอบด้วย พระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน, พระธาตุดอยตุง จังหวัดเชียงราย, พระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่, พระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง, พระธาตุจอมทอง จังหวัดพะเยา 5) วงสะล้อ ปีน บรรเลงประกอบการขับร้องบทพระธาตุจำนวน 2 พระธาตุ คือ พระธาตุช่อแฮ จังหวัดแพร่, พระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน, 6) การบรรเลงตอขอยฮอร์นและเครื่องดนตรีในวงลิเกไต ประกอบการขับร้องบทพระธาตุดอยกองมู จังหวัดแม่ฮ่องสอน และ 7) การบรรเลงวงปี่พาทย์ (วงปี่พาทย์ล้านนา) ในทำนองและจังหวะเพลงเร็ว สนุกสนาน ประพันธ์ให้เกิดความปิติยินดีเนื่องในงานนมัสการสงกรานต์พระธาตุ

อภิปรายผล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามหลักการแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานในการประพันธ์เพลงเพื่อเป็นกรอบในการปฏิบัติการด้านงานสร้างสรรค์บทเพลงของ รักเกียรติ ปัญญาศ ประกอบด้วย 1) สู่ คือ สู่ตะ การรับฟัง การอ่าน การถกเถียง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น 2) จิ คือ จินตะ เมื่อเราฟังรับรู้เรื่องราวประสบการณ์ในสิ่งที่เราชอบมาเป็นจินตนาการ มาเป็นกรอบเพื่อที่จะเป็นสารตั้งต้นในการสร้างสรรค์สิ่งที่ตนเองชอบ 3) ปุ คือ ปุจฉา เมื่อเราจินตะแล้วเราต้องปุจฉา คือการสอบถาม ปรีक्षाหรือกับผู้รู้ ผู้มีความสามารถทางด้านดนตรี และ 4) ลิ คือ ลิขิต หมายถึงมีความชัดเจน ตกผลึก ตกขอบ แล้วจึงนำมาลิขิต ลงมือทำ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามแนวทางเพื่อกำหนดกรอบการปฏิบัติการด้านงานสร้างสรรค์บทเพลง ดังนี้ 1) สู่ คือ สู่ตะ ผู้วิจัยได้ดำเนินการอ่านเรื่องราวของตำนานพระเจ้าเสียบโลกและศึกษาข้อมูลทั้งในส่วนของการศึกษาดำรง เอกสารต่าง ๆ และการศึกษาฟังดนตรี ทำนอง การขับร้อง ที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละจังหวัดในดินแดนล้านนา 2) จิ คือ จินตะ ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลนำมาประกอบกับการสร้างสรรค์จินตนา เพื่อให้เป็นต้นแบบของการวางโครงสร้างเรื่องราวในการประพันธ์เพลงและบทร้อง 3) ปุ คือ ปุจฉา ผู้วิจัยดำเนินการลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อปรึกษาผู้เชี่ยวชาญในด้านดนตรี และปรึกษากับผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ เจ้าอาวาส ข้อมูลประวัติของพระธาตุต่าง ๆ 4) ลิ คือ ลิขิต ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลและแรงบันดาลใจที่ได้รับนำมาจัดทำโครงสร้างในการออกแบบจำนวน 3 ส่วนใหญ่ ประกอบด้วย 1) การนำข้อมูลด้านประวัติศาสตร์เรื่องราว ตำนาน ขององค์พระธาตุต่าง ๆ นำมาเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสร้างแรงบันดาลใจในการประพันธ์ทำนองเพลงและบทร้อง 2) การประพันธ์บทร้องกำหนดรูปแบบและโครงสร้างการขับร้องที่เป็นเอกลักษณ์ของล้านนา โดยการสร้างบทร้องในรูปแบบการช่อกะโลง การขับซอ และการขับร้องให้สอดคล้องกับทำนองในรูปแบบกลอนแปด 3) การประพันธ์ทำนอง ศึกษาเพลงที่เป็นเอกลักษณ์

สำเนียงของแต่ละพื้นที่จังหวัดที่ตั้งของพระธาตุ โดยกำหนดรูปแบบวงดนตรีที่ใช้สำหรับการบรรเลง เพื่อให้การประพันธ์ทำนองสอดคล้องกับการบรรเลงเครื่องดนตรีในวงดนตรีประเภทต่าง ๆ นำมาเป็นแรงบันดาลใจและแนวคิดในการสร้างสรรค์บทเพลงชุด “นบพระธาตุไหว้สา แแปดแคว้น ล้านนา มหาปุจฉาคีตกาล” โดยได้กำหนดรูปแบบการบรรเลงเพลงออกเป็น 3 ช่วง ประกอบด้วย

ช่วงแรก การกำเนิดขององค์พระธาตุ เป็นการเล่าเรื่องราวถึงการเสด็จมาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ยังดินแดนล้านนา โดยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์รูปแบบการอื้อกะโอง ตามรูปแบบการขับร้องแบบล้านนาดั้งเดิม และพรรณนาต่อยุบทร้องที่กล่าวเข้าสู่วัฒนธรรม ประเพณีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องกรรมสิทธิ์การพระธาตุทั้ง 8 ในดินแดนล้านนา โดยผ่านรูปแบบการบรรเลงวงปี่จุมประกอบกรับชอ จากการวิจัยพบว่า การขับชอถือเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ การบรรเลงและขับร้องที่สื่อถึงความเป็นล้านนาและนิยมบรรเลงและ ขับร้องในทุกจังหวัดใน ดินแดนภาคเหนือตอนบน จึงนำมาเป็นการเล่าเรื่องความเป็นพระธาตุทั้ง 8 ในดินแดนล้านนา

ช่วงที่สอง การเล่าเรื่ององค์พระธาตุทั้ง 8 ในแคว้นล้านนา เป็นการเล่าผ่านบทร้องที่ ประพันธ์ขึ้นมาโดยการใช้ภาษาล้านนาในการสื่อสารเพื่อให้เกิดอรรถรสในการรับฟังตามแบบของ ล้านนา การเล่าเรื่องราวขององค์พระธาตุในแต่ละสถานที่ที่จะกล่าวถึงประวัติความเป็นมา บุคคล กลุ่มชนที่ดูแลองค์พระธาตุมาแต่อดีต ความเชื่อ ความศรัทธา ผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ทำนอง และบทร้อง แบ่งวงดนตรีที่บรรเลงตามความนิยมของแต่ละจังหวัด จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง ใ้วงป่าดก้อง หรือ วงปี่พาทย์ล้านนา จังหวัดแพร่และน่าน ใ้วงสะล้อ ซอ ปีน และ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ใช้เครื่องดนตรีทยอยฮอรันและเครื่องดนตรีในวงลิเกใต้

ช่วงที่สาม การสืบสานประเพณีการสงฆ์น้ำพระธาตุ ความศรัทธาต่อองค์พระธาตุ ของคน ในล้านนา โดยใช้ท่วงทำนองที่มีความสนุกสนาน รื่นเริง บนพื้นฐานวัฒนธรรมดนตรีในล้านนา โดย ใช้วงดนตรีป่าดก้อง (วงปี่พาทย์ล้านนา) ในการบรรเลง

ข้อเสนอแนะ

การสร้างสรรค์บทเพลงชุด “นบพระธาตุไหว้สา แแปดแคว้นล้านนา มหาปุจฉาคีตกาล” สามารถนำไปแปลบทร้องเป็นภาษาไทย เพื่อให้ผู้ฟังสามารถคนไทยทุกคน สามารถเข้าใจใน เนื้อหาของบทร้อง ควรมีการประพันธ์เพลงที่เกี่ยวกับพระธาตุประจำปีเกิด ตามคติความเชื่อ พระ ธาตุประจำปีเกิดของคนไทย เช่นพระธาตุพนม พระธาตุประจำปีเกิดของผู้ที่เกิดปีวอก พระธาตุขเว ดากอง พระธาตุปีเกิดของผู้ที่เกิดปีมะเมีย เป็นต้น

ปัญหาและแนวทางแก้ไข

ปัญหาที่วิจัยพบจากการเตรียมลงพื้นที่ เนื่องจากสภาวะการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) มีประกาศจากกระทรวงสาธารณสุขเรื่องด้วยการเว้นระยะห่าง ทำให้ไม่สามารถออกไปสัมภาษณ์ในพื้นที่ได้ จึงได้ดำเนินการหาวิธีทดแทน เช่น การติดต่อทางแอปพลิเคชันต่าง ๆ ในการสื่อสาร

ประเด็นที่สอง การค้นหาข้อมูลหลักฐานในเรื่องของประวัติศาสตร์ข้อมูลการถือกำเนิดขององค์พระธาตุในแต่ละช่วงการถือกำเนิดขององค์พระธาตุ เป็นเรื่องละเอียดอ่อน เพราะด้วยหลักฐานทั้งในส่วนของตำนานวัดและเรื่องเล่าที่สืบทอดกันมา ผู้วิจัยจึงได้ทำการตรวจสอบจากนักวิชาการ โดยทั้งสองได้ให้ข้อมูลเบื้องต้นว่าในปัจจุบันหลักฐานที่นักประวัติศาสตร์พบและมีการบันทึกตามช่วงเวลา ทำให้ผู้วิจัยสามารถเริ่มต้นของการเลือกเรื่องราวพระธาตุเพื่อนำเสนอเป็นพระธาตุได้

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2515). ประวัติวัดพระธาตุอภัยภูเบศรจังหวัดเชียงใหม่. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาพระ
สุเมรุ.
- กิตติกรรณ์ อาคะโรจน์. (2553). แนวคิดการประพันธ์เพลงพื้นบ้านล้านนาของครูรักเกียรติ ปัญญายศ.
(ปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีคีตศิลป์ไทยศึกษา). สถาบันบัณฑิตพัฒน
ศิลป์.
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2542a). หนังสือเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์
และภูมิปัญญา จังหวัดน่าน. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กรม
ศิลปากร.
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2542b). หนังสือเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์
และภูมิปัญญา จังหวัดพะเยา. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กรม
ศิลปากร.
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2542c). หนังสือเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์
และภูมิปัญญา จังหวัดแม่ฮ่องสอน. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ
กรมศิลปากร.
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2542d). หนังสือเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์
และภูมิปัญญา จังหวัดลำปาง. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กรม
ศิลปากร.
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2542e). หนังสือเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์
และภูมิปัญญา จังหวัดลำพูน. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กรม
ศิลปากร.

- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2542f). หนังสือเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และ ภูมิปัญญา จังหวัดเชียงราย. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กรม ศิลปากร.
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2542g). หนังสือเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และ ภูมิปัญญา จังหวัดแพร่. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กรมศิลปากร.
- ณัฐชา ปกติ. (2557). ฟ้อนที่ ชุดการแสดงสร้างสรรค์ของวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่. ((ปริญญา ศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทยศึกษา)). สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- ณัฐมน ในสวน. (2558). ฟ้อนนาง การแสดงวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่. ((ปริญญาศึกษาศาสตร บัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทยศึกษา)). สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- ธรรมธิ, ส. (2560). ถ้อยคำสำนวนล้านนา เล่ม 1. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ภัทรระ คมขำ. (2556). การประพันธ์เพลงช้าเรื่องปู่จวนครน่าน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปกรรม ศาสตร์ดุริยางค์บัณฑิต สาขาวิชาศิลปกรรมศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนตรี ตราโมท. (2538). ดุริยศาสตร์ของนายมนตรี ตราโมท. กรุงเทพฯ: ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน).
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2544. กรุงเทพฯ: บริษัทศิริ วัฒนา อินเตอร์พรีนธ์ จำกัด มหาชน.
- สร้อยดี อ่องสกุล. (2558). ประวัติศาสตร์ล้านนา (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อัมรินทร์พริ้น ติ้ง.
- อุไรรัตน์ ศิริศุกติลภภัทร์. (2558). อัตลักษณ์ของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสตรีในประเทศไทย. ((วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์)). มหาวิทยาลัยศรี ปทุม.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1

สัมภาษณ์เจ้าอาวาส หรือผู้แทนเจ้าอาวาส

การสร้างสรรคืบทเพลงชุด “นบพระธาตุไหว้สา แปดแคว้นล้านนา มหาปจาศิตกาล”

สถานที่บันทึกข้อมูล

ชื่อ-นามสกุล

.....

อายุ/พรรษา

.....

ประวัติการศึกษา

.....

.....

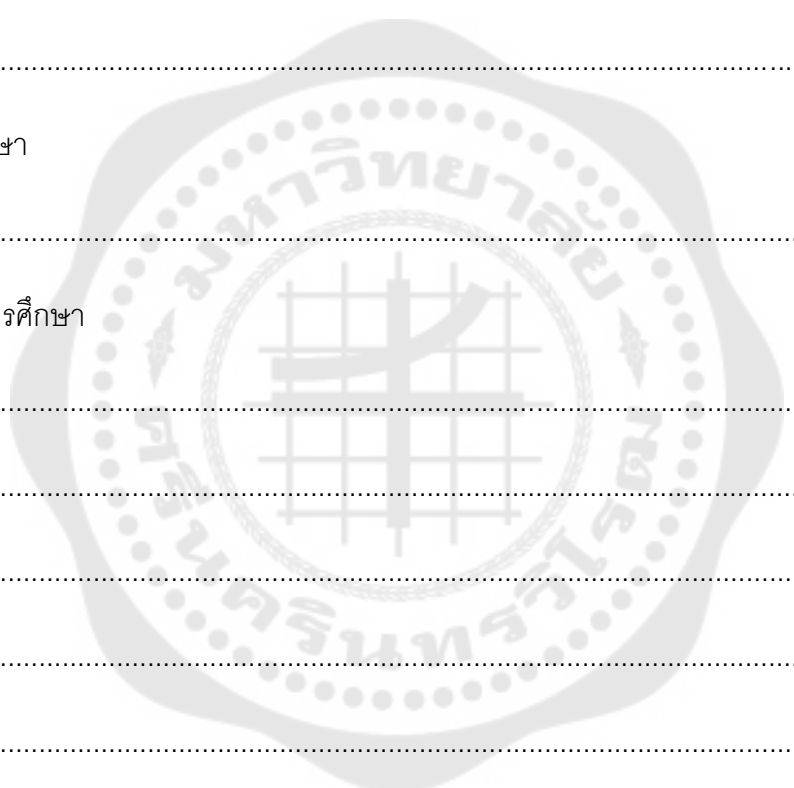
.....

.....

.....

.....

.....

สมณศักดิ์ตามลำดับ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ผลงานและเกียรติคุณเชิงคุณเกียรติที่ได้รับ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ 2

1. ประวัติความเป็นมาขององค์พระธาตุ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ความเชื่อและความศรัทธาของประชาชนในพื้นที่และต่างพื้นที่ที่มีต่อองค์พระธาตุ

.....

.....

.....

.....

3. ลักษณะและสถาปัตยกรรมขององค์พระธาตุ

.....

.....

.....

.....

4. ภายในพระธาตุบรรจุพระบรมสารีริกธาตุหรือพระอรหันตธาตุส่วนใด

.....

.....

.....

.....

.....

5. พระธาตุกับชุมชนหรือบริเวณโดยรอบของพื้นที่มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกันในด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

6. ท่านมีแนวความคิดเห็นอย่างไรในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับศาสนา

.....

.....

.....

7. ท่านมีการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมดนตรีและการแสดงพื้นบ้านอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

8. การสร้างสรรค์บทเพลงเพื่อบูชาองค์พระธาตุท่านอยากให้เพลงออกมาในรูปแบบใด

.....

.....

.....

.....

.....

9. ข้อเสนอแนะ

.....

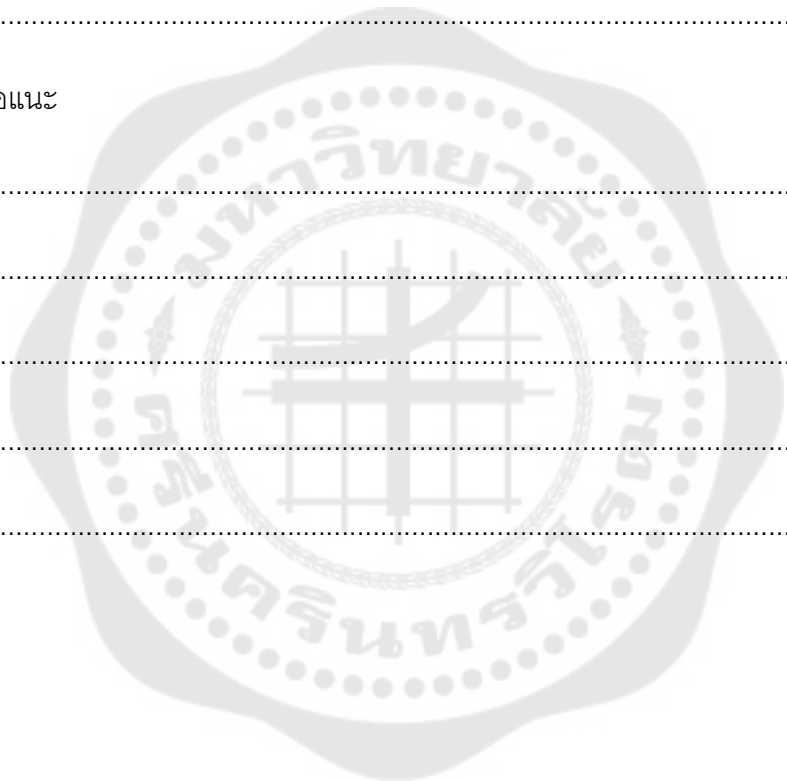
.....

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2

สัมภาษณ์ศิลปินแห่งชาติ และผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีพื้นบ้านล้านนา
การสร้างสรรค์บทเพลงชุด “นบพระธาตุไหว้สา แแปดแคว้นล้านนา มหาป้าจิตกาล”

สถานที่บันทึกข้อมูล

.....

ชื่อ-นามสกุล

.....

อายุ

.....

เพศ

.....

ประวัติการศึกษา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

อาชีพ

.....

ประวัติการทำงาน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ผลงานและเกียรติคุณเชิงคุณเกียรติที่ได้รับ

.....

.....

.....

ส่วนที่ 2

1. ท่านศึกษาการขับร้อง/การบรรเลงดนตรีพื้นบ้านล้านนามาอย่างไร

.....

.....

.....

2. บุคคลที่ท่านได้รับการศึกษาทางการขับร้องและดนตรีพื้นบ้านล้านนามีท่านใดบ้างและมีประวัติความเชี่ยวชาญทางการขับร้องและดนตรีพื้นบ้านล้านนาอย่างไร

.....

.....

.....

3. การเริ่มฝึกหัดจนเชี่ยวชาญในด้านการขับร้องและการบรรเลงดนตรีพื้นบ้านล้านนาของท่านมีลำดับขั้นตอนอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

4. ท่านมีหลักคิดในการขับร้องหรือการบรรเลงดนตรีในการด้นสดอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

5. ท่านมีศิลปินต้นแบบหรือศิลปินที่ชื่นชอบหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

6. ท่านได้ประพันธ์เพลงหรือประพันธ์บทร้องของคนตรีพื้นบ้านล้านนาหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

7. จากคำถามข้างต้นท่านมีเทคนิคและเอกลักษณ์เฉพาะทางอย่างไรบ้างในการขับร้องและการบรรเลงคนตรีพื้นบ้านล้านนา

.....

.....

.....

.....

8. ท่านเรียนรู้เทคนิคจากการบรรเลงมาจากอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

9. บริบทดนตรีในจังหวัดของท่านมีความเป็นมาอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

10. วงคนตรีพื้นบ้านที่ได้รับความนิยมของจังหวัดท่านคือวงอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

11.การประพันธ์เพลงและบทร้องที่เกี่ยวกับองค์พระธาตุในจังหวัดท่านต้องคำนึงถึงอะไรบ้างและแนวทางการบรรเลงกับการขับร้องต้องเป็นเช่นไร

.....
.....
.....
.....
.....

12.ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....
.....
.....
.....

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 3

สัมภาษณ์นักวิชาการ ผู้มีความรู้ด้านล้านนาคดีศึกษา วรรณกรรมล้านนา จารีกและอักษรโบราณ
การสร้างสรรค์บทเพลงชุด “นบพระธาตุไหว้สา แปดแคว้นล้านนา มหาป้อจาคีตกาล”

สถานที่บันทึกข้อมูล

.....

ชื่อ-นามสกุล

.....

อายุ

.....

เพศ

.....

ประวัติการศึกษา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

อาชีพ

.....

ประวัติการทำงาน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ผลงานและเกียรติคุณเชิงคุณเกียรติที่ได้รับ

.....

.....

.....

ส่วนที่ 2

1. มุมมองการแบ่งเขตแดนของอาณาจักรล้านนาในอดีตจนถึงปัจจุบันมีพัฒนาการอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

2. การศึกษาต้นกำเนิดของพระธาตุใน 8 จังหวัด แคว้นล้านนา ควรศึกษาจากแหล่งความรู้ใดได้บ้าง

.....

.....

.....

3. ท่านมีมุมมองในเรื่องการกำเนิดของตำนานพระธาตุในแต่ละองค์อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

4. พระธาตุสามารถแบ่งออกเป็นพระธาตุชนิดใดบ้างทั้งในด้านสถาปัตยกรรมและพระบรมสารีริกธาตุ หรือพระอรหันตธาตุ

.....

.....

.....

5. กลุ่มชนที่ เป็นผู้อยู่อาศัยตั้งแต่การกำเนิดขององค์พระธาตุในแต่ละจังหวัดคือกลุ่มชนใด

.....

.....

.....

.....

.....

6. ในมุมมองของนักวิชาการความเชื่อเรื่องพระธาตุแต่ละองค์สะท้อนมุมมองในสังคมด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

7. ในคำถามข้างต้น มุมมองด้านการปกครองพระธาตุมีส่วนช่วยในด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

8. ศิลปวัฒนธรรมล้านนาได้รับอิทธิพลมาจากอาณาจักรหรือวัฒนธรรมใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

9. อักษรและจารึกโบราณของล้านนาที่ระบุถึงเรื่องราวคนตรีในดินแดนนี้มีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

10. ท่านมีแนวความคิดด้านดนตรีและขับร้องสามารถส่งเสริมชุมชน วัฒนธรรม และศาสนาอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

11. ศาสนาพุทธกับดนตรีและขับร้องในมุมมองของท่านทั้งสองส่วนนี้สามารถเกี่ยวพันกันและกันอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

12. ข้อเสนอแนะ

.....

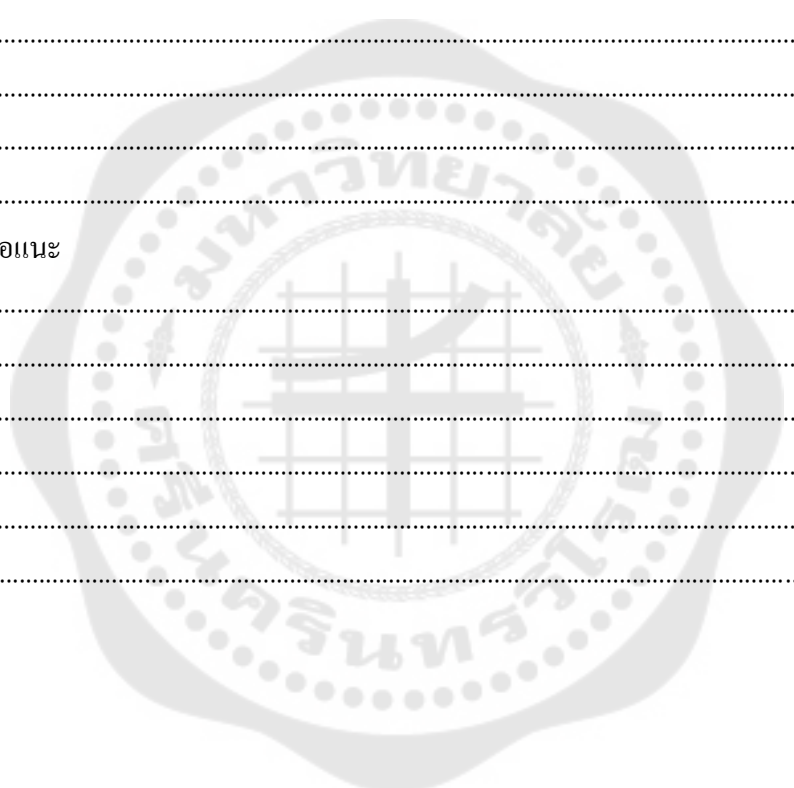
.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

โน้ตสากล การสร้างสรรค์บทเพลงชุด

"นบพระธาตุไหว้สา แปดแคว้นล้านนา มหาปุจฉาคีตกาล"

เพลง พระธาตุทริภุญชัย

จังหวัดลำพูน

วงปี่พาทย์ล้านนา

ประพันธ์ทำนองและบรรเลง
อนุวัฒน์ บิสสุริ

เพลง พระธาตุดอยตุง

จังหวัดเชียงราย

วงปี่พาทย์ล้านนา

ประพันธ์ทำนองและบทร้อง
อนุวัฒน์ บิสสุริ

เพลง พระธาตุดอยสุเทพ

จังหวัดเชียงใหม่

วงปี่พาทย์ล้านนา

ประพันธ์ท่านองและบทร้อง
อนุวัฒน์ บิสสุริ

10

19

26

เพลง พระธาตุลำปางหลวง

จังหวัดลำปาง

วงปี่พาทย์ล้านนา

ประพันธ์ทำนองและบรรเลง
อนุวัฒน์ บิสสุรี

เพลง พระธาตุจอมทอง
จังหวัดพะเยา

วงปี่พาทย์ล้านนา

ประพันธ์ท่านองและบทร้อง
อนุวัฒน์ บิสสุรี

เพลง พระธาตุข่อยแฮ

จังหวัดแพร่

วงสละลือชอซิ่ง

ประพันธ์ท่านองและบทร้อง
อนุวัฒน์ บิสสุรี

11

21

27

เพลง พระธาตุแช่แห้ง
จังหวัดน่าน

วงสะล้อซอซึง

ประพันธ์ทำนองและบทร้อง
อนุวัฒน์ ภิสมศรี

10

20

26

เพลง พระธาตุดอยกองมู

จังหวัดแม่ฮ่องสอน

วงดอยฮอน

ประพันธ์ท่านองและบทร้อง
อนุวัฒน์ บิสสุริ

The musical score is written on a single treble clef staff with a key signature of one flat (B-flat) and a 2/4 time signature. It consists of four lines of music. The first line begins with a repeat sign and contains 10 measures. The second line starts at measure 11 and contains 10 measures. The third line starts at measure 22 and contains 6 measures. The fourth line starts at measure 28 and contains 5 measures, ending with a double bar line and repeat dots. The melody is composed of eighth and quarter notes, with some rests.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล

นายอนุวัฒน์ บิสสุริ

